پوهنوالی اثر

په افغانستان باندې د شوروي اتحاد يرغل

۱_ سريزه :

افغانستان باندې د خپل جغرافيايي موقعيت له امله دنړۍ هر زبر ځواک يرغل کړی چې له دې هيواد څخه د تيريدو وروسته هند ته رسيدلي دي . لکه مقدوني سکندر ، چنګيز خان ، ګود تيمور ، نادر افشار .خو برخلاف انګليسانو د هند د ساتنې په خاطر زمونږ په هيواد دوه نظامي يرغلونه په ۱۸۳۹ او ۱۷۷۸ ز کلونو کې وکړل. د شلمې پيړۍ زبر ځواک شوروي اتحاد د سيوسياليزم او ديموکراسۍ دپلي کولو په خاطر په افغانستان يرغل وکړ . ([1]_ مخ : ۱۳۳)

افغانستان باندې د شوروي اتحاد يرغل د نړۍ استعماري هيوادونو د رقابت په پايله کې صورت وموند . څکه کله چې ترکانو په (سلطان محمد فاتح) پنځلسمه پيړۍ (۱۴۵۳ز کال) کې استانبول (دختيځ روم دامپراتورۍ مرکز) فتح کړ ، د ختيځ روم دامپراتورۍ له تجزيې وروسته ، اسپانيا ، پرتګال او انګلستان د سمندر له لارې د ختيځ لوري ته حرکت وکړ چې د دې سمندري قوتونو په سر کې برطانيه ځای ونيو ، دمستعمرو په ويشلو کې د لويديځې اروپا هيوادونه تر يو حد متحد وو ، چې په پايله کې يې امريکا ، افريقا او د آسيا براعظم يوه برخه د سمندر له لارې تر خپل سلطې لاندې را وستله ، مګر [illegible] هم بې تفاوته پاتې نه شوه [illegible] ان د بالتيک بحيرې ، توري بحيرې او د ارام سمندر سواحلو ته ورساوه . الاسکا يې تصرف کړه چې وروسته يې بيا د امريکا په متحده ايالاتو باندې خرڅه کړه . کله چې روسي د افغانستان او ايران د سرحداتو په لوري حرکت وکړ ، د برطانيه امپراتورۍ يې مخې ته ودريده څکه چې په هغه وخت کې د لويديځې اروپا د استعماري هيوادونو لوي دښمنان عثماني ترکيه او تزاري روسيه ګڼل کيدل ،

Ketabton.com

[1] _ شينواري ، محمد ابراهيم (۱۳۸۹ ل) . سبا به ناوخته وي . دانش خپرندويه ټولنه، کابل ،افغانستان مخ : ۱۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

مگر روسي او انګليسانو په ګډه د وچې له لارې په عثماني ترکيه کلکې ضربې واردې کړې. تر څو عثماني امپراتوري دلومړۍ نړيوالې جګړې (۱۹۱۴ _ ۱۹۱۸ ز) په پايله کې تجزيه او د ترکي جمهوريت مينځ ته راغی ، المان او اتريش د لويديځي اروپا هيوادونه د نزاري روسي له خوا کلابنده و ، ونه توانيدل چې د سمندر له لارې د مستعمرو خاوندان شي ، ناپيلون غوښتل چې يوريشيا ونيسي . خو د برتانيه له خوا يې مخه ونيول شوه ، په لومړۍ نړيواله جګړه کې المان غوښتل چې اتريش او عثماني ترکيې سره د اتحاد پواسطه دا حلقه ماته کړئ مگر د لويديځې اروپا ټول هيوادونه د دوي په مقابل کې جګړې ته داخل شول ، حتی امريکا د روسي اولويديځي اروپا سره د مرستي لپاره جګړې ته داخله شوه چې په پايله کې المان اتريش او عثماني ترکيې ماتې وخوړه . ([1]_مخونه : ۶_۷)

د شلمې پيړۍ په لومړيو (۱۹۱۷ ز کال اکتوبر) کې په روسيه کې سيوسيالستي انقلاب وشو . همدارنګه د شلمې پيړۍ په دويمه نيمايي کې جاپان ، المان او ايټاليا په نيمه کره باندې د حاکميت او په خپل مينځ کې د ويش له پاره سره متحد شول . په ۱۹۳۹ ز کال د پولينډ له نيولو وروسته دويمه نړيواله جګړه رسماً پيل شوه چې متحدينو په **۱۹۴۵** ز کال کې ماتې وخوړه، د برتانيي لويه امپراتوري هم د سقوط سره مخ شوه . مگر په آسيا او اروپا کې شوروي اتحاد د سياسي ، اقتصادي او ايدیالوژيک حاکميت د پراختيا په حال کې و ، امريکا د شوروي د پرمختګ د مخنيوي په خاطر د ناټو او سنټو نظامي پکتونه جوړ کړل . لږه موده وروسته اندونيزيا له سوسيالستي بلاکه څخه وګرزيده ، چين هم په **۱۹۶۹** ز کال کې شوروي اتحاد سره فاصله پيدا کړه ، خو په امريکا کې کيوبا او نيکاراګوا ، عراق ، جنوبي يمن ، ويتنام، لاوس ، کمپوچيا او کوريا په آسيا کې د شوروي اتحاد د پلويانو په توګه پاتې شول . ([2]_ مخ: ۸)

---

[1]_ مينه پال ، عبدالحنان (۱۳۷۲) . نامه يک افسر به ډاکتر نجيب الله مخونه : ۶_۷

[2] _ مينه پال ، عبدالحنان (۱۳۷۲) نانه يک افسر به ډاکتر نجيب الله مخ : ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد يوازې دانقلاب په صادرولو او له هغو څخه پخپل انترناسيونالسيتي ملاتړ باندې اکتفا نه کوله . بلکه د شوروي له دويمې نړيوالې جګړې وروسته له جاپان څخه د کوريا ټاپوګان له رومانيا څخه د يارابي او يوکويني ايالتونه ، د چکوسلواکيا څخه ترانسس ، د پولنډ ختيځې برخې بالتيک ځينې برخې يې له شوروي سره يو ځای کړې . په امريکا باندې د هلسنګي د (۱۹۷۵ ز کال) د تړون پواسطه د ختيځې اروپا سرحدونه او رژيمونه په رسميت وپيژندل . په ۱۹۷۲ ز کال کې په ولاديوستوک کې د امريکا او شوروي جمهور رئيسانو تر مينځ د لومړي سالت تړون په (۱۹۷۹ ز کال) د امريکا جمهور رئيس جمي کارتر او شوروي جمهور رئيس بريژنف تر منځ دوم سالت لاس ليک شو . او د ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر په ۲۷ شوروي قوتونه پر افغانستان يرغل وکړ ، خو د افغانستان د خلکو د کلک مقاومت او قرباني په پايله کې له ماتې وروسته د ۱۹۸۹ ز کال د فبروري په ۱۵ مه د ژنيو د موافقې (۱۹۸۸ ز کال امپريل ۱۴ مه) وروسته له افغانستان څخه ووتل . ([1] _ مخ : ۸)

په معاصر تاريخ په ځانګړي توګه له دويمې نړيوالې جګړې وروسته د کمونيزم او لويديځ ، د کمونيزم او اسلام تر منځ رقابت زيات شو ، سيوسياليزم په شوروي اتحاد او چين کې مسلط و . خوسو سياليزم هجومې حالت او لويديځ (امپرياليزم) دفاعي حالت در لود ، چې ورځ په ورځ شاته روان وو ، خپل سوداګريزه مارکيټونه يې سيوسيالستي بلاک ته خوشې کړل چې سوسياليزم په ډيرې چټکۍ سره په آسيا ، ختيځې اروپا ، افريقا او حتی په لاتينه امريکا کې خپل نفوذ ته پراختيا ورکړه ، په ټوله ختيځه اروپا ، شمالي کوريا ويتنام ، کمبوديا ، يمن ، سوريه ، عراق ، مصر ، سودان ، کيوبا ، چلي هيوادونو کې ګڼ شمير ګوندونه ايجاد شول چې له شوروي اتحاد سره يې دوستانه اړيکې در لودې . په ويتنام کې د امريکا ماتې د لويديځ روحيه ماته کړه ، مصر ، سوريه او عراق کې هم شوروي پلوه ګوندونه قوي

---

[1] _ مينه پال ، عبدالحنان (۱۳۷۲) نانه يک افسر به ډاکتر نجيب الله مخ : ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ، د افغانستان سیاسي جریانونه هم د دي نړیوال بهیر څخه متاثره کیدل ، خو دشوروي نفوذ په دې هیواد کې هغه وخت چټک شو چې د افغانستان دولت د پوځ په تربیه او تجهیزاتو کې د شوروي مرسته زیاته شوه . ([2]ـ مخ: ۲)

افغانستان هغه وخت د بدبختۍ او ستونزو سره مخ شو چې په شلمه پیړۍ کې د روسي او انگلیسانو تر منځ ستراتیژیک موقعیت کې واقع شو ، ځکه دې هیواد دنړیوال رقابت په پایله کې ډیر زیان ولید ، په دې رقابت کې ختیځ هڅه کوله چې د افغانستان له ځانگړي ستراتیژیک موقعیت څخه په دوامداره توگه هند ته د رسیدو له پاره گټه واخلي ، شوروي غوښتل افغانستان کې د خپل نفوذ او واک له ټینگیدو وروسته یوې خوا ته د مرکزي اسیا هیوادونو امنیت ټینگ کړي او بل پلو ته ایران ، پاکستان او هند تر تاثیر لاندې راولي او د افغانستان د طبعي منابعو څخه د گټې اخېستلو په خواکې د لویدیځو هیوادو سره له اتحاد څخه لیرې وساتي . خو غرب افغانستان د شوروي په لاس کې کیوتۍ او د هغوی تر مستقیم تاثیر لاندې گاڼه ، لویدیځ هغه وخت په هوش راغی چې د شوروي نفوذ مخه نیول یو ستونزمن کار و .

د سردار محمد داود خان د کودتاه له بریالیتوب څخه وروسته د پرچم اړخ په کابینه کې د وزیرانو په توگه د خپلو ملگرو په موجودیت خوښ و ، دوی په دې اند وو چې په کابینه کې د خپل نفوذ پواسطه کولای شي چې سردار محمد داود خان ترخپل نفوذ لاندې راولي ، په همدې خاطر یې د پرچم جناح د مشرانو په مشوره خپل ملگري د دولت په مختلفو څوکیو کې ځای پر ځای کړل ، تر څو په دې کار سره د دې توان پیدا کړي چې داود خان په دوی اتکا وکړي او خپل واک دومره زیات کړي چې داود خان یوه سمبولیکه بڼه ولري او محمد داود خان د دې توان ونه لري چې هغوی (پرچمیان) له څوکیو لرې کړي خو په رښتیني توگه محمد داود خان په پرچمیانو اعتماد نه کاوه او پرچمیانو پر داود خان اعتماد نه درلود ، دواړو خواو غوښتل چې د یو بل

---

[2] ـ حکمتیار ، گلبدین (،) . د نادري کورنۍ له راوستلو د روسانو تر سیدو . مخ: ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نفوذ څخه استفاده وکړي . داود خان ته د هغه نږدې ملګرو د پرچمیانو د وجود او خطر په اړه یادونه کوله . (1 _ مخ: ۵۹۴)

افغانستان د شوروي اتحاد او پاکستان سره د ګاونډېتوب له امله د سختو سیاسي ستونزو سره مخ شو ، شوروي اتحاد د شمالي ګاونډي او نړیوال ځواک په توګه د افغانستان سیاسي پیښې څارلې او بې تفاوته نه پاتې کېده ، پاکستان چې د انګلیسانو او له امریکا سره د نظامي تړون غړی و ، د افغانستان سره یې د پښتونستان د مسئلې پر سر اختلاف درلود ، پاکستان تل د دې هیواد د دولت په مقابل کې ستونزې ایجادولې ، خو شوروي په دې تبلیغاتو سره چې سیوسیالیزم د بشر د ارامۍ ضامن دی او د بشر ټولې ستونزې یوازې د سیوسیالستي نظام په جوړولو سره حل کیږي . خود بشر خلاصون نه په غربي دیموکراسۍ او نه په کمونستي دیکتاتورۍ کې ده . بلکه دبشریت خلاصون یوازې د اسلام د مقدس دین د اصولو په تطبیق کې دي ، روسانو د ازبکستان ، ترکمنستان ، قزاقستان ، تاجکستان ، قرغزستان ، اذربایجان ، ګرجستان او ارمنستان دجمهوریتونو له نیولو وروسته یې د هغو هیوادونو دین او ژبې ته بدلون ورکړ . (2_ مخ: ۲)

د مرکزي آسیا له نیولو وروسته روسانو له افغانستان څخه پنجده او مروه جلا کړل ، خو د۱۹۱۷ ز کال د اکتوبر له انقلاب څخه وروسته دشوروي سیاست بدلون وکړ په افغانستان کې یې سیاسي حالات څارل . د سردار محمد داود خان د رژیم د سقوط او د افغانستان د خلق دیموکراتیک تر منځ له اختلاف وروسته بریژنیف پر افغانستان باندې د

---

1 _ دریځ ، امین الله (۱۳۷۹ خورشیدي) . افغانستان در قرن بیستم ، انجمن نشراتي ، دانش ، پشاور مخ: ۵۹۴

2_ حامد ، خلیل احمد (۱۳۹۱ لمریز). سور ښامار . د مومند خپرندویه ټولنه ، ننګرهار مخ: ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

یرغـــل پریکـــړه   وکـــړه ، چـــې د ۱۹۷۹ ز کـــال د دســـمبر ۲۷ مـــه او د ۱۳۵۸ ل کـــال د جـــدي ۲ مـــه پـــر افغانســـتان نظـــامي یرغـــل وکـــړ . خـــو پـــر هغـــه مهـــال د ملګـــرو ملتونـــو د امنیـــت شـــورا پـــه ۱۹۸۰ ز کـــال پـــه جنـــوري کـــې پـــه خپلـــه غونـــډه کـــې دا مســـئله مطـــرح کـــړه او لـــه افغانســـتان څخـــه یـــې د بـــې قیـــد او شـــرط څخـــه د دې پوځونـــو د وتلـــو پریکـــړه وکـــړه ، کـــورټ والـــد هـــایم ، پریـــزدو کـــویلار د افغانســـتان د قضـــې د حـــل لپـــاره خپـــل ځـــانګړي اســـتازي   وټاکـــه . خـــو کلـــه چـــې پریزدوکـــویلار د ملګـــرو ملتـــوب د منشـــي پـــه توګـــه وټاکـــل شـــو . د افغانســـتان د قضـــیې د حـــل لپـــاره یـــې د یکوکـــور دویـــز د خپـــل اســـتازي پـــه توګـــه وټاکـــه . کـــوردویز و توانیـــده چـــې پـــه ۱۹۸۸ ز کـــال پـــه اپریـــل کـــې د ژنیـــو تـــړون د پاکســـتان او افغانســـتان تـــر مـــنځ لاس لیـــک کـــړئ تـــر څـــو لـــه افغانســـتان څخـــه د شـــوروي اتحـــاد د پوځونو د وتلو زمینه برابره   شوه . ([1]_ مخ : ۲)

پر افغانستان د شوروي اتحاد یرغل د افغانستان په معاصر تاریخ کې یو حساسه او د پام وړ موضوع ده چې ددې یرغل پر مهال د افغانستان خلکو د قربانۍ اوجهاد ځانګړې اهمیت لري چې د شوروي اتحاد پوځونه یې ایستلو ته اړ ایستل ، د نړۍ ډیري هیوادو د دې یرغل په مقابل توند غبرګون وښود او د افغانستان د مجاهدینو ملاتړ یې وکړ ، خو د دې یرغل په لومړیو وختونو کې د شوروي اتحاد رهبري او د افغانستان تش په نوم واکمن ببرک کارمل غوښتل چې دنظامي عملیاتو او پوځي فشار په اساس به زمونږ ولسونه دځان تابع او خپله کړنلاره به عملي کړي . د دوی دا وړاندوینه غلطه ثابته شوه ځکه دوی د افغانستان په مظلوم ولس باندې هر ډول پر مختللې وسلې استعمال کړي . خو د حاکمیت ساحه یې ورځ تر بلې محدودیده ، د دوی نظامي کړنلاره د ناکامۍ سره مخ شوه ، په ۱۹۸۵ ز کال کې د شوروي اتحاد په رهبرۍ کې د بدلون او د ګرباچوف واک ته له رسیدلو وروسته شوروي

---

[1] _ کاروین ، فلیپ (۱۳۸۴ش) . سرنوشت غم انگیزدر افغانستان مترجم حکیم سروري ، دانش خپرندویه ټولنه مخ : ۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

رهبري دې ته اړ شوه چې په خپله کړنلاره باندې نوې کتنه وکړي . ګرباچوف د افغانستان جګړه د ناسور زخم په نوم یاده کړه او اعتراف یې وکړ چې په افغانستان کې د دوی نظامي بریالیتوب ناشونی دی د خپلو پوځونو د ایستلو له پاره یې هلې ځلې پیل کړې. ځکه شوروي اتحاد د افغانستان د خلکو د اوږدې قربانۍ په پایله کې په دې یقیني شو چې دوی نورخپل پخوانی تشکیل نشي ساتلی او ګرباچوف مرکزي آسیا هیوادو ته آزادۍ ور کړه او شوروي کمونستي رژیم هم لږه موده وروسته د ۱۹۹۱ ز کال په آګست کې سقوط وکړ ، اوپه نړۍ کې د قواو انډول له مینځه ولاړ چې د نړۍ په تاریخ کې یو ستر بدلون او نړیوالو پېښو له دې سقوط وروسته نوې بڼه خپله کړه .

د ګرباچوف له فشار او غوښتنې وروسته د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت اود افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند په رهبرۍ کې هم بدلون راغی او ډاکتر نجیب الله د کارمل پر ځای د افغانستان واکمن شو ، نجیب الله په ګوندي او دولتي کړنلاره کې بدلون راوست د ملي روغې جوړې سیاسي کړنلاره یې اعلان کړه . د ملګرو ملتو په منځګړیتوب د افغانستان او پاکستان تر منځ په ۱۹۸۸ ز کال یې د ژینو تړون لاس لیک کړ. چې د دې تړون پر بنسټ د ۱۹۸۹ ز کال د جنوري په ۱۵ شوروي پوځونه ټول له افغانستان څخه ووتل ، نجیب الله ډیره هڅه وکړه چې د ملګرو ملتو د پلان د تطبیق سره سم به په افغانستان کې سوله راشي او ټاکنو ته به لاره هواره شي . خو د ډاکتر نجیب الله او بینن سیوان پلان د پرچم د یوې ډلې له خوا د ناکامۍ سره مخ شو او ډاکتر نجیب الله خپله واکمني له لاسه ور کړه ، د ملګرو ملتو په دفتر کې بندي شو او واک مجاهدینو ته انتقال شو .

دغه ځېرنیز اثر چې پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد د یرغل او کمونستي رژیم پر سقوط یې اغیز تر سرلیک لاندې لیکل شوی دی . د دې اثر د لیکنې پر مهال کوښښ شوی د شوروي اتحاد دیرغل پورې اړوند موضوعات چې د شوروي یرغل ته یې زمینه برابره کړې ده، څېړل شوې دی . د دغه موضوع د ښې توضیح په خاطر په وړو عنوانو ویشلې شوې ده . چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي د کمونستي رژیم پر سقوط پای ته رسیږي . په ځیړنه کې هڅه شوي چې د یرغل پر مهال د افغانستان د خلکو قرباني او جهادد په هر اړخیزه توګه روښانه شي او د لویدیځو هیوادونو غبرګون هم د امکان تر بریده تحلیل اوپه ځینو برخو کې د اوسنیو پیښو سره د هغوي اړیکې ښودل شوی دی ، په لیکنه کې د هر شخص نظر ته درناوی شوی او پرته له تغیر څخه مې لیکلی دی ، په دغه څېړنیز اثر کې د پیښو نیټې په لمریز او زیږدیز نیټه ښودل شوی دی . چې د لمریز پر ځای (ل) او زیږدیز پر ځای د (ز) توري استعمال شوی دی . چې (ل) د لمریز او (ز) د زیږدیز معني ور کوي . د اثر په لیکنه کې د ښو او معتبرو منابعو څخه ګټه اخېستل شوې ده چې زیات لیکوالان د دې پېښو اصلي شاهدان دي .

د اثر اصلي موضوع ترمختلفو سرلیکونو لاندې توضیح شوی ده چې په ځینو ځایونو کې د افغانستان د خلق د یموکراتیک ګوند پرځای د ا، د ، خ ، ګ توري استعمال شوي چې عین مطلب افاده کوي . دمتن له اوږدیدو څخه د مخنیوي په خاطر د نور محمد تره کی پر ځای د تره کی ،د حفیظ الله امین پر ځای د امین او د ببرک کارمل پر ځای د کارمل نومونه استعمال شوی دی . او د ثور د انقلاب او کودتاه پر ځای ما د بدلون کلیمه استعمال کړې ده . کوښښ شوی د موضوع د دواړو خواوو یعني دولت او مجاهدینو کړنې په منظمه اوپرته له پلویتوب څخه توضیح کړم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ دموضوع ستونزه (پرابلم)

پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد یر غل ، زمونږ د هیواد په معاصر تاریخ کې یوه مهمه موضوع ده . ځکه د دې یر غل په وجه زمونږ هیواد له ستونزو سره مخ او د پرمختګ مخه یې ډب کړه . د موضوع اصلي ستونزه دا ده چې زمونږ د ټولنې ځوان قشر د دې یرغل په اصلي لاملونو نه پوهیږي . ځینې د شوروې پوځونو راتګ پر حفیظ الله امین او ځینې د یرغل اصلي ځیره کارمل ګڼي . په څېړنه کې کوښښ شوي چې سرو لښکرو د یرغل اصلي لاملونه په ګوته شي ، تر څو په تاریخي لحاظ دغه تشه ډک شي . په ازاد بازار کې د هر ډول کتابونو د چاپ زمینه برابره ده . هره ډله او هر شخص غواړي چې واقیعتونه په خپله ګټه تعبیر او بیان کړي ، ما ځکه د دې موضوع څېړنه غوره کړه . تر څو وکولای شم چې دشوروي یرغل د موخو او د هغوي دکړنو په اړه کره او بې طرفه معلومات را ټول او تحلیل کړم چې دمحصلینو او تاریخ د مینه والو پوښتنې تر یو حده ځواب شي ، ځکه د افغانانو قربانۍ او جهاد په پایله کې د شوروي اتحاد پوځونو دنوو (ماډرن) وسلو په درلودلو سره ماتې وخوړه ، شوروي اتحاد د خپل نیول شویو هیوادونو له اداري څخه عاجز شو ، چې (۱۵) جمهوریتونو ترې ازادي واخیستله په نړۍ کې د دوی نفوذ ختم شو . په خپله د شوروي کمونستي رژیم سقوط وکړ . په څېړنه کې هغه پوښتنې حل شوي چې افغانانو ته شوروي د یرغل او دشوروې د کمونستي رژیم سقوط په اړه موجودې وي . هیله ده چې محصلینو هغه پوښتنې چې د شوروي د یرغل او د هغه د پایلو په اړه یې لري حل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ موخه :

۱_ په دې باید و پوهیږو چې د شوروي اتحاد پر افغانستان ولې یرغل وکړ .

۲ _ ایا پر افغانستان دشوروي اتحاد یرغل دشوروي د کمونستي رژیم لپاره څه راز پایلې درلودلې دي ؟

۳_ په کار ده افغانان پوه شي چې د شوروي اتحاد دیرغل تر څنګ نور کوم عوامل د شوروي د کمونستي رژیم د سقوط لامل شوي دي .

۴_ د څېړنې اهمیت:

د دې موضوع دڅېړنې اهمیت په دې کې ده ، چې دټولنې ځوان قشر په ځانګړي ډول د محصلینو پوښتنو ته ځواب وايي خصوصاً هغه ځوانانو ته چې دشوروي د یرغل څخه وروسته پیدا شوي او اوس د ځوانۍ مرحلي ته رسیدلي ، د هغوی پوښتنو ته ځواب وايي ، د دې موضوع څېړنه دتاریخ دڅانګې محصلینو ته دپام وړ ارزښت لري ، تر څو هغوي د دې موضوع په اړه علمي او څېړنیزو معلوماتو ته لاس رسۍ پیدا کړي او د تبلیغاتي اثارو د اغیزو څخه خلاص شي . هغوي باید په خپلو څېړنو کې دڅېړنیزو اثارو او علمي کتابونو څخه ګټه واخلي دغه موضوع د افغانستان په معاصرتاریخ کې ډیره مهمه موضوع ده او توضیح یې ډیره اړینه ده ځکه معاصر تاریخ د ښووني او روزنې دپوهنځي دتاریخ د څانګې پرته په نورو څانګو او د ننګرهار پوهنتون په نورو پوهنځیو کې تدریسیږي ، چې په دې صورت کې دڅانګې یوه تشه ډکه چې د څو واکمنانو د واک دوري پکې توضیح کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا څېړنه د شوروي يرغل اقتصادي ، سياسي او ټولنيزو پايلو د څېړنې له پاره لاره هوار وي . څېړنه کې دا واقعت په واضح توگه ځرگندېږي چې د افغانستان دولتونه بايد د سيمې ، روسيي او نورو هيوادو سره دسياسي اړيکو په ټينگښت کې خپلو گټو او د هغوی اهدافو ته په دقيقه توگه متوجې اوسي .

۵_تيرو ماخذونو ته يوه کتنه :

ما د څېړنې پر مهال د موضوع پورې اړوند يو لړ علمي چاپي اثار مطالعه او د هغوی د معلوماتو څخه مې د دي څېړنيز اثر پــــه ليکنه کـــــــــــې گټه اخســــتې ده . دا موضوع ((پر افغانستان باندي د شوروي اتحاد يرغل او د کمونستي رژيم پر سقوط يې اغيز)) د تاريخ د څانگې له خوا ماته دپوهندوی علمي رتبې څخه د پوهنوال علمي رتبې ته د لوړيدو په خاطر را سپارل شوي ده تر څو يو څېړنيز اثر وليکم ، ما ددې اثر د بشپړولو په خاطر د ننگرهار پوهنتون کتابتون ، داطلاعاتو اوکتلور رياست کتابتون ، د مرکو او انټرنيت له سايټونو څخه گټه اخستي ده . له کومو کتابونو څخه چې ما د دې اثر په ليکلو کې گټه اخيستي دموضوع د نه اوږديدو په خاطر په لنډو جملو کې در پيژنم .

۱_ د ثور کودتا او د هغې ژورې پايلې .

پورته اثر زمونږ د هيواد پياوړي مورخ پوهاند محمد حسن کاکړ په (**۴۷۴**) مخونو کې ليکلی ، په جرمني کې د افغانستان د کلتوري ودي ټولنې له خوا خپور شوي ، چې په ۱۳۸۹ ل (۲۰۱۰ ز) کال د آسد دانش مطبعې چاپ کړی په دې کتاب کې دثور د بدلون له پاره زمينه برابريدل ، دمير اکبر خيبر مړينه ، د خلقي دولت بيرغ ، دحفيظ الله امين او نور محمد تره کي تر مينځ اختلاف ، د هرات

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورستان ، پلخمري ، چنداول ، بالاحصار پاځونونه ، هاوانا ته د تره کي سفر ، د حفیظ الله امین حکومت له امریکا ، شوروي او پاکستان سره د امین اړیکې او نور موضوعات څېړل شوي دی . ما د دې اثر څخه د خپلې لیکنې په مختلفو ځایونو کې ګټه اخستې ده . د دې کتاب لوستل د تاریخ د ځانګې محصلینو ته اړین ګڼم او ټول لوستي هیوادوال باید نوموړی اثر مطالعه کړي .

۲ ـ روابط سیاسي و دیپلوماتیک افغانستان و روسیه طی سالهای ۱۱۰۸ ـ ۱۳۸۱ هـ (۱۷۲۹ ـ ۲۰۰۱)

ښاغلي سرمحقق شاه محمد میهن ورد د افغانستان دعلومو د اکاډمي غړی په خپله څېړنیزه پروژه کې د افغانستان او روسي تر منځ د یپلوماتیکي اړیکې له ۱۱۰۸ هـ ش څخه تر ۱۳۸۱ هـ ش پورې څېړلي دي . نوموړی اثر په اوو فصلونو کې لیکل شوی چې د غازي امان الله ، حبیب الله کلکاني ، نادر خان ، اعلیحضرت محمد ظاهر ، سردار محمد داود خان ، نور محمد تره کی او دشوروي پوځونو تر وتلو پورې د دواړو هیوادو د پیلوماتیکي اړیکې څېړلي دي . هغه کوښښ کړي چې په هر واکمني کې د افغانستان او شوروي اړیکې تحلیل کړي . دا اثر د ټولو افغانانو له پاره د اهمیت وړ دی چې د افغانستان او روسي په اړیکو وپوهیږي .

۳ ـ د افغانستان پر معاصر تاریخ یوه لنډه کتنه :

نوموړی اثر د افغانستان د علومو اکاډمي غړي مرحوم محمد ابراهیم عطایي لیکلی. محترم عطایي په دې اثر کې د افغانستان د معاصر تاریخ پیښې د احمد شاه بابا له واکمنۍ څخه دمجاهدینو تر حاکمیت پورې څېړلي دي ، ده د نور محمد تره کی او حفیظ الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

امین واکمني او امین ته د بریژنیف هغه وړاندیز چې د پاکستان دبهرنیو چارو دوزیر راتګ دي معطل شي ، په مکمل ډول توضیح کړی دی ، دغه کتاب په (۴۳۲) مخونه او دوویشت فصلونو کې د میوند خپرندویه ټولنې له خوا د ځلورم ځل له پاره په ۱۳۸۹ لمریز کال چاپ شوي دی .

۴ _ د افغانستان سیاسي کمزوري او بهرني مداخله :

پورته اثر د افغانستان مشهور ژورنالست او لیکوال ډاکتر نبي مصداق لیکلی او ډاکتر نثار احمد په پښتو ژبه ژباړلی دی د احمد شاه بابا له واکمنۍ څخه د شوروي اتحاد تر یرغل پورې د افغانستان سیاسي پیښې څیړلي دی . د نور محمد تره کې ، حفیظ الله امین ، ببرک کارمل واکمنۍ او د شوروي یرغل په مفصل ډول تحلیل کړی دی ، ده په ملپاڼو کې هم ډیر مطالب توضیح کړي دي ، د پیښو څیړونکي کولی شي له نوموړي اثر څخه دماخذ په توګه ګټه واخلي .

۵ _ ظهور وزوال حزب دموکراتیک خلق افغانستان

دا اثر د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند مرکزي کمیټي غړي دستګیر پنجشیري په دوو برخو کې لیکلی په دې اثر کې د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند دبنسټ ایښودلو له پاره د ملي او نړیوالو شرایطو تحلیل ، له ۱۳۵۷ لمریز کال څخه وروسته د ګوند داخلي اختلافات د ډاکتر نجیب ګوندي سیاست اودشهنواز تڼي کودتاه په مفصل ډول توضیح شوي دي . نوموړی اثر په ۱۳۷۷ لمریز کال دجدي په ۱۱مه د ۱۹۹۹ ز کال د جنوري په لومړی نیټه په پیښورکې چاپ شوی دی ، ما له دي اثر څخه د ګوند د موسسې کنګرې او وحدت په برخه کې ګټه اخستي ده . که چیري څوک د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د خلق دیموکراتیک گوندتاسیس او اختلاف په اړه څېړنه کوي ، له دې اثر څخه د یوه ښه ماخذ په توگه گټه اخستلی شي .

۲ـ سرې لښکرې په افغانستان کې :

نوموړی اثر دشوروي د سرو لښکرو یو پوځي قوماندان جنرال باریس گروموف لیکلی او ډاکتر داود جنبش په پښتو ژبه ژباړلی دی . په دغه اثر کې گروموف دسترگو لیدلی حال لیکلی دی د تره کي ، امین او بریژنیف اړیکې همدارنگه او دبریژنیف او کارمل اړیکې توضیح کړي او افغانستان ته د شوروي پوځونو د یرغل په اړه یې د شوروي د کمونست گوند په سیاسي بیرو کې د نظر اختلاف هم توضیح کړی دی . دا اثر په ۱۳۷۵ ل (۱۹۹۷) کال د دانش خپرندویه ټولنې له خوا چاپ شوی دی .

۷ـ پشت پرده :

دا اثر دیکوکوردووز او سلیک آس هارسون لیکلی او اسدالله شفایي په دري ژبه ترجمه کړی ، په نوموړي اثر کې د شوروي دیرغل ځیني اړخونه،د ژینو تړون ، دشوروي او امریکا له خوا تضمین لیکونه په دقیق ډول څېړلي دي، چې په ۱۳۷۹هـ ش کې د ایران المهدي بین المللي انتشاراتو له خوا چاپ شوی دی .

۸ـ سپیڅلی پاڅون :

دغه اثر د افغانستان پیاوړي ژورنالیست او لیکوال مرحوم یعقوب شرافت لیکلی دی، په دې اثر کې د۱۳۵۷ لمریز کال د بدلون څخه وروسته لومړنی مهاجرتونه او پاڅونونه توضیح شوي . نوموړي اثر په روانه پښتو ژبه لیکل شوی چې د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمجاهدینو قربانۍ یې توضیح کړي دي ، دغه اثر په ۱۳۹۱ لمریز کال کې د النور نشراتي اداري له خوا چاپ شوی دی .

۹_ جنگ اشباح :

پورته اثر ستیو کول لیکلی او مهندس محمد اسحاق ترجمه کړي چې په ۱۳۹۰ هـ ش(۲۰۱۲ م) کې د میوند د انتشاراتو له خوا په کابل کې چاپ شوی دی په دې اثر کې په افغانستان کې د سي . آی . اې ، ای. اس . ای او کا . جي . بي د استخباراتي ادارو مداخلې څېړل شوی دی ، چې دافغانستان دمجاهدینو د جهاد او شوروي یرغل پورې اړوند مسایل توضیح شوی دی ، سیتوکول د واشنگټن پوست د اداري منشي و او له ۱۹۸۹ څخه تر ۱۹۹۲ ز کاله پورې دجنوبي آسیا د مسول په توگه دنده اجرا کوله . نوموړي د افغانستان دجگړې په اړه ډیر ارقام ټول کړي چې د تاریخ څېړونکو له پاره ځانگړې ارزښت لري .

۱۰_ جنگهای افغانستان : ۱۹۷۹ _ ۱۹۸۹ ز کال :

دا کتاب دجنرال ای بگدانوف له خوا لیکل شوی ، چې انجینر عبدالاحد (لعل زاده) او سلطان محمود عزیز پنجشیري په دري ژبه ترجمه کړی دی او په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې چاپ شوی دی په نوموړي اثر کې د شوروي پوځونو فعالیتونه د هغوي وضعیت ، ددواړو دولتونو (شوروي اوافغانستان) اړیکې په پوره دقت سره څېړل شوي دي .

۱۱_ د پاکستان بهرنۍ پالیسي ته یوه کتنه له ۱۹۴۷ څخه تر ۲۰۰۴ ز کال:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه اثر ډاکتر حسن عسکر رضوي ليکلی او څېړنيار محمد سرور احمدزي په پښتو ژبه ژباړلي دی. کتاب دحجم په لحاظ کوچني دی خو د پاکستان اړيکې له هند او افغانستان ، امريکا او اسلامي هيوادونو سره په مختصر ډول څېړلي دي . نوموړی اثر په ۱۹۹۲ لمريز کال دمومند خپرندويه ټولنې له خوا چاپ شوی دی ، د دې کتاب موضوعات لوستونکې دپاکستان دبهرنۍ پاليسي سره آشنا کوي ، لوستل يې د تاريخ مينه والو او سياسي اشخاصو ته اړين دی .

۱۲ _ د سی ، آی ، اې پټې جګړې له ويتنامه تر افغانستان :

نوموړي اثر پيترهار کليرود ليکلی او محمد زبير شفيقي ژباړلی دی ، ليکوال کوښښ کړی چې د سی ، آی ، اې ټولې پټې کړنې او فعاليت يې تحليل او ارزيابي کړي ، د کتاب ټول موضوعات د اهميت وړ دي ، نوموړی اثر په ۱۳۹۲ لمريز کال د اسد دانش مطبعې له خوا چاپ شوي دی .

۱۳ _ وطن يا کفن :

دا اثر پاکستاني ژورنالست نورالبشر نويد ليکلی او په ۱۹۹۹ ز کال چاپ شوی دی . په دې اثر کې د ډاکتر نجيب الله ژوند ، د ملي روغې جوړې سياست دنجيب دواکمني اساسي قانون ، د ژنيو توافقات ، د ډاکتر نجيب شخصيت ، دشهنواز تڼی کودتا او نورموضوعګانی څېړل شوی دی .د کتاب ټول موضوعات لوستونکو ته د اهميت وړ دی . .

۱۴_ کې . جي . بي په افغانستان کې :

نوموړي اثر د شوروي د استخباراتي اداري پخواني غړي واسيلي ميتروخين ليکلي او امين رحمت اريا ژباړلی دی ، په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثر کې د ثورکودتا ، د سپتامبر کودتاه او ډسمبر یرغل او نور موضوعات توضیح شوي دي. چې دشوروي یرغل پورې اړوندو موضوعاتو د څېړنې له پاره ښه ماخذ دی .

۱۵ _ د اسلامي نهضت لوړې ، ژورې ، د نادري کورنۍ د راوستو د روسانو تروتو

پورتني اثر داسلامي حزب مشر ښاغلی ګلبدین حکمتیار لیکلی دی . په دې اثر کې ښاغلي حکمتیار دخلق دیموکراتیک ګوند جوړښت د داود خان کودتا ، دداود خان اوپرچمیانو اختلاف ، د داود خان له خوا د اسلامي نهضت د غړو تحدید او نوري موضوعګانی څېړلي دي .

۱۶ _ تحولات سیاسې جهاد افغانستان :

نوموړی اثر د اکتر نصري حق شناس په دریو ټوکونو کې لیکلی چې د ۱۳۵۷ لمریز کال څخه د مجاهدینو تر حکومت پورې یې ټول موضوعات لکه د ثورکودتا ، د کې . جي . بي او د افغانستان د استخباراتي سازمان (اکسا) تر منځ همکاري . د کابل او مسکو تر مینځ تړون ، دخلقیانو او پرچمیانو تر منځ اختلاف ، د امین وژنه دکارمل واک ته رسیدل او نور ورکې څېړل شوی دی ، نوموړی کتاب په ۱۳۸۵ لمریز کال د نعماني مطبعې له خوا په کابل کې چاپ شوی دی .

۱۷ _ یاداشتهاي سیاسی و رویداد های تاریخی :

دغه اثر سلطان علي کشتمند لیکلی چې نوموړی د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړی ، د پرچم جناح ته منسوب و. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل په واکمني د وزارت اودنجيب په واکمني کې د صدراعظمۍ دنده درلوده . ده ټول موضوعات دسترگو ليدلي حال او يادداشت په ښه توضيح کړي . ده د ګوند اختلاف . دشوروي يرغل او نورموضوعات يې توضيخ کړي دي ليکونکي او لوستونکي د دې اثر څخه گټه اخيستي شي .

۱۸ـ غميزه څرنگه مينځ ته راغله :

دا کتاب پوهنوال ډاکتر عبدالرشيد جليلي ليکلی چې نوموړی د افغانستان دخلق ديموکراتيک گوند مرکزي کميټې غړې و . دشوروي تر يرغل وروسته دببرک کارمل په واکمنۍ کې بندي و . ، دثور بدلون او د شوروي يرغل د غميزې په نوم ياد کړی . ټول موضوعات يې په ښه روانه توگه ليکلي دي . د ملگرو ملتو د سولې پروگرام ، د کارمل واک ته رسيدل ، د نجيب الله سياست او نورموضوعات يې توضيح کړي دي . چې په ۱۳۸۷ ل (۲۰۰۸ ز) کال کې د دانش خپرندويه ټولنې له خوا چاپ شوي دی .

۱۹ ـ تلک خرس :

دا اثر د پاکستان د استخباراتي سازمان غړي ډګروال محمد يوسف او مارکه ادکين ليکلی او ډاکتر نثار احمد (صمد) په دري ژبه ژباړلی دی چې په دې اثر کې د افغانستان پر مجاهدينو دپاکستان له خوا د لويديځو هيوادونو دمرستو ويشس ، دتنظيمونو له ايجاد ، اهداف ، مجاهدينو ته د وسلو ويشل ، اکمالاتي کرښي او نور استخباراتي مسئايل څرگند شوی دی .

۲۰ ـ روسي پراختيا غوښتنه او افغانستان :

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی اثر د ولي محمد له خوا لیکل شوي په ۱۹۹۹ ز کال د دانش کتابتون له خوا چاپ شوی دی . په دې اثر کې دخلق دیموکراتیک گوند اختلاف ، دحفیظ الله امین دوره ، روسی عسکر چا راوستل . د شوروي پر ضد کورنۍ او بهرنۍ عکس العمل دشوروي عسکرو بیرته ستنیدل او یو شمیر نورې موضوعگانې توضیح کړي دي .

۲۱ـ دثور وسله وال پاڅون او د افغانستان مساله :

دا اثر پوهاند محمود سوما لیکلی ، نوموړی د افغانستان دخلق دیموکراتیک گوند دمرکزي کمیتي غړی او دخلق جناح ته منسوب و ، چې د نور محمدتره کۍ په واکمني کې دلوړو زده کړو وزیر و ، ده د ثور بدلون ، د شوروي یرغل ، د ببرک کارمل واکمني ، د ډاکتر نجیب الله واکمني اود مجاهدینو واکمني توضیح کړي دي ، نوموړی اثر په ۱۳۸۷ ل (۲۰۰۸ م) کال کې د دانش خپرندویه ټولنې له خوا چاپ شوی دی .

۲۲ ـ راز خوابیده :

نوموړی اثر د افغانستان پیاوړي ژورنالست رزاق مامون لیکلی ، چې په ۱۳۸۷ هـ ش کال دسعید د انتشاراتي موسسې له خوا په کابل کې چاپ شوی دی . په دې کتاب کې د ډاکتر نجیب الله د وژنې ، د طالبانو داسلامي امارت او شمالي ټلوالې په اړه گټور مالومات شته چې لیکونکي ور څخه گټه اخستلی شي .

۲۳ ـ افغانستان دتیلو په لمبو کې :

دا اثر خواجه بشیر احمد انصاري لیکلی او سید عبدالله پاچا په پښتو ژبه ژباړلی دی . د میوند خپرندویه ټولنې له خوا په ۱۳۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمریز کال کې چاپ شوی دی . په دې اثر کې دامریکا موضعگیري ، د افغانستان په چارو کې اړېکې او دمجاهدینو سره د هغوي مداخله ، په افغانستان کې د هغوی هدف ور کې توضیح شوی دی .

۲۴ _ د ثور پاڅون د کې . جي . بي د سیسي اوشوروي یرغل :

دا اثر دمحمد اقبال وزیري لیکنه ده چې نوموړی دحفیظ الله امین په واکمنۍ کې د ملي دفاع وزارت دسیاسي چارو رئیس و ، د شوروي د یرغل پر مهال په خپله دنده کې حاضر وو . چې د یرغل ټول جریان او د شورویانو برخورد او کړنې یې په خپلو سترگو لیدلي دي ، او نور ډیر موضوعات لکه د داود خان پر ضد کودتاه ، دامین پر ضد د کې جي بې کودتا دټنی کودتا او نور مهم موضوعات یې لیکلي دي د لوستونکو له پاره ډیر اهمیت لري چې د یادو موضوعاتو په اړه ډیر مستند معلومات ارایه کړي دی .

_ ما د موضوع داوږدیدو څخه د مخنیوي په خاطر دهغو ټولو کتابونو له یادوني څخه چې ددې اثر په لیکلو کې له هغو څخه گټه اخیستې ، ډډه وکړه . خو د دې ټولو کتابونو له مطالعې څخه وروسته دې پایلې ته ورسیدم چې دشوروي اتحاد یرغل تر ډیره بریده دهغوی دپراختیا غوښتونکي سیاست پورې اړه درلوده ، خو دافغانستان دخلق دیموکراتیک گوند په داخل کې دخلقیانو او پرچمیانو او د نور محمد تره کی اوحفیظ الله امین تر مینځ اختلاف دشوروي د یرغل له پاره زمینه برابره کړه ځکه ببرک کارمل د حفیظ الله امین دله مینځه وړلو لپاره دشورویانو ملاتړ ته اړتیا درلوده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د اثر د ليکلو پر مهال کوښښ شوی چې د پوهنتون د استادانو او د دې موضوع دعيني شاهدانو دنظرياتو څخه ګټه واخلم چې تر ډير بريده ما د هغوی د نظرياتو څخه په ګټې اخستلو سره خپل اثر بشپړ کړ .

۶. د څيړنې پوښتنې

لومړي پوښتنه : شوروي اتحاد دکومو موخو له پاره پر افغانستان يرغل وکړ؟

دويمه پوښتنه : ايا پر افغانستان باندې د شوروي يرغل دشوروي کمونستي رژيم د سقوط لامل شوی دی ؟

دريمه پوښتنه : ايا نورو داسې داخلي او باندنيو عواملو شتون درلود چې دشوروې کمونستي رژيم يې سقوط کړ ؟

۷. مواد اوکړنلاره :

د دې څېړنيز اثر د ليکنې پر مهال د ليکنې د ټولو معيارونو په نظر کې نيولو سره مې کار پيل کړ . څرنګه چې دڅېړنې موضوع يوسياسي موضوع ده کوښښ مې وکړ . چې دخپل کاري پلان په ترتيب کې دموضوع ټول اړخونه په پام کې ونيسم . وروسته مې بيا د نويو او معتبرو ماخذونو دپيدا کولو هڅه پيل کړه ، په ځانګړي ډول مې د هغو اشخاصو ليکنې او چاپي اثار پيدا کړل چې د۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د۷ نيټې له بدلون وروسته اودشوروي يرغل پر مهال يې دندې اجرا کړي او يا يې د دې ګوندي سره تړاو درلود چې لوړې ګوند او دولتي دندې يې درلودې ، د شوروي دپوځي او استخباراتي چارواکو کتابونه چې په پښتو او دري ژبه ژباړل شوي دي ، ګټه واخسته لکه سرې لښکرې په افغانستان کې، K.g.B په افغانستان کې او هم مې د افغاني چارواکو لکه محمود سوما ، عبدالرشيد جليلي ، دستګير پنجشيري ، سلطان علی کشتمند او نبی عظيمي ، جهادي مشرانو لکه ګلبدين حکمتيار ، يعقوب شرافت او نورو اثار مطالعه کړي او ګټه مې ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخستې ده . د منظم پوښتنليک پواسطه مې د هغو اشخاصو څخه معلومات تر لاسه کړل چې د شوروي د يرغل پر مهال يې دندې در لودې او يا مخالف و .

په دې څېړنه کې داود خان د رژيم سقوط، د افغانستان دخلق ديموکراتيک گوند داخلي اختلاف ، د نور محمد تره کی وژنه او نور موضوعات چې دشوروي د يرغل لپاره يې زمينه برابره کړه ،څېړل شوي دي .

په اثر کې څېړل شوي مواد او معلومات دتاريخ د څانگې او تاريخ له مينه والو سره د يادي موضوع په اړه دمرستندويه موادو په توگه مرسته کوي ، هيله ده چې د افغانستان چارواکي د دې هيواد جيوپولتيک موقيعت ته په پاملرنې دگاونډيو هيوادونو د لاس وهنې مخه ونيسي او هم د لويو قدرتونو دسياسي هدفونو په رڼا کې د خپل هيواد گټې تامين کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.داود خان اوشوروی اتحاد د اړیکو د خرابیدو لاملونه

د افغانستان دولت د اسیا دامنیتي پکت په اړوند د ځینو عمومي وړاندیزونو ملاتړ ته چمتو و خو په کې د ونډې اخیستو لپاره تیار نه و. مګر شوروي اتحاد په افغانستان باندې زور (فشار) راوړ چې په ښکاره ډول د اسیا د امنیتي تړون ملاتړ وکړي. ځکه مسکو ادعا درلوده چې دا تړون د هیڅ هیواد د ګټو خلاف نه دي . د(1973)ز کال د می په (22) نیټه پوډګورني په خپله مستقیمه غوښتنه کې وویل : ((مونږ اوس حق لرو ترڅو د اسیا په وچه کې یو باورې سیستم د تاسیس په اړه د یوي بیړنی مسئلي په توګه خبرې وکړو . ځکه استعماري پاتې شونو د اسیا د ډیرو هیوادونو په ټولنیز او اقتصادی ډګرونو کی د وروسته پاتې کیدو په تر څنګ په نورو خپل منځي ځمکنیو اختلافاتو کې چې تر اوسه یې لا لړې روانه ده خپله اغیزمنتیا ښودلي ده، استعماري ځواکونه اوس هم هلې ځلې کوي چې اسیا کې دسولي دغښتلي کیدو مخه ډب کړي. ([1]) مخونه ۱۱۴ او ۱۱۵

د پوډګورني دا څرګندونې ددي له پاره وې چې افغانستان له شوروي اتحاد سره د اړیکو لاپیاوړتیا ته وهڅوي، ځکه افعانستان په دې مهال د پاکستان سره چې د غربي هیوادونو په ځانګړي ډول د انګلستان او امریکا ډیر نږدې پلوي هیواد و. د پښتونستان مسئلې پر سر اختلاف درلود.او پوډګورني غوښتل له دې اختلاف څخه ګټه واخلي . شوروي اتحاد د پښتونستان په مسئله کې په نړیواله کچه د افغانستان دولت پلوي توب وکړي.

د شوروي اتحاد او داود خان تر منځ د اړیکو خړپړتیا هغه وخت پیل شوه چې داودخان د دولت له دستګاه څخه د کارمل د ډلې د هغو کسانو په تصفیي چې د کودتا په لومړیو وختونوکې یې د وزیرانو، والیانو، ولسوالانو او نورو لوړ رتبه مامورینو په حیث مقرر کړي وو. پیل وکړ داود خان غوښتل په دي کار سره د شوروی اتحاد د نفوذ اندازه کمه کړي . خو د شوروي اتحاد چارواکو وار د مخه

[1] صباح الدین کشککي (1389) داساسي قانون لسیزه ژباړه_ مخونه (114_115)

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر کاوه چې د داود خان په کودتاه او کابینه کې د پرچمیانو موجودیت به داود خان له لویدیځو هیوادونو او د هغو له متحدینو څخه لیرې وساتي او شوروی اتحاد ته به یې ډیر نږدې او اړ کړي چې بیا هر څه دوي ورته ووایې هغه به یې په پټو سترګو مني خو داسې ونه شول. کله چې شوروی اتحاد ته د داود خان د وروستي سفر پر مهال د خبرو په جریان کې د شوروی اتحاد د هغه وخت مشر بریژنیف چې زړه یې له دولت څخه د کارمل د ډلي د کسانو په شړلو له قهر ډک و په امرانه ډول داود خان ته وویل: «چې ولې د افغانستان په شمال کې د ځینو پروژو د پرمخ بیولو له پاره د شوروي مخالفینو ته د کار کولو اجازه ورکوي ؟چې دا کار د شوروی امنیت ته ګواښ دي...» د بریژنیف دا خبره پر داود خان بده ولګیده په ځواب کې ورته وویل: «افغانستان یو مستقل هیواد دي او هر څه چې وغواړي هغه به کوي بل څوک حق نه لري چې ورته ووایې چې څه به کوي او څه به نه کوي...» داود خان د همدي خبری په کولو سره خبرې قطع او پرته له کومې پایلې بیرته افغانستان ته راستون شو. (1_ مخ ۲۴)

د شوروی اتحاد او سردار محمد داود خان تر منځ د اړیکو خرابیدو لاملونه د ډیرو سرچینو لخوا د افغانستان په اقتصادي او نظامي برخو کې د شوروي اتحاد نفوذ د کموالي له پاره د داود خان هڅې ، د بریژنیف او سرداد محمد داود خان ترمنځ لفظی ټکر و، چې د افغانستان په شمالي ولایتونو کی دلویدیځو هیوادونو د انجینرانو د دندې د اجرا په اړه پیښ شو . یوازې د جملو په تغییر سره دا ټکې تایید شوې دي.

پاتې دې نه وې په شمال کې د لویدیځو هیوادونو فني انجینران د امریکا او اروپا زلزلي پیژندونکی او د فرانسې د نفتی کمیټې کارپوهان وو چې دتیلو او ګازو په برخه کې یې پلټنې کولې.

په دغه وخت کی دافغانستان دبهرنیو چارو د وزارت مرستیال وحید عبدالله سردارمحمد داود خان ته نږدې شو. هغه یې متوجه کړ چې تاسې باید د بریژنیف سره خدای پاماني وکړې؟ داود خان دا مشوره ومنله او بریژنیف ته یې لاس ورکړ

---

[1] _عبدالرشید ، جلیلي. (۱۳۸۷ل کال) ، غمیزه څرنګه منځ ته راغله ، لومړي چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پیبنور مخ : ۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

. په همدي مهال بريژنيف وويل: ((تاسى له ماځخه غوښتي وو چې دوه په دوه به سره وګورو نو زه اوس تياريم)) داود خان ځواب ورکړ((دداسې يوې کتنې لپاره سمدستي کومه اړتيا نشته)) (٢مخ : ٢٠٧)

د سردارمحمد داود خان د ځانګړې کتنې څخه هدف دا وه چې شوروى اتحاد د خلقيانو او پرچميانو حرکتونو په درولو کې چې دوي پرهغوي باندې نفوذ لري مرسته وکړي خو شوروى چارواکو غوځ او منفي ځواب ورکړ، وروسته له داود خان څخه بل افغان چې د دوي پر وړاندې ودريد او غوځ ځواب يې ور کړ او بيا يې د شوروي سفير په سپيړه وواهه هغه حفيظ الله امين وو. خو شورويانو د هغه د له منځه وړلو لپاره په (١٣٥٨ل)کال د مرغومي په شپږمه د (١٩٧٩ز)کال د ډسمبر پر٢٧مه پر افغانستان نظامي يرغل وکړ. د حفيظ الله امين رژيم يى له منځه يوړ شوروى اتحاد پرته له دې بله کومه لياراه نه درلود ه . چى د افغانستان د سياسى رژيم په بدلون کې مداخله وکړي . ځکه چې د شوروي اتحاد په جنوبى سرحدونو کې مخالف دولتونه لکه ترکيه ، ايران او چين واقع وو . شوروى اتحاد هڅه کوله او چمتو نه وه چې افغانستان هم په يو بل داسې هيواد واوړي چې د شوروى اتحاد پر ضد او د امريکا سره متحد په توګه له هغوي سره په نظامي پکت کې شامل شي . ځکه امريکايي مشرانو د ايزونهاور څخه نيولي تر ريچارد نکسن پورې د وسلو د رانيولو په اړه د افغانستان غوښتني رد کړې او له افغانستان څخه يې غوښتنه کوله چې د سياټو او سينټو په تړونونو کې شامل شي. چې دغه تړونونه د شوروى اتحاد پر ضد وو ، افغانستان نه غوښتل چى د شوروى اتحاد سره يى اړيکې خرابې شي ځکه شوروى اتحاد مشرانو خروشچف او بلګانين په ډيرو ښو شرايطو سره افغانستان ته (١٠٠)سل ميلونه ډالرو پور ورکړ، بل پلو ته افغانستان په خپل ناپيليتوب باندې ټينګ ولاړ وه.١_ مخونه ١٨٩ او ١٩٠

---

٢ _ ډاکتر نبي مصداق (١٣٨٩ ل کال) ، د افغانستان سياسي کمزورتيا او بهرني مداخلي ، مترجم ډاکتر احمد حمد ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه مخ : ٢٠٧

١ _ ډاکتر نبي مصداق (١٣٨٩ ل کال) ، د افغانستان سياسي کمزورتيا او بهرني مداخلي ، مترجم ډاکتر احمد حمد ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه مخونه : ١٨٩ _ ١٩٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبياتو د پوهنځي د پښتو څانګې استاد پوهندوي فضل ولي ناګار داسې نظر لري: « شوروي ځانګړي نظريات لرل ، د دوي په مرسته د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند جوړ شو خو سردار محمد داود خان يو هيواد پال شخصيت په توګه نه غوښتل چې د هيواد استقلال د شورويانو د غوښتنو قرباني کړي . خو شوروي اتحاد غوښتل چې د افغانستان له لوري د هند ګرمو اوبو ته ځان ورسوي بالاخره د دوي ترمنځ اړيکې خرابې شوې...» (2)مرکه

خو د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي د پښتو څانګې استاد پوهنوال شاه ولي خان د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوريت پرمهال د افغانستان او شوروي د اړيکو د اړتيا او د شوروي اتحاد د ليوالتيا په اړه داسې نظر لري: « سردار محمد داود خان د صدارت پر مهال د شوروي اتحاد سره نږدې اړيکې درلودې، خو د جمهوري رياست په اخرو کلونو کې يې مخالفت پيل کړ، شوروي اتحاد د يو نږدې ګاونډي دولت په حيث دلچسپي درلوده ترڅو په افغانستان کې خپل نفوذ وساتي. البته دغه مهال په نړيواله کچه د دوو نړيوالو قدرتونو امريکا متحده ايالاتو او شوروي اتحاد ترمنځ سړه جګړه په ډير شدت روانه وه، شوروي اتحاد کوښښ کاوه چې افغانستان له لويديځ څخه لرې وساتي ، شوروي اتحاد هڅه وکړه چې په افغانستان کې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند او ځينو تکنو کراتانو سره نږدې اړيکې وساتي، بالاخره شوروي اتحاد وتوانيد چې په دولتي او نظامي برخو کې خپل نفوذ وساتي خو داود خان د يوه ملي شخصيت په توګه د شوروي اتحاد غوښتنو ته اماده نه وو . داود خان هم په دې پوهيده چې ګاونديانو له خوا د ده پر ضد تحرکات شته . خو پاکستان او غربي نړۍ ته د داود خان له سفر وروسته د داود خان او شوروي اتحاد يو بل په دريځونو کې بدلون راغی ځکه داودخان غوښتل چې د شوروي اتحاد له نفوذ څخه ځان خلاص او لرې وساتي . همدغه لاملونه وو چې په مسکوکښې سر دار محمد داود خان او ليونيد بريژنيف ترمينځ په خبرو کې ټکر

[2] پوهندوي فضل ولي ناګار د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبياتو د پوهنځي استاد (۱۳۹۲/۸/۸ لمريز کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغی . (3) مرکه) همدارنگه د ننگرهار پوهنتون دعلمي چارو مرستیال او د شرعیاتو پوهنځي استاد پوهاند ډاکتر دل آقا (وقار) داسې نظر لري : ((سردار محمد داود خان د شوروي اتحاد د کې، جي،بي په مرسته د یوې سپیني کودتا په نتیجه کې واک ته ورسید ،دا چې سردار محمد داود خان د شوروي په مرسته واک ته رسیدلې و خو د دې تر څنګ یې د سرداری نیشه هماغسې په مغزو کې ځای پر ځای و . او د آزادی حس یې تاند او څپانده و او کوښښ یې کاوه چې د روسانو د ولکې څخه ځان آزاد کړي . ځکه یې د سعودي عربستان او پاکستان سفرونه تر سره کړل خو د روسانو لپاره دا ډیره ګرانه و چې له اوږدې پانګې اچوني څخه وروسته دې د افغانستان چارواکی د هغوي له نفوذ څخه پرته په خپله د یو مستقل هیواد په حیث مطرح شي . هماغه وو چې د خپلو ګوډاګیانو په وسیله یې۱۳۵۸ کال کې د غوایی له کودتاه څخه وروسته پر افغانستان یرغل وکړ . (۱)مرکه

د دې مخالفت پایله دا شوه چې سردارمحمد داود خان په دی ځواب سره د شوروی اتحاد څخه د مرستو ترلاسه کولو پرته افغانستان ته را ستون شو ، لږ موده وروسته محمد داود خان پاکستان ،سعودی عربستان، لیبیا او ایران ته سفرونه پیل کړل په دغه سفرونو کې د پورته هیوادونو مشرانو داود خان ته د مرستو وعدی ورکړي .خو شوروی اتحاد په دي سفرونو ډیرخفه وه ځکه داود خان غوښتل چی لویدیځ لوري ته مخه کړی ،خو شورویانو پلان درلود چې ببرک کارمل واک ترلاسه کړي . خو له اسلامی هیوادونو سره د اړیکو ټینګوالی شوروی اتحاد له پاره ستونزی زیاتولی ، په لومړیو وختونو کی پرچمیانو غوښتل چی د ملی غورځنګ لیکو کی شامل شی خو لویدیځو هیوادونو ته د داود خان د پاملرني په وجه یې ددی کار څخه ډډه وکړه ، بیا دوي له خلقیانو سره یوځای شول ، ببرک کارمل د حفیظ الله امین سره سخت اختلاف درلود ، .بل پلو ته شورویانو پریکړه وکړه چې د داود خان څخه باید قدرت واخیستل شي، د میراکبر خیبر په ترور سره د پیښې جریان بدل شو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند مرکزی کمیټې ډیر غړی بندیان او هغوي ته د سختني سزا

---

[1]- پوهنوال شاه ولی خان د ننگرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي استاد (تاریخ نشته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلان وشو،حفیظ الله امین د خپل کوچنی زوی په لیک کې خپلو ملګرو ته ولیکل؛ ((د ګوند مشرتوب د محمد داود د رژیم له خوا نیول شوي او بندیان شوي دي تاسې د هغوي د خلاصون له پاره هر څه چې کولی شي مه یې سپموی .
))(۱) مخ ۱۶۴)

ددی لیک د رسیدو سره سم ګوندی پوځی افسرانو د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په ۷مه نیټه پاڅون پیل او د داود خان رژیم یې سقوط کړ د افغانستان اوسنۍ ستونزي او جګړی د شورویانو د هغو هڅو پایله ده چی غوښتل یې د پرچم ډله په افغانستان کی د خپل لاسپوځی په توګه سیاسی واکمنی ته ورسوی شورویانو لومړی محمدداودخان وهڅاوه چی د خپل تره ځوی محمد ظاهر شاه پر ضد پوځي کودتاه وکړي ، دوي پلان درلود چې بیا له محمد داود خان څخه وروسته پرچمیان د هیواد سیاسې واک ترلاسه کړي .خو څرنګه چی په تصادفی توګه له محمد داود خان څخه د هیواد سیاسی واک د خلق ډلی په واسطه ترلاسه شو ،شورویانو ، پرچمیان د خلق ډلي پرضد کودتاه ګانو ته وهڅول . خوکله چې د خلق ډلي پر ضد کودتاه ګانی شنډې او د ماتې سره مخامخ شوي ، له هغې وروسته شورویانو د افغانستان سیاسې واکمنۍ ته د پرچم ډلی د رسولو په غرض زمونږ په هیواد وسله وال تیري او یرغل وکړ، څه وخت له پاره یې افغانستان لاندې کړ خو افغانانو د سختو او دوامدارو مبارزو او قربانیو له امله هغوي له افغانستان څخه وتلو ته اړ کړي شو .(4)

---

۱ _ محمود سوما (۱۳۸۷ ل کال) دثور پاڅون او د افغانستان مسئاله ، دانش خپرندویه ټولنه پیښور مخ ۱۲۴

4 پوهنوال ډاکټر عبدالرشید جلیلی (۱۳۸۷ل)غمیزه څرنګه منځ ته راغله پیښور ،دانش خپروندویه ټولنه مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ۱۳۵۷ل ــ ۱۹۷۸ ز کال بدلون او د محمد داود خان د رژیم سقوط

شوروی اتحاد د سردار محمد داود خان ، امریکا او اسلامی هیوادونو ترمنځ اړیکې په ډیر دقت سره څارلې ، سردار محمد داود خان د خپل صدرات پرمهال شوروی اتحاد سره ډیرې نږدې اړیکې درلودې . مګر د جمهوریت پرمهال یې غوښتل چې مستقل سیاست تعقیب او په افغانستان کې د شوروی اتحاد اقتصادي نفوذ کم کړي، داود خان او دهغه ورور سردار محمد نعیم خان غوښتل چی امریکا په افغانستان کی ټینګ اقتصادي حضور ولري، په همدی وخت په کابل کې د امریکا سفیر تیود رو، دوی دواړو ته ډاډ ورکړ چې امریکا د افغانستان د خپلواکۍ او د ناپلیتوب د سیاست درناوی کوي . غواړې چې په خپلو مرستو سره د افغانستان په ثبات کې برخه واخلي.

د ۱۹۷۴ ز کال د نوامبر په میاشت کې د امریکا د بهرینو چارو وزیر هنری کیسنجر افغانستان ته په رسمي سفر راغی، هغه سردار محمد داود خان ته ډاډ ورکړه ، امریکا غواړی چې د افغانستان سره په اقتصادي ، ټولنیزو او پرمختیایي پروګرامونو کی مرسته وکړي، د داود خان او کیسنجر ترمنځ د خبرو غټه موضوع د افغانستان او پاکستان ترمنځ اړیکې وې، ځکه د پاکستان صدراعظم ذوالفقار علی بهوټو کسینجر ته شکایت کړی و، چی افغانستان د پاکستان د بی ثباتۍ له پاره د پاکستان مخالف پښتانه او بلوڅ روزي او د ورانکارۍ له پاره یې پاکستان ته رالیږی [1](م ۱۳۲-۱۳۳)

په دغه وخت کی د پاکستان او افغنستان اړیکې ترخې وې، محمد داود خان کیسنجر ته د اوږدو خبرو په ترڅ کې دا خبره توضیح کړه چی پښتانه او بلوڅان د پاکستان د زور زیاتي له امله افغنستان ته پناه راوړی، افغانستان د دوی خپل هیواد دی مونږ یې منو ، بیا د دوی جنګیالیان د خپلې خاورې د دفاع په خاطر خپلو وطنونو ته ځي د دې کشالی د حل چاره داده چی پاکستان له دوی سره زور زیاتی ونکړي . محمد داود خان زیاته کړه چی افغانستان به هیڅکله د

[1] محمد حسن کاکړ ، د سرطان کودتا بی ثباتی پیلامه - مخونه ۱۳۲ او ۱۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی د روا هلوځلو له ملاتړ څخه لاس وانه خلي ، او دوی زمونږ ډیر نږدی خپلوان دی او په اخر کی یی زیاته کړه چې د ګډو دوستانو روغ نیتې به ګټوره وي ، چې دواړه هیوادنه د خبرو میز ته وهڅوی . کسینجر د داود خان له دغه نظر څخه خوښي ښکاره کړه ، چی افغانستان له پاکستان سره د خبرو له لاری د کشالې هوارول غواړي، کیسنجر وویل چې : د افغانستان او پاکستان دوستی به د نړی په دغه مهمه سیمه کی د سولې او ثبات له ټینګښت سره مرسته وکړي ، د امریکا حکومت به یې هرکلی وکړي...))[1] (مخ - ۱۳۴)

د کیسنجر له سفر وروسته د ښوونځیو د درسي کتابونو، د کابل پوهنتون د پراخولو ، کلیوالي پرمختیا ، ښوونځیو او دروغتیایی مرکزونو د جوړولو ، د هلمند ناوې د نهرونو د ایستلو په هکله د دواړو خواو ترمنځ هوکړه لیکونه لاسلیک شول، صمد غوث وایي چې د امریکې مرسته که څه هم ډیره نه وه خو د افغاني مشرانو د خوښۍ سبب شوه ، امریکی مرسته تر ۱۹۷۸ ز کال پورې څه کم ۵۳۳ میلونه ډالره وه چی له هغو څخه (۷۱٪) سلنه یې بې عوضه وه .([2])(م ۱۳۴)

په ۱۹۷۶ ز کال سردار محمد نعیم خان امریکی ته سفر وکړ، د دې سفر موخه نشه یی توکو پرضد مبارزه کې د امریکا ونډه اخیستل او په افغانستان کې یې د کوکنار د کښت مخنیوي و . له ده وروسته د امریکا د بهرینو چارو وزیر کسینجر د دویم ځل له پاره په ۱۹۷۶ ز کال د افغانستان د دولت په بلنه کابل ته راغي، ده د افغانستان او پاکستان اړیکو له ښه والی څخه خوښي څرګنده کړه او افغانستان ته یی د اقتصادي مرستو، ترڅنګ یې د امریکا د ولسمشر بلنلیک سردار محمد داود خان ته وسپاره چې امریکی ته سفر وکړي، داود خان قبوله کړه ، ځکه داودخان غوښتل چی کرار کرار د شوروی اتحاد څخه لیرې ، پاکستان ، ایران او عربی هیوادو ته نږدې شي ، خو د **۱۳۵۷**ل کال د ثور د اومې نیتې بدلون ، محمد داود خان په خپله پالیسی کې ناکام کړ.([3])(م ۱۳۵)

---

[1] محمد حسن کاکړ- د سرطان کودتا بی ثباتی پیلامه - مخ ۱۳۴
[2] محمد حسن کاکړ - د سرطان کودتا - مخ ۱۳۵

[3] محمد حسن کاکړ - د سرطان کودتا - مخ ۱۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا نه غوښتل په خلاص مټ د افغانستان سره مرستی وکړي ، څو د افغانستان اقتصادي ستونزی حل او د شوروی نفوذ د افغانستان په اقتصادي او نظامې برخه کې کم شي، د امریکې له خوا د ډیرو مرستو نه ور کولو علت دا و چی هغوی افغانستان د شوروی اتحاد یو سپوږمکۍ بلله ، او بل پلو ته د پاکستان سره د پښتونستان د مسئلې د اختلاف په وجه یې افغانستان نه خوښیده. خو ایران په ۱۹۷۶ ز کال کې د دوو میلیاردو ډالرو د مرستو وعده وکړه چی ددغو پیسو پواسطه ۱۸۱۰ کلیو متره د اوسپني پټلۍ د اسلام قلعه- هرات - هرات - فراه ـ لشکرگاه د ایران تر سرحد پورې ، بل طرف د کندهار - سپین بولدک ، کندهار - کلات - مقر-غزنی- د لوگر (مس عینک) - کابل د حاجي گگ د اوسپنی کان پورې و غزول شي، ددې تړون کار بشپړ شوي و ، دا یو لویه پروژه وه چی محمد داود خان ورته هوسیده ، مگر شوروی اتحاد په ډیر تشویش ورته کتل ، پرچمیانو هم داود خان پسي تبلیغ کاوه چې لویدیځ ته ځان نږدې کوي. خو کله چې پاکستانی مشران ذوالفقار علی بهوټو او جنرال ضیاوالحق افغانستان ته راغلل او د مناسباتو د نوی کیدو په اړه یې خبرې کولې، شوروی اتحاد د افغانستان حالات په ډیر دقت سره څارل او ورته نگران و. ([1](م م -۲۹۳-۲۹۴)

د شوروی اتحاد د اقتصادی او نظامی نفوذ د کموالي په اړه د سردار محمد داود خان ورور سردار محمد نعیم خان داسې نظر درلود چې ((جواري مو بایلله ، مونږ خپل چال وچلاوه، خو مو بایلوده، ډیر ژر به یو وړوکی اقلیت واک ترلاسه کړي او د وسلې په زور به په ټولو خلکو حکومت کوي.))([2])(م، ۲۴۱)

د جوارۍ څخه د سردار محمد نعیم خان مطلب د داود خان د صدارت او جمهوریت پرمهال د شوروي اتحاد ترمنځ نږدې اقتصادي او پوځې اړیکې دي، څکه شوروی اتحاد پر همدې مهال خپل پلویان زیات او هغوی یی پیاوړي کړل ترڅو هغوی د نظام د له منځه وړولو ځواک ومومي .

د شوروی اتحاد له لوری د سردار محمد داود خان د رژیم د سقوط په اړه د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د مرکزي کمیټې غړې پوهنوال ډاکتر

---

[1]

[2] نیازی ، مستعلی - د داود خان د واکمنی سیاسی ستونزی، مخ ۲۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرشید جلیلي داسې نظر لري : «د داود خان وروستیو هلو ځلو شوروي اتحاد ته دا ثابته کړه چې افغانستان نور د هغوی د دوستو هیوادو له قطار څخه بهر او د مخالفو هیوادونو په قطار کې ودریدونکی دی او د داود خان د کمزورکولو په هکله د ببرک کارمل د ډلې له خوا مفصل معلومات ورکړل شوی وو، شوروي اتحاد په دې لټه کې شو چې د داود خان پر ځای داسې څوک واکمن شي چې سل په سلو کې د شورویانو خبره ومني او هر څه چې هغوی ورته ووایي هغه عملي کړي. ددې کار لپاره د ببرک کارمل څخه بل مناسب سړی نه و، ځکه چې هغه د شوروی اتحاد د کې . جی. بی د جاسوسۍ سازمان پخوانی غړی او د پرچم د ډلې مشر په حیث دنده درلوده چې د شورویانو له مشورې څخه پرته یې څه نه کول او د شوروي ګټې یې د افغانستان له ګټو څخه لوړې ګڼلې ...»[3](م ۲۵)

د ښاغلی عبدالرشید جلیلي نظر د ګوند د یو لوړ پوړې کادر په توګه د شوروي د بهرنۍ پالیسۍ په اړه تر ډیره حده واقعیت ته نږدې ده ، ځکه نوموړی د خلق د جناح غړی او د شوروي اتحاد سره یې هم اړیکې درلودې خو دوی د شوروی اتحاد ټولې غوښتنې نه منلې او شورویانو دوی د خپل هدف د عملی کیدو په مخکې یو لوې خنډ ګاڼه ،همدا علت و چې د شوروی اتحاد د یرغل په لومړیو وختونو کی د حفیظ الله امین له وژنې وروسته د دوی ډلې ډیر غړی ، شوروی فوځونو تر وتلو پورې بندیان وو، څو د ډاکتر نجیب الله په واکمنۍ کې له بندی خانی څخه آزاد شول.

په ۱۹۷۷ ز کال کی د بریژنف او سردار محمد داود خان ترمنځ د لفظي ټکر وروسته سردار محمد داود خان د اقتصادي مرستو د جلبولو په خاطر بیا مصر، سعودي عربستان، لیبیا او کویټ ته سفر وکړ، بیرته هیواد ته د راستنیدو پرمهال یی د هرات په ولایت کې د یوې وینا پرمهال په پرچمیانو سختې نیوکې وکړې او هغوی یې د هیواد ورانونکي عناصر وبلل، کابل ته د رسیدو سره سم یې یو شمیر پرچمیان له دندو ګوښه کړل، په مقابل کې پرچمیانو هم تخریب پیل او د داود خان د جمهوریت د له منځه وړلو پلان یی طرحه کړ، لومړی یې د دواړو

[3] ډاکتر پوهنوال عبدالرشید جلیلی ، غمیزه څرنګه پیل شو- مخ ۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخونو (خلق او پرچم)په خپل منځ کې وحدت وکړ، ترڅو د رژیم سقوط اسانه شی، په ۱۹۷۸ زکال کې د اپریل په ۱۷ مه د میراکبر خیبر(*) په وژنه باندې د داود خان متهمول او د میراکبرخیبر په جنازه او فاتحه د دولت پرضد د ډیرو سختو شعارونو ورکولو داود خان سخت عصبی کړ. بل پلو د داود خان لنډ اندو همکارانو له خوا دده لمسول چې د خلق او پرچم رهبران ونیسي . د کی . جی. بی پلان یی د تطبیق مرحلې ته نژدی ، او جمهوریت ته یي سقوط ورکړ، په ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۲۵ مه د کابل راډیو اعلان وکړ چی لاندې ملي خائن عناصر ونیول شول. نورمحمد تره کی ، ببرک کارمل، داکتر شاه ولی، دستگیر پنجشیری، عبدالکریم شرعی جوزجانی، پوهاند محمد ضمیر ساپی او حفیظ الله امین یي پرسبا ونیول شول ، په دوي کې یوازی ببرک کارمل د پرچم جناح سره اړیکه درلوده ، نور ټول خلقیان وو چی دا ترکیب دا ثابتوي چې د داود خان په کابینه او رهبری کې تردی مهاله هم پرچمیانو نفوذ درلود څکه یي د هغو د نیولو څخه ډډه کړې وه، په نیول شوو کسانو باندی د وطن پروړاندې د خیانت تور ولگول شو، دوی په زندان کې واچول شول، په بله ورځ د هیواد په مرکز او ولایاتو کې جشنونو ته تیاري کیده .

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په ۷ مه نیټه د څلورمې او پنځلسمې زغره والو قوو او هوایی ځواک له خوا پر ارگ حمله وشوه ، لومړی ټانکسټ محمد اسلم

---

* میر اکبر خیبر د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم د جناح مهم کادری غړی په قوم پښتون و، د پولیسو په ښانگه کی یي دیپلوم واخیست، د شاه محمود پرضد توطیه کی بندی شوه، دی په زندان کی وه چی میرمن او دوه ماشومان یی ورک شول چی بیا تر مړینی هغوی ونه لیدل ، نوموړی د پراخو معلوماتو خاوند او په گوند کی یی ډیر نفوذ درلود ، ببرک کارمل چی په قوم تاجک و او د نوموړی سخت رقیب و څکه چی د ده څخه ویریده چی د پرچم د رهبری مقام تری ونیسي . خو د شوروی اتحاد سفارت په ځانگړی ډول د دی سفارت د کی . جی . بی ښانگی ببرک کارمل سره علاقمندی درلوده، په دی لحاظ میر اکبر خیبر کی . جی . بی ته هم بد ویل . په همدی علت نوموړی د ۱۹۷۷ز کال د اپریل په ۱۷ مه وروسته له غرمی د عبدالقدوس غوربندی سره په چکر ووت، د غوربندی څخه د جلا کیدو وروسته د روسی جیب راغی او له دغه موټر څخه په میړاکبر خیبر ډزی وشوی، خیبر ځای په ځای مړ شو، چی دغه قتل د شوروی د سفارت د کی . جی . بی د غړی (ابلوف) پواسطه سرته ورسید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطنجار و چی پر ارګ او دفاع وزارت یی ډزي وکړي ، داود خان دا مهال د کابینې غونډه راغوښتې وه چې د نیول شویو کسانو په اړه تصمیم ونیسي ، البته د دوی له پاره د پانسی (اعدام) سزا په نظر کی نیول شوی وه . محمد داود خان کابینه رخصت کړه د ارګ زیرخانی ته ولاړ ، د دفاع وزیر غلام حیدر رسولی او لوی درستیز عبدالعزیز له صحنې څخه وتښتیدل او د قرغی یعنی ۸ فرقې لورې ته یې حرکت وکړ ترڅو د هغوي مرسته ترلاسه کړي، خو هلته وضع بدله و، دوی د ریشخور د فرقی خواته وخوځیدل خو په لاره کې د مخالفو وسله والو قوتونو له خوا له نیولو وروسته ووژل شول، مازیګر پاڅون کوونکي زندان ته ورغلل او خپل رهبران یی د افغانستان راډیو تالار ته بوتلل ، ماښام د داود خان د جمهوریت سقوط اعلان شو ، سبا داود خان د خپلې کورنۍ له غړو سره په قتل ورسیده، په دې ترتیب د داود خان جمهوریت ته سقوط ور کړ شو . ([1])(م ۲۹۶)

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په ۸ مه نیټه لاندې کسان په جمهوري ارګ کې مړه او زخمیان شول، چی ډیرو یی د داود خان په کورنۍ پورې ارتباط درلود .

هغه کسان چی مړه شول:

1. سردار محمد داود خان
2. سردار محمد نعیم خان
3. زینب د داود خان میرمن د ظاهر شاه خور
4. بلقیس د تیمور شاه آصفی میرمن د ظاهر شاه خور
5. محمد عمر د داود خان مشر زوی
6. ویس د محمد داود خان زوی
7. خالد د محمد داود خان زوی
8. شینکۍ د محمد داود خان لور
9. زرلښته د محمد داود خان لور
10. شیما د ویس میرمن او د محمد داود خان نږور

[1] عطایي محمد ابراهیم ، د افغانستان پرمعاصر تاریخ لنډه کتنه ، مخ ۲۹۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. هیله د محمد داود خان لمسۍ د عمر لور
12. غزاله د محمد داود خان لمسۍ د عمر لور
13. حارث د محمد داود خان لمسۍ د ویس زوی
14. وایگل د محمد داود خان لمسۍ د ویس زوی
15. زرمینه د محمد نعیم خان لور د عبدالعظیم خان غازی میرمن
16. صفورا د محمد نعیم خان لمسی د عبدالعظیم خان لور
17. عایشه د محمد داود خان او محمد نعیم خان خور
18. نظام الدین غازي د محمد داود خان زوم
19. عبدالاله د جمهور ریس مرستیال - چې د داود خان کورنۍ سره یې کومه اړیکه نه درلوده .
20. عبدالقدیر نورستانی د کورنیو چارو وزیر - چې د داود خان کورنۍ سره یې کومه اړیکه نه درلوده .

هغه کسان چې په دې ورځ په ارگ کې زخمیان زخمیان شول:

1. گلالۍ د محمد داود خان نږور د عمر میرمن او د عبدالله ملکیار لور.
2. خورشید د محمد نعیم خان لمسی د عبدالعظیم خان غازي لور
.
3. زهرا د محمد داود خان لمسۍ د نظام الدین غازي لور .
4. داود د محمد داود خان لمسۍ د نظام الدین غازی زوی
5. زهرا د ظاهر شاه د خور لور .
6. **د تیمور شاه آصفی زوی .**
7. شیرین گل د محمد داود خان د عایشي جانې پرستاره
8. تیمور شاه آصفی د محمد ظاهر شاه د خور میړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د محمد داود خان د کورنی دوه نور غړی عبدالله روکی او صلاح الدین غازی په زندان کی مړه شول. ([1])(م م ۲۹۹-۳۰۰)

د سردار محمد داود خان د جمهوریت له سقوط څخه وروسته د افغانستان سیاسي ، اقتصادي او پوځي حالات د استعماري قوتونو او ګاونډیو هیوادونو د مداخلی په اساس ورځ تر بلې د خرابیدو په لور روان او ملت بدې ستونزې وګاللې او ګالي یې .

[1] عطایې ، محمد ابراهیم، د افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه ، مخونه ۲۹۹-۳۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د نور محمد تره کی په واکمنی کی د خلق او پرچم د اړخونو ترمنځ د مخالفتونو زیاتوالی

کله چې نوی اساسی قانون د ۱۳۴۳ ل کال د تلی په میاشت کی تصویب شول ، له دې قانون څخه په استفادې نور محمد تره کی د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د موسسه کنګره دایره او د ۱۳۴۳ لمریز کال د جدی په ۱۱ مه د ۱۹۶۵ز کال د جنوری لومړی نیتې سره سمون خوري د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند تاسیس کړ، په دې کنګره کې د مختلفو حوزو څخه لاندې تنو ګډون کړی وو: (۲۷)

1. نور محمد تره کی
2. ببرک کارمل
3. غلام دستګیر پنجشیری
4. سلطان علی کشتمند
5. شهر الله شهپر
6. صالح محمد زیری
7. محمد طاهر بدخشی
8. ډاکتر شاه ولی
9. ډاکتر محمد طاهر احمدزی
10. عبدالوهاب ساپی
11. عبد الکریم میثاق
12. سلیمان لایق
13. ډاکتر عبدالله درمانګر - عبدالقیوم قویم (*)

---

* د ډاکتر عبدالله درمانګر پر ځای ښاغلی دستګیر پنجشیری په خپل اثر (تاسیس حزب خلق افغانستان) کې عبدالقیوم قویم ذکر کړی، او دا خبره تر ډیرې حده د تائید وړ ده. خو عطامحمد شیرزی په خپل اثر د خلق دیموکراتیک ګوند تاسیس کې عبدالله درمانګر ښودلی دی، خو دا نوم په نورو اسنادو کې نه ده شوې. څیړونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

14. محمد ظاهر افق
15. عطا محمد شیرزی
16. آدم خان ځاځی
17. عبدالله ځاځی
18. نور احمد نور
19. غلام محی الدین زرمتی
20. ملا عیسی کارګر
21. عبدالحکیم هلالی
22. عبدالحکیم شرعی جوزجانی
23. اکبر کارګر [1]
24. سید نور الله ګلالی
25. محمد حسن بارق شفعیي
26. عبدالهادي کریم
27. انجینر خالیار [2] مخ : ۸۳

له پورته (۲۷) تنو څخه ۱۳ تنه پښتانه ، (۸) تنه تاجک ، (۳) تنه هزاره او (۳) تنه د ازبکو ملیتونو سره تړاو درلود. په دې کنګره کې د افغانستان د (۱۶) ولایتونو څخه استازو ګډون کړی و . له دې جملې څخه نورمحمد تره کی ، ببرک کارمل ، ډاکتر صالح محمد زیری ، سلیمان لایق ، نور احمد نور ، محمد طاهر احمدزی ، عبدالحکیم هلالی، عبدالوهاب ساپی ، ظاهر افق ، عطامحمد شیرزی ،عبدالله ځاځی ، آدم خان ځاځی او غلام محی الدین زرمتی پښتانه وو. طاهر بدخشی ، دستګیر پنجشیری ، ډاکتر شاه ولی ، محمد حسن بارق شفعیي ، سیدنور الله ګلالی ، عبدالقیوم قویم ، عبدالهادی کریم او اکرم کارګر

[1] اکبر کارګر ښاغلي دستګیر پنجشیری په خپل اثر (تاسیس حزب دیموکراتیک افغانستان) کې اکرم کارګر په نوم یاد کړی.

[2] عطا محمد شیرزی، دیموکراتیک ګوند تاسیس، مخ ۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تاجک ملیت پورې . سلطان علی کشتمند ، عبدالکریم مشیاق او ملاعیسی کارګر په هزاره ملیت پورې . شهرالله شهپر ، عبدالحکیم شرعي جوزجاني او انجینر خالیار له ازبک ملیتونو څخه وو. (۳) مخ : ۱۵۴.

د دې ګوند د مؤسسې کنګرې (۲۷) تنه ګډون کونکي او فعالین د تحصیل درجو په لحاظ : نورمحمد تره کی ، کریم میثاق او ملاعیسی کارګر خصوصی زده کړې لرلې . محمد حسن بارق شفعیي ، اکرم کارګر او غلام محی الدین زرمتی د منځنیو زده کړو لرونکی وو. سلیمان لایق ، دستګیر پنجشیری او سید نورالله ګلالی د کابل پوهنتون له ادبیاتو پوهنځی څخه فارغ وو . محمد ظاهر افق ، عبدالحکیم هلالی ، عبدالقیوم قویم د کابل پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځی د (ځلورم) ټولګي محصلین وو. ببرک کارمل او نوراحمد نور خپلی زده کړی د حقوقو په پوهنځی کې سرته رسولې وې. طاهر بدخشي، سلطان علی کشتمند او شهرالله شهپر د اقتصاد پوهنځی لسانس وو. عبدالحکیم شرعی جوزجانی ، عبدالوهاب ساپی او عبدالهادی کریم د شرعیاتو د پوهنځی څخه لسانس اخیستی وو. ډاکتر صالح محمد زیری ، ډاکتر شاه ولی او ډاکتر محمد طاهر احمدزی د طب په پوهنځی کې محصلین او د ستاژ دوره یې تیروله . آدم خان ځاځی ، وکیل عبدالله ځاځی او عطامحمد شیرزی نظامی تعلیمات کړی وو، چې د وسلوالو قواوو متقاعد صاحب منصبان وو. او خالیار د کابل پوهنتون انجینری پوهنځی څخه فارغ شوی و. په لنډه توګه ویلی شو چې د مؤسسې کنګری له (۲۷) تنو غړو څخه دریمه برخه د خصوصی او متوسطو زده کړو لرونکی چی د دوی څخه دری غړی یې متقاعد او مستعفی افسران ، یو تن یې په کور ناست مامور ، دوه غړی یې کارګران او درې غړې یې د دولت ټیټ رتبه کارکوونکي وو. او ۱۸ نور غړی د خصوصي ، منځنیو او لوړو زده کړو لرونکي وو .

په دې کنګره کې د سیمې په لحاظ درې تنه هر یو ببرک کارمل ، سلطان علی کشتمند او ډاکتر شاه ولی د کابل ښار او اړونده سیمو اوسیدونکي وو، نور پاتی ۲۴ تنه د غزنی ، پکتیا ، قندهار ، فراه ، هرات ، بدخشان، ننګرهار، بلخ،

---

۳ دستګیر پنجشیری ، تاسیس و زاوال مخ ، ۱۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

میدان وردګ، پروان ، شبرغان ، تخار ، فاریاب او لوګر ولایتونو روڼ اندی او اوسیدونکی وو. (۱) مخونه ۱۵۴ او ۱۵۵)

د ا - خ - د - ګ په لومړنۍ مؤسسه کنګره کې د دې ګوند د مرکزي کمیټې دا لاندې (۷) تنه اصلي غړي په دیموکراتیکه بڼه د پټو رایو پواسطه وټاکل شول :

1. نورمحمد تره کی د رایو په یووالی ۲۷ رائې
2. ببرک کارمل د رایو په اکثریت ۲۶ رائې
3. طاهر بدخشی د رایو په اکثریت ۲۵ رائې
4. دستګیر پنجشیری د رایو په اکثریت ۲۴ رائې
5. شهرالله شهپر د رایو په اکثریت ۱۸ رائې
6. سلطان علی کشتمند د رایو په اکثریت ۱۶ رائې
7. ډاکتر صالح محمد زیری د رایو په اکثریت ۱۴ رائې

ډاکتر شاه ولی ، کریم میثاق ، ډاکتر محمد طاهر احمدزی او عبدالوهاب ساپی د مرکزی کمیټې د علی البدل غړو په توګه وټاکل شول . د مرکزي کمیټې په اصلي غړو کې په طبعي ډول ملی ترکیب مراعات شوی و.

1. نورمحمد تره پښتون
2. ببرک کارمل د ګوندی اسنادو پر بنا پښتون(۱)
3. ډاکتر صالح محمد زیری پښتون
4. طاهر بدخشی تاجک
5. دستګیر پنجشیری تاجک
6. شهرالله شهپر ازبک
7. سلطان علی کشتمند هزاره

---

۱ دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخونه ، ۱۵۴ او ۱۵۵

۱ ببرک کارمل ځان پښتون باله ، خو د هغه ورور محمود بریالي ځان تاجک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د مرکزي کميټې على البدل غړي يې هم له پښتون ، تاجک او هزاره ملیتونو څخه وو.

1. عبدالوهاب ساپی پښتون
2. ډاکتر محمد ظاهر افق پښتون
3. عبدالکریم میثاق هزاره
4. ډاکتر شاه ولی تاجک (۲) مخونه ۱۵۶ او ۱۵۷)

او ددی کنګرې پاتې غړې د الفبا له مخې په لاندې کسان وو :

1. ادم خان ځائی
2. اکرم کارګر
3. خالیار انجینر
4. سلیمان لایق
5. عبدالحکیم شرعی جوزجانی
6. سید نورالله ګلالی
7. عبدالله ځائی
8. عبدالحکیم هلالی
9. عبدالقیوم قویم
10. اکبر کارګر
11. عطامحمد شیرزی
12. ملاعیسی کارګر
13. غلام محی الدین زرمتی
14. محمد حسن بارق شفعیی
15. ډاکتر درمانګر
16. نور احمد نور

---

[۲] د ستګیر، پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا، مخونه ۱۵۶ او ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

میر اکبر خیبر او اناهیتا راتب زاده د ځینو معاذیرو له امله په دې کنګره کې ګډون نه وکړي . ([1]) مخ ۱۵۸)

په ۱۳۴۵ ل کال کی د ګوند د ګوندي فعالیتونو د ښه تنظیم په خاطر لاندې (۸) کسان د رایو په یووالي سره ددې ګوند د مرکزي کمیټې د علی البدل غړو په توګه وټاکل شول :

1. محمد اسمعیل دانش
2. حفیظ الله امین
3. عبدالحکیم شرعی
4. محمد ظاهر افق
5. ډاکتر عبدالله درمانګر
6. محمد حسن بارق شفیعی .
7. نور احمد نور
8. غلام مجدد ([1]) مخ ۱۵۹) (سلیمان لایق)([2] مخ ۱۵۹)

د ۱۳۴۶ ل کال د ثور د ۱۴ مې نیټې د انشعاب پرمهال د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې په غونډه کې (۹) اصلي او (۱۰) علی البدل غړیو په لاندې ترکیب کې ګډون کړی وو:

د مرکزي کمیټې اصلي غړي عبارت وو له :

1. نور محمد تره کی
2. ببرک کارمل
3. محمد طاهر بدخشی
4. دستګیر پنجشیری

---

[1] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۵۸

[1] ښاغلی دستګیر پنجشیری په خپل اثر(ظهور و زوال حزب دیموکراتیک خلق افغانستان)کی دسلیمان لایق نوم غلام مجدد ذکر کړی دی .مخ ۱۵۹

[2] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۵۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. شهرالله شهپر
6. سلطان علی کشتمند
7. صالح محمد زیری
8. ډاکتر شاه ولی
9. نور احمد نور

علی البدل غړي يې عبارت وو له :

1. عبدالکریم میثاق
2. ډاکتر محمد طاهر احمدزی
3. عبدالوهاب ساپی
4. محمد اسمعیل دانش
5. حفیظ الله امین
6. عبدالحکیم شرعی
7. محمد ظاهر افق
8. ډاکتر عبدالله درمانګر
9. محمد حسن بارق شفعیی
10. غلام مجدد (سلیمان لایق)([1] مخ ۱۵۹)

د ۱۳۴۶ ل کال د ثور ۱۴ انشعاب پر مهال د خلق او پرچم د اړخونو د مرکزي کمیټې غړي عبارت وو له :

د خلق اړخ :

الف : د مرکزی کمیټې اصلي غړي عبارت وو له :

1. نور محمد تره کی
2. طاهر بدخشی

---

[1] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۵۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ډاکتر صالح محمد زیری

ب : د مرکزی کمیټې علی البدل غړي عبارت وو له :

1. عبدالکریم میثاق
2. محمد اسمعیل دانش
3. حفیظ الله امین
4. ډاکتر محمد طاهر احمدزی
5. ډاکتر عبدالله درمانګر
6. محمد ظاهر افق

د پرچم اړخ :

الف : د مرکزی کمیټې اصلي غړي عبارت وو له :

1. ببرک کارمل
2. دستګیر پنجشیری
3. شهرالله شهپر
4. سلطان علی کشتمند
5. نور احمد نور

ب : د مرکزي کمیټې علی البلدل غړي عبارت وو له :

1. عبدالحکیم شرعی جوزجانی
2. سلیمان لایق
3. محمد حسن بارق شفیعي
4. عبدالوهاب ساپی ([۱]) مخ ۱۶۰)

د داخلي او فرکسوني مبارزو او کشمکشونو په پایله کې په ۱۳۴۸ لمریز کال کی دستګیر پنجشیری، شهرالله شهپر او عبدالحکیم شرعی د (پرچم) له

[۱] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخ څخه جلا او یو کال يې د «خلق کارګر» په نوم د جلا تشکیلاتو په درلودلو سره مستقل فعالیت کاوه، خو په ۱۳۴۹ ل (۱۹۷۰ز) کال کی دوی د خلق له جناح سره یو ځای شول . په همدی ډول د خلق د جناح څخه طاهر بدخشی په ۱۳۴۷ ل کال کی جلا او د «سازا» په نوم سازمان یی تاسیس کړ، شهرالله شهپر هم د خلق د جناح سره خپلی اړیکي پرې کړې . په دې ترتیب د ۱۳۵۶ لمریز کال د سرطان د ۱۲ نیټې د وحدت پرمهال د خلق د اړخ د مرکزي کمیټې اصلي او علی البدل غړي په دې ترتیب وو.

الف: د مرکزي کمیټې اصلي غړي عبارت وو له:

1. نور محمد تره کی
2. طاهر بدخشی
3. ډاکتر صالح محمد زیری
4. ډاکتر شاه ولی
5. عبدالکریم مثیاق
6. عبدالحکیم شرعی جوزجاني
7. حفیظ الله امین
8. محمد اسمعیل دانش

ب: د مرکزي کمیټې علی البلدل غړي عبارت وو له:

1. منصور هاشمی
2. عبدالاحد ولسی
3. محمود سوما
4. عبدالرشید ارین
5. محمد حسن پیمان
6. محمد یاسین بنیادی

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. ډاکتر کریم زرغون (5[5] مخ ۱۶۱)

د ۱۳۴۶ ل کال د ثور د ۱۴ نیټې تر انشعاب پورې د پرچم جریده نه وه نشر شوې ، کله چې د نورمحمد تره کی او ببرک کارمل له خوا انشعاب منځ ته راغی دواړو خواو خپل خپل نشراتي ارګان د (خلق او پرچم) په نومو نو پیدا کړل، خوله ۱۲ کالو فرکسیونی مبارزو او د کنفرانس سند لاسلیک شو. د ۱۳۵۶ ل کال د سرطان په ۱۲ مه یې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند مرکزي کمیټه، سیاسی بیرو او دارلانشاه له دواړو اړخونو څخه د ۲۸ اصلی او ۲ علی البلدل غړیو په لرلو سره په لاندې ترکیب جوړه شوه:

الف : د مرکزي کمیټې اصلي غړي:

1. عبدالاحد ولسي
2. محمد اسمعیل دانش
3. میر اکبر خیبر
4. اناهیتا راتب زاده
5. محمد حسن بارق شفعیی
6. ببرک کارمل
7. محمد حسن پیمان
8. حفیظ الله امین
9. عبدالحکیم شرعی
10. غلام دستګیر پنجشیری
11. عبدالرشید ارین
12. سلطان علی کشتمند
13. سرور یورش
14. سلیمان لایق

[5] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

15. ډاکتر شاه ولی
16. صالح محمد زیری
17. عبدالقدوس غوربندی
18. عبدالکریم میثاق
19. مجید سربلند
20. محمود بریالی
21. محمود سوما
22. منصور هاشمی
23. ډاکتر نجیب الله
24. نظام الدین تهذیب
25. نوراحمد نور
26. نورمحمد تره کی
27. عبدالوکیل
28. یاسین بنیادی

ب : د مرکزي کمیټې علی البلدل غړي عبارت وو له :

1. فدامحمد دهنشین
2. قیوم نورزی (1 مخ ۱۶۲)

د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د ۱۳۵۶ لمریز د سرطان د ۱۲ مې له وحدت وروسته په لومړي پلینوم کې (۱۰) تنه د سیاسي بیرو او څلور تنه د دارلانشاء لپاره وټاکل:

الف : د سیاسي بیرو غړي :

1. نور محمد تره کی

[1] دستګیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ -ا ، مخ، ۱۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. ببرک کارمل
3. دستگیر پنجشیری
4. سلطان علی کشتمند
5. صالح محمد زیری
6. نور احمد نور
7. ډاکتر شاه ولی
8. سلیمان لایق
9. عبدالکریم میثاق
10. محمد حسن بارق شفعیی

ب : د دارلانشاء غړي :

1. نور محمد تره کی
2. ببرک کارمل
3. ډاکتر شاه ولی
4. نور احمد نور([1] مخ ۱۶۳)

ددی گوند لومړنی نشراتی ارگان د ((خلق)) جریده د ۱۳۴۵ لمریز کال د حمل د میاشتې په ۲۲ نیټه چې د ۱۹۶۶ ز کال د اپریل له ۱۱ سره سمون لري نشر شوه، مگر د پرچم جریده په ۱۳۴۷ لمریز کال په خپریدو پیل وکړ. ([1]مخونه ۱۶۴ او ۱۶۵)

د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند دواړو خواو (خلق او پرچم) تر منځ د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ پر ۱۲ د یووالي سند د(۹۰) استازو له خوا لاسلیک شو .(۲)

د ۱۳۵۲ ل کال د گوند وحدت او په ۱۳۵۷ ل کال کې د میراکبر خیبر له مړینې وروسته د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند ټوله رهبري د سردار

---

[1] دستگیر پنجشیری ، ظهور و زاوال ، ج- د- خ - ا ، مخ، ۱۶۳

1

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد داود خان له خوا بنديان شول ، دولت د دوې د محاکمې اعلان وکړ . د دولت له خوا د افغانستان دخلق ديموکراتيک ګوند رهبرانو دمحاکمې د اعلان سره سم د ۳۵۷ لمريز کال د ثور په ۷ مه د پنجشنبي ورځ د ۱۹۷۸ ز کال د اپريل په ۷ مه نيټه له غرمې څخه مخکې ۱۱ بجې او ۴۵ دقيقې لومړنې ټانګ د محمد اسلم وطنجار په لارښوونه د دفاع په وزارت باندې ډزوکړ ، ده پسې جوخت محمد عمر په ګارد باندې فيرونه پيل کړل د غرمې ۱۲ بجې يې ددفاع وزارت ونيو څکه ددفاع وزير غلام حيدر رسولي او لوى درستيز عبدالعزيز له اوومې اواتمې فرقې څخه د مرستې او ادارې په خاطر د دفاع وزارت له شا دروازې څخه ووتل ، کله چې د دفاع وزير غلام حيدر رسولي او لوي درستيز عبدالعزيز له صحنې څخه وتښتيدل او د قرغې فرقې ته ورسيدل ، هلته وضع بدله وه ، ډير ژر د ريشخورو فرقې خوا ته وخوځيدل په لارکې له نيولو وروسته ووژل شو .[1]_ مخونه : ۱۲۴_۱۲۵

د افغانستان د راډيو له نيولو وروسته د افغانستان دوسله وال پوځ د نظامي شورا اعلاميه په لاندې متن په پښتو ژبه محمداسلم وطنجار او په دري ژبه عبدالقادر وويله«د نادر د سلطنتي کورنۍ آخرنۍ واکمن سردار محمد داود خان دغه بيې ساري عوام فريب ، د افغانستان د خلکو ارادي او تاريخ ته خاين عنصر د تل لپاره له مينځه ولاړ ، وروسته له دې په ملي حاکميت تاسې د افغانستان نجيبو خلکو پورې اړه لري . د انقلاب له لاس ته راوړنو څخه دفاع او ددې مستبد سردار دملګرو له مينځه وړل دافغانستان د شرافتمندو خلکو دنده ده .[2]_ مخ : ۷۷

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۷ مه نيټه د نظامي شورا په وړانديز د ګوند نظامي اوسياسي رهبر د پريکړې سره سم د ګوند سياسي رهبري په همدې نيټه د (۷/ ۲ / ۱۳۵۷) د شپې په ۱۲ بجو د زرهپوش وسايطو پواسطه د خواجه رواش هوايي دګر محل چنار ته چې هلته د هوايي قواو قرارګاه وه انتقال شول ، هلته يې د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۸ مې د سهار تر شپږو بجو پورې د راډيو د

---

[1]_ دستګير پنجشيري ، ظهور و زاوال ، ج ، د ، خ ، ا ، مخونه : ۱۲۴ _ ۱۲۵

[2]_ : فرهنګ ، محمد صديق ، افغانستان در پنج قرن آخير ، جلد سوم مخ : ۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشراتو لپاره مضامین اوشعارونه لیکل. سهار ۴ بجې د ګوند سیاسي رهبري دهوايي ډګر (محل چنار) څخه راډیو افغانستان ته بیرته را وستل شوه. په همدې ورځ (۸ / ۲/ ۱۳۵۷ ل کال) د کوماندو د قطعي دیو ټولي قوماندان امام الدین ته دندي ور سپارل شوه چې د انقلاب فرمان سردار محمد داود خان او د هغه لوړ پوړو چارواکو ته اعلان او د ګوند د ستور یې هغوي ته ور ساوه، امام الدین هغوي ته وویل ((د مرکزي کمیټي په فرمان تاسې محکوم یاستي خپل ځانونه تسلیم کړي)) داود خان نه یوازې چې تسلیم نه شو خپل زوي او قدیر نورستاني ته یې دستور ور کړ چې امام الدین او نورو سپاهیانو باندې ډزې وکړي، خپلې اخري مرمۍ خلاصې کړي هغوي د سردار محمد داود خان اخري امر هم پر ځاي کړ، پر امام الدین او کوماندو عسکرو باندې یې فیرونه شروع کړل په پایله کې خپله سردار محمد داود خان، سردار محمد نعیم خان، عبدالاله د مالي وزیر، زامنو او یو شمیر نږدې کسانو یې ژوندله لاسه ور کړ، د حکومت نور غړي تسلیم شول د هغوي امنیت د پاڅون کوونکو له خوا تامین شو.[1]

د انقلابۍ سورا لومړۍ غونډه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۹ مه د ملي دفاع په وزارت کې چې د جمهوري ریاست په قرار ګاه کې وه دایره شو تر څو په دې غونډه کې د دولت نوم د انقلابۍ شورا رئیس او مرستیال وټاکي په دې وخت کې د هوايي قواو قوماندان ډګروال عبدالقادر داسې طرح وړاندې کړه، چې ګوند باید په پټه رهبري کوونکې نقش ولوبوي او نظامي شورا په ظاهره کې انقلابۍ دندې اجرا کړي چې دا طرح د نور محمد تره کۍ او د ګوند د رهبرانو له غوځ مقاومت سره مخامخ شوه، نور محمد تره کۍ وویل ((دثور پاڅون د افغانستان دخلکو د اوږدې مبارزي او په لومړۍ درجه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د اګاهانه مبارزې او ۱۴ کلن سیاسي ژوند پایله ده. هغه بیا په ډیر اطمنان او ډاډ سره زیاته کړه نوموړي ګوند په ډیرو سختو او ناوړه شرایطو کې د افغانستان خلک په تیره بیا وطنپالونکې افسران متحد کړل دا ګوند چې نظامي سازمانونه یې په سازماني او سیاسي لحاظ د دولت له

---

[1] ـ فرهنګ، محمد صدیق، افغانستان در پنج قرن اخیر، جلد سوم مخ ۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

منیځه ورلو لپاره وسله وال پاځون ته تیار کړل ، وسله والو ځواکونو او نظامي سازمانونو خپله انقلابي دنده سرته رسولي وروسته له دې ګوند دپوځ دولت او ټولني رهبري په غاړه لري . »)[2] مخ : ۱۰۱ (

کله چې نوبت دځلورمې زغره والې قومې قوماندان محمداسلم وطنجار ته ورسید هغه په صراحت سره وویل : «زه د خپل ګوند عسکر وم او یم یوازې ګوند کولې شي چې ټولنیز حرکتونه پوځ او پرګنې رهبري کړي . » ([3] مخ : ۱۰۲ (

د محمد اسلم وطنجار وینا د انقلابي شورا د غړو له خوا بدرګه شوه اوپه دې غونډه کې نور محمد تره کی د رایو په یووالې د انقلابي شورا د رئیس په توګه وټاکل شو اوپه همدې غونډه کې د افغانستان جمهوري دولت په اړه نور محمد تره کې «افغانستان دخلکو جمهوریت » طرحه اوببرک کارمل « د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت» طرحه وړاندې کړه ، دوهمه طرحه تائید شو ، او د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت باندې یاد شو چې د ډاکتر نجیب الله د واکمنۍ پر مهال د افغانستان جمهوریت باندې بدل شو . ([1] مخ : ۱۰۳(

د۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۱۰ مه د انقلابي شورا دویمه غونډه دصدارت قصر کې دایره شوه ، په دې غونډه کې واک د کلیدي پوستونو د لاس ته راوړني له پاره هڅې پیل شوي ، حفیظ الله امین د ثور پاځون دخلق دجناح دافسرانو د پاځون پایله ګڼله ، اما ببرک کارمل د ۱۳۵۲ ل کال دچنګابن د ۱۲ مې د وحدت دواړه خواوي د یو واحد ګوند په توګه د مساوي حقوقو لرونکي دي څرنګه چې په ګوندي مقاماتو کې مساوي دي په دولتي مقاماتو کې هم د مساوي حقوقو لرونکي دي ببرک کارمل په دې ټینګار کاوه چې دکورنیو چارو وزارت ، بهرنیو چارو وزارت ، مطبوعات او د صدارت یو

---

[2] ـ پنجشري ، دستګیر ، ظهور و زاول ح ، د ، ح ، ا مخ : ۱۰۱ بخش دوم

[3] ـ پنجشري ، دستګیر ، ظهور و زاول ح ، د ، ح ، ا مخ : ۱۰۲ بخش دوم

[1] ـ پنجشري ، دستګیر ، ظهور و زاول ح ، د ، ح ، ا مخ : ۱۰۳ بخش دوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاونیت باید پرچمیانو ته ورکړل شي ، برعکس حفیظ الله امین د صدارت ، کورنیو چارو وزارت ، بهرنیو چارو وزارت او ملي دفاع وزارت دڅوکیو غوښتونکي و حفیظ الله امین ادعا کوله چې د پرچم نظامي سازمان تر اخره داود خان ته وفادار پاتې شو ، ځکه جګړې پر مهال نور احمد نور چې د پرچم د نظامي سازمان مسول و او د داود خان له خوا بندي شوي هم نه و په اګاهانه ډول یې ځان پټ کړي و ، لنډه دا چې د واک په ویش باندې یو ورځ بحث وشو د اوږدو خبرو څخه وروسته په ناچارۍ سره یې د لومړني دولت دکابیني بنسټ کیښود ، د باور نه درلودلو ، بې اعتمادۍ او سو تفاهم په فضا کې یې کابینه تصویب کړه چې له همدې ځایه د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند او ځوان دیموکراتیک جمهوریت زوال پیل شو . خو کله چې دغه کابینه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۱۰ مه رسماً اعلان شو .

1. نور محمد تره کې د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت رئیس ، د انقلابی شورا رئیس او صدراعظم په توګه
2. ببرک کارمل د جمهور رئیس ، انقلابی شورا او صدراعظم مرستیال په توګه
3. حفیظ الله امین د صدراعظم مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر په توګه
4. محمد اسلم وطنجار د صدراعظم مرستیال او د مخابراتو وزیر په توګه
5. عبدالقادر د دفاع وزیر
6. نور احمد نور د کورنیو چارو وزیر
7. ډاکتر شاه ولی د عامی روغتیا وزیر
8. صالح محمد زیری د کرنی او ځمکو اصلاحاتو وزیر
9. دستګیر پنجشیری د پوهنی وزیر
10. سلطان علی کشتمند د پلان وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. عبدالکریم مثیاق د مالی وزیر
12. محمد حسن بارق شفعیی د اطلاعاتو او کلتور وزیر
13. سلیمان لایق د راډیو تلویزون وزیر
14. اناهیتا راتب زاده د ټولنیزو چارو ګرځندوی وزیر
15. عبدالحکیم شرعی جوزجانی د عدلی وزیر او لوی څارنوال
16. محمد اسمعیل دانش د کانو او صنایعو وزیر
17. نظام الدین تهذیب د سرحدونو او قبایلو وزیر
18. محمد منصور هاشمی د اوبو او بریښنا وزیر
19. عبدالقدوس غوربندی د سوداګری وزیر
20. محمود سوما د لوړو زده کړو وزیر
21. محمد رفیع د فواید عامی وزیر

لومړي شوروي اتحاد ، وروسته دبلغاريا د خلکو جمهوريت او نورو سيوسياليستي هيوادونو نوي دولت په رسميت وپیژانده . ([1] مخ: ۱۰۴)
په پورته کابینه کی (۱۳) خلقیان او (۸) پرچمیان وو، دوی چی کله وزارتونه ولاړل ، خلقیانو خپل ملګری او پرچمیانو خپل ملګری په اړونده وزارتونه کی مقرر کړل، لږ ورځی لا تیری شوی نه وی چی د دوی ترمنځ یو خطرناکه رقابت او اختلاف پیل شو. ([2]) مخونه ۳۰۱ او ۳۰۲)

د افغانستان دخلق ديموكراتيک ګوند دواړه خواوې (خلق او پرچم) له همدې ځايه دومره بي اتفاقه شوې او اختلاف يې دې حد ته ورسيد چې د قدرت د لاس ته راوړلو په خاطر يې يو د بل په وژلو او بندي كول لاس پوري كړ ، همدې اختلاف د ثور د ۷ مې نيتې بدلون ناكام او دشوروي اتحاد د يرغل

[1] ـ پنجشري ، دستګير ، ظهور و زاول ح ، د ، ح ، ا مخ : ۱۰۴ بخش دوم

[2] محمد ابراهيم عطايى ، د افغانستان پرمعاصر تاريخ يوه لنډه كتنه ، مخونه ، ۳۰۱ او ۳۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پاره يې زمينه برابره کړه ځکه ببرک کارمل دحفيظ الله امين له واکمنۍ څخه د شوروي اتحاد د تسلط ډېر ښه ګڼانه نومونږي دشوروي اتحاد د کمونست ګوند رهبري وهڅوله چې انقلاب ته دنجات تر نوم لاندې په افغانستان يرغل وکړي ، چې د دې نا روا يرغل په پايله کې زمونږ د بې ګناه هيوادوالو وينې توبې شوي اود خلقيانو او پرچميانو ترمنځ اختلاف ورځ تر بلې زياتيده ، د ببرک کارمل او حفيظ الله امين ترمنځ د تبليغاتو فضا ډېره پراخه او توده شوه، خو دا وضع تصادفی نه وه بلکې د يو منظم پلان پواسطه مخ پر وړاندې روانه وه ، او دواړو خوا و يو د بل پر ضد تخريب پيل کړ.

په دی اړه د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د سياسی بيروی غړی د خلق جناح ته منسوب خو د حفيظ الله امين مخالف مير صاحب کاروال داسی نظر لری: «د ثور د اوومي نيتې د قيام څخه وروسته حفيظ الله امين په دی عقيده و چې ټول کليدی دولتي پوستونه د خلق د جناح او ده ته د نږدی کسانو په لاس کې وي، حفيظ الله امين غوښتل چی لومړی پرچميان لري کړي بيا به خپلو خلقی حريفانو سره خپل حساب تصفيه کړی. ده تر ډېره بريده خپله سناريو په عمل کې تطبيق کړه، زما په آند پرچميانو هم په خپل عکس العمل کی بيړه وکړه، ځکه وضعی ډېر ژر بدلون وکړ....» ([1]) مخ ۱۲۵)

د خلقيانو او پرچميانو اختلاف په دريو نقطو باندی څرخيد.

- په رسمي او ګوندی غونډو کی د خلقيانو د رهبری په غړو باندی د پرچميانو په ځانګړي ډول د ببرک کارمل لخوا نيوکې.
- د پرچميانو له خوا د خپلو پخوانيو مخفی (پټو) تشکيلاتو بيا فعالول چې د ثور د بدلون څخه مخکې يې درلودل.

[1] محمد اکرم ، انديشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب ديموکراتيک خلق افغانستان ، کودتا حاکميت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷)، مطبعه ميوند ، مخ ، ۱۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

•د شوروي اتحاد د سفير او مشاورينو سره د ليدونو پرمهال د خلقيانو په رهبرانو نيوکي، اعتراضونو او شکايتونه کول. ([2] مخ ۱۲۵)

د ثور د اوومی نیټې د بدلون وروسته د ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۲۹ مه د شوروی اتحاد د سفیر میخایل پوزانف سره په لومړی غونډه کې ، د ګوند عمومي منشي نور محمد تره کی ویل: ((زمونږ ګوند واحد ګوند دي د فولادو غوندی محکم او د انقلاب په څیر ماتی نه خوړونکي...)) په مقابل کی ببرک کارمل وویل : ((په اوسنی وخت کی عملاً یو واحد ګوند وجود نلری په داسی حال چې د واحد ګوند ادعا کیږی نو ولی دوه ګونی برخورد کیږی...)) ([1] مخ ۱۲۸) ، همدارنګه د پرچم د جناح د رهبری غړي او د نورمحمد تره کی په کابینه کې د کورنیو چارو وزیر نور احمد نور د ۱۹۷۸ ز کال د اګست په ۱۱ مه په کابل کی د شوروی اتحاد سفیر پوزانف سره په کتنه کې د خلق او پرچم د جناح د اختلاف په اړه داسی وویل: ((امین او تره کی قدرت غصب کړي ، د پرچم د ډلی پرضد تصفیوی عملیات ترسره کوي، د سیاسی بیرو غړي له امین څخه ویریږی ، او زیاته یی کړه د شوروی اتحاد د مرستې څخه پرته نور هیڅوک نه شي کولي چې د حفیظ الله امین په مقابل کې مقاومت وکړي)) ([2]مخ ۱۲۵)

یوه اوونی وروسته سلطان علی کشتمند د پوزانف سره په کتنه کې د خلق او پرچم ترمنځ د اختلاف د چټک زیاتوالی په اړه هغه ته خبرورکړه هغه وویل چې تره کی غواړي چې د پرچم ډله نابوده کړی ، سفارتونو ته د هغوی د لیږلو وروسته پوځ تصفیه کړی ، ځکه تردی مهاله په پوځ کی دری تنو نفوذ درلود لکه حفیظ الله امین ، ببرک کارمل او جنرال عبدالقادر د دفاع وزیر - د قادر او حفیظ الله امین ترمنځ د اختلاف د زیاتوالی له امله جنرال عبدالقادر هم د ۱۹۷۸ ز کال د اګست په ۱۷ مه بندی (۸۰۰) افسران له پوځ څخه خارج او ځینی په اعدام

---

[2] محمد اکرم ، اندیشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتا حاکمیت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷) ، مطبعه میوند ، مخ ، ۱۲۵

[1] محمد اکرم ، اندیشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتا حاکمیت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷) ، مطبعه میوند ، مخ ، ۱۲۸

[2] محمد اکرم ، اندیشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتا حاکمیت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷) ، مطبعه میوند ، مخ ، ۱۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

محکوم شول . خو د شوروي اتحاد د مداخلې په اساس اعدام په دوامداره حبس تبدیل شو ، خو د پرچم ډلي دومره نفوذ نه درلود چې د حفیظ الله امین په مقابل کې مقاومت وکړي. (3 مخ ۱۲۵)

یو امریکایې لیکوال (سلیک هرسین) د شوروی اتحاد د نړیوالو اړیکو د مدیر وادیم ګلادین له قوله داسی لیکلي: ((په دي مرحله کې شوروی اتحاد په چې د اختلاف د حل په اړه څه وکړي د نظر اختلاف درلود، د شوروي استخباراتی سازمان په لومړي مرحله کې جنرال عبدالقادر وهڅوه چې خپله نظامی شورا جوړه کړي مګر د شوروی اتحاد د کمونست ګوند د مرکزي کمیټي رهبری هئیت ځینی غړي د دی امر مخالف وو، هغوی د یوه پراخه بنسټه حکومت پلوی وو، چې دا کار بیا دوي د یرغل وروسته د ببرک کارمل واک ته رسیدلو سره په ۱۹۸۰ ز کال کې د پلار وطنی ملی جبهی د ریاست له پاره محمد نذیر کبیر سراج چې د پاچا او (ظاهر شاه) محمد داود خان په وخت کې جنرال و، راوغوښت.(1 مخونه ۱۲۹ او ۱۳۰)

د پرچمیانو او خلقیانو د اختلاف په اړه د خلق د جناح د مرکزی کمیټی غړی او د حفیظ الله امین د پلویانو څخه ښاغلی عبدالرشید جلیلی داسې نظر لري: ((شورویانو غوښتل چې د داود خان څخه وروسته ببرک کارمل واک ته ورسوی خو داسی ونشول مګر د خلقیانو په مقابل کې د پرچمیانو د ټولو توطیو ترشا د شوروی اتحاد د استخباراتی سازمان د کی - جی - بی لاس و، خو د خلقی دولت په دریمه ورځ د پرچم ډلي مشرانو د ببرک کارمل په ګډون او مشری د هغه وخت د کورنیو چارو د وزیر نور احمد نور په دفتر کی غونډه وکړه او پریکړه یې وکړه چې ټول سیاسی قدرت د پرچم ډله په خپلو لاسونو کی واخلی. د کارمل ډلی دویمه غونډه د کابل په بادام باغ کې د هغه وخت د کوپراتیفونو رئیس په دفتر کې جوړ کړه، چې د شوروی سفارت استازی هم ورکي ګډون درلود بیا هم پریکړه وشوه چې پرچمیان باید د نظامی کودتاه له لاری واک لاس ته راوړي، د پرچمیانو

---

[3] محمد اکرم ، اندیشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتا حاکمیت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷)، مطبعه میوند ، مخ ، ۱۲۵

[1] محمد اکرم ، اندیشمند (۱۳۹۱هـ ش) ، حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتا حاکمیت و فروپاشی (۱۳۷۱-۱۳۵۷)، مطبعه میوند ، مخونه ، ۱۲۹ او ۱۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرتابه دریمه غونډه د حشمت کیهانی په کور کې چې د شوروی سفارت ته نږدې په دریمه کارته کې وه، وکړه، په دې غونډه کې د پرچمیانو له خوا د سیاسې واک د تر لاسه کولو په خاطر پریکړه وشوه ، لومړی باید د پرچم د ډلې غړې داسې کارونه وکړی چی د هغی پواسطه خلک د خلقی دولت پرضد راوپاریږی - ترڅو په اردو او ځارندوی کې د پرچمیانو د وسلوال پاڅون له پاره بهانه پیدا شی...)).([2] مخونه ۶۲ او ۶۳)

د محترم عبدالرشید جلیلی خبره ښاغلی نبی عظیمی چې د پرچم د جناح مشهور غړې او نظام کادر او په نوموړئ وخت کې محمد نبی عظیمی د غزنی د ۱۴ می فرقی قوماندان و، په خپله لیکنه کې پورته نظر تائیدوی او داسې لیکی:

((... روزی یکی از دوستانم از کابل تیلفون کرد و گفت، مادرت مریض است فوراً به کابل بیا... آن روز که ۲۸ ماه جون سال ۱۹۷۸ میلادی بود و منزلم در خیرخانه مینه بود باشتاب خود را انجا رسانیدم ، مادرم را کاملاً صحتمند یافتم ، برادرم توضیح داد که رهبری ارزو ملاقات با تو دارد ، بعد از ساعتی عبدالوکیل که در ان موقع معین وزارت خارجه بود به منزلم امد... او گفت متاسفانه ارزو ها و کوشش های صادقانه ما (مطلب د پرچم جناح وه) در راه وحدت حزب دیموکراتیک خلق افغانستان به اثر دسایس و توطیه های حفیظ الله امین و همدستانش با شکست مواجه شد... او نظر دارد تا تمام پرچمی ها از رهبری و صفوف از صحنه خارج و حتی به صورت فزیکی بنام خائینین از بین ببرد... همین اکنون تصمیم وی در مورد سفیر شدن رفیق کارمل در پراگ، نور احمد نور در واشنگتن و اناهیتا راتب زاده به بلگراد... به معنی کودتاه سیاسی علیه حزب ما است ... ما اکثریت افسران و اعضای حزب صحبت کرده ایم ... نظر تمام اعضای حزب پرچم این است در صورتیکه امین در تصمیم خود پافشاری نماید ، باید اردو قیام مسلحانه را علیه امین آغاز نماید ، وی گفت من میخواهم اماده گی خود و رفقای فرقه ۱۴ به رفیق کارمل در مورد قیام مسلحانه اردو اطلاع بدهیم ، چی فکر میکنی ایا میتوانی در آنجا استقلال فرقه را اعلان و در

---

[2] عبدالرشید جلیلی، غمیزه څرنګه پیل شوه، مخونه ۶۲ او ۶۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

صورت درخواست ما به طرف کابل مارش نمائید... من به وکیل گفتم، راه و وسیله دیگری سراغ ندارید، من حاضرم.))([1]_ مخونه ۶۳ او ۶۴)

بیا هم نوموړی لیکي: ((مونږ دقیق پلان ترتیب کړ خو د مرکز څخه کوم خبر را ونه رسیده، که څه هم د پرچم د ډلي رهبران په سفارتونو کې مقرر شول خو هغوی کوم عکس العمل ونه ښوده خو لږه موده وروسته سلطان علی کشتمند، جنرال شاهپور او میر علی اکبر د جمهوریت د شفاخانی سرطبیب بندیان شول، او زه (محمد نبی عظیمی) د غزنی د ۱۴ مي فرقي څخه تبدیل او په حربی پوهنتون کې د پیاده پوهنځی د قوماندان په توګه مقرر شوم، چې زه دا د حفیظ الله امین یوه لویه بخښنه او تیریدنه ګڼم ځکه ما د ځان له پاره د بندیخانی او یا پانسي انتظار درلود.)) ([2])مخ ۶۵)

پرچمیانو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د جوړیدو لږ موده وروسته انشعاب وکړ او جلاوالي پرمهال یې د خلقیانو پرضد تبلیغات کول، خو د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اوومي نیټي بدلون څخه وروسته د ډیرو واک د لاس ته راوړلو په خاطر د دوي هڅی زیاتې او ګړندي شوي. د دوي او حفیظ الله امین ترمنځ د جوړی امکانات موجود نه و. د نوراحمد نور، عبدالوکیل او نبی عظیمی د څرګندونی دا ثابتوی چې دوي د ټول واک د لاسه راوړلو په خاطر د شوروی اتحاد د ملاتړ لپاره هلې ځلې پیل کړی. ترڅو د شوروی اتحاد په ملاتړ حفیظ الله امین ناکام کړی، خو حفیظ الله امین د خپلی پوهي او زیرکتیا پواسطه په پرچمیانو بریالی شو او د رهبري ټول غړي د هیواد څخه وویستل، د پرچمیانو ټولی هڅی د ده له خوا شنډی شوی ترڅو پرچمیان د شوروی اتحاد د پوځی یرغل او حفیظ الله امین د مړینی وروسته واک ته ورسیدل.

سلیمان لایق د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې غړې د دوارو اړخونود اختلاف په اړه داسې نظر لري او دا پړه په نورمحمد تره کي او ببرک کارمل اړولي ده. ((تاسې پوهیږې هغه وخت چې حکومت د حزب په لاس کې و او زه د حزب د مرکزي کمیټې غړې وم، اساسي مسئله فقط هلته دا وه

---

[1] عبدالرشید جلیلی، غمیزه څرنګه پیل شوه، مخونه ۶۳ او ۶۴

[2] عبدالرشید جلیلی، غمیزه څرنګه پیل شوه، مخ، ۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د تره کي صاحب او کارمل ترمنځ هغه پخوانۍ زوړ مخاصمت بيا شروع شو او کارمل صاحب د تره کي صاحب له خوا د يو ډلې نورو پرچمي رهبرانو سره په خارجي هيوادونو کې د سفيرانو په توګه مقرر کړل زه دلته پاتې شوم، ما کومه پرچمي يا خلقي موضعيګيري نه درلوده او کله چې ګوند يو شو تر ننه پورې زه ددې فرکسيوني اختلافاتو کې د يو سره هم نه وم. ما ځان ته ډير لوی شرم باله چې په دې لوبو کې سړی د قدرت د نيولو له پاره علاقه وښيي ، هلته دا فکر کيده چې زه شايد يو پرچمي يم او علاقمند به يم ، د پرچميانو د تصفيه کار شروع شوې ؤ نو زه يې له وزارت نه موقوفه کړم. ([1] مخونه ۲۶۴ او ۲۶۵)

په هيواد کې د مختلفو ډلو د جوړيدو په اړه د ننګرهار پوهنتون د ژبو ادبياتو د پوهنځی استاد پوهنوال مسعود نيکبخت داسې نظر لري: ((هر وخت چی کوم استعماری هيواد وغواړی پر کوم هيواد باندې د يرغل له پاره زمينه برابره کړي او خپلې سلطې لاندې يې راولي ، د هغه هيواد په داخل کی له خپل لوری مختلفی ډلی جوړوی چی د اړتيا پرمهال يو د بل په له منځه وړلو کې تری ګټه واخلي.)) ([6] مرکه)

د خلقيانو او پرچميانو اختلاف چی د يوه ګوند دوه اړخونه وه کورنۍ او بهرنې عوامل لرل ځکه شوروی اتحاد د دغو دواړو جناحو کې د پرچم ډلی سره ډيري نږدې اړيکې درلودې او د هغوی تقريباً (۱۰) لس کلن يرغل کې زيات واک له همدی ډلې سره وه، ځينی خلقيان هم په واکه کې شريک وه خو د هغوی واک د دوی په نسبت ډير کم وه او دغه اختلاف نه يوازې ددې ګوند حاکميت ته د پای ټکې کيښود ، د د وي لخوا پر يو او بل باندې د کودتاه ، بندې کولو او وژنو په پايله کې يې نوموړي ګوند ضعيفه او مختلفو ډلو وويشل شو ، چې د افغانستان ټولنه يې په بشري او مادي لحاظ ډيره زيانمنه کړه.

[1] ډاکتر عبدالعلي ارغنداوی (۱۹۹۷ز)، په تيرو نهو لسيزو کې د افغانستان تاريخ ، بی بی سي د پښتو ځانګه ، چاپ ځای پبلک ارت پرس- پيښور ، مخونه ۲۶۴ او ۲۶۵

[6] پوهنوال مسعود نيکبخت سره مرکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ . ۱ ـ د پرچم اړخ د رهبري د غړو په سفارتونو گومارل

د شوروي اتحاد سلا کارانو هم جمهور رئیس نور محمد تره کی ته مشوره ورکوله چي پرچمي رهبران دي په سفارتونو کي مقرر شي . دوي غوښتل چي د دواړو اړخونو تر منځ نفاق زیات کړي . د پرچم د ډلي مشران په لومړیو وختونو کي حاضر نه وو . چي د سفیرانو په توگه دنده اجرا کړي . خو وروسته یي ومنله چي بیا دوي د ۱۳۵۷ لمریز کال د غبرگولي په ۱۲ مه چي د ۱۹۷۸ ز کال د جون د دویمي نیټي سره سمون لري په لاندي هیوادونو کي د سفیرانو په توگه مقرر شول :

۱ ـ ببرک کارمل چکوسلواکیا کي د سفیر په توگه .

۲ ـ نور احمد نور په امریکا کي دسفیر په توگه .

۳ ـ اناهیتا راتب زاد په یوگوسلاویا کي د سفیر په توگه .

۴ ـ عبدالوکیل په انگلستان کي د سفیر په توگه .

۵ ـ محمود بریالي په پاکستان کي د سفیر په توگه .

۲ ـ ډاکتر نجیب الله په ایران کي د سفیر په توگه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې لړ کې داود خان د کابينې غړی او د پرچمې ډلېې ته منسوب فيض محمد په عراق کې سفير مقرر شو . په همدغه وخت کې ځيني خلقيان هم په لاندې هيوادونو کې د سفيرانو په توګه وګمارل شول .

۱ـ پاچاګل وفادار په هندوستان کې *.

۲ ـ راز محمد پکتين په شوروي اتحاد کې .

۳ـ انجينر نظر محمد په لويديځ المان کې .

د دې خلقيانو مقرري په دې خاطر وشوه چې دغه درې واړه هم کليدي سفاتونه وو . (۱) م : ۳۰۴

کله چې د پرچم د اړخ د رهبرۍ غړي سفارتونو ته ولاړل په ناڅاپي ډول د ۱۹۷۹ ز کال د اګست په ۱۷ مه د ۱۳۵۷ ل کال د زمري د مياشتې په ۲۲ مه اعلان وشو چې يوه کودتاه کشف شوه چې پرچميانو پکې لاس در لود . د دې سره سم سلطان علي کشتمند ، جنرال شاه پور او مير علي اکبر خيبر د جمهوريت د روغتون رئيس و ونيول شول .

تورنو کسانو ته د تحقيق له پاره هئيت مقرر شو ، هغوی هم د کودتاه په کولو اعتراف وکړ په دې محاکمه کې جنرال شاه پور په پانسی ، سلطان علي کشتمند ، محمد رفيع او جنرال قادر په بند محکوم شول . خو دا درې تنه د يو پټ لاس د مداخلې له امله له اعدام څخه بچ شول ، دوی په دې هم اعتراف وکړ هغو پرچميانو چې په سفارتونو کې يې دنده اجرا کوله په دې کودتاه لاس در لود . د ننګرهار پوهنتون د اقتصاد پوهنځي استاد پوهاند محمد بشير دوديال په دې اړه داسې نظر لري . : ((حفيظ الله امين ځان اتل باله د د ه په شخصيت کې د قدرت غوښتني عنصر پياوړی و . نو ځکه يې خپل مخالفين او سيالان لکه

---

* : کله چې پاچا ګل وفادار په هندوستان کې سفير و ، د خلق ديموکراتيک ګوند کې يې د ازمايښتي غړي حيثيت در لود ، ښايي دغه ګوندي حيثيت له دې امله وي چې خلقيان د (۲۲) پرځان په پيښه کې خپل ګډون نه انکار در لود ، دا يې ښودله چې نوموړي هغه مهال د ګوند غړي نه و . او اوس اوس ګوند ته نوي جذب شوي دي ، با وري سرچينه

۱ـعطايي محمد ابراهيم د افغانستان پر معاصر تاريخ يوه لنډه کتنه مخ : ۳۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرک کارمل ، سلیمان لایق ، سلطاني کشتمند ، محمود بریالی ، ډاکتر نجیب الله او نور په بیلابیلو شکلونو له سیاسي ډگر څخه بهر کړل .)) (۲) مرکه

لږه موده وروسته دولت ټول پرچمي سفیران را وغوښتل خو هغوي ټولو د سفارت شتمني چور کړه او مسکو ته ولاړل چې په دوی کې ډاکتر نجیب الله او نور احمد نور (۲۲۵) زره ډالره وتښتول . (۳) م : ۳۰۵

کله چې دوي په کابل کې واک ته ورسیدل بیا هم دي ته حاضرنه شول چې د وړل شوي پیسو حساب ور کړي . د پرچم اړخ رهبرانو مسکو ته له تللو وروسته خپلو صفوفو ته د ستور ور کړی وو ، چې د هیواد په ټولو سیمو کې ځانونه خلقیان معرفي کړي او داسې کارونه وکړي تر څو نظام او خلقیان بد نامه شي د یوې بیلگې په توگه د هغه وخت د پروان ولایت د امنیې قوماندان علی محمد مجبور د سترگو لیدلي حال لیکو هغه وایي : ((یوه ورځ چاریکارو د پروان ولایت مرکز ته په نږدې کلي تتمدره کې د واده مراسمو کې د دې قریې د ښوونځي امر چې د پرچم اړخ سره یې اړیکې در لودې ، د دولسم ټولگي د دوو زده کوونکو سره د کلي د واده ځای ته ورغلی وو او د واده د خوراکي موادو دیگونه یې چپه کړي وو ، د اطلاع سره سم زه د امنیت له امر سمونیار رجب علی سره د پیښې ځاي ته ورغلم ، چې دیگونه رښتیا چپه شوي وه او خلک لاس تر زنې ناست وو . له پوښتنې وروسته مې خلکو وویل چې دا کار د مکتب امر کړی دي ؟ د مکتب ځینو زده کوونکو وویل چې هو قوماندان صاحب همدوی دا کار کړي . د مکتب د امر او زده کوونکو څخه مې د خلکو په مخکې وپوښتل چې دا کار تاسې کړي دي ؟ هغوي هم اقرار وکړ چې دا کار مونږ د اووم نمبر فرمان د تطبیق په خاطر کړ ي ، بیا مې د واده خاوند ته د غوښې قیمت (۲۵۰۰) افغانۍ ور کړې . خلکو ته مې وویل چې د اووم نمبر فرمان مفهوم دا نه دي ... د پیښې عامل په ځارنوالي کې اقرار وکړ چې زه د پرچم د مخفي ډلې غړی یم . د خپلو ملگرو د دستور سره سم غواړم چې خلقیان بد نام

---

[۲] : محمد ابراهیم عطایي د افغانستان په معاصر تاریخ یو لنډه کتنه . مخ : ۳۰۴

1 پوهاند محمد بشیر دودیال د ننگرهار پوهنتون د اقتصاد پوهنځي استاد .

2 معاصر تاریخ محمد ابراهیم عطایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړم ، د شوروي اتحاد له یرغل څخه وروسته نوموړي امر د پروان ولایت د خاد په ریاست کې دنده سرته رسوله ، زما د دې ادعا شاهدان د تتمدرې خلک ، د مکتب امر د هغه وخت د پولیسو د امنیت امر رجب علی چې لا ټول ژوندي دي شاهدان دي . (1 _ م م : ۲۷ _ ۲۸

په دې اړه پوهاند محمد حسن کاکړ هم داسې لیکي : ((نور محمد تره کی د پوزانوف * په مشورو پرچمیان مشران د سفیرانو په توګه وټاکل خو د ننه په وطن کې نور پرچمیان کرار نه شول او د پخوا په شان به یې په پټې غونډې کولې . څنګه چې دوې زیات ښاریان وو . د خلقیانو له پاره د اندیښنې وړ شول . ځینې یې د ۱۹۷۸ ز کال د اګست په ۲۸ مه د کودتاه په تور لوړ پوړي چارواکې ونیول شول او د هغوي د اعترافونو فوتوکاپي ګانې په ورځپاڼو او بیا کتابونو کې خپاره شول .له دغو اعترافونو له مخې کارمل پخوا له دې چې له وطن څخه بهر شي ، عبدالقادر او نوروته یې د کودتاه دستور ورکړی و . او کشتمند د اعتراف له مخې دغه وخت د کودتاه له پاره شرایط برابر شوي وو . ...)) [1]م م : ۱۵۲ _ ۱۵۳

۱۰ . ۲_ د پرچم پر اړخ پوري اړوند سفیرانو له خوا د سفارتونو پریښودل او شوروي اتحاد کې پناه اخستل

د اکتوبر په ۲۵ نیټه هغه وخت شوروي حکومت له خوا د کې جي ـ بي مرکز د اتم ریاست د لوي درستیزوال مرستیال ډګرمن اي ، وي پیتروف د یوه لوړ پوړي چارواکي په توګه پراګ ته ولیږدل شو چې له ببرک سره کار وکړي . د پیتروف خپل پخواني یا مستعار نوم وو . وورسته یي نوم بدل شو او د مارتوف په نوم یادیده . ببرک کارمل په نه ستړي کېدونکي توګه هڅه کوله چې د چکوسلواکیا له لارې پر شوروي اتحا د خپله اغیزه وښندي ، او ده د شوروي

_ [1] _ عبدالرشید جلیلي غمیزه څرنګه پیل شو . مخونه ۲۷ _ ۲۸

* : پوزرنوف په کابل کې د شوروي اتحاد سفیر و .

[1] _ پوهاند محمد حسن کاکړ (۱۳۸۹) د ثور کودتاه او د هغې ژوري پایلي د افغانستان کلتوري ویلي ټولنه ، دانش خپروندوي ټولنه ، کابل _ افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتحاد د کمونست گوند د مرکزي کميتي د نړيوالي څانګي له يو غړي سره په يوه غونډه کې وکتل او اسرار يې کاوه چې د افغانستان په ډيموکراتيک جمهوريت کې د اوسنۍ وضع په پام کې نيولو سره په اړونده چارو کې دي يوه شيبه هم ځنډ را منځه ته نشي . ببرک کارمل او ملګري يې ځکه ژر تر ژره بيرته را تګ ته سترګي په لار وو او ګومان يې کاوه چې د انقلاب لاس ته راوړني له ګوابښ سره مخامخ دي .

د نوامبر په مياشت کې د افغانستان راتلو نکي مشران او د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د پرچم غړي مسکو ته را وستل شول ، دوه تنه له چکوسلواکيا څخه ، دري تنه له بلغاريا څخه او نور دوه تنه چې په يوګوسلاويا کې پټ شوي وو ، دوې ټولو کې ، جي ، بي غړو ته په زړه پوري مشوري ور کولې او هغوي يې پر افغانستان باندې د يرغل او مداخلي له پاره هڅول او په بدل کې به دوي د کی . جې . بي ټولي غوښتني ومني . ([1]_ م : ۱۹۳

داسې وړانديزونه وشو چې سيد محمد ګلا بزوی دې په بې قانونه ډول کابل ته يوړل شي څو تياري او چمتوالي تر لاس لاندي ونيسي . له سيد محمد ګلا بزوي سره په دې اړه د شوروي اتحاد يو عملياتي افسر ايروشوف ، ببرک کارمل او اسد الله سروري خبري وکړي . خو سيد محمد ګلا بزوی ونه منله ځکه چې هغه ته د نورو په پرتله دروند پټي پري ايښودل کيده . ګلابزوي وويل د دي کار له پاره تر ټولو ښه او غوره سړي محمد اسلم وطنجار دي وروسته دوي د نوامبرپه ۱۲ نيټه د افغانستان سرحد ته را وستل شول . ([1]) مخ : ۱۹۴

دوي په خپلو هڅو سره د کې . جې . بې غړي دومره ورخطا کړي وو چې د نوامبر په مياشت کې دغه سازمان د شوروي اتحاد دولت او ګوند مشرليونيد بريژنف ته داسې وليکل : ((د افغانستان ددولت او ګوند په مشر تابه کې له بدلونونو (موخه د حفيظ الله امين اقتداد ته رسيدل وو) وروسته نور

---

[1] _ واسيلي ميروخسن ، کې . جې . بې په افغانستان کې ، ژباړه ، رحمت اريا . دانش خپرندويه ټولنه ، پښور مخ : ۱۹۳

[1] _ کې . جې . بې په افغانستان کې مخ : ۱۹۴

۲ _ کې . جې . بې په افغانستان کې مخونه ګ ۱۹۴ _ ۱۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د شوروي اتحاد او سوسيالستي جمهوريتونو د ګټوپه تاوان دی . پر له پسي ګزارشونه دا ثابتوي چې د افغانستان ديموکراتيک جمهوريت په پام کې لري چې په خپلي بهرنۍ تګلارې کې ښي لاس ته مخه واړ وي . د حفيظ الله امين استازي مخالفي مسلماني ډلې هڅه کوي چې شخړو ته د هواري لاره ومومې ، حفيظ الله امين په خپله د امريکا د متحده ايالاتو له شاژدا فيرسره د خپلو خبرو اترو او موخو په اړه شوروي لوري ته هيڅ معلومات نه دي ور کړي ....) ۲ م : ۱۹۵)

د کې . جي . بې د رپوټ په خوا کې د ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر د مياشتي په اتلسمه د خلق اړخ د مرکزي کميتې ځينو غړو لکه سيد محمد ګلابزوی ، محمد اسلم وطنجار او اسدالله سروري د شوروي اتحاد کمونست ګوند مرکزي کميتي ته په يو ليک کې د نور محمد تره کی په کړنو کلکه نيوکه کړې وه چې حفيظ الله امين ته يي د ډير واک تر لاسه کولو زمينه برابره کړي وه . همدارنګه د ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر په ۳ مه د پرچم د ډلي مشر ببرک کارمل پريژنف ته ليکلي وو : ((... په افغانستان کې د ګوند ټول مخکښ غړي چمتو دي چې کمونستان ، هيواد پال او ټول مترقي او ولسپاله ځواکونه سره سمبال او يو موټی کړي . د دغو موخو تر سره کول به زمونږ شوروي ملګرو د سلا او مشورو ، وړانديزونو او دوستانه مرستو په رڼا کې تر سره شي ....) [3] : مخ ۱۹۲

د پرچم د رهبري هئيت غړو د سفارتو له پرېښودلو وروسته د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د مرکزي کميتي غړي او ددي ګوند مشرليونيد بريژنف دي ته هڅول تر څو پر افغانستان باندې نظامي يرغل وکړي .

[3] ـ کې . جي . بې په افغانستان مخونه ۱۹۵ ـ ۱۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰.۳ـ د هاوانا په کنفرانس کې د نور محمد تره کي او جنرال ضياء والحق په ليدنه د بريژنيف خواشيني کيدل

د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت جمهور رئيس نور محمد تره کي د ۱۳۵۸ لمريز کال د وږي په ۹ مه د ناپيلو هيوادونو په کنفرانس کې د ګډون په موخه د کېوبا پلازميني هاوانا ته د تللو پر مهال د شوروي اتحاد د مشرانو په غوښتنه په مسکو کې تم شو . د هغوي موخه دا وه چې نوموړی له دغه سفر څخه ډډه کولو ته وهڅوي ، د شوروي اتحاد مشرانو له خوا په زغرده نور محمد تره کي ته وويل شول : چې کېوبا ته لاړ نشي خو ده کېوبا ته په خپل سفر ټينګار وکړ ، وروسته د شوروي د مشرتابه له خوا ورته وويل شول چې له کېوبا څخه د راګرځيدو په وخت کې د مسکو له لاري افغانستان ته ستون شي ، چې يو ځل بيا ور سره خبري وکړي ، نور محمد تره کي د دي خبري په اوريدو سره ناارامه او په موسکا شو بيايې هم کېوبا ته په خپل سفر ټينګار وکړ . ([1]ـم م : ۱۱۰ ـ ۱۱۱)

کله چې نور محمد تره کي د افغاني هيئت په رائس کې د ناپيليو هيوادونو په کنفرانس کې د ګډون په خاطر د کېوبا مرکز هاوانا ته ورسيد د هرکلي مراسمو د پاي ته رسيدو وروسته د هاوانا په ښار کې د اوسيدو ټاکل شوي ځاي ته ولاړ ، هره ورځ يې د بهرنيو ډپلوماتانو سره ليدنې درلودلې ، چې کنفرانس د کېوبا د جمهور رئيس فيدل کاسترو په رسمي وينا پيل او د هر دولت مشر به په نوبت سره خپلي بيانيي ايراد ولي ، هر چا به له بيانيي وروسته دوخت نه په استفادې په کنفرانس په حاشيه کې غير رسمي خبرې کوم چې بل مشر سره کولې. خپل وخت څخه به

[1] محمد اقبال وزيري (۱۳۸۲ ل کال) ، د ثور پاڅون د کې ، جي ، بي د سيسي او شوروي يرغل ، پښتونخوا ادبي ديره ، چاپ دانش خپرندويه ټولنه . مخونه : ۱۱۰ او ۱۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د نورو دولتونو له مشرانو سره غیر رسمي لیدنې له پاره ګټه اخسته . (2_ م : ۲۸)

د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت د جمهور رئیس او د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند عمومي منشي نور محمد تره کي د نورو هیوادونو له مشرانو سره خپلو لیدنو ته ادامه ورکړه ، د نور محمد تره کي تر ټولو مهمه لیدنه چې د افغانستان له سرنوشت سره یې مستقیمه اړیکه درلوده ، د پاکستان د اسلامي جمهوریت له جمهور رئیس جنرال ضیاوالحق سره لیدنه وه ، دوي موافقي ته د رسیدو په موخه څو ځلي لیدنه وکړه ، د دې لیدنو په جریان کې یو ځل جنرال ضیاء والحق د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت جمهور رئیس نور محمد تره کي د اوسیدو ځاي ته راغی ، د بیرته تګ پر مهال کله چې له ودانۍ څخه بهر را ووتل د ښاغلي نور محمد تره کي ځانګړې احترام یې وکړ او ویې ویل : ((تاسي زمونږ مشر او بزرګوار یاست باید له ما څخه مخکې حرکت وکړئ .)) (1_ م : ۲۸)

ضیاء والحق له نور محمد تره کي وروسته حرکت کاوه ، کله چې د اوسیدو ځای څخه ووتل په هیجان سره جنرال ضیاء والحق نور محمد تره کي ته غیږ ورکړه او له ژورنالیستانو څخه یې غوښتنه وکړه چې د دوی انځور واخلي او ټوله صحنه فلمبرداري کړي . (2م : ۲۸)

د څو ځلي لیدنو وروسته په لاندي څلورو موضوعاتو باندي موافقه وشوه :

۱ _ د افغانستان او پاکستان دولتونه موافقه کوي چې په خپله خاوره کې د دواړو دولتونو مخالفو قوتونو ته د فعالیت اجازه ور نکړي او موافقه کېږي چې د افغانستان د دولت مخالفین د پاکستان په خاوره کې د دولت له خوا د جدي مراقبت او څارنې لاندي ونیول شي . او نور مها جرین به د عمومي عفوي

---

2 : نهضت الله ، نظیف الله (۱۳۳ هـ ش _ ۲۰۰۴ ز اپریل) حقایق پشته پرده ، اشوب چاپ دوم ، بنګاه انتشارات میوند سبا مخ : ۲۸

(1) نظیف الله نهضت د نور محمد تره کي پر مهال په کېوبا کې د افغانستان سفیرو . چې هاوانا ته د نور محمد تره کي سفر یې له نږدي څارلي او د سترګو لیدي جریان یې لیکلي دي .

(2) نظیف الله ، نهضت . اثوب بیګانه نګان مخ : ۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اساس دوباره افغانستان ته راځي او هغوی ته به د ټاکل شوي نصاب سره سم کرنیزه ځمکه توزیع کېږي .

۲ _ افغانستان به د پاکستان د سوداګریزو مالونو له پاره د حیرتانو د بندر او د پاکستان دولت به د کراچۍ د بندر له لاري د افغانستان د سوداګریزو مالونو له پاره لازمي آسانتیاوې برابروي .

۳ _ د افغانستان دولت د پنځو کلونو لپاره به د پښتونستان د مسالي په اړه د پاکستان د دولت پرضد تبلیغاتو ته د پای ټکي ږدي . په مقابل کې دپاکستان لوری به د افغاني دولت پرضد خپل هر ډول تبلیغات بند وي .

۴ _ د دې موافقې د نهایي کولو په خاطر د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر اغاشاهي به کابل ته سفر وکړي تر څو د دوستۍ او مرستو تړون لاس لیک کړي . ([1] _ م : ۷۹)

دلته دوه ټکو ته پام ډیر اړین دی یو دا چې د دې تړون په لاس لیک او عملي کېدو کې د افغانستان ستونزې حل کېدلي او د اقتصادي پرمختګ له پاره لاره هواریدله . شوروي اتحاد د دې موافقې خبریدو سره سم سخت اندیښمن او وارخطا شو . ځکه له نوموړې موافقې وروسته په شوروي اتحاد باندې د افغانستان اقتصادي اتکا کمیده او په راتلونکي کې یې خلاصون مونده . خو د یو مستقل هیواد په توګه د افغانستان پرمختګ او د افغانۍ حاکمیت پیاوړتیا د شوروي اتحاد له پاره د تحمل وړ نه وه . له همدې کبله د شوروي اتحاد د وخت واکمن لیونید بریژنیف د نور محمد تره کی د حاکمیت د له منځه وړلو له پاره په یولړ تو طیو لاس پورې کړ .

دویم ټکي چې له دې موافقې څخه معلومیږي هغه دا دي چې د پاکستان جمهور رئیس جنرال ضیاء والحق د خپل هیواد د سیاسي او قتصادي ګټو په اړه فکر کاوه . خو زمونږ اسلامي تنظیمونو د خپلې پاکې عقیدې په وجه هغه ته هم د یو کلک مسلمان په توګه احترام درلوده . او هغه یې د افغانانو جهاد ته ډیر وفادار او ریښتنی خدمتګار ګانه ، خو اوس (۱۳۹۳ ل) واقیعیتونو او

---

[1]) نظیف الله ، نهضت اثوب بیګانه نګان مخ : ۷۹ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيښو له‌را منځ ته کېدو څخه معلومېږي چې د پاکستان اسلامي جمهوريت مشران تر هر څه زيات د پاکستان ګټو ته ډېر ژمن‌وو او دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.۱۰_ په مسکو کې د نور محمد تره کي او ببرک کارمل په لیدنه باندې د حفیظ الله امین اندیښنه

د هاوانا په کنفرانس کې د نور محمد تره کي د پام وړ کار د پاکستان له مشر جنرا ل ضیا والحق سره د افغانستان او پاکستان د ستونزو په اړه خبري کول و، دویم کار د هاوانا څخه د راستیندو وروسته په مسکو کې د شوروي اتحاد له مشر لیونید بریژنیف سره لیدنه وه . چې له افغانستان څخه کې ، چې ، بې لیونیربریژنیف ته یو اوږد یادښت سپارلی و. په دې یادښت کې یې داسې لیکلي وو : ((د افغانستان حکومت په خلکو کې واک له لاسه ور کوي ، او افغانان مخ په زیاتیدونکې ډول د شوروي پر ضد کېږي ، شوروي مشاورین ، په هره سطحه کې تره کي او امین ته مشوري ور کوي، چې د خپل حکومت بنسټ پراخه کړي ، خو هغوي یې له پامه غورزوي او په بدل کې دوی د کورنیو مسالو د حل لپاره په پوځي زور ډډه لګوي . د دغې سیاست لوی تنظموونکې امین دي . مسکو باید یو لار پیدا کړي چې امین د هیواد له مشرۍ نه ګوښه کړل شي اوتره کي باید وهڅول شي چې یو دیموکراتیک ائتلافي حکومت جوړ کړي . د رهبري دنده دي د پرچمیانو په ګډون د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند کې تامین کړي او په حکومت کې وطنپالو روحاینونو ، قومونو ، ملي لږکېو او د روڼ اندو استازو ته ونډه ور کړل شي .)) ([1]_م م : ۳۴۱ _ ۳۴۲)

پورته نظر او راپور په څرګند ډول په واک کې د پرچمیانو شریکول او د امین سره مخالفت و. بل هدف دا و چې بریژنیف او د هغه ملګري په مسکو کې له نور محمد تره کي سره ووینې تر څو یو ډول موافقې ته ورسیږي . د همدې موخې لپاره په هاوانا کې نور محمد تره کي ته وویل چې له هاوانا څخه مسکو ته لاړ شي او له بریژنیف سره وګوري تر څو د کابل څخه د کې ، چې ، بې راپور د شوروي د عالي کمیسون چې د افغانستان له پاره د هرات د پاځون څخه

---

[1] : کاکړ ، محمد حسن . (۱۳۸۹ ل) د ثور کودتاه او د هغې ژوري پایلي ، د افغانستان کلتور ټولنه ، دانش مطبعه مخونه : (۳۴۱ _ ۳۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د اندروپوف استینوف او اندروګرومیکو په ګډون جوړ شو دي دغه راپور قبول اوغور پري وشي.(۱_ م :۳۴۲)

د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت جمهور رئيس نورمحمد تره کی د هاوانا څخه د افغانی هيئت سره يو ځاي د راستيندو پر مهال دوه ورځي د ۱۹۷۹ ز کال د سپمتبر په ۹ مه او ۱۰ مه نيټه په مسکو کې تم شو . ، د سپتمبر په ۱۰ مه نور محمد تره کی يو ځاي له بريژنيف سره وليدل په دغه ليدنه کې بل افغان له ده سره نه و . بريژنيف نور محمد تره کی مخاطب کړ او ورته يې وويل : ((د نورو په لاسونو کې له حد نه ډير د قدرت تمرکز که ستا ډير نږدې ملګري هم وي د انقلاب له پاره خطرناک کيداي شي دا به له مصلحت څخه ډيره ليري وي چې په مشرتابه کې دي يو څوک په وسله والودولتي امنيتي ځواکونو او دولتي امنيتي څانګو کې د ممتاز قدرت خاوند وي . (۲_ م : ۳۴۲)

بريژنيف له پورته څرګندونو وروسته دري اړخيزو کتني (بريژنيف ، نور محمد تره کی ، ببرک کارمل تر مينځ) زمينه برابره کړه ، بريژنيف نور محمد تره کی ته وويل : ((زمونږ استخباراتو ما ته داډ را کړی چې کابل ته ستا له رسيدو څخه مخکې به حفيظ الله امين ووژل شي . نو زما وړانديز دا دي چې همدا اوس له ببرک کارمل سره د يو حکومت په جوړولو موافقې ته ورسيږې . او کارمل بايد د حفيظ الله امين ځای ناستی شي ، ځکه کارمل زمونږ دوست او دباور وړ متحد دی .)) (۱ _ م : ۷۰)

نور محمد تره کی د بريژنيف له څرګندونو وروسته د شوروي اتحاد تصميم باندي پوره يقيني شو چې هغوی حفيظ الله امين له مينځه وړي او دا څرګندونی د دي لپاره وي چې امين په فزيکي ډول له منځه وباسي .

د اندروپوف په نوښت ببرک کارمل او نور محمد تره کی دوه په دوه سره وليدل . او نورو شوروي مشرانو سره هم د نور محمد تره کی يوازي ليدنه دا څرګندوي چې د دوی تر منځ يو څه خبري وې . ځکه لږ تر لږه خو دي ډاکتر شاه

۱: محمد حسن ، کاکړ . د ثور د کودتاه پايلي ، مخ ۳۴۲

۲ : محمد حسن ، کاکړ د ثور د کودتاه پايلي ، مخ : ۳۴۳

۱اثوب بيګانه ګان نظيف الله نهضت . مخ : ۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولي د باندنیو چارو د وزیر په توګه پکې ګډون کړي وايې. او یا نور محمد تره کی خپل ملګري خبر کړي واي، نور محمد تره کی حاضر شو چې خپل صدراعظم او نږدې ملګري له ځوکۍ لرې او مړ یې کړي دې کا رکې سروري هم اغیزه درلوده ځکه د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۷ مه نیټه هغه مهال چې نور محمد تره کی په هاوانا کې و په تلیفون کې ورته وویل: ((امین پلان لري چې مونږ بندیان کړي یا مو تول ووژني د دې لپاره چې ستا ترستیندو د مخه یې حکومت په لاس کې نیولي وي.)) ([1]_ م: ۲۴۴)

نور محمد تره کی کابل ته د رسیدو سره سم په هماغه ورځ (د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۱۱ مه) د انقلابي شورا غونډه را وغوښته، په هاوانا او مسکو کې یې د خپلو خبرو راپورونه وړاندې کړل، خو اصلي موضوع یې پټه کړه په همدغه ورځ د شوروي سفیر پوزانوف سره یې هم ولیدل، سروري یې هم خپل دربار ته را وغوښت او حفیظ الله امین یې هم د تیلفون له لارې را وغوښت خو حفیظ الله امین ور څخه وغوښتل چې سروري او ملګري* یې له دندو څخه ګوښه کړي، امین د هیواد د وضیعت راپور هم وړاندې کړ او دا یې هم ورته وویل چې په اوس اوس د ده د وژلو قصد شوی چې محرکان یې اسدالله سروري او د هغه ملګري دي. ([2]_ م: ۳۴۵)

د هاوانا په کنفرانس کې د پاکستان له جمهور رئیس جنرال ضیاء والحق سره د نور محمد تره کی لیدنې او د هغې موافقې له تطبیق څخه پاتې شوې ځکه کې، چې، بې د دې پرځای چې د افغانستان د سولې او امنیت د ټینګښت سره مرسته او د نور محمد تره کی ملاتړ وکړي، هغه ته یې په خپل پلان کې نور نوي جنجالونه وړپیښ کړل د نور محمد تره کی او حفیظ الله امین تر مینځ اختلاف نور محمد تره کی په وژنه پاي ته ورسیده او افغانستان یې د نورو سیاسي بحرانونو سره مخ کړ، د پاکستان او افغانستان تر منځ موافقه پر ځاي پاتي شوه او شوروي اتحاد نور په دې لټه کې و چې نیغ په نیغه پر

[1] : کاکړ محمد حسن د ثور د کودتاه او د هغې پایلې مخ: ۲۴۴

* : ملګري یې ګلاب زوي، سروري او شیر جان مزدویارو. خپرونکې

[2] : کاکړ محمد د ثور د کودتاه او دهغې پایلې مخ: ۳۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان بربنډ نظامي يرغل وکړي او ببرک کارمل واک ته ورسوي په مسکو کې د نور محمد تره کی او ببرک کارمل په ليدنه باندي د حفيظ الله امين انديښنه پر ځای وه او هغه تر ډيري اندازي د شوروي اتحا په سياسي لرليد او د ده په اړه د هغوی په نظر باندي پوهيده . ځکه د ببرک کارمل واک ته رسول د حفيظ الله امين د له مينځه وړلو پرته امکان نه درلود

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰,۵ـ د نور محمد تره کی او حفیظ الله امین تر منځ مخالفت لاملونه

د هرات د پاځون ناکامولو حفیظ الله امین ډیر مغروره کړ ، د انقلاب په بریالیتوب او ساتنه کې ځانته تر نورو په ډیر امتیاز قایل و ، او ځان یې ستالین مزاجه شخص باله . خو اسلم وطنجار ، اسدالله سروري ، سید محمد ګلاب زوي او شیر جان مزدوریار د امین پر وړاندې مخالفت پیل کړ . دوي نور محمد تره کی هڅاوه چې د حفیظ الله امین په خلاف حرکت پیل کړي . خو نور محمد تره کی نه یوازي د امین سره مخالفت نه کاوه هغه ته یې د پرمختګ ، کار او فعالیت زمینه برابر وله په مقابل کې حفیظ الله امین هم نور محمد تره کی په ټولو غونډو کې د استاد او ځان یې د وفادار شاګرد په نوم یادوه مګر حفیظ الله امین واک ته رسیدو لپاره هلي ځلي کولي . ډاکتر شاه ولي ، د اسد الله د خور زوي عبدالقدیر چې اکسا (دولتي اشخیاراتو) کې لوی مقام در لود او د تره کی نظامي سریاور و . او سید داود تړون ته یې دنده وسپارله چې د نور محمد تره کی او عبدالعزیز د کتنو او فعالیتونو په اړه ده ته منظم را پور ور کړي . په همدي وخت کې حفیظ الله امین د دفاع وزیر شو چې د مرکزي کېمتي ډیر غړي د تره کی په دي کار خفه شول چې تیروتنه یې وکړه حتی د شوروي اتحاد سفیر پوزانف هم په دي کار خفه شو . خو نور محمد تره کی استدلال کاو چې زه په حفیظ الله امین باور لرم هغه زما زوی دی . سید محمد ګلاب زوي او محمد اسلم وطنجار د امین له لاسه نور محمد تره کی ته د وژنی خبر هم ور کړل شوی . خو هغه نه منله . حفیظ الله امین ډیر ژر په وزارت دفاع کې د نور محمد تره کی طرفدارانو پر ځاي خپل ملګري مقرر کړل . په دي ترتیب خلقي جناح دوه ځایه شوه چې د تره کی طرفدارانو د ترکیزم او د امین پلویان د امنیانو په نامه یاد شول . نور محمد تره کی وروسته پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو چې امین د ده د له مینځه وړلو پروګرام طرحه کړی دی . ([1]_ م : ۳۰۷ عطایي)

د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځی استاد پوهندوي فضل ولي ناګار د دي اختلاف په اړه داسي نظر لري : ((دوي ټول چپ او راست قوتونه وټکول ،زیات خلک یې مهاجرت ته اړ ایستل ، امین الله لویدیځ خوا ته تمایل او میلان پیدا کړ بل پلوته شورویانو غوښتل چې د ادواړه پښتانه یو د بل په وسیله له مینځه یوسي تر څو ببرک کارمل ته چې د اقلیت نماینده دی او سور استعمار غوښتل چې د اقلیتونو په ملاتړ خپل حاکمیت تامین کړي . ([1] مخ مرکه)

د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي استاد پوهنوال شاه ولي خان د عطایي صاحب سره هم نظر دی وایي : د ثور د اوومي نیتي څخه تقریباً د دوو رهبرانو څرک تر سترګو کیده . او حفیظ الله امین ځانګړي مقام درلود ، امین د ځان غوښتني پر بنا غوښتل د ګوند رهبري په لاس کې واخلي . کله چې نور محمد تره کی باندي د پرچم د اړخ په واک کې شریکول تحمیل شول دي موضوع د اواښن نور هم زیات کړ ځکه نور محمد تره کی د ببرک کارمل راتګ ما نه وي ، حفیظ الله امین ته دا کار د منلو وړ نه و . د دي اختلاف په زیاتیدو کې د شوروي اتحاد کې ، چې ، بې هم مداخله کوله . بالاخره د وسله وال برخورد په پایله کې سید داود تړون ووژل شو او امین وتوانیده چې نور محمد تره کی ووژني . خو د خلق او پرچم تر منځ هیڅکله یو واقعي وحدت تامین نشو . ([2])

پوهاند محمد بشیر دودیال د یادي موضوع په اړه داسي نظر لري : ((کله چې تره کی د هاوانا غونډي ته ولاړ او له هغه ځایه بیرته راستون شو د

---

[1] محمد ابراهیم ، عطایي د افغانستان په معاصر تاریخ لنډه کتنه . مخ ک ۳۰۷

[1] پوهندوي ، فضل ولي ناګار د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پښتو څانګي استاد

[2] _پوهنوال شاه ولي خان دننګرهار پوهنتون د ژوبو اوادبیاتو د پښتوڅانګي استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حفیظ الله امین د قدرت غوښتني عنصر لوړ حد ته رسیدلی و . دا وخت د ګوند وضعیت داسې و ، چې د دوو جناحو تر منځ د رز مخ په زیاتیدو وه . حال دا چې له دې ځخه یو کال مخکې ببرک او تره کی د متحد ګوند لپاره یو بل ته لاس ور کړې و . او دواړه جناح یو شوي وي او تره کی نه غوښتل چې دواړه جناحی سره متفرق شي . حفیظ الله امین دغه تصور درک کړ نو ځکه د قدرت افراطي لیوال (امین) بو ډا رهبر (تره کی) ته یوه داسې لار جوړه کړه چې په آسانه یې هغه نه قدرت (د انقلابي شودا له ریاست او وسله والو پوځ اعلی قوماندانی) د ګوند د مرکزي کمیټې د عمومي منشي توب او جمهوري ریاست ځخه لري او په خپله واک ته ورسید او ډیر ژر یې هغه له منځه یوړ . . .)
([1]م : مرکه)

حفیظ الله امین او نور محمد تره کی د ببرک کارمل له لیري کولو وروسته د واک پرسر د یو بل سره مخالفت پیل کړ د صدارت په څوکی د حفیظ الله امین مقرري د دفاع وزارت سرپرستي له هغه ځخه د افسرانو ملا تړ نور محمد تره کی نګران کړې و . کله چې نور محمد تره کی د هاوانا ځخه راتللو پر مهال مسکوکې تم شو بریژنیف سره لیدنه کې د شوروي اتحاد مشر نور محمد تره کی ته د پرچمیانو په مقابل کې د حفیظ الله امین د تندروي په اړه وویل چې دغه حاکم رژیم چې شوروي اتحاد هغه امید ته چې یې کم تر کمه نیمه پیړي انتظار ایستلي زیان رسوي . ځکه حفیظ الله امین نظر تره کی ته د کنترول وړ نه وه په دې خاطر شورویانو د تره کی ملاتړ وکړ مګر دغه ملا تړ د نور محمد تره کی په مړینه تمام شو . ([2]_ م : ۱۹۳)

نور محمد تره کی د روسانو د غوښتني سره سم د هاوانا له سفر وروسته په مسکو کې د بریژنیف او ګرو میکو سره وکتل ، هغوی دستور ور کړ چې کابل

---

[1] پوهاند محمد بشیر ډودیال د ننګرهار پوهنتون د اقتصاد پوهنځي استاد مرکه

[2] سرمحقق شاه محمود مهین ورد(   ) روابط سیاسي و دیپلوماتیک افغانستان و روسیه سالهای (۱۱۰۸ هـ ۱۳۸۱ هـ ش) اکاډمي علوم ، معاونیت بخش علوم بشری مرکز علوم اجتماعیی ، انیتون تاړنخ واتنوګرافي مخ : ۱۹۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له رسيدو سره سم حفيظ الله امين قتل کړي او خپل سفير پوزانوف ته يې هم دستور ور کړ چې په دې برخه کې له تره کي سره مرسته وکړي. مګر حفيظ الله امين د مسکو له پريکړې او د تره کي له ماموريت څخه د خپل ملګري سيد داود تړون پواسطه چې له نور محمد تره کي سره ملګري و خبر شو او د دې توطې له پاره يې ځان اماده کړ. د ۱۹۷۹ ز کال د سپټمبر په ۱۴مه د ۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په ۲۳ مه تره کي حفيظ الله امين خپل دفتر ته وغوښت تر څو دا ستونزې د شوروي سفير په موجوديت کې سره حل کړي خو هغه له را تللو انکار وکړ، وروسته دوی سيد داود تړون (پوزانوف او تره کي) حفيظ الله ته ور واستوه تړون حفيظ الله امين ته ډاډ ور کړ چې د حملې په وخت کې به له ده څخه دفاع کوي. حفيظ الله امين د تړون له ډاډ وروسته د خلکو کور ته لاړ خو د نور محمد تره کي د دفتر سالون ته د رسيدو سره سم په دوي ډزې وشوي. يوه مرمۍ د ده په ښې اوږه ولګيده ده ځان موټر ته ورساوه خو د ده محافظين سيد داود تړون، د اکسا معاون تواب او د امين ياور خير محمد ووژل شول، امين د صدارت ماڼۍ ته ځان ورساوه او دستور يې ور کړ چې جمهوري رياست کلا بند کړي او د ښار امنيت ونيسي. د ۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په ۲۵ مه نيټه د سهار ۹ بجې د مرکزي کميټې غونډه د ډاکتر شاه ولي په مشرۍ دايره او تره کي يې له دولتې او ګوندي څوکيو څخه ليرې کړ. ([1] _ م م: ۴۵ لومړي جلد)

---

[1] داکتر نصري حق شناسي (۱۳۵۸ ل)، تحولات سياسي جهاد افغانستان، مطبه نعماني، بره کی شهرارا، مارکيت تجاراتي ګلزاده کابل افغانستان. مخونه: ۴۵ _ ۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ . ۲_ د هرات پیښه :

په هرات کې د سواد زده کړې کورسونه په تیره بیا د ښځو لپاره په جبیري ډول د هغه ځای د ولایتي او ولسوالیو د مسولینو له خوا دایریدل او د ځمکو داصلاحاتو په تطبیق کې هم تیروتني وشوې بل پلو ته د هرات والي نهضت الله د ۱۷ مې فرقې قوماندان سید مکرم هم د حوصلې او تدبیر څخه کا وانخست ، ایران هڅه کوله چې د خلک مخالفت ته وهڅوي او وسلې ورکولې خو والي له شدت څخه کار واخیست د خلکو شکایت ته یې پام ونکړ . عبدالباقي مجددي یې او د کرخ د حضرت سید معظم کورنیو ۲۰ کسان یې ونیول په مقابل کې دهرات ښار د جامع مسجد خطیب مولوي عبدالعزیز ، پوهني مدیر قاري ابوبکراو سید اسحق د لجو خلک پاڅون ته دعوت کړل . صبغت الله مجددي هم د هرات خلک تشویق کړل . یودم په ښار او اطرافو کې شدید قیام پیل شو. په لومړیو ورځو کې یو شمیر شوروي مشاورین او افغاني افسران ووژل شول ، د دولت له خوا هم قوي حمله وشوه له ځمکښو او هوایي قواو څخه یې ګټه واخیسته بیا هم نږدې وو چې پاڅون کوونکي ټول هرات ونیسي . خو حفیظ الله امین له کندهار څخه یوه غټه قوه هرات ته واستوله او د وسایطو په سر یې شنه او سپین بیرغونه ځړولي و . مخالفینو داسې فکر کاوه چې قندهار هم قیام کړی دي . کله چې دغه قوتونه ښار ته ننوتل په شدت سره یې قیام کوونکې وځپل دا شورش د ۱۹۷۹ ز کال په مارچ کې پای ته ورسید قیام په سر کې جګتورن محمد اسمعیل ، جګتورن علاوالدین ، جګتورن نور محمد ، ډګرمن محمد انور نصرتی ، جګړن عبدالعزیز او جګړن غلام رسول بلوڅ ولاړ و و . وروسته کابل کې هم د چند اول ، بالاحصار او ریشخوو پیښې را منځ ته شوي . ([1]_ م: ۳۰۲ عطایي)

[1] محمد ابراهیم ، عطایي د افغانستان معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ ۳۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷,۱۰_ د امریکا د سفیر وژنه

De Bs ادولف دبز د ۱۹۷۹ ز کال د فبروري په ۱۴ مه سهار د کابل په شهرنو کې له خپله کوره څخه را ووت . سفارت ته روان و چې د عامي روغتیا ځلور لاري ته څېرمه کله چې موټر یې د تره باز خان له ځلور لارې را تیر شو غوښتل یې هغه سړک ته ور برابر شي چې د ایران د سفارت مخې ته تیر شوی و ، دلته درې کسه ترورستان د ترافیکو په جامو کې ورته و درېدل لاس یې ور کړ کله چې موټر ودرید دوی په چټکۍ موټر ته وختل ، ډریور او سفیر یې دواړه تهدید کړل او موټر یې کابل هوتل* ته روان کړ ، هلته یې سفیر له موټر څخه ښکته او د هوټل د دوهم منزل په یوه کوټه کې واچوه . په همدغه وخت کې د لویدیځو هیوادونو سفیران را غلل او غوښتل یې چې د اختطاف کوونکو سره خبرې وکړي خو پولیسو اجازه ور نکړه ، په دغه وخت کې سفیر په کوټه کې تړلی پروت و . له باندې خوا پر دغه کوټه فیرونه وشول په نتیجه کې ترورستانو سفیر مړ کړ . پولیس چې ماهر نښان زن وو ترورستان یې هم مړه کړل . د کابل پولیسو په څېړنو کې وویل چې ترورستیانو د ستمیانو د مشر بحرالدین باحث خوشي کول غوښتل د دوی په غوښتنه لا غور روان و . چې سفیر یې وواژه ، خو د امریکا د پولیسو لوی دفتر (ایف ، بی ، ای) خپل قوي نماینده ګان را ولیږل هغوی په تحقیقاتو کې دا څرګنده کړه چې دغه قتل د شوروي د جاسوسي دفتر (کې ، جي ، بي) له خوا سرته رسیدلی دی .[1]

---

* دغه هوټل اوس د کابل سرینا هوتل په نوم یادیږي ، چې د حامد کرزي په واکمنۍ دغه هوټل شخصي شو .

[1] _ محمد ابراهیم ، عطایي ، د افغانستان په معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ : ۳۰۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۱۰ـ د نور محمد تره کی وژنه
۱۳۵۸ ل کال د میزان۱۷ مه
۱۹۷۹ ز کال اکتوبر ۹ مه

د خلقي دولت د ترکیب اړول او پرچمیانو ته پکي ځای ورکول له حفیظ الله امین څخه پرته د بل چا په وس کې نه وه . خو حفیظ الله امین دا کار نه کاوه ، د نور محمد تره کی په وس کې دا هم نه وه چې حفیظ الله امین له صدراعظمی څخه گوښه او د بهر ته یې د سفیر په توگه واستوي بل دا چې په دي اړه د نور محمد تره کی سره د حفیظ الله امین لیري کېدو له پاره کوم دلیل هم موجود نه و، چې خپل لوړ پوړي خلقیان پري قانع کړي خو شوروي اتحاد مشران په دي فکر ټینگ وو چې د دوی د پام وړ پلویان باید په حکومت کې برخه ولري . : دا کار باید په یو ډول سره وشي ، شوروي مشرانو د دې لپاره خپلې هڅې پیل کړي ، او دي کار لپاره په ظاهر کې خلقیان په تیره د اسد الله سروري ډله غوره شوه خو دا یوه عجیبه پیښه وه چې د کابل ښار ډیر ژر د خلقیانو د وژنې ډگر شو .([1]ـ م : ۳۴۵)

د شوروي اتحاد د څارگري اداري (کې ، جي ، بي) او په خپله بریژنیف په دې باره کې نور محمد تره کی ته ډاډ ورکړ او په لیدنه کې ورته وویل چې د ده له رسیدو څخه مخکې به حفیظ الله ووژل شي ځکه اسدالله سروري د حفیظ الله امین د وژلو پلان لا هاوانا ته د نور محمد تره کی له تللو څخه دمخه طرحه کړي و ، پلان داسي و چې هغه وخت به امین د ماشین گڼو پواسطه له مینځه وړل کېږي . چې کله نوموړی د نور محمد تره کی د هر کلي له پاره هوایي ډگر ته روان شي ، د دي امر د تطبیق دنده اسدالله سروري دخپلې خور زوي عزیز اکبري ته چې د اگسا مرستیال و، سپارلې وه . (سروري) لس تنه د دي کار له پاره تربیه کړي وو پرته له دي چې هغوی د پلان په مقصد پوه شي . خو عزیز اکبري هم د شوروي مشاورین او هم حفیظ الله امین په پلان خبر کړل . شوروي مشاورینو او امین په گډه د لوي درستیز

[1] کاکړ ، محمد حسن د ثور کودتاه او د هغې ژوري پایلي مخ : ۳۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد یعقوب سره د هغه په دفتر کې د پورته پلان د ناکامولو له پاره بل پلان جوړ کړ په نتیجه کې امین هوايي ډګر ته روغ رمټ ورسید پوښتنه دا ده چې په افغانستان کې شوروي مشاورینو ولي د خپل مرکز په خلاف د امین د له منیځه وړلو د پلان په شنډولو کې برخه واخیسته ، یا خو دوی د مرکز له پریکړو ځخه ناخبره وو یا دوي ډاډه و چې اندروپوف او بریژنیف د وینا مطابق د نور محمد تره کی د رسیدو سره سم به امین له واک ځخه لیري شوی وي . ([7]_ م : ۳۴۵)

کله چې حفیظ الله امین ځان په خطر کې ولیده د وفادار شاګرد د اوستر لاربنود تر مینځ بی باوري پیدا شوه ، پرچمیان په کابل کې فعال شول او اصولی خلقیانو سره یې د وحدت خبري کولي . خو کابل ته له هاوانا ځخه دنور محمد تره کی له را رسیدو وروسته تره کی د ارګ د ګلخانی په مانۍ او حفیظ الله امین د دلکشاه په مانۍ کې اوسیدل .۱۳۵۸ ل کال د وږي له ۲۰ می ځخه تر ۲۵ می د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر د ۱۱ می د سپتمبر تر ۱۲ مه پورې ډیری ستري او مهمي پیښي را منځته شوي . په دې ورځو کې نور محمد تره کی بې واکه او یو شمیر خلقیان ووژل شول ، نور محمد تره کی مړینه هم ۱۳۵۸ ل کال د میزان په ۱۷ مه د. ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر په ۹ مه پنجشنبی ورځ اعلان شو او حفیظ الله ټول واک تر لاسه کړ . دا پیښي په ډیرو کتابونو کې په مختلفو بڼو بیان شوی . خو دلته هځه شوې ده چې د پیښو جریان په اصلي بڼه ذکر او واقعیتونه روښانه شي . د پیښي جریان په دې ډول و ([8]_ م : ۳۴۷) کاکړ

۱۳۵۸ ل کال د سنبلی ۲۰ مه د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۱۱ مه نور محمد تره کی کابل ته له رسیدو سره سم د انقلابي شورا غونډه جوړه کړه . دهاوانا او مسکو د خبرو په اړه یې معلومات ورکړل خو د بریژنیف سره یې د پټو خبرو په اړه ځه ونه ویل په همدې ورځ نور محمد تره کی له پوزانوف سره هم ولیدل . د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۱۲ مه سهار مهال نور محمد

---

[7]_ کاکړ د ثور کودتاه مخ : ۳۴۵

[8]_ کاکړ د ثور کودتاه مخ : ۳۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

تره کی اسدالله سروري خپل حضور ته وغوښت او حفیظ الله امین یې هم را وغوښت خو حفیظ الله امین هم ور څخه غوښتنه وکړه چې اسد الله سروري باید دده سره په خواکې نه وي . خو تره کی کوښښ کاوه چې امین سروري او د هغو ملګرو ښېنه وکړي او موضوع ختمه وګڼي . د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر ۱۳ مه ۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په ۲۲ مه سهار اسدالله سروري خپلو دريو ملګرو سره د تره کی دفتر ته کلا شنکوفونو ه په لاس راغي ، خو حفیظ الله امین د تړون پو اسطه خبر یږي او د ګارد د قوماندان جانداد او د پوځ لوي درستیز محمد یعقوب ته یې قوماندہ ورکړه چې د تره کی د امر له منلو څخه ډډه وکړي . دواړو خواو (نور محمد تره کی او حفیظ الله امین) کوښښ کاوه چې په دي مقابله کې د شوروي د مشرانو ملاتړ تر لاسه کړي . په همدي ورځ اندروپوف ته په یو تلګرام کې له کابل څخه خبر ورکړ شو تره کی کوښښ کوي چې حفیظ الله امین وهڅوي د هغه استوګنځي ته ورشي او څرګنده یې کړه چې د هغه ټولي غوښتني باید ومنل شي خو تره کی دا ادعا نه منله دا یوه دسیسه یې وګڼله . (1_ م : ۳۴۹ کاکړ)

(۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر ۱۳ مه) ماښام اسدالله سروري ، سید محمد ګلاب زوی ، محمد اسلم وطنجار او شیر جان دوریار د شوروي اتحاد سفارت ته ولاړل هلته د تره کی له خوا اسدالله سروري وغوښتل چې یوه ډله شوروي ملګري د امین په نیولو کې له دوی سره مرسته وکړي ، محمد اسلم وطنجار عسکرو ته قوماندہ ورکړه چې د تره کی ژوند په خطر کې دی ، د امین پر ضد یې حرکت ته رابولي خو هیڅوک له ځایه ونه خوځېده مګر صاحب جان صحرایي هاند او کوښښ وکړ ، تره کی او امین یې د تره کی په استوګنځي کې سره پخلا کړل ، نور محمد تره کی هغو څلورو تنو ته چې د شوروي په سفارت کې وو تیلفون وکړ او ورته یې وویل چې بچو خپلو کورونو ته راشئ امین دا اوس زما په کور کې ناست دی . مونږ سره پخلا یو ، بیا یې تیلفون

---

[1] محمدحسن ، کاکړ د ثور کودتاه او د هغې پایلې مخ : ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

امین ته ور کړ هغه هم محمد اسلم وطنجار سره خبري وکړې او دا پخلاینه تائید وي([1] م: ۳۴۹)

اسد الله سروري ګلاب زوی ، وطنجار او شیر جان مزدوریار هم دا پخلاینه ومنله ، د شپې په دولسو بجو په مکرویانو کې خپلو کورونو ته ولاړل . خو کله چې سبا سروري او ملګري یې له دې خبر شول چې دوی د سفیرانو په توګه مقرر شوي . بیرته وتښتیدل (۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په ۲۳ مه) د ۱۹۷۹ ز کال د سپمتبر په ۱۴ مه یې د کې ، جې ، بې د یو چارواکې کور کې پناه واخستله . په همدغه نیټه د امین پلوي او اکسا مرستیال نوري هم ترور شو خو اسد الله سروري په تیلفون کې تره کی ته وویل : چې امین د ده پرضد توطیه کوي ، دوي حاضر دي چې د ده د ساتنې له پاره واسله وال راشي خو تره کی دغه وړاندیز قبول نه کړ . یو ورځ مخکې د شوروي سفیر ورته ویلي وه که چیري مونږ دامین په نیولو کې مرسته وکړو دا د افغانستان په کورنیو چارو کې مداخله ده خو افسوس شوروي ته دا مداخله ښکاریده خو بل پلو ته وزیرانو ته یې د صدراعظم پرضد پناه ور کوله ، جمهور رئیس یې د صدراعظم پرضد هڅوه ترڅو د دوي تر منځ اختلاف زیات او خپل اعتباري کسان پرچمان په حکومت کې ځای پر ځای کړي خو بر خلاف د بریژنیف د پیغام په بهانه یې غوښتل چې امین ګلخانې ماڼۍ ته وغواړي او هلته یې د روسي کوماندو عسکرو له خوا چې د شوروي د ځانګړي استازي جنرال ایوانوف د ساتونکو په نوم په ځانګړي موټر کې د هغه سره راغلي وو ونیسي . د تره کی ساتونکو (قاسم او ببرک ته دنده سپارل شوي وه چې د تره کی دفتر ته راننوتلو پر مهال امین ووژني . ([2] م : ۳۵۱ _ ۳۵۳ کاکړ)

حفیظ الله امین د تره کی په غوښتنه او د شوروي سفیر پوزانوف په ضمانت د ورتګ لپاره زړه ښه کړ ، خو ځیني وایي چې پوزانوف د کې ، جې ، بې لوړ پوړی چارواکي د بریژنیف پیغام را وړونکې جنرال ابوانوف د تره کی دفتر ته راغلی و خو پوزانوف ضمانت ور کړ او ورته یې وویل که چیري په دي

---

[1] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغې پایلي مخ ۳۴۹

[2] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغې پایلي مخ ۳۵۱_۳۵۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه وی د خپلو ساتونکو سره دي راشي ، حفیظ الله امین ، حبیب الرحمن ، مصطفي ، وزیر او ځبرک بوتلل ، امین د ګلخانې ماڼۍ ته ننوت مخه یې سید داود تړون وریسې وزیر ځیرک او په وزیر پسې امین او د هغه شاته مصطفی او حبیب الرحمن روان وو. د تره کی یاوران مهال زیني ته وختل ډزې پرې وکړې ، تړون ووژل شو ، وزیر سخت ټپي شو ، امین ځیرک په لاسونو کې نیولی او په بیړه خپل موټر ته وخوت په چټکۍ سره یې د لکشا ماڼۍ ته ځان ورساوه. خو د ګلخانې ماڼۍ له بام څخه د شوروي کوماندو له خوا پر امین ډزې وشوې . امین دا صحنه هم ولیدله ځان یې له دې ځایه روغ ، رمټ د دفاع وزارت ته ورساوه . ([1] م : ۳۵۴ کاکړ)

ځيني وايې چې سيد داود تړون لومړي پر يو محافظ باندي ډزې وکړي او هغوی بيا د سمدلاسه دی وواژه کوم شي چې دلته ډير مهم دي هغه د نور محمد تره کی په دفتر کې د دغې پيښې پر مهال د پوزانوف او دري تنو شوروي جنرالانو شتون وو. شايد دوي ته به دنده ور کړل شوي وه چې د امين په لاندي کولو کې تره کی سره مرسته وکړئ او هغي پخلاينې ته يې اهميت ور نکړ. چې ځلورويشت ساعته د مخه يې د صاحب جان صحرايي په منځګړيتوب په پايله حفيظ الله امين سره کړي وه. ځکه په پخلاينه کې تره کی منلي وه چې اسد الله سروري او ملګري به يې سفيران کوي خو هغوي له دي پريکړي سرغړونه وکړه او شوروي ته يې پناه يوړه . د سروري ملګري ياغی وګڼل شول د هغه پر ځای د امين د له منځه وړلو له پاره د شورويانو سره لاس يو کړ. بل داسې معلوميږي چې نور محمد تره کی دي روغي جوړي ته چندان خوشحاله نه وو په بدل کې يې مسکو د پلان عملي يې کول غوښتل . (١ م: ۳۵۵)

حفيظ الله امين د ثور بدلون په خپل نوښت او قومانده سرته رسولی و او خلقي نظام يې په خپل فعاليت سره په پښو در ولي و . نور محمد تره کی بايد دا په نظر کې نيولي واي: ځکه کارمل ، سروري ، ګلاب زوي او وطنجار د

---

[1] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغي پايلي مخ ۳۵۴
١ محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغي پايلي مخ ۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

امین پر ځاي د بل واکې ته هم تیار وو لکه څرنګه چې دوي (کارمل ، سروري ، ګلاب زوري او وطنجار) د شوروي اتحاد د یرغل پر مهال د هیواد په مهمو څوکېو کې کار کاوه ، حتی کارمل د شوروي اتحاد پوځونو وتلو سره هم مخالفت کاوه چې بالاخره استعفا ته اړ ایستل شو .

حفیظ الله امین له ډزو وروسته وضع ډیره کړکېچنه شوه . نور محمد تره کی او امین هر یوه د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره کوښښ کولو ، تره کی ته حفیظ الله امین په تیلفون کې وویل : ((زه ستا په دفتر کې په ډزو استقبال شوم خو تاسي او سفیر زما دفتر ته راشئ زه به مو په ګلونو استقبال کړم . ([۲] ـ م : ۳۵۲)

پوزانوف هم د خپلو ملګرو سره د حفیظ الله امین سره ولیدل د پیښي په اړه یې خواشیني ښکاره کړه او وعده یې ورکړه چې ماښام په اوه نیمو بجو یعني دونیم ساعته وروسته به بیا سره ووینو . د امین له دفتر څخه ووت په همدغه وخت کې نور محمد تره کی د ګارد قوماندان جانداد ته امر وکړ چې د دلکشا مانۍ له خاورو سره برابره کړي خو هغه ورته وویل هلته امین او نور ملګري دي نشي کولی چې په خپلو ملګرو برید وکړي . نور محمد تره کی د هوایي پوځ د قوماندانۍ مرستیال حاجی محمد ته تیلفون وکړ چې په بګرام کې د شوروي پوځ پراشوت کندک د ده مرستي ته ور ودانګي . نوموړي ورته وویل هغوي دا کار نه کوي یوازي دخواجه روش په هوایي ډګر کې د سیاسي څانګي مرستیال دوست محمد د یو جنګي ماشین سره را ووت او په ارګ باندې ډزې وکړي ، خو ماشین تسلیم او دوست محمد ونیول شو . د امین پر ضد د نور محمد تره کی کوښښونه کوم ځاي ته ونه رسیدل ، پوزانوف او ملګرو یې هم ورته شاه کړه. تره کی په یوه بې واک واکمن بدل شو . ښه به دا وائي چې حفیظ الله امین ته تللي وای او ښښې غوښتني یې کړي وای خو دا کار یې ونکړ . ولي د تره کی پرضد دامین کوښښونه بریالي و ، هغه د تیلفون مزي پرې کړل ، تره کی یې په خپل دفتر کې ګوښه کړ ، د امین په قوماندہ وسله والي قطعې ښار ته ننوتلي او د ښار امنیت یې ونیو د

[۲] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغي پایلي مخ ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په راډیو کې سروري او ملګري یې له وظیفو ګوښه اعلان شول . د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۱۵ مه پنځلسمه ۱۱۳۵۸ ل کال د سنبلی په ۲۴ مه امین په واقعی توګه په ګوند او حکومت کې د تره کی ځای یې ونیو . ځکه ده په همدي ورځ د دلکشاه په ماڼۍ کې مرکزي کمیته را وغوښته دګلخاني او نور اړوند پیښنو په اړه یې را پور وړاندي کړ . په دي مهال په ګوندي او دولتي ارګانونو کې د امین پلویان اکثریت وو . په غونډه کې د ستګیر پینجشیري وړاندیز وکړ چې نور محمد تره کی دې غونډې ته را وغوښتل شي او په دي خبره ډیر بحث وشو امین هم سر خور اوه خو په اخر کې یې وویل چې د نور محمد تره کی د محافظانو اخطار ورکړي چې که چیري څوک ورنږدې شي ډزي به پرې وکړي او د دغه کار مسولیت اخستلي نشي .

د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر په ۱۲ مه ۱۳۵۸ ل کال د سنبلی ۲۵ مه د مرکزي کمیتي په غونډه کې د امین په وړاندیز د تره کی په مستعفي کولو بحث وشو . د صالح محمد زیري په وینا : تر بحث او سوال پر ته نور محمد تره کی مستعفي او حفیظ الله امین د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو انقلابي شورا هم د نور محمد تره کی ګوښه کېدل ومنل او امین یې د هغه پر ځای د رئیس په توګه وټاکه خوحفیظ الله امین ته د تره کی شتون د اندیښني وړ و . ځکه هغه په ګوند او دولت کې تر اوسه پلویان لرل او هم یې په مسکو کې د لیونید بریژنیف سره د امین په لیري کېدو موافقه کړي وه .

درې اونۍ وروسته د ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر په لسمه د ۱۳۵۸ ل کال د میزان په ۱۷ په یو رسمي څرګندوني کې په لنډه او عادي ډول وویل شول چې نور محمد تره کی د هغې ناروغتیا له امله چې ور پیښه شوې وه مړ شو . او په قول ابچکان کې خاورو ته وسپارل شو ، نور محمد تره کی د ځیګر او معدی او ساه بندۍ ناروغي در لوده . خو دومره جدي نه وه چې دیوې نا څاپي مړینې سبب شي . د بي ، بي ، سي ، استازي ته حفیظ الله امین د هغې پوښتنې په ځواب کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویــل : زه طبیـب نـه یـم چـې نـاروغي راتـه پـه دقیـق ډول معلومـه وي . ([۱] ـ م : ۳۵۸)

نــور محمــد تــره کــی د لــوی درســتیز محمــد یعقــوب او د گــارد قومانــدان جانــداد پــه ځــارنې ســره عبــدالودود د گــارد د مخــابري رئــیس او وزیــر ځیــرک د ۱۳۵۸ ل کــال د میــزان پــه ۱۷ مــه ۱۹۷۹ ز کـال (اکتـوبر پـر ۹) د ارګ پـه کـوټي کـې چـې کـورنۍ یـې ور ځخه بیله کړې وه ، په بالښت سره وواژه . ([۲] ـ م : ۳۲۰)

پـه بـل روایـت نـو رمحمـد تـره کـی هغـه وخـت لـه مینځـه یـوړل شـو چـې د شـوروي مشـر لیونیـد بریژنیـف د هغـه د برخلیـک پـه اړه علاقـه ونـه ښـودله او د امـین د هغـه پیغـام پـه ځـواب کـې چـې لـه بنـدي نـور محمـد تـره کـی سره څـه وشـي ؟ ویلـي یـې وو ((دي تـه اړتیـا نشـته چـې تـره کـی مسـکو تـه واستوي دا ستاسي مسله ده .

پـه کوم ډول چې تـه ښـه پـوهیږي حـل یـې کـړه)) خـود ګرومیکـو پـه وینـا د بریژنیـف تـره کـی لـه بنـدي کېدو ځخـه دخبریـدو سره سم ښـه بدلـه شـوه خـو د بریژنیـف موخـه لـه واک ځخـه د حفـیظ الله امـین لیـري کـول او پـر افغانسـتان باندي نظامي یرغل وه . ([۳] ـ م : ۳۲۰)

د نور محمد تره کی وژنه چې د شوروي اتحاد کې ، جې ، بې پـه مسـتقیمه لاس وهنـه او د دې دواړو د اخـتلاف پـه پایلـه کـې سرتـه ورسـیده ، حفـیظ الله امین وار دمخه د ببرک کارمـل و بریژنیـف لـه توطیې ځخه اګاهي درلوده دا کار د اخلاقي او سیاسي مصلحت ځخه لیري و . ځکـه د سلیم عقـل او د هغـه مهـال سیاسـي وضـعیت پـه پـام کـې نیولـو سره دهغـو ځلورو اشخاصـو (اسـد الله سروري ، سید محمد ګلاب زوی ، شیرجان مزوریار او محمد اسلم وطنجار) لـه ګوښه کیدو ځخه وروسته د نور محمد تره کی په بندي کېدو باید اکتفا کړې وای . ځکه دهغه اړیکې لـه بیـرون سره شـلیدلې وې او شـاید د امـین او خلقـي

---

[۱] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغې پایلې مخ ۳۵۹

[۲] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغې پایلې مخ ۳۲۰

[۳] محمد حسن ، کاکړ د ثورکودتاه او د هغې پایلې مخ ۳۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمنۍ ته د خطر له پیدا کېدو څخه ډډه کړې واي. بل دهغه په وژنه په ګوند کې د تره کۍ طرفداران او هغه کسان چې د امین پلوي نه و د ده مقابل کې ودریدل. امین ته دهغوي زغمل هم یو ګران کار و خو زمونږ دولتي چارواکي د ملي چارو په اجرا کې هیڅکله له مصلحت څخه کار نه اخلي او د هیواد ګټې په پام کې نه نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰,۹_اته فرمانونه

د نور محمد تره کي په واکمنۍ کې د انقلابي شورا لاندي ۸ فرمانونه صادر شول .

۱_ لومړي فرمان : لومړي فرمان د بریالیتوب څخه دري ورځي وروسته د ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۳۰ مه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۱۵ مه صادر شو چې په هغه کې د دولت تشکیلاتي او اداري ارگانونو بڼه ته معرفي شوي وه . چې نور محمد تره کی ، ببرک کارمل ، حفیظ الله امین او د نور دولتی اراکین په ترتیب سره معرفي شول. نور محمد تره کی د انقلابي شورا رئیس او صدراعظم او ببرک کارمل یې د مرستیال په توگه وټاکل شول .

۲ _ دویم فرمان :انقلابي شورا دویم نمبر فرمان د ۱۹۷۸ ز کال د مې په لومړي نیټه ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۱۱ مه صادر کړ ، د پخوانی پاچا محمد ظاهر شاه ، محمد داود خان او د نادر خان دکورنی او دځینو نورو سردارانو جایدادونه ضبط . او د هغوي د کورنی د غړو څخه د تابعیت حق واخستل شو .

۳ _ دریم نمبر فرمان : دریم نمبر فرمان چې د ۱۹۷۸ ز کال د مې په ۱۵ مه او د۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۲۰ مه صادر شو . د دې فرمان سره سم د داود خان د ۱۹۷۷ ز کال قانون لغوه او د نوي دولت اساسي کرښې اعلان شوي .

۴_ ددولتي نښان ، بیرغ او ملي سرود بدلول .

۵ _ پنځم نمبر فرمان: څلورم نمبر فرمان د ۱۹۷۸ دجون په ۲مه چې د ۱۳۵۷ ل کال د جوزا له ۲۲ مې سره سمون لري صادر شو . ددې فرمان په اساس ټولي ژبې خوندي وبلل شوي . اوزبکې ، ترکمنی ، نورستاني اوبلوڅي ژبو د نشراتو حکم وشوه . (_[1] مخونه : ۳۰۲ عطايي)

۶ _ شپږم نمبر فرمان : شپږم نمبر فرمان د ۱۹۷۸ ز کال د جولایي ۱۲مه د ۱۳۵۷ ل کال د سرطان په ۲۱ مه صادر شو چې د گروي او سود په باره کې وه .

---

[1]_عطايي محمد ابراهیم ، (۱۳۸۹) افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ ۳۰۳ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ _ اووم نمبرفرمان : اووم نمبر فرمان د ۱۹۷۸ ز کال د اکتوبر ۱۷ مه د ۱۳۵۷ ل کال د میزان په ۲۵ مه صادر شو نوموړي فرمان کې د انجلي د واده عمر ۱۲ او د هلک عمر ۱۸ کاله و او ولور ۳۰۰ افغانۍ ټاکل شوي وه .

۸_ اتم نمبر فرمان : د ۱۹۷۸ ز کال د نوامبر په ۲۸ مه د ۱۳۵۷ ل کال د قوس په ۸ مه صادر شو . نوموړي فرمان د ځمکو د اصلاحاتو په اړه وه . ([1] مخونه : ۳۹۲ _ ۳۰۳)

په پورته فرمانونو کې ۶_۷ او ۸ نمبر فرمانونو د لویو پیښو د را منځ ته کېدو سبب وګرځېدل . د فرمانونو په تطبیق د ټولني موجوده عیني او ذهني شرایط په پام کې ونه نیول شول . بل پلوته یې د تطبیق پروسه ډیره چټکه وه . همدا علت وه چې دغوفرمانونو د خپل محتوا او ماهیت سره سم تطبیق صورت ونه موند د باتربیه او فني اشخاصو څخه واکې ګټه وانه خستل شوه او حتي د ډیرو ګوندي غړو نظریاتو ته هم پام نه کېده . همدا لاملونه و چې د ۷ او ۸ نمبر فرمان په مقابل کې په ځینو سیمو کې مخالفتونه او ستونزي پیدا شوي ، په مقابل کې د مقابل لوري تبلیغات هم بې اغیزي نه وه چې په کلو او بانډو کې د هغوي له خوا کېدل .

ښاغلي عبدالقدوس غوربندي د دې فرمانونو په اړه داسې لیکي : ((فرمانونه یو ربښتیني لاسته راوړنه وه کوم عیب یې نه درلود . عیب او نیمګړتیا د هغوي په تطبیق په کې وه ، چې په د کارکونکو له بې تجربه ګې څخه یې سرچینه اخیستنه چې دا ستونزه هم په د ورکېدو وړ و([3]_ مخ : ۱۲۲)

[1] _ فرهنګ محمد صدیق ( ) افغانستان دریځ قرن اخیر مخ ۳۹۲ جلد سوم

۲ _ عطایي محمد ابراهیم ، (۱۳۸۹) افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ ۳۰۳ .

نوټ : دي فرمانونو په اړه د عطایي صاحب او فرهنګ صاحب اثارو څخه ګټه اخستل شو.

[3] غوربنده ، عبدالقدوس (۱۳۷۹) د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند تاریخ ته یوه لنډه کتنه .ژباړه : نور محمد کړاو ، ګل حاجي پلازه پیښور مخ : ۱۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰,۱۰ـ د پاکستان سره سياسي اړيکې

پاکستان زمونږ ګاونډی هيواد دی له ۱۹۴۷ زکال څخه بيا تر ننه پوري د دغه هيواد سياسي بدلونونو او پرمختګونو د افغانستان پر حالاتو مستقيمه اغيزه کړې ده د ګاونډيو او د سيمي د نورو هيوادونو په څير له تيرو ديرشو کلونو راهيسي بيا تر ننه پاکستان د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه کړې ده . د روانی دیرش کلنې جګړې له امله د افغانستان په مسائيلو کې د پاکستان رول او اغيز زيات شو . [1]ـ مخ : ۱)

ډاکتر حسن رضوي د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړيکو د خړپړتيا او پاکستان د مداخلي لاملونو په اړه داسې نظرلري : ((د پاکستان په خاوره د افغانستان د دعوي د پاکستان د امنيتي انديښنو آساس جوړ وي . ځکه افغانستان پر شمال لويديځ ايالت او بلوچستان باندي د پاکستان حاکميت په رسميت نه پيژندي ، د افغانستان حکومت د شمال لويديځ ايالت او بلوچستان پښتنو له پاره خود اراديت د جلا دولت جوړيدو او يا له افغانستان سره د يادو ايالتونو يو ځای کيدو غوښتنه کوي ، هندوستان د پاکستان پرخاوره د افغانستان له دعوي څخه ملا تړ کوي د پاکستان پاليسي جوړونکې د شوروي له ملاتړ څخه د برخمنو افغان او هندي پوځونو د فشار له امله په ويره کې دي د يادو ګواښوونو پر وړاندي د پاکستان د امنيت خوندي کول د دغه هيواد اصلي او اساسي انديښنه ګڼل کيږي .([۱۲] ـ مخونه : ۲ـ۷)

د ۱۳۵۷ ل (د ۱۹۷۸ زکال) له بدلون وروسته د امريکا جمهور رئيس د پاکستان د ولسمشر جنرال ضياوالحق څخه په يو ليک کې غوښتنه وکړه چې د نور محمد تره کی د واکمنی او د ثور د بدلون په اړه امريکا ته دقيق معلومات

---

[1] ـ رضوي ، حسن ، عسکر (۱۳۹۲ ل) . د پاکستان بهرنی پاليسي ته يو کتنه ، ژباړن څيرنيار محمد سرور صمدزي ، مومند خپرندويه ټولنه جلال آباد ـ ننګرهار مخونه :۱ ـ ۲ ـ ۷

[۲] ـ رضوي ، حسن ، عسکر (۱۳۹۲ ل) . د پاکستان بهرنی پاليسي ته يو کتنه ، ژباړن څيرنيار محمد سرور صمدزي ، مومند خپرندويه ټولنه جلال آباد ـ ننګرهار مخونه :۱ ـ ۲ ـ ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ور کړي. دهمدي مقصد لپاره جنرال ضیاوالحق د ۱۹۷۸ ز کال دجولاي په میاشت کې په یو ورځې سفر کابل ته راغی او په پغمان کې چې د افغانستان د یموکراتیک جمهوریت له جمهور رئیس نور محمد تره کی سره وکتل دواړه خواوې له خبرو څخه راضي وي . نور محمد تره کی د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د سیاسي بیرو په غونده کې د دي لیدني په اړه وویل: «په افغانستان کې سیاسي او نظامي وضع داسې ده چې تر هر څه وړاندي باید له پاکستان سره اړیکې نرمې شي اودا کاملاً زمونږ په ګټه ده .» (۱ _ مخ: ۳۰۹)

حفیظ الله امین ځیني تحریکوونکې ویناوې کولي او شوروي هم په دي خوښ نه و چې د افغانستان او پاکستان اختلاف رفع شي خو د تره کی تلاش د اړیکونور مال ساتلو ته متوجه و . ځکه نور محمد تره کی د ۱۹۷۹ ز کال په سپتمبر کې د غیر منسلکو هیوادونو په کنفراس کې چې کله د کیوبا مرکز هاوانا ته ولاړ هلته یې د پاکستان له جمهور رئیس جنرال ضیاء والحق سره لیدنی وکړې د تره کی د سفر ملګري د هغه د اطلاعاتو کلتور وزیر بی بی سی سره په مرکه کې وویل: «یو ځل جنرال ضیاء والحق قرارګاه ته ورغي هغه یې فوق العاده احترام او هر کلي وکړ بل ځل جنرال ضیاء والحق د تره کی مقر ته راغي او په دواړو غونډو کې د افغانستان او پاکستان د اړیکو په اړه کې د ډاډ وړ نظریات تبادله شول .» ([1]۲ _ مخ: ۳۰۹)

دوی خپلو موافقو د ډیپلوماتیکې بڼې غور کولو په خاطر ومنله چې د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر اغاشي به افغانستان ته سفر وکړي . د اغاشاهی د راتګ له پاره زمینه او ټاکلي موده په را نژدي کیدو وه ، خو شوروي اتحاد په هغه راتګ معطل کړ داسې چې (کې ، جي ، بي) د امین د وژنی زمینه برابره کړې وه . د نور محمد تره کی په واکمنی کې د دغو اړیکو د نورمال کېدو لپاره ځیني ګامونه واخستل شول ، خو شوروي اتحاد په دي راضي نه و چې د افغانستان او پاکستان تر منځ اړیکې نورمال شي او په هره برخه کې به یې

---

[1] _ عطایي ، محمد ابراهیم ،۱۳۸۹ (افغانستان معاصر تاریخ ته لنډه کتنه مخ: ۳۰۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفتیش کاوه ځو یې فضا داسې نا سالمه کړه چې پاکستان د افغانستان د رژیم ضد اډې په توګه عیار شو . ([1] _ مخ : ۳۰۹)

د شوروي اتحاد له یرغل وروسته د افغانستان او پاکستان په اړیکو کې بدلون راغی . پاکستان د شوروي اتحاد لښکرو پر ضد د غربي نړۍ د اډې په توګه استعمال او د افغان مهاجرینو پنډ غالی پکې جوړ شو چې وروسته یې د افغان مجاهدینو او مهاجرینو سره یې پوره مرستي وکړي او دجګړي او لا پسې تازه شو .

---

[1] _ عطایی ، محمد ابراهیم . د افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ : ۳۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ .۱۱_ د نور محمد تره کی ژوند او تیروتنې

ژوند :

نور محمد تره کی د نظر محمد زوی او په رسمي خپرونو کې د ده زیږیدو نیټه د ۱۹۱۷ز *کال د جولایي ۱۴ مه چې ۱۲۹۶ ل کال د چنګاښ له ۱۷ مي سره سمون لري ده د غزنی ولایت د مقر ولسوالی په سره کلي کې زیږیدلی دي . د ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر په ۹ مه _ ۱۳۵۸ ل کال د (میزان) په ۱۷ مه یې مړینه اعلان شوه . د ډیر منابعو په استناد دي مړینې پر مهال ۶۲ کلن و . ([1] _مخ : ۳۲۱)

د نور محمد تره کی سترګې شنې ، اوږې یې پلنې ، پرڅان منډلي ، پنډ ، ټینګ او زیږ پښتون و . لومړي څو ټولګي یې لوستلي و او په خپل شخصي زیار سره یې ځان دي حد ته رسولی و چې د کندهار د موسی خان شرکت له خوا بمبی ته واستول شو وروسته د محمد زمان خان په مرسته د مالیي وزارت په مجله کې د محرر په توګه مقرر شو ، بیا دملي بانک سروال عبد المجید زابلي په مرسته په دولتي انحصاراتو کې مقرر شو . له دویمي نړیوالي جګړې وروسته د ویښ زلمیانو په ګوند کې یو فعال غړی شو ، د شاه محمود خان د صدارت پر مهال د بینوا په سپارښتنه په باختر اژانس کې په کار وګومارل شو نوموړي له امریکاڅخه د محمد داود خان د صدرات پر مهال بیرته هیواد وغوښتل شو . ځکه چې تره کی د افغانستان د حکومت پر خلاف یې هلته مرکه کړې وه .وروسته د محمد اکبر پروانی او بینوا په شفاعت وبښل شو او کابل ته راغی

---

* خو عبدالقدوس غوربندي د تره کی له دندو لریکول د شوروي اتحاد د مشرانو دسیسه ګڼي او لیکي : (۱۳۵۸ ل کال د سنبلي په ۲۵ مه مرکزي پلنوم تره کی له ټولو دولتي دو ګوندي مقاماتو لري کړ ، غونډه د امین په ګټه پای ته ورسیده ، امین ګوندي او دولتي مقاماتو ته اړ شو . په دي توګه د اندروپوف او بریژنیف د پلان لومړي مرحله چې امین ترور کړي او هر څنګه چې وي امین برطرف کړي او پر ځاي ببرک کارمل ته ورسوي ناکامه شو خو په مقابل تره کی واک لري اومړشو . (غور بندي مخ :)

[1] حسن ، کاکړ د ثور کودتاه د هغي پایلي مخ : ۳۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه وروسته د ثور تر کودتاه پورې يې کومه رسمي دنده نه درلوده . له واک وروسته او مخکې يې د شوروي چارواکو ته سرټيټ نکړ . کله چې زه په ۱۹۲۸ ز کال له انګلستان څخه وطن ته ستون شو م د تره کی د یوې پوښتنې په ځواب کې مي وویل چې ما د یو څېړنیزه تیزس په لیکلو سره د لندن پوهنتون څخه ماستري اف ، ایم ، فل (M ,P,Hil) شهادتنامه تر لاسه کړي ده . هغه سمد لاسه وويل هر هغه اثر چې د امیر پالستي اثارو پر بنسټ لیکل شوی وي مونږ ته د منلو وړ نه دی . د حیرانی ځای دی چې د داسي ذهنیت په لرلو سره په ۱۹۲۵ ز کال په دي بریالی شو چې افغانی عنعنوي ټولنه کې تعلیم لرونکې ځوانان د خلق دیموکراتیک ګوند په نامه سره تنظیم او پر ځان را ټول کړي . ده په ساده او عامه ژبه وینا وې کولې ځان یې د خلکو بچی او خدمتګار ګاڼه . ([1] _ مخونه : ۳۲۰ ، ۳۲۲ او ۳۲۴)

ښاغلي غلام محمد زرملوال په خپل اثرد افغانستان تر وروستي افغانه کې د نور محمد تره کی د ژوند په اړه په ځینو برخو کې د محترم پوهاند محمد حسن کاکړ سره یو شان نظر لري خو د هغه د ژوند په ځینو نورو برخو یې هم رڼا اچولي ده مونږ دلته د هغه نظر یاتو اولیکني یوه بیلګه را اخلو : « د ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۳۰ مه نیټه د افغانستان جمهوري دولت د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت په نامه ونومول شو او د پنځو افسرانو په ګډون یوه ۳۵ کسیزه انقلابي شورا . نور محمد تره کی د دولت د رئیس او لومړي وزیر په توګه وټاکه ، نور محمد تره کی د غزنی ولایت د مقر ولسوالي د سره کلي په نیمه شپنه او نیمه بزګره کورنی کې زیږیدلی دی . نوموړی په پنځه کلني کې له یوې کونډې سره مزدور شو چې د هغې غواوې به یې څرولې تر ۱۲ کلنی پورې د مقر د ولسوالی په لومړني ښوونځي کې لیک او لوست زده کړ . کله چې د کندهار د عبدالمجید دمیوي لیږلو شرکت (پښتون شرکت) کې یې کار کاوه . خپلې زده کړې یې سرته ورسولې . نوموړي د پښتون شرکت سره کار کاوه . په ۳۲ کلنی کې د هغې شرکت د یو ټیټ رتبه مامور په توګه بمبې ته واستول شو بیا یې هلته د شپې لیسه کې خپلې زده کړې پاې ته ورسولې ، نور

---

[1] محمد حسن ، کاکړ د ثور کودتاه ، ژوري پایلي مخونه . ۳۲۴، ۳۲۲، ۳۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد تره کی په هند کې انګریزي ضد خپلواکۍ غوښتونکو غور ځنګونو سره آشنا شو او خان عبدالغفار خان سره یې هم پیژند ګلوي پیدا شوه . د ده ځیني مقالي د ویښ زلمیانو په خپروني (انګار) کې نشر شوي دي . (([1]_ مخونه ۲۳ _ ۲۴)

دیادوني وړ ده چې له سیاسي ژوند او شهرت نه د لامخه نور محمد تره کی د ریالست مترقي لیکوال په توګه په ټولنه کې د لوړ او نیک شهرت خاوند و. ده په پښتو معاصر ادبي نثرسره دا لاندې اثار چې ټولنیز طبقاتي ماهیت لري او ور سره ور سره سوسویولوژیک اړخ پکې جوت او څرګند دي لیکلي او چاپ شویدي .

_ د بنګ مسافري ، څړه، د غوايي لاندې ، سپین یې غوره پښتو ناولونه دي .

_ د بزګر لور یې د پښتو لومړنیو لنډو کیسو یوه لنډه کیسه ده .

دغه راز دوه تیوریک فلسفي سیاسي اثر د (زندګي نوین) په دري نثر سره هغه مهال د چاپ ډګر ته را ووت اوس دغه ډیر لږ میندل کیږي .

د نور محمد تره کی د ژوند مبارزي او شخصیت په اړه د ډیرو لیکوالانو له خوا مختلف مطالب لیکل شوي دي خو ټولو دا مطلب تائید کړی چې نوموړی په غزني کې زیږیدلی په کندهار ، بمبي او واشنګټن کې یې دنده اجرا کړي دي . ښاغلي سر محقق شاه محمد میهن ورد په اثر روابط سیاسي و دیپلوماتیک روسیه و افغانستان کې د ده ژوند او واکمنۍ د اخرو وختونو په اړه لیکي : ((۱۹۷۹ ز کال د ستپمابر په **۱۵** مه **۱۳۵۸** ل کال د سنبلي په **۲۴** مه وروسته له هغه چې تره کی د ارګ په حرمسرا ي کې بند شو ، حفیظ الله امین خپل ځان د تره کی پر ځاي د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا رئیس توګه اعلان کړ . د **۱۹۷۹** ز کال دسپتمبر په **۱۷** مه یې دمرکزي کمیتي پلینوم د ایرکړ . په دي پلنوم کې یې نور محمد تره کی ، محمد اسلم وطنجار ، شیرجان مزدوریار ، سید محمد ګلاب زوی او اسدالله سروري له ټولو

---

[1] زاملوال ، غلام محمد ( ) افغانستان تر وروستي افغانه مخونه ۲۳ _ ۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګونـدي او دولتـي دنـدو څخـه ګوښـه کـړل . د ۱۹۷۹ ز کـال د اکتـوبر پـه ۸ مـه د تـره کـۍ د مړينـي خبـر د جريـدو پـه وروسـتيو مخونـو کـې نشـر شـو . شـوروي اتحـاد چـې د تـره کـۍ پـه مړينـه کـې غـافلګيره شـوی و. پرتـه لـه کـوم عکـس العمـل څخـه دلـومړني هيـواد پـه توګـه د امـين دولـت پـه رسـميت وپيژنـده او هغـه تـه يـې مبـارکي وويلـه ، د حفـيظ الله امـين پـه غوښـتنه يـې شـوروي سـفير پوزانـوف شـوروي تـه وغوښـته او پـر ځـای يـې فکـرت تابيف د سفير په توګه مقرر شو . ([1] مخ : ۱۹۳)

---

[1] سـر محقـق (شـاه محمـود) مهـين ورد روانـو سياسـي و دپيلوماتيـک افغانسـتان و روسـيه طـي سـالهاي (۱۱۰۸ _ ۱۳۸۰ هــ ش) اکـاډمي علـوم اجتماعي مخ ۱۹۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ .۱۲_ تیروتني :

نور محمد تره کی د یو سیاسي شخصیت او د افغانستان د واکمن په توګه د مثبتو کړنو په څنګ کې د نورو واکمنانو په څیر یو څه تیروتنې کړي او دا حتمي ده چې د کار او دندې د اجرا پرمهال هر څوک تیروتنه کوي دا تیروتني د هغه کوم جرم نه ګڼل کېږي . خو د نورو لپاره اړینه ده چې د هري واکمنۍ د مثبتو او ښو کارونو په خوا کې د هغه تیروتنو ته هم اشاره وشي دلته د نور محمد تره کی د ځینو تیروتنو په اړه د شنونکو ځیني څرګندونې را اخلو .

_ دنور محمد تره کی له خوا حفیظ الله امین ته زیات واک ور کول او د ګوند د رهبرۍ له نورو غړو څخه هغه ته یو امتیازي مقام ور کول چې بیا د ده له کنترول څخه هم ووت .

_ د هاوانا له سفر څخه د را ګرځیدو پر مهال د بریژنیف او اندروپوف له پلان سره موافقه کول چې اصلاً د ببرک کارمل له خوا هغوی دي کار اړ شوي وو چې حفیظ الله امین له واکه لیرې کړي او د پرچم ډله په ځانګړي ډول ببرک کارمل په واک کې شریک کړي . چې دا کار د ده له وسي څخه بهر او د افغانستان په ګټه هم نه و ځکه وروسته د کارمل واکمنۍ کومه ځانګړې لاس ته راوړنه نه درلوده . خو نور محمد تره کی د دې پلان په تطبیق کې خپل ژوند او واکمنۍ له لاسه ور کړه .

_ کله چې اسدالله سروري او دهغه ملګري د امین په مقابل کې ودریده ده د دې اختلاف زیاتوالي کې د شوروي سفیر پوزانف ډیره ونډه درلوده ده دنه یوازې شوروي سفیر د اسدالله سروري او امین حرکتونه کنترول نشو کړلي بلکه د ګوند غړو او نوري رهبري ته یې هیڅ معلومات ورنکړل له هغوي څخه یې په دې برخه کې هیڅ مرسته ونه غوښتله ، صفوف تر ډیره وخته له اصلي موضوعاتو څخه ناخبره وو چې وروسته یې ډیري ستونزي پیدا کړي .

_ د ګوند او دولت د داخلي ستونزو په حل کې یې له خپل نفوذ څخه هیڅ ګټه وا نه خیستله ځکه چې نوموړی د ډیر نفوذ خاوند وه او کولی یې شول چې ډیري ستونزي په خپل نفوذ سره حل کړې واې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ له ببرک کارمل سره د ده له خوا د واک شریکول یو ه تیروتنه وه ځکه ده ببرک کارمل له ډیرو پخوا څخه ښه پیژانده او پر چمیان په سلیقوي لحاظ د خلقیانو سره هیڅکله په رښتني توگه اتحاد نه و کړی د ۱۳۵۲ ل کال له یووالي څخه وروسته هم د پرچم جناح خپل پخوانی تشکېلات په مخفي توگه ساتلي وز. ده ته لازمه وه چې د دې ټولو حقایقو په پام کې نیولو سره یې په دي برخه کې یې د شوروي اتحاد د چارواکو ته له قناعت ور کولو څخه وروسته له هغوی څخه یو څه وخت غوښتنه کړې وای تر څو په داخل کې د ده د واکمنی ستني ټینگي شوي وایې.

ـ یو دم او په چټکی سره د اصلاحاتو عملي کول په ځانگړي ډول د ۶ـ۷ او ۸ نمبر فرمانونو تطبیقول، او د مخالفینو حرکتونو او تبلیغاتو ته پاملرنه نه کول چې په کلیو او بانډو کې یې د ده د واکمنی پرضد خلک پاڅون ته هڅول په ځانگړي ډول د سواد زده کړي په کورسونو بانديې ډیر ټینگار د ده مخالفینوته د تبلیغ ښه زمینه برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.حفیظ الله امین واکمنی

۱۳۵۸ ل کال د سنبلې ۲۵ مه _ ۱۳۵۸ ل کال د جدي ۶ مه

۱۹۷۹ ز کال دسپتمبر ۱۲ مه _ ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر ۲۷ مه

د ۱۳۵۸ ل کال د سنبلي په ۲۵ چې د ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر ۱۷ مې سره سمون لري د افغانستان خلق دیموکراتیک گوند په ۱۹ پلینوم کې نور محمد تره کی له گوندي او دولتي دندو څخه گوښه او حفیظ الله امین د گوند د عمومي منشي ، انقلابي شورا رئیس او صدراعظم په توگه وټاکل شو . چې له همدې نیتې څخه دحفیظ الله امین دري میاشتنۍ واکمني پیل شوه . د حفیظ الله امین لومړنی کار دا و چې ۱۳۵۸ ل کال د میزان ۱۲ مه ۱۹۷۹ له راډیو او تلویزون څخه د نور محمد تره کی مړینه اعلان کړ . خو گومان دا وه چې نور محمد تره کی له مخکې وژل شوی و . ([1] _ مخ : ۳۱۳)

حفیظ الله امین د شوروي سفیر پوزانوف سره په لومړۍ لیدنه کې دخبرو پر مهال پرده نیوکه وکړه . چې د پلوماتیک ادب او مقررات تقضوي خو ځیني وایې چې پوزانوف له حفیظ الله امین څخه وغوښتل چې ببرک کارمل د خپل صدراعظم په توگه مقرر کړي ، په همدې خاطر امین پر هغه باندي سخت قهر شو . د شوروي سفیر پوزانوف یې په څپېړه وواهه شوروي ته یې خبر ور کړ چې پوزانونف وغواړي او عوض یې را واستوي ، شوروي اتحاد هم د پوزانونف پر ځای فکرت احمد جانو ویچ تابیوف را واستوه . او ده ته یې د امین د وژلو دنده ور کړه . حفیظ الله امین نور پرچمیان هم پسې ونیول دنور محمد تره کی ملگرو سره یې هم ډیر بد برخورد کاوه . څلورو وزیرانو اسدالله سروري ، سید محمد گلاب زوي ، شیرجان مزدوریار او محمد اسلم وطنجار پسې ډیره هڅه وکړه چې ونیول شي . خو دوی د شوروي اتحاد د سفارت په مرسته لومړی بلغاریا او بیا له هغه ځایه مسکو ته ولیږدول شو ل . څو د ببرک کارمل سره بیا افغانستان ته راغلل . امین د شوروي سره په اړیکو کې هم سخت بر خورد کاوه د گازو د قیمت دلوړیدو په اړه یې شوروي چارواکوته وویل که په ټاکلي قیمت یې اخلی ښه ده که نه افغانستان به په خپلو

---

[1] _ عطایي ، محمد ابراهیم ، افغانستان معاصر تاریخ ته لنډه کتنه مخ ۳۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقالاتو فکر وکړي . ده پر شوروي باور نه درلود پاکستان او امریکا سره يې د اړيکو د پراختيا کوښښ کاوه خو هغه مهال شرايط داسې وو چې شوروي څخه دامين نجات يوستونزمن کار و . ([1]_ مخ : ۳۱۴)

حفيظ الله امين د نور محمد تره کی د وخت داګسا (افغانستان د ګټو ساتونکې اداره) د کام (د کارګری اطلاعاتو موسسه) په نامه ياده کړه . استخباراتي اداري ته يې دنده وسپارله چې د شوروي مشاورينو د فعاليت څارنه وکړي . ده د څارګري اداري په سرکې د اسدالله سروري د خور زوي وګوماره خو ډير ژر يې خپل وراره او زوم اسد الله امين د هغه پري ځاي مقرر کړ.

حفيظ الله امين که څه هم دنور محمد تره کی د وخت کابينه وساتله خود ګوښه کړل شويو وزيرانو پر ځاي يې خپل ټينګ ملګري مقرر کړل . ده فقير محمد د کورنيو چارو وزير ، انجينر محمد ظريف د مخابراتو وزير و صاحب جان صحرايي د سرحداتو د وزير په توګه مقرر کړل . مخکې هم ذکر شوي چې خپل وراره او زوم اسدالله امين يې د کام د ريس په توګه مقرر کړ د ده په کابينه کې اته وزيران پښتانه ، پنځه تاجک يو ازبک يو هزاره ، يو فزلباش وو. د پوليسو او فوځ چاري زياتره د پښتنو په لاس کې وې د پوځ لوی درستيز محمد يعقوب د ده ټينګ پلوی و . ([2]مخونه : ۳۲۵ _ ۳۲۲)

د نور محمد تره کی له وژل کېدو وروسته سروري او نور پرته له شير جان مزدوريار پرته چې بندي شوی و له بې درکه کېدو سره په ګوند کې کړکېچ نورهم پسې زيات او د ګوند د کمزوری سبب شو ، د حفيظ الله امين په واکمنی کې دويم شخص ډاکتر شاه ولي چې د صدراعظم مرستيال او د بهرنيو چارو وزير و ، بايد ووايو امين پخواني په کار پوه مامورين ګوښه او نوي بې تجربه کسان يې د هغوي پر ځای مقرر کړل . د صالح محمد زيري په وينا حفيظ الله امين او دهغه پلويانو (صالح محمد زيری ، دستګير پنجشري او عبدالکريم ميثاق د کنجکېانو په نوم يادول) او دوي يې خپل پخوانی مخالفين بلل او کنجکبانو د امين پلويان د امينانو او يا سروخلقيانو په نوم

[1] عطايي ، محمد ابراهيم ، افغانستان معاصر تاريخ ته لنډه کتنه مخ ۳۱۴
[2] پوهاند وصن کاکړ (۱۳۸۹) د ثور کودتاه او د هغې ژوري پايلي مخونه : ۳۲۵ _ ۳۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادول چې انقلابي غوښ عمل کوي . د تره کي پلویان د اصولي خلقیانو په نوم یادیدل . دوي کوم مخکښ نه درلود . د ریشخورو پاڅون به ښایي د دوی کار وه . ([1]_ مخ : ۳۲۷) خو په خلقیانو کې یوه بله ډله دزرغون په نوم هم شتون درلود چې د امین سره کلک مخالف وو .

د شوروي اتحاد استخباراتي سازمان د کې ، جي ، بي چارواکو هم د حفیظ الله امین پرضد فعالیت پیل کړ . دوی د صولت شاه چې تاجک و خود پښتو متلونو په څېړنه کې ډاکتري شهادتنامه اخېستې وه . او کانکوف چې په افغانستان کې د شوروي سفارت دویم سکرتر و . دوی دواړو لومړی دمالیي وزیر عبدالکریم ته وویلې که دلته یې ژوند په خطر کې وي شوروي اتحاد به ورته سیاسي پناه ور کړي ، عبدالکریم میشاق نه یوازي هغه ته د رد ځواب ور کړ بلکه امین یې پرې خبر کړ . اقبال وزیري ته یې هم بلنه ور کړي وه خو امین اقبال وزیري ته ویلي و چې کانکوف دا د پنجشیري ته هم دهمدې مقصد لپاره ویزه اخیستې وه . مګر حفیظ الله امین کانکوف او صولت شاه په ۲۴ څلرویشت ساعتو کې له افغانستان څخه ایستل ، یوازې دستګیر پنجشیري د دې هڅونو په پایله کې شوروي اتحاد ته ولاړ . د امین د واکمنۍ په اخرو وختونو کې را ستون شو او په هغه ملمستیا کې ګډون وکړ . چې له ده څخه پرته د حفیظ الله امین په ګډون ټول مسموم شول په دې کار سره د ستګیر پنجشیري مشکوک وګڼل شو . ([2]_ مخ : ۳۲۸

پرچمیانو هم د کابل په ښار کې د امین پرضد شب نامې خپرولې په دې اړه نبی عظیمي وایي (عده یي را عقیده بر آن بود که برخی ازین شب نامه در سفارت شوروي ترتیب و از طرف شب پخش میشد ، در شب نامه به ضرورت

---

[1] _ کاکړ ، پوهاند محمد حسن ، (۱۳۸۹ ل) د ثور کودتاه او د هغې پایلې مخ ۳۲۷ :

[2] _ کاکړ ، پوهاند محمد حسن ، (۱۳۸۹ ل) د ثور کودتاه او د هغې پایلې مخ ۳۷۲ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحـدت و همبسـتگي حـزب حلـق و پـرچم بخـاطر از بـين بـردن امـين تاكيـد ميگرديد . ([1]_ مخ : ۳۷۲)

حفـيظ الله د واكمنـۍ پـر مهـال (۵۰) كلـن و پـه جسـمي لحـاظ ډيـر تكـړه معلوميده لومړی كاريي په ګوند او حكومت كې دخپل مقام ټينګول و، دتره كې د پلوي خلقيانو او پرچميانو په وړاندې يې غوڅ عمل كاوه ، دتره كې يو شمير ملګري او پيژندل شوې څيري له دندو څخه لري كړل .له پرچميانو سره خوله پخوا څخه مخالف و . د پرچمي ډلې مامورين يي هم له دندو لرې كړل پرچميـانو امـين د (سی ، ای ، آي . C , I , A) اجنټ وبالـه . خو لـه پرچمـي بنديانو سره يې د شوروي مشاورينو د مداخلي له املـه سخت چلند نه شو كولی . (۲ _ مخ ۳۷۲)

د امين په واكمنۍ كې د ريشخورو فرقي له د پاڅون څخه بله غټه پيښه نه وه ليدل شوي . كه څه هم د هيواد وضع نا ارامه وه بيا هم د ښه كېدو په لـري روانه وه په بدخشان او لغمان كې مخالفين موجود وو خو دولتي ځواكونو سره يي مخامخ جګړه نه شوه كولي . امين د ۱۹۷۹ ز كال د نوامبر ۲۴ مه د ۱۳۵۸ ل كـال د ليندي پـه ۳ مـه پـه يـوي مطبوعـاتي مركـه كې وويـل : ((پـه ټـول افغانستان كې ارامي ده او خلاف ويناوي ټولي د بين المللي امپرياليزم او ارتجاع اختراعات دي .)) ([3]مخ : ۳۸۰)

حفـيظ الله امـين دچارو د سمون په اړه غـوڅ قدمونـه اخېستل د اساسـي قانون تصويب ،امنيتي موضوعات او اقتصادي چارې يې تر جدي كنترول لاندې سـرته رسـولې خـو د شـوروي اتحـاد د كـې ، جـي ، بـي سـازمان او د هغـه هيوادچارواكې پر نوموړي بی اعتماد شول او ده د واكمنۍ دله مينځه وړلو لـه پـاره يـي اقـدامات پيـل كـړل پـه دي اړه د شـوروي يـو پـوځي چـارواكي جنـرال بګدانوف دا رنګه نظر لري .... ((لږ موده وروسته د حفيظ الله امين او د امريكا د مخفي سازمان (S.R.U) تر مينځ اړيكې ښكاره شوې چې د تحصيل پر مهال

---

[1] كاكړ ، پوهاند محمد حسن ، (۱۳۸۹ ل) د ثور كودتاه او د هغي پايلي مخ : ۳۲۷

۱ پوهاند ، محمد حسين كاكړ (۱۳۸۹) د ثور كودتاه د او د هغي پايلي مخ ۳۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي سازمان سره اړيکې درلودې . ده د محصلينو تر منځ بې اتفاقي اچوله قومي ، ژبني اوسمتي بې اتفاقيو ته يې لمن وهله، نو ځکه د امريکا د مخفي سازمانونو لکه (S.R.U او F.B.I د پام وړ وګرزيد مګر د شوروي د د فاع وزارت په دې اړه کوم اسناد نه درلودل خو کله چې د نور محمد تره کي له وژنې وروسته واک ته ورسيد په افغانستان کې را منځ ته شوي پيښې شوروي اتحاد ته يوه لويه ستونزه شوه ، بل پلو ته په پاکستان کې د مخالفو ډلو تنظيم او پياوړتيا شوروي لا په تشويش کړ . ([1]_ مخ : ۳۹)

د پاکستان او امريکا سره د اړيکو د ټينګولو موضوع د پاکستان لوري دامريکا له سفارت سره شريکه کړه او د امريکا سفارت ته يې په ۱۹۷۹ ز کال د اکتوبر په ۳۱ مه د امين له يو ې نيمي مياشتې حکومت وروسته ته خبر ور کړ ، په دې ليک کې داسې ليکلي و: ((حفيظ الله امين په ډير شوق او علاقې سره د افغانستان او پاکستان تر منځ اړيکو او د دواړو هيوادونو د ليدنو په اړه خبري کوي . .)) ([2]_ مخونه : ۲۴۸ _ ۲۴۹)

د حفيظ الله امين د واکمنۍ د بهرنيو چارو وزير او د صدراعظم مرستيال ډاکتر شاه ولي د امريکا او پاکستان سره د حفيظ الله امين له خوا د اړيکو ټينګولو په اړه داسې نظر لري : د نورو لويديځو هيوادونو سره زمونږ اړيکې عادي وي خو له امريکا سره په استثنايي ډول زمونږ اړيکې د دې هيواد سفير دابس دربز DaBs چې د ۱۹۷۹ ز کال د فبرورۍ په مياشت کې لومړی وتښتول شوه دولت مکلفت درلود چې له تښتونکو څخه د سفير د خلاصون له پاره لازمې کړنې تر سره کړې خو هغه د ځانګړو حوادثو په پايله کې ووژل شو له دې وروسته د افغانستان په اړه د امريکا سياست تغير وکړ او خپلې مرستې يې بندې کړې . امين غوښتل چې له امريکا سره خپلې اړيکې عادي کړي ، ده په

[1] جنرال جګوانوف _ اي (۱۳۸۲ هـ ش) جنګهای افغانستان از سال ۱۹۷۹ _ ۱۹۸۹ ز مترجمين انجينر عبدالواحد لعل زداه و سلطان محمود عزيز پنجشيري ، نګاه انتشارات ميوند ، کابل افغانستان مخ : ۳۹

[2] _ انديشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ هـ ش) ما و پاکستان انتشارات ميوند _کابل افغانستان مخونه : ۲۴۸ _ ۲۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل کې د امریکا له شاژدافیر سره وکتل ما هم په نیویارک کې د ملګرو ملتونو د ۳۴ غونډې پر مهال د امریکا د بهرنیو چارو وزیر له مرستیال سره ولیدل او په لیدنه کې مو د افغانستان او امریکا تر منځ د اړیکو مساله طرح او بحث پرې وکړ .... ([1]_ مخونه: ۲۷۸ _ ۲۷۹) مونږ د ۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په ۲۲ مه نیټه دوه لیکونه یو د پاکستان جمهور رئیس جنرال ضیاء والحق او بل لیک د هغه هیواد د بهرنیو چارو وزیر اغا شاهي ته ولیږل .په لیکونو کې د افغاني دولت نیک نیت او اخلاص سره د اړیکو ټینګولو او بهبود ته اشاره شوي وه . د پاکستان لوری حاضر شو چې د بهرنیو چارو د وزیر په کچه دې خبرې تر سره شي او موافقه شوې وه چې د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر اغا شاهي به د شوروي له یرغل څخه یوه اونۍ مخکې افغانستان ته راشي خو د مختلفو عواملو په اساس د اغاشاهي سفر بلې اونۍ ته معطل شو . ([2]_ مخ : ۲۷۹)

ځیني په دې عقیده دي چې د اغا شاهی سفر د شوروي اتحاد د مداخلې په اساس وځنډید ځکه پریکړه داسې وه چې ا غاشاهي به د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي په ۴ مه نیټه . افغانستان ته راشي. خو د ۱۳۵۸ ل کال د جدي ۲ مه په کابل کې د شوروي اتحاد د سفیر احمد جانو ویچ تابیوف د حفیظ الله امین سره وکتل او هغه ته یې د بریژنف پیغام ورکړ. په دې پیغام کې ویل شوي وو شوروي غواړي چې د افغانستان اوپاکستان په ارتباط د نظر وړ ټکې درولیږي چې تاسي یې د اغاشاهي سره په مذاکراتو کې تربحث لاندې ونیسئ نوایجاب کوي چې د اغاشاهی سره دا ملاقات د ډسمبر له ۲۵ څخه تر د ډسمبر ۲۹ یا ۳۰ مې ته معطل کړئ . حفیظ الله امین په همدغه ورځ دا یادانښت د ګوند د سیاسي بیرو په غونډه کې مطرح کړ او هلته جالب ډیالوک پرې جوړ شو . چې تاریخي ارزښت لري . په غونډه کې دیادښت تر لوستلو وروسته ډاکتر صالح محمد زیري وویل : څه فرق کوي پاکستان ته به خبر ورکړو چې

---

[1]_ طنین ، طاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بیستم ، تهران ، ایران مخونه : ۲۷۸ _ ۲۷۹

[2]طنین ، طاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بیستم ، تهران ، ایران مخ: ۲۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغاشاهی په ۲۹ تاریخ راشي وبه ګورو چې ملګري بریژنیف څه یادښتونه رالیږلي پر دي مساله د جلسي ځینو غړو د تائید نظر ورکړ خو خارجه وزیر ډاکتر شاه ولی پټه خوله و امین پر هغه ږغ وکړ .

رفیق ډاکتر شاه ولی چه نظر دارید ؟

داکتر شاه ولی وویل :

ـ جناب امین صاحب در فکر هستم به نظر من هر دو جهت مساله خیلي مغلق وبغرنج است .

په دي وخت کې ببیا زیري وویل :

ـ ښه خبره دا ده چې د ملګري بریژنیف یادښت ته انتظار و وایستل شي

شاه ولی وویل :

ـ خوب است ولي من تشویش دارم .

زیري بیا تکراره کړه .

ـ ناحقه په تشویش کې یي یو درې ورځې معطلي دونه شی نه دی .

شاه ولي ځواب ورکړ .

ـ شهر روم در یک شب به خاکستر تبدیل شد .

په دې وخت کې امین خپل مخ ته په پرتې کتابچې دا یادښت ولیکه .

ـ به وزارت محترم خارجه کشور دوست جمهوري اسلامي پاکستان !

به خاطر جمع اوری بعضی اسناد برای بحث اگر جلالتماب اغا شاهی وزیر خارجه بتاریخ ۲۹ یا ۳۰ ډسامبر به کابل تشریف اورد ممنون خواهیم بود . با احترمات فایقه .

امین یادابنت یو ځل قرائت کړ بیایي ډاکتر شاه ولي ته ور کړ چې اسلام اباد ته یي مخابره کړي ، دغه معطلي د شوروي له خوا د دي لپاره وه چې د ۱۹۷۹ ز کال دسامبر په ۲۷ مه امین له مینځه یوسي دا یوه بر بنډه توطئه وه . ([1]ـ ۳۱۸ـ ۳۱۹)

---

[1] ـ عطایي ، محمد ابراهیم ، افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه ، مخونه : ۳۱۸ـ ۳۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان او امریکا سره د حفیظ الله امین له خوا د اړیکو ټینګولو موخه دا وه چې دا کار به د ده پرضد د شوروي د اقدماتو مخنیوی وکړي. خوجنرال ضیاوالحق د افغانستان له دولت سره د اختلافاتو حل ته ورخطا نه و، افغانستان باندي د شوروي اتحاد له یرغل وروسته د حفیظ الله امین او پاکستان تر منځ اړیکو باندي داسي ادعا کېدله. چې حفیظ الله امین د مخالفینو سره یوه ائتلافي حکومت جوړاوه او خپل مخالفین یي له مینځه وړل خو د حزب اسلامي امیرانجینر ګلبدین دا ادعا رد وي او وایي: (زه صاد قانه عرض کوم چې ما دامین سره هیڅ ډول اړیکې نه درلودي او د هغه سره هیڅ ډول رسمي او غیر رسمي مذاکره نه ده شوې او بیا هم صادقانه وایم چې امین فقط یوه اونۍ مخکې له پاکستان سره اړیکې نیولې وي او دا جریان ما ته مرحوم ضیاءالحق وویل چې امین پیام رالیږلي خو دا پیام هغه مهال ما ته را ورسید چې نور مونږ نشو کولی چې هغه ته ځواب ووایو. ([2]_ مخ: ۲۸۰)

پاکستان او امریکا سره د حفیظ الله امین لخوا د اړیکو ټینګول شوروي اتحاد د چارواکو په فکر کې داسي انځور پیدا کړ چې حفیظ الله امین هم لکه انور سادات په قسر به له امریکا سره خپلي اړیکې ټینګي او شوروي اتحاد سره به قطع کړي. بریژنف وویل چې افغانستان به د شوروي ضد نظامي اډې باندي بدل شي ځکه امین به شوروي مشاورین له خپلي خاوري وباسي، همدا علت وه چې د نور محمد تره کی د مړیني وروسته د شوروي استخباراتي سازمان (کی، جی، بی) د ببرک کارمل تر رهبري لاندي د تره کی پلویان (اسدالله سروري، سید محمد ګلاب او محمد اسلم وطنجار) سره ائتلاف جوړ او د امین پر رژیم باندي یي د یرغل تیاري ونیوه. خو شیر جان مزدوریار د خپلي کورنۍ سره پغمان ته د استراحت له پاره تللي و. د پغمان څخه د راتللو وروسته بندي شو پر افغانستان باندي د شوروي اتحاد د یرغل پر مهال لومړي لاندي ۸ نفري ګروپ افغانستان ته راغي. چې عبارت دي له: ببرک کارمل، اناهیتا راتب زاد، جنرال ګل اقا، عبدالوکېل او نور احمد نور د

---

[2] _ طنین، ظاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بستم مخ: ۲۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچم د اړخ څخه او دري تنه حلقیان لکه اسد الله سروري ، محمد اسلم وطنجار او سید محمد ګلاب زوي وو . چې د شوروي اتحاد په عمده ډول په دې اته کسانو باندې اتکا وکړه . ([1]_ مخونه : ۲۸۲ _ ۲۸۳)

د شوروي اتحاد د کمونست ګوند لوړ پوري چارواکې د ۱۹۷۹ ز کال په نوامبر کې د دې پایلې ته رسیدلي وو چې په افغانستان کې سیاسي بدلونونه د امریکا په ګټه دي . په همدې مهال د شوروي اتحاد د جمهور رئیس لیونید بریژنیف د بهرنیو چارو مشاور الکساندر اکتوف بریژنیف ته وویل : د دې وېره شته چې افغانستان په شوروي ضد اډه باندې بدل شي . بل پلو ته د امریکا ، ایران او پاکستان لاسوهنو د مسکو وېره لا زیاته کړه چې د ایران پر ځای به افغانستان د مرکزي آسیا په ګاونډ کې د امریکا په نظامي هډه بدل شي . بالاخره د شوروي اتحاد رهبري هیئت پریکړه وکړه چې افغانستان ته نظامي قوتونه راولیږي . د نور محمد تره کي مړینې او د اوضاع کړکیچن حالت پر افغانستان باندې د شوروي یرغل ګړندي کړ . پر افغانستان باندې د یرغل پریکړه د شوروي د رهبرۍ د یوې کوچنۍ حلقې پواسطه شوې وه . په دې حلقه کې د شوروي جمهور ریس بریژنف ،د بهرنیو چارو وزیر ګرومیکو ، یوري اندروپوف ، (کی ، جی ، بي) رئیس ، د دفاع وزیر استینوف او د سیاسي بیرو غړي سوسلوف ګډون درلود او د سیاسي بیرو نور غړي د راډیو له اعلان څخه وروسته پر افغانستان باندې د شوروي له یرغل څخه خبر شول : ((ادوارد شیوارد نادرزې چې د سیاسي بیرو غړی و وایي زه او ګربا چوف د ګرجستان په مرکز کې وو چې افغانستان ته د شوروي پوځ له لیږلو څخه خبر شو . په دې مهال مونږ دواړو د سیاسي بیرو غړي وو مونږ وویل چې دا یوه تیروتنه ده او دې جګړې ته باید د پای ټکی کېښودل شي . ([1]_ مخ : ۲۸۴)

د ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر ۲۷ مه د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومی پر ۷ مه د شوروي اتحاد پوځونه د هوا او ځمکې له لارې افغانستان ته راغلل حفیظ الله امین په همدې (۱۳۵۸ ل کال د جدي ۷ مه) ورځ مرکزي کمیتې غړو ته د تاج

---

[1] طنین ، ظاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بیستم (مخونه : ۲۸۲ _ ۲۸۳)

[1] طنین ، ظاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بستم مخ : ۲۸۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیک په قصر کې میلمستیا جوړه کړې وه دوی ټولو ته د روسي اشپزپ واسطه په سوپ کې مسوم کونکي مواد اچول شوې وو چې له ډوډۍ خوړلو وروسته ټول مسموم شول ، له مسومیت وروسته ټول لوړ رتبه دولتي او ګوندي مشران ماښي پوړل شول ، د دوی لپاره طبي مرستي وغوښتل شوې، ډیر ژر روسي ډاکتر الکي یف د شوروي له سفارت څخه تر ټولو مخکې را ورسید او ماڼۍ ته داخل شو . د هر کلي په صالون کې څو تنه د مختلفو وضعیتونو په درلودلو سره بې هوشه وو ، په دوی کې حفیظ الله امین هم و ، خو د امین وضع ډیره خرابه وه او په سختۍ سره یې ساه اخیسته او کاملا بې هوشه و ، کله چې په هوش راغی د تیلفون ګوشي یې را واخیسته مګر د تیلفون لین له کاره غورځیدلي و. د امین حرکات لا تر اوسه عادي نه وو. خو کله چې نوموړی متوجي شو یو څه مصیبت منځ ته راغلی نو هر څه عاجل باید یوه چاره ولټول شي. دا وخت د ماښام اوه بجې وي ، امین په بستره کې و حالت یې ښه نه وه ، وضع یې لړلړ ښه کېده چې دده د اوسیدو په ځای (تاج بیک په قصر) د مرمیو فیرونه شروع شو. د کې، جي ، بي ۳۳۳ نمبر قطعي نوموړي قصر په نښه کړ . خو د حفیظ الله امین د کورنۍ غړي نه پوهیدل چې حمله کوونکې څوک دي په دې اړه د حفیظ الله امین میرمن وایي : ((څو تنه ډاکتران را غلل امین ته یې دوا ور کړه ، سیروم یې تطبیق کړل تر څو زما د خاوند وضعیت لړلړ ښه شو . د ماښام اوه بجې وي چې زه له اطاق څخه خارج شوم او د قصر یو لوی دهلیز ته ورغلم ، هلته مې ناڅاپي د مرمۍ ډیر درون اواز واوریده ، ژر هغې کوټې ته ورغلم چې امین هلته استراحت و. و مې لیدل چې امین له ځایه پورته شوی او له ما څخه یې پوښتنه وکړه څه وشول ؟ ما ورته وویل د مرمیو فیرونه دي .په همدې وخت کې په دیوالونو مرمۍ ولګیدلې د دې خبرو له اوریدو سره سم له ځایه اوچت شوه ، د هلیز ته ووت چې په دې مهال له څلور خواو څخه په ډیر شدت سره فیرونه شروع شول . د دې فیرونو له اوریدو سره ټول بیداره شول ، له دریم پوړ څخه دویم پوړ ته را ښکته شول له مونږ سره د ډاکتر صالح محمد زیري او ډاکتر شاه ولي میرمنې هم وې . ټول په دهلیز کې کښیناستو زما زوی عبدالرحمن ، د امین د کاکا زوی اوساتونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو د زينې په پاټکيو کې موضع ونيولې ما ورته وسله راوړه هغوی له قصر څخه بهر لورې ته ډزې کولې ، مونږ نه پوهيدو چې څوک فيرونه کوي ماله خپل ميړه امين څخه پوښتنه وکړه څوک دي چې فيرونه کوي ، هغه د ګارد قوماندان جانداد ته دستور ورکړ چې په احتياط سره دريم منزل ته ولاړ شي او وګوري چې چا حمله کړې ده ، کله چې جانداد بيرته را وګرځيد وي ويل : ماته ښکاري چې شورويان دي په دي وخت کې شورويانو د قصر مقاومت مات کړ ، قصر ته داخل شول د داخليدو سره يې سم د کوچنيانو او ښځو په لور فيرونه وکړل له شورويانو څخه يو تن سره چې د حفيظ الله امين عکس يې په لاس کې و او هغه يې په نښه کړي و. تر څو چې مونږ مهمات در لودل هيڅوک ونه توانيدل چې قصر ته داخل شي ، يو شمير شورويان ووژل شول ، دا چې مونږ اول نه پوهيدو چې شورويان دي . کله چې زمونږ مهمات خلاص شول هغوي قصر ته داخل او د داخليدو سره سم يې څلور خواو ته فيرونه وکړل د دوي د فيرونو په پايله کې زما لورګانې ، ملالۍ ، ګلالۍ ، او زما زوی خوازک په مرميو ولګيدل . په داسې حال کې چې له هغوی سره د امين عکس په لاس کې وه زما د لور غوټۍ خواته نږدې شول ، غوټۍ هغوی ته وويل چې ولې فيرونه کوئ امين صاحب دلته دی هغوي وويل امين چيرته ده په دې وخت کې متوجې شول چې امين هلته ناست دی ، پر هغه يې فيرونه وکړل ، هغه يې وواژه زما لورګانې او زامن زخمي شوي وو دوی وليدل چې څوک پاتې نه دي نورغلي شول . ([1]_ مخونه : ۲۸۸ _ ۲۸۹)

په دې ترتيب د حفيظ الله امين دري مياشتې حکومت پای ته ورسيد او د ۱۳۵۷ ل کال د ثور له ۷ مې نيټې څخه د ۱۳۵۸ ل کال د جدي تر ۲ شپږمې نيټې پورې دا دويم جمهور رئيس و چې ووژل شو او شوروي د خپل يرغل پواسطه په يو مستقل هيواد کې يو مستقل حکومت له منځه يوړ.

د شوروي اتحاد لخوا د حفيظ الله امين له مينځه وړلو او د د دوی تر مينځ اختلاف په اړه محترم پوهنوال شاه ولي خان دا رنګه نظر لري :

((حفيظ الله امين د کارمل منلو ته تيار نه و، حفيظ الله امين يو زيرکه او

---

[1] طنين ، ظاهر (۱۳۸۴) افغانستان د قرن بستم مخونه : ۲۸۸ _ ۲۸۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

چالاکه انسان و چې د هري توطي مخنيوي کې يي مهارت درلود ، او په هغه راز باندي ډير ژر پوه شو چې نور محمد تره کی‌ او بريژنيف د ببرک کارمل د راتلو په اړه کومه پريکړه کړې وه ، امين ډير ژر د کبوبا سفير را وغوښت او غوښتنه يي ترينه وکړه چې دوستانو (شوروي) ته وواياست چې د افغانستان په کورنيو چارو کې مداخله ونکړي او هم يي د شوروي اتحاد سفير پوزانف يې را وغوښت او هغه ته يي هم يادونه وکړه چې شوروي اتحاد بايد زمونږ په کورنيو چارو کې مداخله ونکړي . د دواړو چې خبري دومره ترخي شوي چې امين سفير په مخ وواهه او له افغانستان څخه وويست بل پلوته امين غوښتل چې پاکستان او په ځانګړي ډول انجينر ګلبدين حکمتيار سره اړيکې ټينګي کړي . شوروي اتحاد دي پايلي ته ورسيد چې حفيظ الله امين د دوی غوښتني نه عملي کوي بالاخره ببرک کارمل يي د چکوسلواکيا څخه مسکو ته را وغوښت له محمد اسلم وطنجار ، اسدالله سروري ، سيد محمد ګلاب زوي يې د شوروي په مرسته له افغانستان څخه شوروي اتحاد ته بوتلل او هلته يي له کارمل سره يې کنبينول او افغانستان باندې د يرغل لپاره سره يو شول . ([1] ـ مرکه)

په دي ترتيب ۱۳۵۸ ل کال د جدي ۶ مه ـ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۲۷ مه د حفيظ الله وژلو سره سم د شوروي يرغل پيل او د حفيظ الله امين واکمنی ختمه شوه .

---

[1] ـ مرکه ، پوهنوال شاه ولي د ژبو او ادبياتو پوهنځي استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۱ ـ له شوروي سره د نور محمد تره کي او حفيظ الله امين اړيکې

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د ۷ مې نيټې له بدلون وروسته د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ اړيکې د ځانګړې دوستۍ په بڼه ښودل کېدلې خو برعکس په دغو اړيکو کې ډير کړکېچ موجود و . دغو اړيکو څو پړاوونه درلودل . لومړی پړاو د ثور د ۷ مې نېټې له بدلون څخه د حفيظ الله امين تر لومړي وزير کېدو پورې ، دويمه پړاو د نور محمد تره کي تر وژل کېدو پورې او دريم پړاو د حفيظ الله امين د واکمنۍ پورې بللي شو ، خو اصلي خبره دا وه چې شوروي اتحاد د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نيټې د بدلون سره موافق نه و ، دليل يې دا و چې افغانستان د سيوسيالستي انقلاب له پاره تيار نه و ، بله خبره دا وه چې د ۱۳۵۷ ل کال د اوومې نېټې بدلون په اساسي ډول د خلقيانو او په خاص ډول د حفيظ الله امين کار و ، نه د پرچميانو ځکه پرچميانو په دې بدلون کې هيڅ رول نه درلود ، خو شوروي اتحاد مجبور و چې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند واکمني په رسميت وپيژني او ډيره مرسته ور سره وکړي . شورويانو له خلقيانو څخه دواک په لومړيو ورځو کې دوه امتيازونه تر لاسه کړل ، يو يې پرچميانو ته له خلقيانو سره برابر مقامونه تر لاسه کړل بل دا چې پوزانوف له نور محمد تره کي څخه د دغه وعده و اخستلو په اړه وويل چې افغانستان به د مارکيزم سيزم په پيروۍ د سوسياليزم د ودانولو په لور روان وي . خو نور محمد تره کي وويل چې په دغې کرښې باندې بايد په احتياط سره تګ وشي ، ګوند به له دې موخو څخه خلک وروسته خبر کړي . افغانستان به په خپل باندني سياست کې د ناپيليو هيوادونو په لور روان وي . خو لومړۍ درجه همکاري به يې له شوروي اتحاد سره وي . ([1] ـ مخ : ۳۸۱

دپرچميانو له پاره دغه امتياز ګټل سمدلاسه مهم و ، شوروي اتحاد د پرچميانو مشران په ځانګړي ډول ببرک کارمل خپل منونکي پلويان ګڼل ځکه چې حکومت کې يې د هغوي شتون مهم ګانه . پوزانوف پرچميانو ته اعتبار

---

[1] محمد حسن کاکړ ، د ثور کودتاه او د هغي پايلي مخ : ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکاوه . او شووري مشرانو ته به یې ویل چې د ثور انقلاب د ببرک کارمل د نوښت زیږنده ده . خو د پرچمیانو او خلقیانو ترمنځ دا اختلاف بهرنیو هیوادونو ته د هغو د لیږلو اوبیا د پرچمیانو له خوا د سفارتونو پر ېښودلو په اړه شوروي اتحاد په رسمي ډول څه ونه ویل خو کله چې نور محمد تره کی مسکو ته تللی و ، شوروي جمهور رئیس بریژنیف د هغه سره حفیظ الله امین ته د زیات واک ورکولو په اړه خپل مخالفت وښود او له تره کی څخه یې وغوښتل د امین د واک د زیاتوالي مخنیوی وکړي ، د دفاع وزارت باید له هغه څخه واخلي کله چې امین (لومړي وزیر) او د ملي دفاع وزیر شو . شوروي د هغه سره په ظاهر کې دوستي کوله مګر په پټه یې هغه تخریبوه ، ځکه د شوروي د کمونست ګوند سیاسي بیرو د هرات له پاڅون وروسته د افغانستان د چارو د څارنې له پاره د کی ، جی ، بی د مشر اندروپوف ، بهرنیو چارو وزیر اندري وګرومبکو ، د ملي دفاع وزیر دیمتري اوستینوف او د مرکزي کمیټې د بین المللي څانګې له امر بوریس پانوماریف څخه یو کمیسون جوړ کړ . چې د افغانستان لپاره د شوروي اتحاد د سیاسي کړنلاره جوړه کړي بیا د همدي کمیسون په سپارښتنه دوه نظامي کمیسونونه افغانستان ته را واستول شول . بریژنیف چې مخکې (۱۹۷۷ ز کال) څخه راپدې خوا یې د فعال کارکولو توان له لاسه ورکړی و. کمیسون وکولي شو چې خپلې پریکړې پر هغه په آسانه و مني . ([1]_ مخ : ۳۸۲

په خلقي دوره کې د شوروي مشاورینو شمیر په یقین سره معلوم نه دی د ۱۹۷۹ ز کال په مارچ کې د کوسیګین په وینا د مشاورینو شمیر ۵۵۰ تنه و خو د تره کی او امین په واکمنیو کې د دوی شمیر وار په وار دومره ډیر شو ، چې د شوروي سفارت مجبور شو چې نوي څلور پوړیزه ودانۍ او اپارتمانونه جوړ کړل، د امریکا د استخباراتو په حواله د ثور د کودتاه په وخت کې ۳۵۰ نظامي مشاورین د افغانستان په پوځ کې وو ، چې د ۱۹۷۹ ز کال تر سپتمبر پوري د هغوی شمیر ۲۵۰۰ دوه نیم زرو ته ورسید . خو د ۱۹۷۹ ز کال په

[1] _ محمد حسن کاکړ ، د ثور کودتاه او د هغې ژوري پایلې مخ : ۳۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای کې په افغانستان کې ټول ټال ۵۵۰۰ پنځه نیم زره مشاورین په ملکې او نظامي ساحو کې کار کولو .[1]_ مخونه : ۳۸۸_۳۸۹

د شوروي مشاورینو غټه ستونزه دا وه چې د خپل حکومت په دستور د خپلو مسلکې کارونو تر څنګ دي سیاسي فعالیت هم وکړي دوی پخوا له دې چې افغانستان ته راشي ، په مسکو کې د مرکزي کمیټې د باندنیو اړیکو په څانګه کې د افغانستان د وضع د تحلیل په جریان کې به دوی ته ویل کېدل چې په افغانستان کې باید د پرچمیانو په ګټه کار وکړي او خلقیان دې د شوروي مخالفینو په څیر وپیژندل شي چې دې کار دوی له ستونزو سره مخ کول ځکه د ۱۹۷۸ ز کال له اګست څخه وروسته په ګوند او دولت کې خلقیانو حاکمیت یو واقعیت وو او واقعیت بینو مشاورینو دا واقعیت له نظره نه شو غورزولی ، نو ځکه یو شمیر مشاورینو د خپل مشرتابه د هدایت پر ضد عمل کاوه ، د پرچمیانو پر ځای یې له خلقیانو څخه ملا تړ کاوه ، دلته مشاورین په دوه ډلو وویشل شول چې په مرکزي کمیټه او د ګوند په څانګو کې د خلقیانو ملګري په اګسا کې او په شوروي سفارت کې مشاورین د پرچمیانو ملګري وو ، خو امین د شوروي مشاورینو په جلبولو کې غټ لاس در لود هغه ډله چې د سایمونینکو په مشرۍ له کودتا څخه درې اونې وروسته کابل ته ورسیده تر خپل اثر لاندې یې را وستل او د خلقیانو ملاتړ به یې کاوه .[2]_ مخ ۳۸۹

شوروي مشاورینو په ټولو دولتي څانګو کې د جاسوسي دنده اجرا کوله چې په دوي کې افغانان هم شامل وو خو دوی په ځانګړي ډول په امنیتي برخه کې چې هویت یې خلقي دولت ته هم نه و معلوم خلقي دورې کې په استخباراتي برخه کې ډیر کار وکړ ، او حتي د امین حکومت د دي دواړو (دشوروي افغاناني شوروي مشاورینو جاسوسانو) د راپورټو په پایله کې له مینځه ولاړ . ځکه دوی د نورو مشاورینو راپورونه چې د خلقیانو په ګټه وو هغه یې بې ځایه ښودل لکه د واسیلي ، زپلاینین او جنرال پاونوفسکي چې

---

[1]_ محمد حسن کاکړ ، د ثور کودتاه او د هغې پایلې مخونه : ۳۸۸_۳۸۹

[2]_ محمد حسن کاکړ ، د ثور کودتاه او هغې پایلې مخ : ۳۸۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونښې يي کاوه چې د شوروي يرغل په بي ځايه ښودلو يې ټينګار کاوه چې خلقي دولت په ستونزو بريالی کېدلی شي ، شوروي اتحاد ته ښايي مرسته ور سره وکړي . خو شوروي هغه دخپل حکومت د سياست په مخکې يو خنډ ګڼلو چې د يرغل پر مهال د اندروپوف لخوا زاپلاتين شوروي اتحاد ته په ځانګړي الوتکه کې وغوښتل شو . [1]_مخ : ۳۹۲

د شوروي مشاورينو لوړ پوړو چارواکو او خلقيانو تر منځ د اختلاف او بې باورۍ په اړه غواړم د شوروي اتحاد د صدراعظم الکسي کاسيګن نظر را نقل کړم تر څو د لوستونکو د قناعت وړ و ګرځي . الکسي کاسيګن په دې اړه داسي نظر لري : ((... غواړم د دي خبري يادونه وکړم . هر څه چې وي تره کۍ او امين دواړه له مونږ څخه د حالاتو رينښتيني ځيره پټوله غواړي ، مونږ تر اوسه پورې له جزياتو څخه خبر نه يو ، چې په افغانستان کې څه تيريږي . د دي په هکله د هغوی نظر څه دی ؟ دوی خو بيخي له خوښۍ ډک انځور وړاندې کوي مګر مونږ او تاسي خو وينو چې په حقيقت کې هلته څه تيريږي ، دوی به ښه خلک وي خو ډير شيان زمونږ له سترګو پټول غواړي دا چې د دې کار دليل څه دي پوهيدل پري ګران دي .)) [2]_ مخ : ۳۴

د امين سره دشوروي د اختلاف زياتوالي پر افغانستان باندې شوروي د يرغل تدابير ونيول ، په دې اړه د شوروي اتحاد د بهرنيو چارو وزير اندري ګروميکو داسې نظر لري : زما په فکر بايد افغانستان سره د مرستې په وخت کې يو عمده ټکی په پام کې ونيسو او هغه دا چې مونږ په هيڅ ډول نشو کولی چې افغانستان له لاسه ور کړو ، شپته کاله مونږ يو له بل سره په سوله او ښه ګاونديتوب کې ژوند کړي که اوس افغانستان له لاسه ووځي او دشوروي

---

[1] _محمد حسن کاکړ ، د ثور کودتاه او دهغې پايلې : ۴۰۷

[2] ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) سري لښکري په افغانستان کې ، ژباړن داود جنبش ، دانش خپرندويه ټولنه پيښور مخ : ۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتحاد له ځنګه لیري شي نو دا به زمونږ په سیاست باندې یو لوی
ګوزار وي . »[3] ـ خ ۲۹

شوروي چارواکو د همدې دلایلو له مخې د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي
په ۶ مه د ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر په ۲۷ مه پر افغانستان یرغل وکړ .

[3] ـ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) سري لښکري په افغانستان کې ، ژباړن داود جنبش ، دانش خپرندويه ټولنه پیښور مخ : ۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱ _ دحفیظ الله امین ژوند او تیروتینی

ژوند لیک :

حفیظ الله امین د حبیب الله خان زوی د کابل ولایت د پغمان ولسوالی د قاضي خیلو په قریه کې زیږیدلی دی . د ده د زو کړې نیټه په انټرنیټي سایت کې د نصیراحمد حسین زاده له خوا ۱۳۰۰ لمریز کال ښودلي شوي ده محمد اقا شیرزاد په خپل اثر د افغانستان او سیاسي خوځښتونو کې د ده دزوکړې نیټه ۱۹۲۹ ز کال ښودلي ده . خو پوهاند محمد حسن کاکړ په خپل علمي تاریخي اثر کې د ثور کودتاه او د هغې پایلې کې لیکلي چې حفیظ الله امین د واکمنی پر مهال (۵۰) پنځوس کلن و . که چیري د محترم حسن کاکړ لیکنه اساس ونیسو نو دحفیظ الله زوکړه د ۱۳۰۸ لمریز کال سره سمون لري . [1]

نوموړی په قوم پښتون خروټی و لومړنی زده کړې یې په پغمان کې بشپړې کړې . د بکلوریا دوري زده کړې یې د ابن سینا په لیسه کې سرته ورسولې ، وروسته د کابل پوهنتون له ساینس پوهنځي څخه یې د لیسانس سند تر لاسه کړ چې له فراغت وروسته د ابن سینا په لیسه کې د ښوونکې په توګه مقرر شو خو لږه موده وروسته په ۱۳۳۴ ل دهمدې لیسې د مدیر په حیث مقرر شو ، حفیظ الله امین د خپل استعداد په اساس امریکا متحده ایالاتو ته د ماسترۍ د سند ترلاسه کولو لپاره ولاړ ، هلته یې د کولمبیا په پوهنتون کې زده کړې پای ته ورسولې ، دویم ځل د ډاکترۍ د زده کړې بشپړولو لپاره بیا د امریکا متحده ایالاتو ته لاړ خو دا ځل د یو کال تیریدو وروسته د مختلفو عواملو په اساس بیرته هیواد ته راغي او د ډاکترۍ سند په اخیستلو بریالی نه شو خو د همدې زده کړو له امله د شوروي اتحاد د ځینو چارواکو او پرچمیانو له خوا د C,I,A سی ، آی ، ای د اجنټ په تور تورن شو .

حفیظ الله امین د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند د غړیتوب له حاصلولو څخه لږه موده وروسته د ببرک کارمل سره سخت مخالف شوه ،

1

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی د ځانګړي استعداد له امله د نور محمد تره کی د اعتماد وړ وګرځید . چې د ۱۳۵۷ لمریز کال د بدلون قومانده هم ده صادره کړه او د خپلي ترتیب شوي نقشي او پلان پواسطه وتوانیده چې دا بدلون عملي او د داود خان واکمنی ته سقوط ور کړي . د۱۳۵۷ لمریز کال له بدلون وروسته په ډیرې زیرکی او چالاکی سره یې ګوند او دولتي حساس مقامونو تر لاسه کړل او ډیرو ګوندي او دولتي مقامونو کې یې خپل خاص ملګري مقرر کړل . پرچمیان یې په ډیر مهارت له ځوکېو لیري او له هیواده بهر په نورو هیوادونو کې د سفیرانو په توګه مقرر کړل . شوروي اتحاد سره یې هم د یو مستقل واکمن په توګه برخورد کاوه ، شوروي اتحاد کوښښ کاوه چې پرچمیان د ده په ژوند کې د ده په لیري کېدو د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت په دولتي مقامونو کې شریک کړي خو ونه توانیدل او دې کار د امین په ژوند کې هیڅ امکان نه درلود چې پرچمیان دي واک تر لاسه کړي . همدا علت و چې شوروي د ده د وژلو لپاره اقدامات پیل کړل او د ۱۳۵۸ ل کال د جدی په ۶ مه ۱۹۷۹ز کال د ډسمبر په ۲۷ مه نیټه په دې هیواد یې یرغل وکړ هغه هم په داسې حال کې چې امین یې لومړی بې هوشه کړ او بیا یې خپل پوځي عملیات پیل کړل ، که چیري امین په عادي حالت کې وای د شورویانو عملیات ناشوني وو په همدې اساس نوموړی یې په یاده نیټه ووژه او ببرک کارمل یې واک ته ور ساوه .

۱۱ .۳ ـ تیروتیني :

ـ واک ته د رسیدو پر مهال د بندیانو او وژل شویو کسانو لست خوړندول چې دا کار د ده د محبوبیت پر ځای په خلکو د ده پر ضد کرکه زیاته کړه ځکه خلکو (امین) په دي وژنو او نیولو کې شریک ګاڼه .

ـ دي د شوروي اتحاد د کی ، جی ، بی سازمان په پټو توطئو نه پوهیدل . حتی د مرګ تر شیبو پورې نوموړی د شوروي د راتګ په موخه پوه نشو . د یرغل په شپه نه پوهیده چې دا د چا کار دی . د روسي اشپز استخداموال چې بالاخره د هغه پواسطه ده او د ده ملګرو ته یې په سوپ یا آش کې زهري مواد واچول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د نور محمد تره کی وژل چې د هغه د مړیني په وجه د خلق جناح ډیره ضعیفه شوه په تیره د هغه دملګرو تعقیب او تهدید چې په دي جناح کې یې زیات ملګري او طرفداران لرل.

ـ د اتسخباراتي دستګاه (کام) ضعیفه فعالیت ته پاملرنه نه کول چې هغوي د افغانستان په داخل کې د کی ، جی ، بی توطیي کشف نه کړاي شوې.

ـ د بریژنیف په غوښتنه د پاکستان د بهرنیو چارو د وزیر د سفر ځنډول.

ـ د هیڅ یو سیاسي ګروپ سره سازش نه کول.

دا ټولې تیروتنې وې چې د ده په مشرۍ د رژیم د ړنګولو اسباب یې برابر کړل.

بزرگترین درسی که در زنده گی گرفتم این بود که هیچ کشوری نمی تواند په اتکای نیروی خارجی به ازادی ،استقلال و پیشرفت دست یابد . باید به اراده مردم احترام گذاشت و از استقلال کشور دفاع کرد . هر ملتـــی بایـــد روی پـــای خـــود بایســـتد ببـــرک کارمل 1. (ویب پاڼه) ۱۳۷۴ ل کال

۱۲_پر افغانستان د شوروي يرغل او د ببرک کارمل واک ته رسيدل

۱۳۵۸ ل کال جـدي ۶مه_ ۱۳۶۷ ل کال د دلـــوي ۲۶ مه

۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۲۷ مه _ ۱۹۸۹ ز کال د فبروري ۱۵مه

1

د يرغل پوځي موخې :

پر افغانستان د شوروي اتحاد د پوځي يرغل موخو په اړه ژورس مددوف په خپل کتاب ((گربا چوف وقضيه تجاوز روسها به افغانستان)) کې داسې ليکلي دي : بريژنف په دې عقيده و چې د شوروي سور پوځ به په دې وتوانيږي چې په دوه ورځو کې د مجاهدينو کار يو طرفه کړي . دوی گومان کاوه چې د شوروي پوځونه به بريالی شي چې د کابل او د افغانستان په نورو ښارونو او دهغو داخلي لارو امنيت ټينگ کړي چې شوروي اتحاد سره وصليږي . دوی په ۱۹۶۹ ز کال کې دا تجربه په چکوسلواکيا کې عملي کړې وه . خو پر افغانستان باندي د شوروي د ۱۳۵۸ ل کال لښکر کشي د شوروي په معاصر تاريخ کې په يوې اوږدې بار تيزانۍ جگړې بدله شوه . ۲ _ مخ : ۱۲۲

---

*_ نوټ : دغه پورته وينا ببرک کارمل د بی بی سی د فارسي برخي خبريال له مصطفی دانش سره په ۱۹۹۵ ز کال کې د شوروي اتحاد د يرغل پنځه ويشتم تسيلن دي سره سمون درلود دا هغه وخت چې کارمل د حيراتانو په بندر کې اوسيده . وروسته د فارسي برخي ويب سايت نشر شوي ده

[1] _ http // Pashto .ru/ 2014 . 02. 15// 128767881

[۲] دانشيار ، امير اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) جنگ افغانستان و شوروي عامل فروپاشي جهانی کمونيستم . جلد اول مرکز تحقيقاتی انقلاب اسلامي افغانستان ، موسسه انتشارات بهبيه مخ : ۱۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یلسین چې کله په ۱۹۸۹ ز کال د لنینګراو د ښار دخلکو له خوا د مشر په توګه وټاکل شو د پورته موضوع په اړه داسې نظر لري : افغانستان ته د پوځونو لیږل دځلور کسانو تصمیم او پریکړه وه چې دغه ځلور کسانو عبارت دي له ، بریژنف ، ګرومیکو بهرنیو چارو وزیر، اوسنیتنوف دفاع وزیر او سوسلوف د ګوند د بهرنیو اړیکو مسئول . [1] ـ مخ : ۱۲۲

د شوروي پوځونو یرغل په اړه بریژنف داسې نظر لري : د افغانستان رهبري له شوروي اتحاد څخه د مرستې غوښتنه وکړه تر څو د انقلاب ضد پرې سرکوب کړي او دغه مرسته د ۱۹۷۸ ز کال د دوستۍ تړون له مخې شوې ده . ([2]مخ:۱۲۳)

یان دار بی شاره په خپل کتاب ،(تحولات سیاسي در شوروي) کې لیکلي : شورویانو د بریژنیف د دکترین د عملي کېدو په بهانه پر افغانستان یرغل وکړ ، دهغه دکترین مطابق شوروي اتحاد باید چې افغانستان کې د هغه حکومت چې د ۱۹۷۸ ز کال له کودتاه وروسته منځ ته راغلی دفاع او ملاتړ وشي تر څو په واک کې پاتې شي . او بل هدف یې ګرمو اوبو ته ځان رسول وو . [3] ـ مخ : ۱۲۳

هغه مختلف عوامل چې د شوروي اتحاد د ستراتیژیکو موخود عملي کېدو او پر افغانستان باندي د یرغل باعث شوځیني یې په لاندې ډول دي .

۱ ـ د افغانستان د جغرافیایي موقعیت اهمیت چې دغه سیمه په مرکزي اسیا باندي حاکمه او د هند سمندر ته د رسیدو لپاره د وروستیو یرغلونو لپاره مناسبه ده .

۲ ـ د شوروي د امنیتي کمربند او ساتنې له پاره د ګاونډیو هیوادونو تر کنترول لاندې را وستل د شوروي د نفوذ او حتی اشغال پواسطه .

---

[1] ـ دانشیار ، امیر اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) جنګ افغانستان و شوروي عامل فروپاشي جهانی کمونیستم . جلد اول مرکز تحقیقاتی انقلاب اسلامي افغانستان ، موسسه انتشارات بهبیه مخ : ۱۲۲

[2] ـ دانشیار ، امیر اعتماد ، جنګ افغانستان و شوروي مخ : ۱۲۳

[3] دانشیار ، امیر اعتماد ، جنګ افغانسان و شوروي مخ ۱۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ ـ په افغانستان باندې تسلط به وکولي شي چې د شوروي ځینې اقتصادي اړتیاوې پوره کړي .

۴ ـ د افغانستان بدلول په یو کمونستي هیواد باندې څو په نړیواله کچه ن د سیوسیالستي کولو هدف ته ورسیږي .

۵ ـ د اسلامي نهضت ټکول او ضعیفه کول تر څو د شوروي په ګاونډ افغانستان کې د شوروي ضد اسلامي دولت جوړ نشي .

۲ ـ په نړیوال دوه قطبي سیستم کې د نړیوال قدرت په توګه د خپل قدرت د ښودلو په موخه .

۷ ـ شوروي په خپل بریالیتوب باوري و ځکه په ۱۹۲۹ ز کال په چکوسلواکیا کې د شوروي پوځ بریالی شوی و .

۸ ـ په ایران کې د شاهي رژیم سقوط او د اسلامي انقلاب بریالیتوب د شوروي ضد دولت منځ ته راتګ او پر افغانستان باندې یې اغیزه دوی وارخطا کړل . ([1] ـ مخونه : ۱۲۴ ـ ۱۲۵

د یرغل پیل :

افغانستان په ۱۹۱۹ ز کال د فبروری په ۲۸ مه له انګلیسانو څخه ازادي واخسته ، شوروي اتحاد د مارچ په ۲۷ مه د افغانستان استقلال په رسمیت وپیژانده . او افغانستان سره یې د ۵۰۰ میلو ټوپکو او څو الوتکو بلاعوضه مرسته وکړه . د ۱۹۲۱ ز کال فبروری کې د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ تړون لاس لیک شو . په ۱۹۲۴ او ۱۹۲۷ ز کالونو کې د کابل قندهار او کابل مزار شریف تر منځ لارې جوړې شوې ، په ۱۹۷۸ ز کال کې د ثور له بدلون وروسته دغه اړیکې نوې مرحلې ته داخلې . او په نظامي برخه کې په ځانګړي ډول دمشاورینو د رالیږلو په اړه یو تړون لاس لیک شو . د ۱۹۷۸ کال په ډسمبر کې د دواړو هیوادونو تر منځ د متقابلي مرستې او ښه ګاونډیتوب تړون لاس لیک شو ، چې شوروي اتحاد د ۱۹۷۹ ز کال له یرغل وروسته نوموړی

[1] ـ دانشیار ، امیر اعتماد ، جنګ افغانستان و شوروي مخونه : ۱۲۴ ـ ۱۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړون د سند په توګه یاداوه چې د شوروي اتحاد رهبري د یرغل پریکړه وکړه او افغانستان ته یې خپل پوځونه راولیږل. (1[1] _ ج)

د امین پر ضد د شوروي یرغل پر حسد او غرض باندي ولاړ و ځکه د هغوی د سفیر شرل، د شینډنډ د هوایي اډې له مطلقې سپارنې څخه ډډه، د پرچمي مشرانو د شړلو او تبعیدولو، د تره کي وژنه او ځان دمسکو د یو سړي په حیث د نه را وستلو په خاطر.... بل پلو ته شورویان په دې فکر کې وو چې صرف د تره کي پر ځای د امین را وستل او یا هم دخلق د ډلې پر ځای د پرچم ډلې راوستل به ستونزه حل کړي. (2[2] _ مخونه: ۲۹۴ _ ۲۹۴)

د شوروي اتحاد مشر تابه مخکې داسي پلان در لود چې داود خان د له مینځه تلو وروسته خپل نږدې ملګری او کی، جی، بی ته وفادار ببرک کارمل واک ته ورسوي خو د میر اکبر خیبر د جنازې مراسمو داود خان بې حوصلې کړ او د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند درهبرۍ غړې یې بندیان کړل، پوځي پاڅون په پایله کې د داودخان رژیم له مینځه ولاړ. نور محمد تره کي واک ته و رسید خو د شوروي استخباراتي دستګاه (کی، جی، بی) هڅه کوله چې واک له خلقیانو څخه پرچمیانو ته ولیږدوي، دوی هڅه کوله چې دا کار په لومړي قدم کې د دسیسو له لارې عملي کړي او دا دسیسي روانې وي تر څو په افغانستان کې دوی خپل پوځي موجودیت ته لاره هواره کړي او د تزاري روسي پخواني خوبونو ته د عمل جامه واغوندي او ګرمو اوبو ته د رسیدو په لار کې مهم ستراتیژیک هیواد افغانستان ونیسي. (3[3] _ مخونه: ۱۴۸ _ ۱۴۹)

---

[1] بګدا انوف _ اي (۱۳۸۲ هـ ش) جنګهای افغانستان از ۱۹۷۹ _ ۱۹۸۹ مترجم سلطان محمود عزیز پینجشري، بنګاه انتشارات میوند، کابل افغانستان مخ: ج

[2] _ مصداق، نبی (۱۳۸۹ هـ ش) د افغانستان د سیاسي کمزوري او بهرنۍ مداخله مترجم ډاکتر نثار احمد صمد، علامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار، افغانستان مخونه: ۲۹۳ _ ۲۹۴

[3] _ وزیر اقبال (۱۳۸۲ل) د ثور پاڅون د کی، جی، بی دسیسي او شوروي یرغل، د پښتونخوا د پوهي دیره، پیښور، دانش خپرندویه ټولنه مخونه: ۱۴۸_۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د اوومې نيټې له بدلون وروسته ډير ژر د شوروي اتحاد مشرتابه د افغانستان له نويو مشرانو څخه وغوښتل چې د افغانستان او مسکو ترمينځ د مستقيمو اړيکو ټينګولو په خاطر د مخابرې دستګاه افغانستان کې نصب کړي چې د هغې سره به يو بلوک شوروي سرتيري ملګري وي. د افغانستان مشرانو دا غوښتنه ومنله، د مخابري نوموړې دستګاه يې په عسکري کلوپ کې ځای پر ځای کړه. په دې ترتيب د شوروي اتحاد د سرو لښکرو يو ټولګی زمونږ په پاکه او سپيڅلې خاوره کې ميشت شو، خو دا کړنې په سر کې د مرستې په خاطر وې نه د رژيم د له مينځه وړلو. په غرض ځکه د بګرام په هوايي ډګر کې د پراشوت يو کنډک هم د مرستې په خاطر ځای پر ځای شو. تر څو د افغانستان له هوايي ځواک سره مرسته وکړي. خو د تره کی او امين د واکمنۍ پر مهال دغه کنډک د اندوروپوف د لارښونې سره سم کومه مرسته ونکړه، مګر د ۱۳۵۸ لمريز کال د جدي په ۶ نيټه د حفيظ الله امين د رژيم په سقوط کې يې د خپلو قوتونو سره مرسته وکړه، د تره کی او حفيظ الله حکومتونو ته د ميک ۲۴ او ميک ۲۵ ډوله الوتکو ورکړه هم د ځينو اړينو پرزو د برابرولو په بهانه وځنډيده. دمشاورينو د مشوري په اساس تره کی او امين د نورو طيارو غوښتنه وکړه، يو څه طياري ورکړل شوې خو د افغاني پيلوټانو د نه شتون له امله، شوروي پيلوټانو الوتنې کولې په دې ترتيب شورويانو خپل پوځي شتون پر لپسې زياتوه تر څو د خلقيانو پر ضد کودتاه کې ور څخه ګټه واخلي.[1] _ مخ: ۱۵۰

شوروي اتحاد د تره کی په څير دامين د تير ايستلو په خاطر هغه مسلمان کنډک چې په تاشکند کې وه راوليږه، دا د شوروي لپاره يو چانس و چې د امين پر ضد يې بيا ترې ګټه واخسته چې د زنيت په نوم يو ځانګړې قطعې د مسلمان کنډک څخه په دار لا امان کې د امين د رژيم په سقوط کې خو ځنډه ونډه در لوده ځکه شوروي اتحاد د ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر د شپاړسمي نيټې له

[1] اقبال وزري (۱۳۸۲ ل) کال د ثور پاڅون کی، جی، بی، دسيسي او شوروي اتحاد يرغل مخ: ۱۵۰

ناکامي÷ دسیسي وروسته پـه دي پـوه شول چې پرچمیـان پـه افغانستان او پـه خاصه توگه پـه وسله وال پوځ کې هیڅ نفوذ نه لري او هغه پوځونه چې دوی پـه بیلا بیلو پلمو را استولي دي د حفیظ الله امین د رژیم د سقوط لپاره بسنه نـه کوي . له همدي کبله شوروي مشرتابه د یو سلو شلو زرو شـوروي پوځیـانو د یرغل او افغانستان تـه د داخلیدلو لپـاره د شرایطو د برابرولو کوښښ پیـل کـړ ، دې مـوخې تـه د رسـیدو لـپاره انـدروپوف پـه کابـل کـې خپـل ځـانگړي استازي جنرال ایوانوف ته دنده وسپارله چې افغاني چارواکو پـه ځـانگړي ډول امـین تـه ووایـې چې د کـی ، جـی ، بـی د معلومـاتو لـه مخې د پاکسـتان وسله وال پوځ پلان لري چې په نورستان برید وکړي او هغه ونیسي بل طرف تـه اندرپوف د بریژنف دغو لولو په غرض د ایوانوف پـه وسیله هغـه تـه د پاکسـتان له خوا د کابل د نیولو راپور ورکړ ، هغه په راپور کې وویل چې مجاهدین بـه په نورستان کې موقتي حکومت اعـلان کـړي ، امریکا ، سعودي عربسـتان ، پاکستان ، چین او نور لویدیځ هیوادونه به یې سمدلاسه پـه رسمیت وپیژني دا موضوع جدي ده او کیداي شي د دریمي نړیوالې جگړي د پیـل ټکی شي . [1]
_ مخونه : ۱۵۲ _ ۱۵۳

د دې پورته پېښې د مخنیوي په خاطر باید لـه مرکز او ننگرهـار څخـه پـوځي قطعات نورستان او بدخشان کې پوځي عملیات تـر سره کـړي کـه چیـرې مرکز کـې د قوتونـو خـلا ایجـاد شـي ، شـوروي بـه درې کنډکـه عسـکر بالاحصـار ، بامیانو او گلیه گي کې ځای پر ځای کړي . امین پرته له دې چې خپلو گونـدي او دولتي ملگرو سره مشوره وکړي دا پورتـه طرحـه یې قبولـه کـړه خو دا موضـوع یې د **۱۳۵۸** ل کـال د جـدي پـه پنځـه نیټـه یعني لـه یرغـل څخـه یـو ورځ مخکـې دسیاسي بیـرود لـه غونـډې وروسـته هغـه وخت یـاده کـړه چې د ډوډۍ خوړلـو خونې ته د ناشتې د خوړلو لپاره د سیاسي بیرو غـړي ننوتـل ، امـین وویـل پـه

÷ پـه دي نیټـه (**۱۹۷۹** ز کـال ډسمبر **۱۲** مـه شـوروي اتحـاد د کارمـل او یـو څـو تنـه نور پرچمیانو د خپلو تیارو وسیلو بگرام ته راوستل چې کودتاه وکړي خو امـین پدي خبر شو . دوي ژر بیرته شوروي لورته پرواز وکړ .

[1] اقبال وزیري کی ، جی ، بی توطیه مخونه : **۱۵۳ _ ۱۵۴**

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کې سیوسیالیزم جوړېدل تضمین شو او دا هغه وخت و چې شوروي پوځونه د الوتکو په ذریعه د خواجه رواش هوایي ډګر ته په راتلو پیل کړی وو ، خو د هغو دري کنډکونو له جملې څخه هغه کنډک چې په بالاحصار کې باید ځای پر ځای شوی وای د الوتکو په ذریعه د خواجه رواش په هوایي ډګر کې ځای پر ځای شو. هغه کنډک چې باید بامیانو کې ځای پر ځای شوی وای هغه د بګرام هوایي ډګر کې او هغه کنډک چې د کبله ګې په دښته کې ښایې ځای پر ځای شوي وایي د ځمکې له لارې یعني د حیرتانو د بندر له لارې را ولیږل شو. خو حفیظ الله امین بیا هم د دی دري کنډکونو په راتګ باندي خفه و ، ځکه ده ویل چې دا کار د ثور د انقلاب ملي ارزښت کموي ، امین زیاته کړه چې شورویانو ته مې ویلي دي چې د دغو دریو کنډکونو عسکر باید پټ وساتل شي چې افغانان یې ونه ویني که نه نیمایي افغانان به هیواد پرېږدي د ده په وینا شورویانو دا منلي ده هغه وخت چې افغاني قطعات له عملیاتو بیرته راستانه شي د دوی دا دري کنډکونه به سمدلاسه شوروي اتحاد ته استول کېږي. ([1]_ مخونه: ۱۵۳ _ ۱۵۴

شوروي اتحاد خپلو ۱۲۰۰۰۰ یوسلو شول زرونو پوځیانو د راننوتلو توطیه او یرغل د دوستۍ او مرستي په نوم په ښه توګه پلې کړه ، خواجه رواش او بګرام هوایي ډګرونو ته یې د یو کنډک پر ځای یوه یوه فرقه را نقل کړه . د امود سیند پرسر د استحکام په ذریعه یې موقتي پل جوړ کړ. او له دې لارې څخه یې د یو کنډک پر ځای زیات پوځونه د افغانستان شمال ته ننیستل چې بیا د سالنګ له لارې کابل ، غزنۍ ، پکتیا او ننګرهار ته یې ولیږل او هلته یې ځای پر ځای کړل ، برسیر پر دې له ترکمنستان څخه یې د تور غونډۍ له لارې زیات پوځونه د هرات او کندهار په لورې واستول چې د هرات ، شینډنډ او کندهار هوایي ډګرونو کې ځای پر ځای کړل. د ۱۳۵۸ ز کال د جدي په شپږمه هغه پوځونه چې د خواجه رواش او بګرام هوایي ډګرونو ته رالیږل شوي وو . د امین د رژیم په راپرزولو کې یې ونډه واخېسته . په دې

[1] _ اقبال وزیري (کې ، جی ، بی) بی توطي مخونه: ۱۵۳ _ ۱۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب کی ، جی ، بی د دوستي تر پردې لاندې پر افغانستان یرغل وکړ . [1] _ مخ : ۲۵۵

په دې اړه اقبال *وزیري وايي ((هیڅوک پر دې نه پوهیدل چې شوروي به دافغانانو سره دومره ستر خیانت وکړي هیڅا د شوروي د یرغل اټکل نشو کولی . له دې کبله زمونږ ملګرو اوپوځي قطعاتو د شوروي د یرغل په وړاندې هیڅ تیاری نه درلود په داسې وخت کې مقاومت یوازې د بې ځایه تلفاتو بلـه نتیجه نه درلوده زمونږ په نظر د عقبنشینی وخت و . [2] مخ : ۱۲۲

عبدالوکیل* د شوروي له یرغل دوه ورځې وروسته په داسې حال کې چې د شورویانو سره یو ځای ګرځیده د افغانستان د راډیو په تالار کې هغو وزیرانو او لوړ پوړو ګوندي چاروا کو ته چې د حفیظ الله امین سره د ملګرتوب په تور بندیان وو داسې وویل : د حفیظ الله امین په واکمنی کې مخالفین موجود نه وو هغه مونږ وو چې یو ځای او بل ځای به مو ډزي کولی ، خلک موتحریکول چې د امین په مقابل کې پورته شي . ، مونږ به خپل سرحدونه په اغزن سیم بدل کړو ، هغه وخت چې سیوسیالیزم جوړ کړو بیا که تاسي ژوندي واست ټول به له زندان څخه را وباسو . .)) [3] _ مخ ۱۲۷

همدارنګه د شوروي د یرغل په اړه محمد اسلم وطنجار او اسدالله سروري دواړه د جلا جلا نظرونه لري دوي وايي : چې شوروي مشرانو په افغانستان باندې د وسله وال یرغل له کبله وړاندوینه کړې وه چې د دې تیري په وړاندې به ټول خلک پاڅون وکړي ، یو میلون افغانانو ته به د سر زیان

---

[1] اقبال وزیري (کې ، جی ، بی) بی توطې مخونه : _ ۲۵۵

* اقبال وزیر د حفیظ الله امین په واکمنی دپوځ د سیاسي چار رئیس ، او زده کړې یې په شوروي اتحاد کې سرته رسولي دي .

[2] اقبال وزیري ، د ثور وسله وال پاڅون ، کی ، جی ، بی توطیې مخ : ۱۲۲

* د کارمل دترور زوي و چې بیا د کارمل په واکمنی د بهرنیو چارو ویزر نومـوړي د پرچم جناح غړي و

[3] اقبال وزیري ، د ثور وسله وال پاڅون ، کی ، جی ، بی توطیې مخ : ۱۲۷

واوړي او اسد الله سروري وايي چې بریژنف تصمیم درلوده چې د پښتنو غروربايد مات شي. [1] _ مخ : ۱۲۸

د شوروي اتحاد يرغلگرو پوځونو د حفيظ الله امين له وژنې وروسته د خپل ډاډ د حاصلو لپاره اسدالله سروري او سيد محمد گلاب زوی را وستل چې مړي وگوري چې د امړي په خپله امين دی او که نه؟ سروري او گلاب زوی تائيد کړه چې دا مړی د امين دی. د کی، جی، بی يرغلگرو د امين مړی د يو لاس څخه ونيو او د ماڼۍ په دهليز کې يې کش کړ تر څو دا مين لاس وخوت، په اخر کې يي د امين مړی د کی، جی، بی مسلمان کنډک يو افسر چې انور ستار وو پيچ ستاروف نوميده د ښخولو لپاره وسپارل. انور ستاروف د حفيظ الله امين مړی په بی، ام، پي * ماشين کې واچوه، د دارلا امان د غره لمن کې يي د امين د ښخولو لپاره کنده وکېندله، موظف جنرال له ليرې څخه دا جريان په دوربين کې څاره او د مخابرې په ذريعه يي لارښوونه ورته کوله، البته مخکې شورويانو پلان درلود چې د امين مړی کندې ته وغورځوي. بنزين ور باندې تويی کړي او بيا اور ور واچوي، خو له دې څخه وويريدل چې توره شپه ده که څوک د اور لمبې ووينې په بې خبرۍ کې به د خپلو پوځونو له خوا ور باندې ډزې وشي. بيا يي د امين مړی په کېندل شوې کنده کې واچوه، تيږې او خاوري يي ور باندي واړولې او د پاسه يي ور باندې بم وغورځاوه چې د وجود ټوټې يې دخاورو او تيږو د کوچنيو ټوټو سره يو ځای انفجار وکړ. د بم له چادونې وروسته يي بيا خاورې ور باندې هوارې کړې او غټه تيگه يي ور باندې و دروله چې د انسان نيمايي قد په اندازه يي لوړوالی درلود. له دې وروسته انور ستارويچ د خپلو عسکرو سره بی، ام، پی ماشين ته وخوت او په ماڼۍ کې يي جنرال ته د خپلې دندې د پلي کولو را پور ورکړ. د امين دوه زامن يې د دارلا امان ماڼۍ سره نږدې

---

[1] اقبال وزيري، د ثور وسله وال پاځون، کی، جی، بی توطيي مخ : ۱۲۸

* بی، ام، پی يو چين داره ټانک و چې په ماشين محاربوي مشهور و چې واړه چينونه يي لرل البته په شوروي پوځ دري ډوله ټانکونه وه. ۱ _ زرهپوش، ۲ _ زرهدار ياغول يپکپر او ماشين محاربوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبښ کړل. د حفیظ الله امین ساتونکو او افسرانو په ماڼۍ کې د شوروي افسرانو له خوا د روسي ژبې په استعمال سره فکر کاوه. چې دوستان مرستې ته راغلي دي له مقاومت څخه يې لاس واخست دوی هغوی بندیان او څو ورځې وروسته يې ټول ووژل. [1]_ مخونه: ۱۷۱_ ۱۷۲

شوروي خپل پوځونه د دوستۍ او مرستې په بهانه افغانستان ته راولیږل او خپل ناولې او کرغیړن یرغل يې پیل کړ، چې د دغې پروسې رهبري او په افغانستان کې د شوروي پوځونو اداره د شوروي اتحاد د کمونست دسیاسي بیرو غړو اود دولتي لوړ پوړو چارواکو څخه د لاندې با صلاحیته کمیسون پواسطه کېدلې.

۱_ اندروپوف د کی*، جی، بی مشر د کمیسون د رئیس په توگه.

۲_ اوستینوف د دفاع وزیر د غړي په توگه.

۳_ اندری گرومیکو د بهرنیو چارو وزیر د غړي په توگه.

۴_ پاناماریوف د گوند دسیاسي بیرو د بهرنیو اړیکو مسول د غړي په توگه

پورته کېمسون چې د کی، جی، بی د مشر بهرنیو چارو وزیر، د فاع وزیر او د کمونست گوند د باندنیو اړیکو له مسول څخه جوړ وو د برغل او پوځي عملیات د افغانستان اداري او گوندي چارې د دوی په لاربښونه سرته رسیدلې. [1]_ مخ: ۱۷۲

[1]_ اقبال وزیري د ثور وسله وال پاڅون. کی، جی. بی توطیه مخونه ۱۷۱ _ ۱۷۲

* کی، جی، بی. د شوروي اتحاد د دولتي مسطونیت (استخباراتي) سازمان وه.

[1] اقبال وزیر، د ثور وسله وال پاڅون د کی، جی، بی توطیه مخ: ۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۱ _ د ببرک کارمل واکمني

۱۳۵۸ ل د جدي ۶ مه _ ۱۳۶۵ ل کال د قوس ۲۹ مه

۱۹۷۹ ډسمبر ۲۷ مه _ ۱۹۸۲ ز کال د نوامبر ۲۰ مه

د افغانستان غرنيز او کوچنی هيواد د خپل جغرافيايي موقعيت له امله د تاريخ په اوږدو کې دنړۍ د استعماري هيوادونو پام ځان ته اړولی ، د نړۍ ډيرو استعماري هيوادونو زمونږ په هيواد يرغل کړی . خو دويار ځای دا دی چې د افغانستان قهرمان ملت د پرديو د يرغلونو په مقابل کې مقاومت کړی . د خپلې قرباني په وجه يې د نړۍ لوی استعماري هيوادونه د هغوی لاس پو څو سره يو ځای په خپل هدف يې ناکام کړی . ددې هيواد سرحد ونه دروس او انګليس د تم کېدو ځای و خو اوس د معاصر تاريخ په دې حساسه مرحله کې هم افغانستان خپل تير اهميت ساتلی او د شوروي او امريکا پام يې ځانته اړولی دی .[1] _مخ : ۲۲

کله چې ببرک [د ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر په ۲۷ مه د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي په ۶ مه]د شوروي اتحاد د مستقيم يرغل په پايله کې واک ته ورسيد لومړۍ بيانيه يې د تاشکند له راډيو څخه د افغانستان د راډيو په فريکونسي خپره کړه ، ده په خپله وينا کې وويل : ((زه ببرک کارمل د امين د فاشيتي رژيم د سقوط دا د امريکا د امپرياليسم جاسوس ، ديکتاتور او بې ساری عوام فريب مړينه تاسې د افغانستان مسلمان ځپل شويو ، زجر ليدونکو هيوادوالو ته چې تر اوسه پورې د دې جلاد حفيظ الله امين او امينان د له مينځه تللو په خاطر په تاسې باندې درود او شادباش وايم .) [2]_ مخ : ۲۹۳

ببرک کارمل کابل ته له رسيدو سره سم يو اوه پنځوس کسيزه انقلابي شورا اوشل کسيزه کابينه اعلان کړه . ده خپل ځان جمهور رئيس د وسله وال پوځ د علی قوماندان د انقلابي شورا رئيس او دخلق ديموکراتيک ګوند

---

[1] محمد داود ، عابدي (۱۳۸۴) افغانستان و عملکرد هاي استعمار اداره نشراتي و تحقيقاتي قلم ، پيبنور گل حاجي پلازا مخ : ۲۲

[2] طنين ، ظاهر (۱۳۸۴) افغانستان در قرن بيستم ، محمد ابراهيم شريفي افغانستان تهران ، ايران مخ : ۲۹۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمومي منشي په توګه وټاکه. د ۱۳۵۸ ل کال د جدي په ۲۰ مه د ۱۹۸۰ ز کال د جنوري په لسمه یې یوه سیاسي بیرو جوړه کړه چې غړي یې عبارت وو : ببرک کارمل ، سلطان علي کشتمند ، نور احمد نور ، ډاکتره اناهیتا راتب زاد ، اسدالله سروري ، ډاکتر صالح محمد زیری ، او دستګیر پنجشري څخه ببرک کارمل. غوښتل چې له کابینې ، سیاسي بیرو ، مرکزي کمیټې او د انقلابي شورا څخه د خلقیانو لاسونه لنډ کړي. فقط دومره استازیتوب ور کړي لکه په اوړو کې مالګه... د ۱۹۸۰ ز کال په لومړیو کې یې د خلقیانو ۱۵ مخکښ غړي د امین سره دملګر توب په جرم ووژل ، له پوهنې وزارت څخه دوه سوه لوړ پوري خلقي مامورین له څوکېو څخه لیري او یایي تنزیل کړل. په پوځ کې یې د خلقي منصبدارانو شمیر کم کړ. [1]_ مخ: ۱۲ د سیاسي بیرو غړي صالح محمد زیري سره دخلقیانو د یو متحد په توګه نا برابره برخورد کېده د شورویانو دتجاوز سره سم د سیاسي بیرو او مرکزي کمیټې اکثریت غړي اعدام بندیان بیکاره او یا بي صلاحیته شول ، خلقي کادرونو د عادي مامورینو حیثیت درلود او یا بیکاره وو. [2]_ مخ ۳۰۳: د انقلابۍ شورا د رئیسه هیئت ترکیب کې څلور پرچمیانو درې خلقیان وو چې عبارت دي له . ۱_ ببرک کارمل ، ۲_ اسدالله سروري ۳_ سلطان علی کشتمند ۴_ نور احمد نور ۵_ عبدالقادر ۶_ محمد اسلم وطنجار ۷_ او جنرال ګلاقا . [3]م : ۲۳۵ .

د پرچمیانو له خوا په کابینه او انقلابۍ شورا کې هم خلقیانو ته د پرچمیانو سره مساوي ونډه نه وه ور کړل شوې. ځکه د ګوند د عمومي منشي او انقلابي شورا ریاست صدارت ، بهرنیو چارو او د فاع وزارت ټولې څوکۍ پرچمیانو ته ور کړل شوي وي .

ببرک کارمل په یوه تلویزوني وینا کې حفیظ الله امین یې د امریکا د جاسوس په نوم یاد او نوموړی یې د امریکا ایجنټ او د C,I,A د استخباراتي

---

[1] _ محمد ولي (۱۹۹۹) روسي پراختیا غوښتنه او افغانستان ، دانش کتابتون ، پیښور

[2] _ ظاهر ، طنین د افغانستان در قرن بیستم مخ : ۳۰۳

[3] _کشتمند ، سلطان علی (   ) یاداشت های سیاسی ورویداد های تاریخی ، جلد سوم مخ : ۲۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازمان غړي وګاڼه او زياته يې کړه که چيرې د شوروي اتحاد محدود پوځي قطعات راغلي نه واي د ثور انقلاب به د ناکامۍ سره مخامخ و ، خو د شوروي اتحاد دا انترناسيوناليستي مرستې وې چې د ثور انقلاب يې نوي پړاو ته داخل کړ . مګر کله چې د شوروي اتحاد د پوځونو د راتګ مسئله مطرح کېږي د هغوی راغوښتل د مخکيني حکومت له خوا ګڼي ، ببرک کارمل د فينليند د يو ژورنالست د دې پوښتنې په ځواب کې چې شوروي پوځونه چا راغوښتي وويل : ((د پخواني حکومت د غوښتنې د انقلابي شورا د پريکړې او د ګوند د موافقې له مخې شوروي اتحاد موافقه وکړه . خپلې محدودې نظامي قطعې يوازې د هيواد له پولو څخه د باندې د امريکا د امپرياليزم او د سيمې د مرتجعينو چې د چين مرسته ور سره ده ، د تيري د مخنيوي د پاره په کار واچوي او د انقلاب د دويم پړاو تر بريالیتوب وروسته په دې مرستو تائيد او تاکيد وشو . [1]ـ م: ۵۱

د ببرک کارمل په پورته ځواب کې درې خبرې دي .

۱ ـ شوروي پوځونه د حفيظ الله امين له خوا را وغوښتل شول .

۲ ـ د دې له پاره چې د ثور انقلاب د خپلو ځپلو لپاره باندنۍ خطر موجود و .

۳ ـ مونږ تائيد کړې .

د ببرک کارمل ځواب له واقعيت څخه ليرې ښکاريده ، د ده دا ادعا د حفيظ الله امين د وخت وزير عبدالرشيد جليلي رد وي او وايي : ((هيڅوک خپل دښمن او يا داسې خلک چې د هغه د پرزيدو او وژل کېدو سبب کېږي نه را غواړي ، دا هغه ډرامې دي چې شورويان د نړيوالو په سترګو کې د خاورو اچولو او له مسئوليت څخه د ځان د خلاصولو د پاره يې جوړ کړي چې مونږ افغانانو را غوښتي يو . خو بريژنيف او د شوروي نورو لوړ پوړو چارواکو په وار وار ويلي چې زمونږ جنوبي سرحدي پولې په خطر کې وې)) . همدارنګه د امين د تشريفاتو رئيس محمد ولي مندوزي د عبدالرشيد جليلي خبره تائيد وي وايي : ((امين هيڅکله هم د شوروي د نظامي مداخلې غوښتنه نه ده کړې

---

[1] محمد ولی (۱۹۹۹ ز) د روسي پراختيا غوښتنه او افغانستان ، دانش کتابتون مخ : ۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه هغه یو ملت پال ناسیونالست و ، ده هیڅکله هغه ځواکونه نه را غوښتل چې نوموړي یې وواژه . » [1]ـ م : ۵۲ـ۵۳

د ببرک کارمل دا خبره رښتیا نه ده ځکه که شوروي پوځونه د امین په غوښتنه راغلي وای . نو ولې یې هغه وواژه او د هغه رژیم او کابینه یې له مینځه یوړله خو امین به تل دا هڅه کوله چې پرچمیان او شورویان افغانستان ته پرې نږدي ځکه ده د پاکستان او امریکا سره ښې اړیکې غوښتې ، د ده له خوا لوی خطر شوروي اتحاد ته متوجې و ځکه شوروي او ببرک کارمل امین د امریکا جاسوس ګاڼه او ویل به یې چې د امریکا او چین له خوا افغانستان ته خطرمتوجه دی . شورویانو د امین تګلاره نه خوښوله د تره کی له مینځه وړل هم شوروي ته د منلو وړ نه و ، خو اصلي خبره دا ده چې شوروي اتحادیې نه د تره کی مړینې او نه کارمل دې ته اړ ایستلي شو چې افغانستان ته خپل عسکر را ولیږي . دا د هغوی بهرنی کړنلاره وه چې د افغانستان له نیولو وروسته نور ګاونډې هیوادونه تر اغیزې لاندې راولي ، دوی کارمل شوروي ته را وغوښت او د امین له وژنې وروسته هغه خپله واکمني اعلان کړه . ([2]ـ م : ۵۴

پوهاند محمد حسن کاکړ له پورته نظر سره ورته نظر لري او وایي « روسیی غوښتل چې په افغانستان کې خپل لاس پوڅي حکومت را منځ ته او د بخارا چارې یو ځل بیا تکرار کاندي ، هلته شپیته کاله د مخه یوه وړوکې ډلې په اقتدا را وستله ، وروسته یې بخارا د شوروي جز وګرځوله . په افغانستان کې هم د خلقي حکومت مخصوصاً حفیظ الله امین په مشرتابه سره دغه علامې ښوولي وې . چې کاملاً د شوروي او امرو ته غاړه نږدي . نو دوی په دغه موقع فیصله وکړه چې خلقي حکومت ضعیفه شوی دی د افغانستان مشران او لویان پخوا له مینځه تللي او هلته یو سیاسي خلا هم موجود ده . د حفیظ الله امین د حکومت مخالفان ډیر دي نو همدا موقع ده چې دوی به وکولی شي د

---

[1] محمد ولي (۱۹۹۹) د روسي پراختیا غوښتنه او افغانستان دانش کتابتون مخونه ۵۲ـ۵۳

[2] محمد ولي (۱۹۹۹) د روسي پراختیا غوښتنه او افغانستان دانش کتابتون مخ : ۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچم له لارې په افغانستان باندې خپل تسلط جاري وساتي او کوم حکومت چې دببرک کارمل په مشرۍ جوړیږي کولی شي مونږ خپل هدف ته چې هغه پر افغانستان باندي تسلط لرل دي ورسوي . [1]_ مخ ۳۱۵_۳۱۴

خو ببرک کارمل به ویل : ((د شوروي پوځونه د خپلي انترناسیو نالستي دندې له سرته رسولو، د سولي او امنیت له ټینګښت وروسته به زمونږ هیواد ترک او دوباره به خپل هیواد ته ستانه شي . .)) ([2]_ مخ : ۲۲۲)

ببرک کارمل مسکو کې د سفر پر مهال افغانانو ته په یوې وینا کې وویل : ((وطن پرست افغان هغه دي چې د افغان شوروي دوستي ته وفادار پاتې شي ، ملګرو په ښکاره سره باید درته څرګند کړم چې څوک څوک دي او څنګه باید هغه وپیژندلی شي وطن پال افغان څوک دي . هغه اتشین وطن پرست څوک دی په نوي افغانستان کې هغه افغان دي . چې د افغان شوروي دوستی ته وفادار وي . ۳_ مخونه : ۳۴۰_۳۴۱ د ببرک له دي وینا سره د هغه ځیني ګوندي ملګري او عام افغانان موافق نه وو . خو کله چې ۴۰ څلویښتم پوځ افغانستان ته داخل شو دوی لومړی د افغانستان په داخلي جګړو کې ګډون نه کاوه ، دوی په لومړیو وختونو کې لویو لارو کې امنیتي پوستې ایجاد کړې او په مهمو ځایونو لکه اقتصادي موسسي ، هوايي ډګرونو ، بریښنا بندونو د ساتني دنده په غاړه واخیسته ، خو وروسته یي په ټول افغانستان کې نظامي عملیات سرته رسول خو بریالي نشول . ([3]مخ : ۲۳۵)

---

[1]_ ارغنداوي ، عبدالعلي (۱۹۹۷) ژوندي خاطري ، بي ، بي ، سي پښتو څانګه پلک اټ پروس پیښور ، مخونه :۳۴_۳۵

[2]_ عظیمي ، محمد نبی (۱۳۷۸) اردو سیاست درسه ده اخیر ، چاپ سوم میوند سبا کتابخانه چاپ سوم ، پیښور مخ : ۲۲۲

۳_ ارغندادي ، عبدالعلي . (۱۹۹۷) ژوندي خاطري ، بي ، بي ،سي پښتو څانګۀ پلک اټ پریس ، پیښور ، مخونه ۳۴۰ _ ۳۴۱

[3]_ عظیمي ، محمد نبی (۱۳۷۸) اردو سیاست درسه ده اخیر ، چاپ سوم میوند سبا کتابخانه چاپ سوم ، پیښور مخ : ۲۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړیو وختونو کې د شوروي د سرتیرو شمیر ۸۱۸۰۰ یو اتیا زرو او ته سوه رسیده د ځواکونو اعظمي شمیر په ۱۹۸۵ کال ۱۰۸۰۰ یولک اته سوه کسو ته ورسید ، دشوروي اتحاد د دفاع او کورنیو چارو وزارتونو او کی ، جی ،بی په افغانستان کې د وژل شوو پوځیانو شمیر ۱۴۴۳۳ تنه ښودلی او له دې سربیره ۱۸۰ پوځي مشاورین او ۵۸۴ نور متحصصین وژل شوي دي . او د ټپیانو شمیر یې ۴۹۹۸۵ تنه او د اسیرانو ۴۱۷ تنه چې له دې جملې څخه ۱۳۷ تنه له اسارت څخه خوشې شوي او خپلو کورونو ته راستانه شوي وو . د رسمي معلوماتو له مخې شوروي اتحاد په دې جګړه کې ۱۴۷ ټانکونه ، ۱۳۱۴ زرهیپوشونه ، ۴۳۳ توپچي سیستمونه ، ۱۱ زره موټر ، ۱۰۸ الوتکې ، ۳۳۳ هلیکو پترونه له لاسه ورکړل . همدارنګه شوروي ځواکونو د وتلو پر مهال افغان پوځ ته ۲۳۰۰ بیلابیل تاسیات له هغې جملې ۱۷۹ پوځي ښارګوټي ۳۲، ګارنیزونونه ، ۹۹۰ زرهیپوشونه ، درې زره موتر او داسې نور تسلیم کړل. په ټولیزه کې شوروي اتحاد په افغانستان کې تر ۵۰ زیاتې پروژې وداني کړې دي . خو د دوی په عملیاتو کې ډیر کلي او باندې ورانې او خلک یې مړه او یا هم معیوب شول . ([1] ـ مخ : ویب پاڼه

دیکوکور دوویز په خپل اثر حقایق پشت پرده افغانستان کې د ببرک کارمل د دولت کړنلاره د حفیظ الله امین د دولت سره پرتله کړې او داسې لیکې : ((سیاست کارمل ، در مقایسه با سیاستهای دوره حفیظ الله امین ، بیشتر با تمایل روسها برای حرکت درجهت یک رژیم فراگیر منطقه بود ، رژیم براي مقابله با این تبلیغات که کمونیست ها مخالف اسلام هستند ، به سمبلها وسنتهاي مذهبی از جمله مساجد توجه می کرد یک اداره حکومتي برای اعمار ومرمت مساجد به بهترین شکل ، ایجاد شد ، معاف شدن زمینهای متعلق به رجال مذهبي از طرح اصلاحاتا راضی و اینکه زارعان می توانستد تا حد(۱۵) جریب مالک زمین شوند ، هردو دوری از سیاستهای امین که به شورش (۱۹۷۸) کمک کرد و سیاستهای کارمل هنوز نه مسکو را راضي می

http : // Pashto , ruvr , ru /2014 . 02-15 / 128767881 [1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرد و نه حمایت مردم از رژیمش را جلب کرده بود .)) ([2]_ مخ : ۱۲۲)

ببرک کارمل د امین تر وژل کېدو وروسته کابل ته را ورسید وروسته خلکو ورته د دوهم شاه شجاع نوم ور کړ ، ده د دولت نوی پروگرام خپور کړ. چې د تره کي، او امین پروگرام و . صرف د پلار وطنه ملي جبهه پرې زیاته شوې وه . چې په دې وسیله یې پراخه پرگنې د گوندي دولت سره همکارۍ ته را بللې ، بالمقابل د خلکو نفرت اوج ته ورسید او ټول پوهیدل چې د دا ځل بهرني قدرت له خوا دولت اداره کېږي که څه هم ده په پوځ کې رفیع د دفاع وزیر ، ډگرمن گلاقا داردو د سیاسي چارو عمومي رئیس تورن جنرال بابا جان لوي درستیز ، ډگرمن خلیل الله د مرکزي قول اردو قوماندان ، ډگرمن نورالحق علومي د مرکزي قول اردو د ارکان ریس ، ډگرمن محمد نبي عظیمي داومی فرقي قوماندان ، جگړن شهنواز تڼي داتمې فرقې قوماندان ، ډگرمن عبدالقادر میاخیل د ننگرهار د یولسمې فرقې قوماندان ، جنرال میر طهماس روف د کندهار د قول اردو قوماندان او جنرال غلام نبي فراهي د پکتیا د قول اردو قوماندان په توگه وټاکل . خو په حقیقت کې ټول صلاحیت د شوروي د هغو مشاورینو سره وه چې د دغو جنرالانو او افسرانو سره مقرر وو . مشاورینو هرو دوه ورځو کې د شوروي په سفارت او اپراتیفي غونډې جوړولي او په هفته کې یو ځل مشاورینو په کابل کې د شوروي د نظامي قواو لوي قوماندان مارشال سکولوف سره ناسته درلوده . او د هغه له خوا به دایرکتیفونه ورکول کېدل دا ټولې پیښې خلکو لیدلي او د ببرک پر ضدیې نفرت زیاتېده .([1]_ مخ : ۳۲۷ _ ۳۲۸)

کارمل د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي په ۱۲ مه د ۱۹۸۰ ز کال دجنوري په لومړۍ نیټه د پلچرخي له بندیخانې څخه پنځه زره بندیان خوشې کړل چې ډیر

---

[2] دیه گو کوردوز ، سلیک اس ، هارسیون (۱۳۷۹ هـ ش) پشت پرده افغانستا ن مترجم : اسدالله شفایي ، انتشارات بین المللی المهدی ، تهران مخ : ۱۲۲

[1] عطایي ، محمد ابراهیم (۱۳۸۹ هـ ش) د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه ، میوند خپرندویه ټولنه ، پیښور مخونه : ۳۲۷ _ ۳۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې سياسي بنديان وو په دوی کې عبدالرب رسول سياف هم و چې بيا يې په پاکستان کې داتحاد اسلامي تنظيم جوړ کړ . خو اصلي خبره دا ده چې د يو کال په موده کې دغه زندان بيرته د ببرک له مخالفينو څخه ډک شو . د ه خپل مخالفين لکه اسد الله امين چې د شوروي په يو روغتون کې بسترو د شورويانو پواسطه يې را وست او په عام محضر کې يي اعدام کړ ، عبدالله امين ، صاحب جان صحرايي ، انجينر ظريف ، صديق عالميار ، اسدالله پيمان او يو شمير نور کسان محاکمه او اعدام يي رسماً اعلان شو ، د ۱۹۸۰ ز کال دجنوري په ۱۳ مه د ۱۳۵۸ کال دجدي په ۲۳ مه د تره کی او امين په وخت کې وژل شوي کسان د شهيدانو په نامه فاتحه په عمومي صالونونو کې واخېستل شوه ، چې په خپله ببرک د شهرنو دفاتحې صالون ته ورغلي وه . بيا يې رسماً اعلان وکړ چې دا ورځ به هر کال د شهيدانو د ورځي په نامه يادېږي او عمومي رخصتي به وي . [1]_مخ ۳۳۰

شورويانو په اطلاعاتي او امنيتي ادارو کې کار کاوه د شپې به يې خلک له کورو را ايستل بيا به هغه خلک ورک شول کله به چې د هغوی خپلوانو دولتي مقاماتو ته مراجعه کوله نو هغوی به ځواب ورکاوه چې پاکستان ته تللي دي ، دوه کاله لانه وو تيرشوي چې د پلچرخي بنديخانه ډکه شوه او امنيتي مقاماتو دصدارت او دفاع وزارت خانو ځيني برخې بنديانو ته تحصيص کړې . په عامه توګه هر چا دا فکر کاوه چې ښايي سبا سهار يا ماښام ونيول شي سره د دې چې ببرک کارمل د ۱۹۸۰ ز کال د اپريل په ۲۱ مه د ۳۵۹ ل کال دحمل په لومړۍ نيټه آساسي اصول اعلان کړل خو خپل دولت ته قانوني بڼه ورکړي خو بيا هم د ده ټول کارونه د شوروي مشاورينو د مشورو په واسطه پرمخ بيول کيده له همدې امله بريژنيف اعلان وکړ چې کارمل د افغان شوروي دوستۍ ته ډير خدمت کړی بيا ده ته د لينن نښان ورکړل شو ، په دې پسې کارمل بريژنيف ته د افغانستان ډير لوړ مډال (زرين لمر) د بريژنيف په ټټر وځړا وه ، چې دې کار سره د خلکو نفرت نور هم زيات شو . نو ځکه يي

---

[1] عطايي ، محمد ابراهيم (۱۳۸۹) د افغانستان پر معاصر تاريخ يو لنډه کتنه ، ميوند خپرندويه ټولنه ، پيښور مخ :۳۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مډال خبر په ورځ پاڼو کې نشر نه کړ. یوازې د راډیو په خبر یې بسنه وکړه د کارمل د واک په اخرو کې په افغانستان کې هیڅ داسې سیمه نه وه چې هلته د شورویانو پر ضد مجاهدینو جګړه نه کوله. کابل هم د مجاهدینو راکټې برید لاندې راغی. هرې خوا ته دوحشت فضا خپره وه. رشوت ، غلا او اختلاس ډیر شو د شپې په ګرځیدو بندیز اعلان شو ، د دولت په دستګاه کې کار کوونکو د دولت د سقوط وړاندوینه کوله جیبونه یې ډکول او خارج ته په تیښته وو لکه چې څو واره د افغان کارت رئسیانو چې یو ځل د کارمل د خور خپلوان و دا موسئسه لوټ او تالان کړه او په لکونو ډالره یې وتښتول. ([2]_ مخ : ۳۳۱)

ببرک کارمل د شوروي د هر رهبر د مړیني په مراسمو کې ګډون کاوه ، دی د بریژنیف ، اندروپوف او په ۱۹۸۵ ز کال کې د چرښنکو جنازې ته ورغی ، خو کله چې واک ګرباچوف ته ورسید ، هغه کارمل د یو شمیر ګوندي او دولتي واکمنانو سره مسکو ته وغوښتل ، ګرباچوف دوی ته وویل : که چیرې شوروي خپلې قواوې وباسي تاسې ځانونه ساتلای شئ ، په دې خبرې سره د کارمل په څیره کې تغیر راغلی او په ځواب کې یې ورته وویل : که شوروي نن یولک عسکر له افغانستان څخه وباسي نو په یقین سره داسې وضع به راشي چې بیا به یو میلون عسکر راولي ، ګرباچوف نجیب مخاطب کړ او ورته یې وویل ته څه نظر لرې ؟ نجیب وویل : زه نه پوهیږم چې شوروي به تر څه وخته مونږ ساتي ، که مونږ په خپله ځان ونه شو ساتلای په ربښتیانو باید پاتی هم نشو ، خو زه باور لرم چې اوس تر ډیره ځایه موږ ښه امکانات لرو او ځان هم ساتلای شو ، تر دې خبرې وروسته ټول پوه شول چې د ببرک کارمل دنده پای ته ورسیده او د نجیب په تندي کې د رهبرۍ ستوری وځلیده ، دوی له مسکو څخه راغلل خو ببرک کارمل په مسکو کې پاتې شو ، درې میاشتې هلته و په کابل کې اوازې وې چې شورویانو ببرک بندي کړې ، درې میاشتې وروسته ببرک کارمل کابل ته را ورسید ، خو ګوندي او دولتي خلکو چندان ورته هر کلی ونکړ ولې د کابل ښار د ښوونځیو ځینو نجونو او هلکانو هوایي ډګر سره یو توده

---

[2] عطایي ، محمد ابراهیم ، (۱۳۸۹) افغانستان پرمعاصر تاریخ یو لنډه کتنه مخ : ۳۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

مظاهره وکړه چې ببرک زنده باد !، گرباچوف او شوروي ته د مرده باد شعارونه ورکول ، څو ورځې وروسته د ۱۹۸۶ ز کال د مي په ۴ مه د ۱۳۶۵ ل کال د ثور په ۱۴مه د گوند د اتلسم پلینوم د پریکړې پر اساس ببرک کارمل د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د عمومي منشي له مقام څخه گوښه او ډاکترنجیب الله د هغه پر ځای وټاکه ، همدارنگه د ۱۳۶۵ ل کال د عقرب په ۲۹ مه ۱۹۸۶ ز کال د نوامبر په ۲۰ مه د گوند مرکزي کمیټې د شلم پلینوم د پریکړې په اساس ببرک کارمل د انقلابي شورا له ریاست څخه لیرې او پر ځای یې یو غیری گوندي شخص حاجي محمد څمکنی د موقت رئیس په توگه وټاکه . له دي وروسته د ببرک کارمل ماموریت ختم شو او مسکو ته ولاړ . په دې توگه د پرچم جناح هم لکه د خلق د جناح په څېر دوه ټوټې شوه . چې د یوې مشر ډاکتر نجیب الله او دبلې ډلې ببرک کارمل یادیده . ([1]_ مخ : ۳۳۲)

د ببرک کارمل په واکمنۍ کې افغانستان دومره زیان ولید چې د هغې اثرات تر ډیره وخته زمونږ په هیواد کې پاتې شوي او د هیواد سیاسي وضعیت له یو اوږد سیاسي کړکېچ سره مخ کړ .

فرهنگي وضع :

د کارمل د دولت پر ضد د مخالفینو عملیاتو ډیري فرهنگي موسئسې زیانمې کړې. په ۱۹۸۳ ز کال کې د کابل پوهنتون د محصلینو شمیر کم شو او په همدې کال ۱۴۰۰ تنه محصلین شوروي ته د تحصیل له پاره واستول شول چې په دې کار سره مخالفین نور هم عصبي شول ځکه شوروي مشاورینو ځوانان داسې روزل چې یوازې شوروي دوستۍ ته وفادار اوسېږي . او افغانۍ کلتوریې له یاده ووځي په دې دوره کې باختر اژانس ، راډیو ، تلویزیون ، سینما ، تیاتر او دمطبوعاتو ټولې چارې شوروي مشاورینو څارلې او د دوي اوامر یې تطبیقول ، په کابل کې د ثور انقلاب حقیقت ورځپانه چې د گوند نشراتې ارگان په لوي تیراژ په دوه ژبو پښتو او دری خپریدله ، خو پښتو ورځپاڼې بندې کېدي او د دری ژبې ورځپاڼې د هغه په عوض توزیع کېدلې . د دې ورځپاڼې په خواکې انیس، هیواد ، کابل ټایمز ، درفش جوانان ،مجله کار ، پیغام وطن ، ژوندون

---

۱ _ عطایي ، محمد ابراهیم ، افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه مخ : ۳۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشریدلي او علمي مجلي لکه اریانا ، کابل ، پښتو ، باستان شناسی تحقیقات کوشاني ، د افغانستان د علومو اکاډمې له خوا خپریدلي .
([1] _ مخ : ۳۳۳)

شوریانو په خپل نظامي قوت ځینې ښارګوټي او دهیواد اطرافي سیمي تهدید ولي او د دوي په عملیاتو او مخامخ جګړه کې هم ډیر ښوونځي یا اداري او فرهنګي موسسې ورانې شوې . د کابل دولتي مطبعه هم د ستونزو سره مخ وه . د هیواد کلتوري وضعیت په ځانګړي ډول د هیواد په اطراف کې ډیر زیان ولید او د هغې اغیزې تر اوس مهال لیدل کیږي .

[1] _ محمد ابراهیم ، عطایي (۱۳۸۹)افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه مخ : ۳۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۲ـ د شوروي يرغل پر ضد د افغانانو جهاد او د بهرنيانو غبرگون

ـ هيواد دننه :

افغانانو تل د خپل دين او هيواد څخه ددفاع په خاطر ځانونه قربان او د نړۍ ډير قوي استعماري هيوادونه يې په خپلو موخو کې ناکام کړي دي چې خپل هيواد يې د استعمار له تسلط څخه ژغورلی دی . د شوروي د يرغل سره سم په ټول هيواد کې جهاد پيل شو . او شوروي پوځونو ته يې ماتې ورکړه او بيرته وتلو ته يې اړ کړل . په افغانستان کې د جهاد ، د پيل په اړه مرحوم يعقوب شرافت په خپل اثر سپيڅلي پاځون کې داسي ليکي : ((..... کله چې حاجي ښايسته خان ۱۳۵۷ ل کال د ثور په ۱۳ مه د چهارشنبي په ورځ له غرمې څخه مخکې ۱۱ بجې چې د۱۹۷۸ز کال د مې له دريمي نيټې سره سمون لري د زيړوکې د علاقداری ودانۍ ته خپل شل ډزی ټوپک ونيو او جاغور يې ور تش کړ ، د کمونست رژيم پر ضد د جهاد له اعلان وروسته دا لومړنی ډز گڼل کيږي . چې د زيړوکو د علاقداری په ودانۍ باندې د ښايسته خان ډزې وشوې چې همدغه فير په افغانستان کې د جهاد پيل گڼل کيږي . [1]ـمخ : ۲۹

له دې وروسته په ټول افغانستان کې د دولتي قوتونو پر گارنيزونونو او امنيتي پوستو باندې چريکی حملې پيل کړې . او ډير خلک پاکستان ، ايران ته مهاجر شول . په پاکستان او ايران کې له ميشت کيدو وروسته دوی هلته نظامي زده کړې کولې او بيا وروسته په افغانستان ته د جهاد له پاره را تلل له موضوع د اوږدېدو څخه د مخنيوي په خاطر يوه پيښه د مثال په توگه ليکو . د لومړي ځل له پاره د۱۳۵۸ ل کال د ثورپه مياشت کې ۷۰ تنو مجاهدينو له پيښور څخه حرکت وکړ ، دغه مجاهدين د پاړه چينار د زيړانو کنډو په سختو لارو باندې په غرونو کې چې له واورو څخه ډک و دا گام د تنگي له لارې د

[1] ـ شرافت ، محمد يعقوب (۱۳۹۱ هـ ش) . سپيڅلي پاځون . دوهم چاپ النور نشراتی اداره مخ : ۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوړیاڼیو پچیر سیمي ته ورسیدل . دوی د پچیر ملا د قبر په خوا کې مرکز ونیو او له دې ځایه یې په امنیتي پوستو برید کاوه . ([1]_ مخ : ۸۷

کله چې شوروي اتحاد پر افغانستان یرغل وکړ او ببرک کارمل یې واک ته ورساوه . د افغانستان دیني عالمانو او روحانیونو سخت عکس العمل وښود .د ۱۹۸۰ ز کال په پیل کې د شوروي د یرغل د غندلو له پاره په سعودي عربستان کې د اسلامي هیوادونو کنفرانس جوړ شو په همدې کنفرانس کې د دیني علماو له خوا د شوروي او کارمل پر ضد یې جهاد اعلان کړ . د قرانکریم د توبی د صورت د ۴۱ ایت له حکم سره سم چې په نوموړي ایت کې خدای (ج) حکم کړی دی . ((راووزی د جهاد له پاره په سپکو درندو بار (وسلو) سره د خدای (ج) په لار کې جهاد وکړئ په خپلو مالونه او نفسونه د خدای (ج) په لاره کې قربان کړئ . ستاسي لپاره دا بهتره ده که پوهیدلي یې .)) [1]_ مخونه : ۳۲۴ _ ۳۲۵

له شوروي یرغل وروسته په ډله ایزه توگه بهرنیو او گاونډیو هیوادونو ته د کډوالو بهیر پیل شو او د نړیوالو پام یې ځان ته راواړه او د نړۍ ډیرو هیوادونو د دې یرغل د غندلو په خوا کې یې شوروي اتحاد ته د ورتلو او دالمپیک په لوبو کې له گډون څخه ډډه وکړه . [2]_ مخ : ۱۳۲

په دې کار کې د پاکستان دولت او استخباراتي سازمان فعاله ونډه واخیسته . د افغانستان مهاجرنیو ته یې په مختلفو سیمو کې پنډغالي (کمپونه) جوړ کړل او بیا یې هغوی ته ځانگړي نظامي تعلیمات ورکول . د افغانستان په اړه د پاکستان د سیاسي او نظامي پالیسۍ د تاکلو په اړه پاکستانی لیکوال او ژورنالیست احمدرشید داسې لیکلي : ((..... د پاکستان د نظامي برخي پوځي مشران د بهرني سیاست په ټاکلو کې غښتلې ونډه لري او

---

[1] _ شرافت ، محمد یعقوب (۱۳۹۱ هـ ش) . سپیڅلي پاڅون . دوهم چاپ النور نشراتی اداره مخ : ۸۷

[1] _ عطایي ، محمد ابراهیم . افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه . مخونه ۳۲۴ او ۳۲۵

[2] نیازي ، شهسوار ،سنگروال (۱۳۸۳ ل) کشتمند ، کارمل د تاریخ په تله کې ، په لندن کې افغان ادبي جرگه مخ : ۱۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنۍ سیاست تل پخپله نظامیان ټاکې . په بهرني سیاست کې په ځانګړي توګه د هندوستان ، افغانستان او د امریکا د متحد ایالاتو پر وړاندې د پالیسۍ په ټاکنه کې د نظامیانو ونډه زیاته ده . دوی د ملکې بودیجې ۳۰ سلنه مصرفوي او څو ډوله استخباراتي اداري دغه سیاست پر مخ بیايي په څو لسیزو کې دوی د افغانستان او هندوستان په مقابل کې همدغه استخباراتۍ اداري خپله بهرني سیاسي اجنډا پر مخ وړي . ....) [1]_ مخ : ۲۱

د امریکا متحده ایالاتو هم د مجاهدینو سره مرسته کوله . په ۱۹۸۸ ز کال سی ، آي ، اي C, I , A په اسلام اباد کې موافقه وکړه چې شیرون به د سی ، آی ، اي په استازیتوب به د مجاهدینو قوماندانانو سره اړیکې ونیسي . شیرون د قوماندانانو سره اړیکې ټینګي کړي چې تقریباً څلویښت تنو قوماندانانو ته یې د میاشتي ۵۰۰۰ زره ډالر او لویو قوماندانو ته(۵۰۰۰۰) پنځوس زره ډالر ورکول . او په همدې کال یې د احمدشاه مسعود سره خپله مرسته د میاشتي(۲۰۰۰۰) دوه سوه زرو ډالرو ته لوړه کړه . لامل یې دا و چې پاکستان د مسعود سره مرسته نه کوله او د امریکا په کانګریس کې د مسعود طرفدارانو د مسعود سره د مرستو په زیاتوالي باندې ټینګار کاوه ، خو دا مرستي ټولي پټې وې .([2]_مخ : ۱۷۸)

د شوروي اتحاد پوځونه له خپلو پوځي عملیاتو وروسته دې پایلي ته ورسیدل چې یوازې په نظامي قوت نشي کولی هدف ته ورسیږي . جهادي قوماندانانو سره د اړیکې ټینګولو کوښښ یې پیل کړ . شوروي په ۱۹۸۳ ز کال له احمد شاه مسعود څخه و غوښتل چې له شورویانو څخه د یوې معاملي په اساس ډیر امتیازات ترلاسه کړي . ده په ۱۹۸۳ ز کال د شورویانو سره اوربند اعلان کړ او موافقه یې وکړه چې د پنجشیر د درې په جنوب کې دې د شورویانو یو ګارنیزون پاتې وي او په بدل کې به شورویان د پنجشیر پر دري

---

[1] _ احمدرشید (۱۳۹۱ ل) . پاکستان د ګړنګ په غاړه . ژباړن فیض محمد ځلاند ، مومند خپرندویه ټولنه جلال اباد ننګرهار مخ : ۲۱

[2]_ ستیوکول . (۱۳۹۰ هـ ش) جنګ اشباح ، مترجم محمد اسحاق ، نیګاه انتشارات میوند ، کابل افغانستان مخ ۱۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمله نه کوي خو دا موافقه د دريو کالو خبرو وروسته وشوه . احمدشاه مسعود د دي اوربند په اړه د اسلامي جمعيت له رهبرۍ سره خبري نه وې کړې ،نو ځکه هغوی پرې خفه وو .[1]_ مخ : ۱۱۱

د شوروي اتحاد پوځونو د زور ، فشار اوتطميع سره سره د افغانستان مجاهدين وتوانيدل چې په لږ وخت کې ډيرې سيمې فتحه او د خپل کنترول لاندې راولي البته په دې برياليتوب کې زمونږ د قهرمان ملت سربښندنې ټاکونکې رول درلود . دلته مونږ د مجاهدينو د فتوحاتو يو جدول ليکو چې په ټول افغانستان کې د عمومي پاڅون اوجهاد ښکارندوی دی .

پــــه ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۲ . ۱۳۶۵، ۱۳۶۳ ، ۱۳۶۶ ، ۱۳۶۸، ۱۳۶۷ ، ۱۳۶۹ او ۱۳۷۰ لمريزکلونو کې د مجاهدينو لخوا د فتحه شويو سيمو جدول .

۱ _ ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي په ۲ مه نيټه د تخار ولايت د اشکمش ولسوالۍ فتحه کړ .

۲_ د مرغومي په ۲ مه نيټه يې د کندز ولايت د دشتي ارچي ولسوالۍ فتحه کړ .

۳_ د مرغومي په ۷ مه نيټه يې دلومړي ځل لپاره خواجه غار ولسوالۍ فتحه شو .

۴ _ د مرغومي په ۱۰ مه نيټه يې د کندز ولايت د خان آباد ولسوالي فتحه کړ .

۵_ د مرغومي په ۱۸ مه نيټه يې د تخار د ولايت په لومړي ځل ونيو .

۶_ د مرغومي په ۲۱ مه نيټه د لغمان ولايت د مرکزي بنديخانې فتحه کړ .

۷_ د مرغومي په ۲۲ مه نيټه د لغمان د اليشنگ ولسوالي فتحه .

۸ _ د مرغومي په ۲۲ مه نيټه د ننگرهار ولايت د کامي د ولسوالۍ فتحه کړه .

۹_ د مرغومي په ۲۲ مه نيټه د کندز ولايت د امام صاحب ولسوالۍ فتحه کړه .

---

[1] بتيوکول . (۱۳۹۰ هـ ش) جنگ اشباح ، مترجم محمد اسحاق ، نيگاه انتشارات ميوند ، کابل افغانستان مخ ۱۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ـ د دلوي په ۲ مه نيټه د ننګرهار ولايت د لعل پوري ولسوالي فتحه کړه .

۱۱ ـ د حوت ۳ مه نيټه د کابل ښار د خلکو پاڅون .

۱۲ ـ د حوت ۳ مه نيټه د کندوز د ولايت د خلکو پاڅون او د دې ولايت د بنديخانې فتحه کول .

د ۱۳۵۹ ، ۱۳۶۰ ، ۱۳۶۱ او ۱۳۶۲ لمريز کلونو په اوږدو کې د افغانستان د مجاهدينو فتوحات .

۱ ـ ۱۳۵۹ لمريز کال د وري په ۷ مه نيټه يې د کندوز ولايت د چاردري ولسوالۍ فتحه کړه .

۲ ـ ۱۱۳۵۹ لمريز کال د ثور په ۹ مه نيټه يې د کندوز ولايت د خان آباد ولسوالۍ فتحه کړه .

۳ ـ ۱۳۶۲ لمريز کال دوري په ۸ مه يې د قندهار د ولايت د خاکريز ولسوالۍ فتحه کړه ،

۴ ـ ۱۳۶۲ لمريز کال په ۲۰ د قوس د لغمان ولايت د قرغه ولسوالۍ فتحه کړه .

۵ـ ۱۳۶۲ لمريز کال ۲۴ د قوس د ننګرهار ولايت د هسکي مينې د عسکري کندک فتحه کړه .

۶ ـ ۱۳۶۵ لمريز کال د سنبلي په ۲۲ مه د تخار ولايت ګارنيزيون فتحه کړه.

۸ـ ۱۳۶۲ د ثور ۸ مه د تخار ولايت درقد ولسوالۍ دينګي قلعه لوائ ونيوله .

۹ـ ۱۳۶۲ د سرطان ۱۲ مه د تخار ولايت کلفګان ګارنيزيون فتحه کړ .

۱۰ـ ۱۳۶۲ په عقرب د بدخشان ولايت د کران او منجان ولسوالۍ ګارنيزيون يې فتحه کړه .

۱۱ـ د ۱۳۶۲ ۲۲ عقرب د نهرين ګارنيزيون فتحه .

۱۲ ـ ۱۳۶۷ لمريز کال ۲۸ مه د حمل د تخار په ولايت کې د خواجه غار په ولسوالۍ کې د ۷۹ کندک فتحه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ _ ۱۳۶۷ د حمل په میاشت کې د پروان په ولایت کې د غوربند ولسوالۍ فتحه..

۱۴_ ۱۳۶۷ د ثور ۲ مه د کونړ په ولایت کې د بریکوت غنډا فتحه.

۱۵ _ ۱۳۶۷ د ثور د ۱۸ مه د پکتیا په ولایت کې د څکمنیود غنډ فتحه.

۱۶ _ ۱۳۶۷ د ثور ۱۹ مه د وردگو په ولایت کې د سیداباد ولسوالۍ فتحه.

۱۷_ ۱۳۶۷ د ثور ۲۵ مه د ځاځیود ۳۶ غنډ فتحه.

۱۸ _ ۱۳۶۷ د ثور په ۲۸ مه د ۲۸ _ ۲۹ د گلشاه کوت کندک فتحه.

۱۹ _ ۱۳۶۷ د جوزا ۹ مه د میدان وردک د ولایت مرکز د میدان شهر فتحه.

۲۰ _ ۱۳۶۷ د اسد لومړي نیټه د پکتیا د ولایت د ۲او ۵ غنډونو فتحه.

۲۱ _ ۱۳۶۷ د اسد ۱۲ مه د کابل د ولایت د شکردری ولسوالۍ فتحه.

۲۲ _ ۱۳۶۷ د اسد ۲۰ مه د کندز ولایت د مرکز فتحه.

۲۳ – ۱۳۶۷ د اسد ۲۴ مه د تخار ولایت د مرکز فتح د دویم ځل لپاره.

۲۴ _ ۱۳۶۷ د اسد ۲۵ مه د تخار ولایت د ینګي قلعه ولسوالۍ فتح چه د دویم ځل لپاره.

۲۵ _ ۱۳۶۷ د اسد ۳۰ مه د بامیان ولایت فتحه.

۲۶_ ۱۳۶۷ د سنبلي ۹ مه د بدخشان ولایت د کشم ولسوالي فتحه.

۲۷_ ۱۳۶۷ د سنبلي ۱۸ مه د قندهار ولایت د سپین بولدک نیول.

۲۸ _ ۱۳۶۷ د سنبلي ۱۸ مه د پکتیا ولایت د کټواز د لوا فتحه.

۲۹ _ ۱۳۶۷ د میزان ۹ مه د اسمار ولسوالۍ فتحه.

۳۰ _ ۱۳۶۷ د میزان ۱۵ مه د پکتیا ولایت د زرمت د ولسوالۍ فتحه.

۳۲ _ ۱۳۶۷ د میزان ۱۵ مه د غزني ولایت د خواجه نور دغند فتحه.

۳۳ _ ۱۳۶۷ د میزان ۲۷ مه د بغلان ولایت د اندراب د ولسوالۍ نیول.

۳۴ _ ۱۳۶۷ د میزان ۲۹ مه د کاپیسا ولایت د مرکز فتحه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵ _ ۱۳۶۷ د میـزان ۳۰ مـه د قنـدهار ولایـت د ارغنـداب ولسـوالۍ فتحه .

۳۶ _ ۱۳۶۷ د عقرب ۵ مه د غور ولایت د فارسی ولسوالۍ نیول .

۳۷ _ ۱۳۶۷ د عقرب ۲ مه کابل د ولایت د احمد بیک د نظامي پایگاه نیول .

۳۸ _ ۱۳۶۷ د عقرب اوله د ننگرهار ولایت د تورخم بندر نیول .

۳۹_ ۱۳۶۷ د عقرب ۲۵ مه د تخار ولایت د دشت قلعه ولسوالۍ د اړوند علاقه داري فتح .

۴۰ _ ۱۳۶۷ د عقرب ۳ مه د پروان ولایت د رباط کندک فتح .

۴۱ _ د ۱۳۶۷ د قوس ۴ مه د ننگرهار ولایت د گوشتي ولسوالۍ فتح

۴۲ _ ۱۳۶۷ د قوس ۷ مه د ننگرهار ولایت د دره نور علاقه دارۍ فتح .

۴۳ _ ۱۳۶۷ د جدي ۲ مه د تخار ولایت د باغ ذخیره ولسوالۍ فتح .

۴۴ _ ۱۳۶۷ د جدي ۵ مه د رقد ولسوالۍ دینگي قلعه او علاقه داري فتح .

۴۵ _ ۱۳۶۷ د جدي ۱۰ مه د چاه آب ولسوالۍ فتح .

۴۶ _ ۱۳۶۷ د جدي ۱۲ مه د کابل په ولایت کې د قره باغ ولسوالۍ او قلعچه په سیمه کې د روسانو د پایگاه فتح .

۴۷ _ ۱۳۶۷ د جدي ۱۵ مه د ننگرهار د خیوي ولسوالۍ فتح .

۴۸ _ ۱۳۶۷ د جدي ۲۱ مه د کابل د کلکان ولسوالۍ فتح .

۴۹ _ ۱۳۶۷ د حوت ۲ مه د کابل ولایت د قره باغ ولسوالۍ فتح .

د ۱۳۶۸ _ ۱۳۷۰ کلونو فتوحات :

۱_۱۳۶۸ لمریز کال د اسد ۱۲ مه د بدخشان د ولایت د زیباک د علاقه دارۍ فتح لومړي ځپل لپاره .

۲ _ ۱۳۶۹ لمریز کال د حل ۷ مه په هرات کې د مجاهدینو عملیات یا د جنرالانو د مرگ عملیات .

۳ _ ۱۳۶۹ لمریز کال د میزان ۵ مه د ارزگان د ولایت مرکز ترینکوت فتحه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ـ ۱۳۷۰ لمریز کال د سرطان په میاشت کې د تخار په ولایت کې د خواجه غار ولسوالۍ فتحه .

۵ـ ۱۳۷۰ د سرطان په میاشت کې د بدخشان په ولایت کې د اشکاشم ، زیباک او واخان ولسوالیو فتحه .

۶ـ ۱۳۷۰ لمریز کال د اسد په میاشت کې د تخار ولایت د چاه آب ولسوالۍ فتحه د دریم ځل لپاره .

۷ـ ۱۳۷۰ د سرطان په میاشت کې د بدخشان په ولایت کې د شغنان علاقدارۍ فتحه .

۸ـ ۱۳۷۰ د سرطان په میاشت کې د اشکاشم ولسوالي د زیباک علاقدارۍ فتحه د ویم ځل لپاره .

۹ـ ۱۳۷۰ د حمل ۱۱ مه د پکتیا ولایت د خوست د ولسوالۍ د لوی فتحه .

پورته جدول د افغانستان له ځینو سیمو څخه ترتیب شوي دي . ([1]ـ مخونه : ۱۴۲ ، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۴۹)

---

[1] ـ دانشیار ، امیر اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) . جنگ افغانستان و شوروي عامل فروپاشي جهانی کمونیسم جلد اول ، موسسه انتشارات بهینه مخونه : ۱۴۲ ، ۱۴۷ ، ۱۴۸ ، ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۱۲ ـ د بهرنیو هیوادونو غبرګون

کومو هیوادونو چې د شوروي یرغل په مقابل کې د افغانستان سره ګډه ستراتیژیکه موضع ونیوله هغه : پاکستان ، ایران ، سعودي عربستان ، مصر ، امریکا ، انګلستان ، فرانسه ، لویدیځ المان او چین وو . د پاکستان جمهور رئیس جنرال ضیاوالحق ، د ایران مذهبي مشر حیات الله خمینی ، د سعودي عربستان پادشاه خالد پادشاه ، د امریکا جمهوررئیس جیمی کارتر ، دچین جمهور رئیس لیي زیان یاني ، د انګلستان صدراعظم مارګرت تارچر ، د فرانسي مشر ژیسکاردسن ، د لویدیځ المان مشر هلموت شمیت د خپلو هیوادونو د مشرانو په توګه پر افغانستان باندي د شوروي اتحاد یرغل د دغندني تر څنګ یي د افغانستان له مجاهدینو څخه خپل کلک ملاتړ اعلان او د هر راز مادي مرستو یي وعده ورکړه . ([1]ـ مخ : ۱۰۲)

په ۱۳۵۸ ل (۱۹۸۰ ز) کال کې د ملګرو ملتونو د سازمان په عمومي غونډه کې د شوروي اتحاد د یرغل په اړه بحث پیل شو . او په همدې غونډه کې د دې یرغل په اړه د نړۍ هیوادونه په دریو ډلو وویشل شول :

۱ ـ لومړۍ ډله هغه هیوادونه وو چې د شوروي اتحاد یرغل دغندلو او محکومولو په خوا کې یې غوښتنه وکړه چې شوروي پوځونه باید په عاجله توګه له افغانستان څخه ووزي دا هیوادونه عبارت دي له :

۱ ـ امریکا .	۳۱ ـ .	۲۱ـ
۲ ـ انګلستان .	۳۲ـ .	۲۲ـ
۳ ـ فدرالی المان .	۳۳ـ . .	۲۳ـ
۴ـ اتریش .	۳۴ ـ .	۲۴ ـ
۵ـ استرالیا .	۳۵ ـ .	۲۵ـ عمان .
۶ ـ ارجنټاین .	۳۶ ـ	۲۶ ـ کاناډا .
۷ـ ایران .	۳۷ـ	۲۷ـ کلمبیا .
۸ـ ایرلند .	۳۸ ـ	۲۸ ـ کومورو .

---

[1] ـ نیازي ، شهسوار سنګروال (۱۳۸۳ ل) . کشتمند کارمل د تاریخ په تله کې . په لندن کې افغان ادبي جرګه . مخ : ۱۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹_ ایسلیند .
۱۰_ البانیا.
۱۱ _ مرکزي افریقا
۱۲_ السلوادور.
۱۳_ اسپانیا
۱۴ _ اندونیزیا
۱۵_ ایتالیا .
۱۶_ اسیرائیل .
۱۷_ اردن .
۱۸_ باربادوس .
۱۹_ بلژیک .
۲۰_ بحرین
۲۱_ بنګلدیش
۲۳ _ بولیوی
۲۴ _ بوتسوانا .
۲۵_ برازیل.
۲۶_ بروندوي.
۲۷_ پاکستان.
۲۸_ پاراګوي.
۲۹_ پرتګال.
۳۰_ ترکیه
۳۹_ تونس .
۴۰_ تایلند.
۴۱_ توګو .
۴۲_ تانزانیا .
۴۳_ ډنمارک .
۴۴_ دومنیکین .
۴۵_ داراسلام .
۴۶_ سویډن .
۴۷_سوري نام .
۴۸_ سویزرلیند .
۴۹_ سنیګال .
۵۰_ سیرالون .
۵۱_ سنګاپور.
۵۲_ سومالي .
۵۳_ سریلانکا.
۵۴_ سودان .
۵۵_ عاج ساحل
۵۶_ .
۵۷_ نایجیریا
۵۸_ نیپال
۵۹_ ناروي
۶۰_ سعودي عربستان
۶۹_ کامرون .
۷۰_ کویټ .
۲۷_ مالیزیا .
۲۸_ مالاوي .
۲۹_ مالت .
۷۰_ مراکش
۷۱_ موریس تاپو.
۷۲_ موریتانیا.
۷۳_ زایر .
۷۴_ زامبیا.
۷۵_ زچب بوی .
۷۶_ لوګزامبورک .
۷۷_ لبنان .
۷۸_ لیبریا.
۷۹_ کیسوتو .
۸۰_ فرانسه .
۸۱_ فیجي .
۸۲_ غنا .
۸۳_ جیبوتي .
۸۴_ فلیپین .
۸۵_ ګواتیمالا.
۸۶_ ګینه .
۸۷_ هاندوراس .
۸۸_ هایتی . ([1]_ مخ : ۱۰۸_۱۰۹)

[1] _ دانشیار ، امیر اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) .جنګ افغانستان و شوروي و عامل فروپاشي جهانی کمونیسم مخونه : ۱۰۸_ ۱۰۹ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ هغه ډله هيوادونه چې پر افغانستان يې د شوروي يرغل مشروع وګاڼه او د ورورګلوي د مرستې تر نامه لاندې يې يرغل ته مثبته رايه ورکړه . دغه هيوادونه عبارت دي له .

۱ ـ المان ديموکراتيک . ۷ـ بلغاريا . ۱۳ـ مغولستان .
۲ـ انګولا . ۸ـ کيوبا . ۱۴ـ موزمبيک .
۳ـ ايتوپيه . ۹ـ مجارستان . ۱۵ـ لهستان .
۴ـ اوکراين . ۱۰ـ لاوس . ۱۶ـ سوريه .
۵ـ شوروي اتحاد . ۱۱ـليبيا . ۱۷ ـ چکوسلواکيا .
۶ـ سپينه روسيه . ۱۲ ـ مادغاسکر . ۱۸ـ ويتنام .[2] ـ مخ : ۱۱۰

۳ـ دريمه ډله هغه هيوادونه وو چې ممتنع رايه يې ورکړه دا دي .

۱ـ الجزاير . ۷ـ نيکاراګوا.
۲ـ يوګاندا. ۸ـدماغه سبز.
۳ـ بورګينا . ۹ـ تيبين.
۴ـ هندوستان . ۱۰ ـ قبرس.
۵ـ ګينه بساوو. ۱۱ـ کانګو .
۶ـ عراق . ۱۲ـ فنلند

هغه هيوادونه چې دملګرو ملتونو د سازمان په عمومي غونډه کې د راى ګيرۍ پر مهال حضور نه درلود عبارت دي له .

۱ـ يونان .
۲ـ سيسل .
۵ـ يمن .([1]ـ مخ : ۱۱۰)

---

[2] دانشيار ، امير اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) .جنګ افغانستان و شوروي و عامل فروپاشي جهانی کمونيسم مخ : ۱۱۰

[1]ـ دانشيار ، امير اعتماد (۱۳۷۱ هـ ش) . جنګ افغانستان و شوروي فروپاشي کمونيسم . مخ : ۱۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې ترتیب د ملګرو ملتونو د سازمان په عمومي غونډه کې پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد پوځي یرغل محکوم او ژر تر ژره یې د دغو پوځونو د وتلو غوښتنه وکړه.

هغه مهاجرین چې پاکستان او ایران ته تللي وو، د جهادي تنظیمي رهبرانو له خوا جګړایزو روزنیزو مرکزونو ته واستول شول چې وروسته یې بیا له هغوی څخه د شوروري پوځونو ضد جګړه کې ګټه واخیسته هغوی هم دخپلو قربانیو په پایله کې د شوروي نظامي قواو ته درنه مرګ ژوبله واړوله. ځکه دوی په پارتیزانۍ جګړه کې پوره مهارت درلود. بل لوري ته یې د بهرنیو هیوادونو مجاهدینو ته دا زمینه برابره کړه چې د راډیو ګانو، کتابونو. مجلو او ورځپاڼو پواسطه د شوروي اتحاد د یرغل او اشغال پرضد پراخ تبلیغ وکړي او د ټولې نړۍ مجاهدینو ته یې ډاډ ورکاوه. د دوی یې بې دریغه نظامي او مالي ملاتړ کاوه چې د امریکا هدف شوروي اتحاد ته ماتې ورکول او د ویتنام بدل اخېستل و. خو د شوروي اتحاد د یرغل سره سم د پاکستان جمهور رئیس جنرال ضیاء والحق او د هغه د استخباراتي سازمان (اي، اس، ای) رئیس اختر عبدالرحمن یوه طرحه جوړه کړه. د شوروي پرضد د د موضع ګیری په اړه د امریکا دکانګرس غړي چارلس ویلسن دا سې نظر لري: ((در ویتنام ۵۸۰۰۰ پنجاه وهشت هزار امریکا یي کشته شده و ما در زمینه مقروض روسها هستیم... من به خاطر ویتنام با آن یک عقده روانی ګرفته ام و شورویها نیز باید مزه انرا به چشد.)) [1] مخ: ۳

پاکستان د جهاد په خاطر اوه تنظیمونه جوړ کړل، د دوي استدلال دا وه ،چې مونږ مجاهدین ځکه په اوه تنظیمو وویشل چې په جهاد کې یو د بل په وړاندې مثبته سیالي وکړي، خو حقیقت دا وو چې ضیاوالحق پوهیده کومه وسله او پیسي چې مجاهدینو ته راځي که دا ټوله وسله یو تنظیم ته ورکړل شي او په افغانستان کې یو تنظیم وي بیا به دا تنظیم د دوي له قوماندې څخه سرغړونه وکړي، نو ځکه یې دا لاندې اوه تنظیمونه جوړ کړل او د هر یو تنظیم

[1]_ محمد یوسف ومارک، ادکین ( ) فاجعه قرن ما، تک خرس، مترجم داکتر نثار احمد (صمد) مخ: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سر کې يې يو مذهبي او روحاني شخيصت وټاکه ، لکه حزب اسلامي ، په سر کې گلبدين حکمتيار ، جمعيت اسلامي د برهان الدين رباني په مشرۍ دوی دواړو د اخوان المسلمين د ايديا لوژۍ سره سم فعاليت کاوه ، حرکت انقلاب اسلامي د مولوي محمد نبی تر مشرۍ لاندې ، حزب اسلامي د مولوي خالص چې د حکمتيار د حزب اسلامي څخه يې انشعاب کړي و د مولوي محمد يونس خالص په مشرۍ ،محاذ د پير سيد احمد گيلانی په مشرۍ ، د ملي نجات جبهه د حضرت صبغت الله مجددي په مشرۍ او اتحاد اسلامي د استاد عبدالرب رسول سياف په مشرۍ فعال شول . خو جنرال ضياء والحق په دوی ټولو کې په گلبدين حکمتيار باندي ډيره پيرزوينه درلوده [2]_ مخ : ۳۲۲

ښاغلي ډگروال محمد يوسف په خپل اثر تلک خرس کې د پاکستان موخي روښانه کوي او داسې ليکي : ((من به حيث رئيس شعبه افغانی در ((اي ، اس ، ای)) نه تنها مسوليت آموزش و تسليح مجاهدين را بعهده داشتم بلکه عمليات ايشارات در داخل افغانستان نيز پي پريزی مينمودم .... هدف من اين بود تا افغانستان را بحيث ويتنام شو رويها در اورم ... افغانستان را بايد اهسته اهسته به آتش کشانيد . ما در سال ۱۹۸۳ تقريباً ۱۰۰۰۰ ده هزار تن اسلحه و مهمات را تسليم شديم . در حاليکه اين مقدار در سال ۱۹۸۷ م به ۶۵۰۰۰شصت و پنج هزار تن رسيد . قسمت عمده و بيشتر اين اسلحه از چين ، مصر ، و بعداً از اسرائيل سرازير ميشد .... يگانه ذريعه ايکه برطيق ان تنظيم ها و قوماندانان را تحت اثر خود در اورده ميتوانستم و يا انها را به خط وسير مطلوب سوق داده ميتوانستم . همان تخصيص يا دريغ داشتن اکمالات و اموزش بود .... ما به غرض طرح اهداف خويش مصروف کارې بودم که بر مبناي آن فيصدی اسلحه برای هر تنظيم را تعيين مينموديم . محک يا معياريکه بر افق آن ما اين فيصدی های واقعبينانه را تدوين ميکرديم کاملاً وابسته به شايستگی آنان در جنگ بود ...... فيصدی تخصيص ايکه درسال ۱۹۸۷ به احزاب داده ميشد ازين قرار بود انجينر حکمتيار ۱۸_۲۰ فيصد ، استاد ربانی ۱۸_۱۹ فيصد ، استاد سياف ۱۷_۱۸ فيصد ، مولوی صاحب

[2]_ عطايي ، محمد ابراهيم . افغانستان معاصر تاريخ لنډه کتنه . مخ : ۳۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالص ۱۳_۱۵ فیصد ، مولوی صاحب محمدنبی ۱۳_۱۵ فیصد ، پیر گیلانی ۱۰_۱۱ فیصد و صبغت الله مجددی ۳_۵ فیصد . درسال ۱۹۸۴ بتعداد بیست هزار مجاهدین از پروگرام اموزشی ما مستفید شده اند . ما در ۱۹۸۵ به تعداد ۱۷۷۰۰ و در سال ۱۹۸۶ بعتداد ۱۹۴۰۰ نفر را اموزش نظامی داده ایم ..... تا ۱۹۸۷ یعنی در زمان چهار سال دست کم (۸۰۰۰۰) هشتاد هزار مجاهدین درپاکستان تربیه نظامی شده در حالیکه تعداد بیشتر ازین در افغانستان نیز تحت اموزش قرار گرفته اند ... هدف ما ... نه تنها خروج شورویها از افغانستان بلکه طردو مفرور ساختن کمونست های افغان از کابل نیز بود .... جنرال اختر هم همین عقیده اي را داشت ، در حالیکه ارمان ما نیز چنین بود . روی همین ملحوظ بود که کابل باید مشتعل و تباه میگردید ... این بود سرمنزل مقصود ما از ده مطالب دلخراش کننده دیگر .....) [1]_ مخ : ۳

له هند څخه د پاکستان بېلېدل ، پاکستان ته حساس موقعیت ورکړ، د پښتونستان پرسر د افغانستان سره اختلاف د پاکستان د پوځ ارزښت زیات کړ . د پاکستان حکومت واک د اردو په لاس کې و پوځ نه یوازې په کورنیو چارو کې فعال رول درلود بلکې په بهرنیو مسایلو کې هم وروستۍ خبره د پوځ خبره وه د بغداد او د نړیوال تړونونو سیټو او سنټو سره د پاکستان په یو ځای کېدو کې یې هم فعال رول لوبولی دی ، همدارنګه پاکستان چې د هند او افغانستان په ګاونډ او له شوروي اتحاد سره نږدې پروت دی مجبور وو، تر څو یو پیاوړی متحد پیدا کړي . چې د خپلو ګاونډیو په منځ کې د دوی ټینګه مرسته او ملاتړ وکړي . امریکا هم د یو داسې دوست متحد په لټون کې و . چې د آسیا په زړه کې د چین او هند په ګاونډ کې د هند ساحل شوروي اتحاد او فارس خلیج ته نږدې پروت و . له همدې ځایه د دواړو هیوادونو ګټې یو له بل سره تړاو پیدا کوي او د دوي تر مینځ د ستراتیژیکو اړیکو د ایجاد سبب ګرځي . داړیکو له ټینګیدو وروسته امریکا په پیښور کې د معلوماتو یو مرکز پرانیست . په مرکزي آسیا او افغانستان کې پر مسلمانانو د فشار د زیاتیدو

[1]_ محمد یوسف ومارک ادکین ( ) . فاجعه قرن ما . تلک خرس .، مترجم . داکتر نثار احمد (صمد) مخ : ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د پاکستان د موقف د پیاوړي کیدو له پاره ښه چانس و . او پاکستان د امریکا سره په نظامي تړونونو کې شامل او له دې موقع څخه یې ښه گټه واخیسته .[1]_ مخ : ۵۲

د پورته موخي سر ه سم په ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر په ۲۷ د شوروي له یرغل څخه وروسته د افغانستان او پاکستان اړیکې ډیرې بحراني شوې . خو کله چې په (۱۹۸۸ ز) کال د اگست په ۱۷ مه جنرال ضیاوالحق او جنرال اختر عبدالرحمن په یوې هوائی سانحه کې د یو شمیر جنرالانو سره له مینځه ولاړل او غلام اسحق خان واک ته ورسید . د هغه اړیکې هم د افغانستان د دولت او ډاکتر نجیب سره خرابې وې . خو د ۱۹۹۲ لمریز کال په اپریل کې مجاهدین واک ته ورسیدل میا محمد نوازشریف د پاکستان صدراعظم کابل ته راغی او حضرت صبغت الله مجددي سره یې د مرستو وعده وکړه . د طالبانو د نظام سقوط پورې د دواړو هیوادونو تر مینځ اړیکې دوستانه وې .[1]_ مخ : ۱۲۰

جنرال ضیاوالحق به په خپلو خبرو کې په دې ټکي ډیر ټینگار کاوه چې د افغانستان مجاهدین د پاکستان د دفاع لپاره جنگیږي او دا خبره په ټول پاکستان کې مشهور وه چې (جنگ افغانستان دفاع پاکستان) د نړۍ لرې او نږدې هیوادونو خپلو موخو ته د رسیدو په خاطر د افغانستان د مجاهدینو کلک ملاتړ وکړ. او د افغانانو د قربانیو په پایله کې هغوی خپلو موخو ته ورسیدل او شوروي پوځونو په افغانستان کې داسې ماتې وخوړله چې د نورو لاملونو په خوا کې د شوروي اتحاد د ړنگیدو سبب وگرځید .

---

[1]_ انصاري ، خواجه شیر احمد (۱۳۸۳ ل) . افغانستان د تیلو په لمبو کې ، ژباړن سید عبدالله پاچا ، مومند خپرندویه ټولنه ، کابل افغانستان مخ : ۵۲

[1]_ احمد سعیدي (۱۳۹۱ هـ ش) . پاکستان محور شرارت . چاپ سوم مطبعه سعید . کابل افغانستان مخ : ۱۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۴ـ د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په سیاسي بیرو کې د نظر اختلاف

د ۱۹۸۲ ز کال د نوامبر ۱۳ مه چې د ۱۳۲۵ ل کال د لړم له ۲۲ مې سره برابره ده د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د مرکزي کمیټې د سیاسي بیرو غونډه دایره شوه ، د غونډې په جریان کې ګورباچوف د غونډې ګډونوالو ته وویل : ایا ټولو ملګري (چیریکوف ، شیوارد نازي او ایلسن) له یاداشتونو سره اشنا شول . د سیاسي بیرو غړو وویل ! هو : آشنا شو .

ګورباچوف : چې داسې ده نو راځئ د نظریو را کړه ورکړه پیل کړو ما ته خو زړه وایي چې په کار نه دي چې فرصت له لاسه ورکړو . نجیب زموږ مرستې ته اړ دی . هغه د پینځو سم جاج اخلي او د ځان په وړاندې د پرتو ستونزو په سختوالي ډېر ښه پوهیږي . هغه د ملي روغې جوړې له پاره د هغو چټکوالی ، له بزګرانو سره د یووالي د پیاوړتیا او دهیواد د ګوندي او دولتي مشرتابه یو موټي والی خپله اساسي دنده بولي ..... کارمل لور په لوټه تیره کوي . ([1]ـ مخ : ۳۲۷)

دا شپږم کال دی چې په افغانستان کې جنګیږو که نوري لارې چارې ونه سنجول شي نو ۲۰ یا ۳۰ کاله به نور هم د جګړې لپاره هلته پاتې کیږو ، دا کار کولای شي پر حالاتو د اغیزې ښیندلو په هکله زموږ وړتیا تر پوښتنې لاندې راولي ، زمونږ پوځیانو ته هم باید وویل شي چې د جګړو له بهیر څخه یې کافي لوست نه دي زده کړی ، ښایي د دې کار له پاره زمینه نه وي برابره شوي چې زموږ ستر درستیز په خوځیدو راشي . اصلاً د دې ستونزې د هوارولو لپاره سمه لار نه ده غوره کړي . ځکه موږ مجبور یو چې د یوې ناپایه مودې لپاره وجنګیږو او په دې توګه نړیوالو ته ثابته کړو چې د حالاتو د رغولو وس نه لرو

---

[1]ـ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور مخ : ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــوږ بايـــد دا پروســـه پـــه ډيـــره لنـــډه مـــوده کـــې غوڅـــه او ختمـــه کړو. ([1] _ مخ: ۳۲۸)

ګروميکو: بايد ستراتيژيک هدف وټاکل شي. څه موده وړاندې مو په دې هکله بحث وکړ، چې بايد له پاکستان سره د افغانستان پولې وټړل شي. تجربې وښودله چې موږ د دې کار له بشپړې اجرا څخه د سيمې د ګران جغرافيايي موقعيت او سلګونو غرنيو لارو شته والي له امله عاجز پاتې شوو. نن بايد په رسا ټکو کې دا خبره وشي. ستراتيژيکي دنده دا ده چې بايد د جګړې د ختم لارې چارې ومونډل شي.

ګورباچوف: په پريکړه ليک کې بايد د يو کال يا د دوو کلو په موده کې د دغې جګړې د ختم خبره ياده شي.

ګروميکو: دا کار بايد داسې پاي ته ورسيږي چې افغانستان د بيطرفه دولت په توګه پاتې شي. داسې ښکاري چې موږ د افغانستان مشرتابه ته د پوځي مرستو د موافقي څرګندولو په وخت کې احتمالي ستونزې پوره نه دي شميرلي. د افغانستان ټولنيزو لانجو په لنډه موده کې د دې ستونزې هواری ناشونی کړ، د دې هيواد دننه چا زموږ ملاتړ ونه کړ، د افغانستان پوځ به چې څومره کسان جلبيږي، هومره تري تښتي تر کومه چې د افغانستان د کورنيو حالاتو په جاج اخستلو او تحليل پوري اړه لري. د نجيب هره خبره سړي تقريبا منلي شي. خو لازمه ده چې د کارمل ستړه دې يو ځل غوڅه کړی شي. ځکه چې هغه په يو ډول سمبول بدل شوی دی. په کار ده چې زمونږ استازي له هغه سره يو ځل وغږيږي. بايد هڅه وشي چې هغه په عمومي خط السير کې باقي پاتې شي. د هغه بشپړ غوځول سمه خبره نه ده، غوره دا ده چې هغه همداسې زمونږ تر څنګ پاتې شي. ([2] _ مخ: ۳۲۹)

---

[1] ګروموف، ب (۱۳۷۵ هـ ش). سري لښکري په افغانستان کې. مهتم او ژباړه، داود جنبش دويم چاپ دانش خپرندويه ټولنه، پېښور مخ: ۳۲۸

[2] _ ګروموف، ب (۱۳۷۵ هـ ش). سري لښکري په افغانستان کې. مهتم او ژباړه، داود جنبش دويم چاپ دانش خپرندويه ټولنه، پېښور. مخ: ۳۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب د پراخو اقداماتو د کولو وړاندیز کوي . هغوی ته پاملرنه کول په کار دي . یو اقدام له دولتي واکمنۍ څخه د بزګرانو د ملاتړ جلبول دي او بل اقدام د افغانستان دننه او بهر له هغو اسلامي ډلو او تنظیمونو سره خبرې کول دي . چې د روغې جوړې خبرې مني ، دویم اقدام له پخواني پاچا سره د تماس ټینګول دي ، فکر کوم چې د هغو ردول غوره خبر نه بریښي . کیدای شي دا کارونه په کومه بله بڼه هغسې چې د نجیب وړاندیز دی تر سره نشي . اوس یو بل مشخص او مهم ټکی له هغو سره د دې ستونزو د څیړنې لپاره په کار دی . د کار مشخص پلان په کار دي ښه به وي که په دې کار کې له پاکستان سره د تماسونو د ټینګولو له لارې مونږ هم ونډه واخلو . تر کومه ځایه چې د امریکایانو خبره ده . هغوی د افغانستان د لانجې په غوځولو کې خپلې ګټې نهویني . برعکس د جګړې لا اوږدیدل د هغوی په ګټه دي .

ګورباچوف : رښتیا همداسې ده : ([1]_ مخ : ۳۳۰)

ګرومیکو : په دې هکله فکر کول په کار دي چې څنګه کیدای شي چې دروغې جوړې بهیر ته هندوستان را جلب کړی شي . د دغو خبرو په سپینولو کې د حل د لارې د موندلو لپاره زمونږ د امکاناتو له زیاتوالي سره مرسته نشي کولای . لنډه دا چې د لانجي سوله ایزه حل دي نور هم چټک شي که مونږ په دې لاره کې ګامونه او چټ کړو زمونږ اولس به ارامه ساه واخلي .

سالومنځوف : په زړه پورې به وي که د اکتوبر د انقلاب تر او یا یمې کالیزې پورې سیاسي حل بشپړ شي .

ګرومیکو : د د غسې یوې مودې ټاکنه ګرانه ده .

چیري کوف : د دې مسلې په هکله ډیرې پریکړې شوې دي ، خو له بده مرغه د افغانستان د ننه او د هغه چار چاپیره حالات لا هماغسې خړپړ دي . زه د میخایل سرګوویچ ګورباچوف د هغه وړاندیز ملاتړ کوم چې وایې باید هڅې ګړندی او یوې منطقي پایلې ته ور سولی شي . رښتیا ده چې مونږ د پولو د تړلو تصمیم نیولی و ، اندر یوویچ ګرومیکو تر دې اندازې په حقه دی چې

---

[1] ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور . مخ : ۳۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجغرافیایي یا نورو عواملو له امله د دغسې یو عمل د سر ته رسولو ستونزي بيي په گوته کړي . خو تر یوې اندازې د پولو په تړلو کې زموږ د پاتې راتللو بل دلیل دا دی چې د هر هغه څه د کولو ، وس مو درلود . سرته نه دي رسولي . غلیم اوس خپل تاکتیکونه بدلوي هغه تر ځمکې لاندې فعالیت ته لاس اچولی دی باید د ستونزې د سیاسي حل لارې چارې ومومو شي . پوځي تاکتیکونو په تیرو شپږو کلونو کې نتیجه ور نه کړه .

څه کولی شو ؟ په لومړي گام کې به غوره وي . چې نجیب مسکو ته راوبولو . هغه هیڅکله د لته نه دی راغلی . ښایي د کارمل د دې اوسنیو نخرو دلیل هم دا وي چې موږ تر اوسه نجیب رسمي نه دی میلمه کړی . له هغه سره موږ یوازې په تیلفون کې او هغه هم د منځگړو له لارې خبرې کړې دي . خو دا بیخي بل شي دی مخامخ خبرې اترې ضروري دي . کیدای شي د هغه په ترڅ کې ډیرې خبرې روښانه شي مهمه ده چې په دغو خبرو کې نور ځنډ ونشي . په کار ده چې د هغو د سرته رسولو له پاره یوه یا دوه ورځې وخت ومومو . بله مهمه خبره د ځینو کسانو تغیر او تبدیل دی . ([1] _ مخ : ۳۳۱)

گورباچوف : د دغو تغیراتو په راوستلو کې څوک د هغه د لارې خنډ گرځي؟

چیري کوف : تر یوې اندازې موږ ټول د (دوست*) د بدلولو په سر خبره همداسې ده . د دفاع وزیر په سر همدا لانجه راپورته شوې ده او د افغانستان دخلکو دیموکراتیک گوند د سیاسي بیرو د نورو غړو د ټاکنې په وخت کې هم همداسې وشول .

گورباچوف : ما فکر کاوه چې شاه محمد دوست ته مو د دغو خبرو د غوڅولو په هکله خپله رضا څرگنده کړې ده .

چیري کوف : چې داسې ده نو ولې هیڅ شي نه هواریږي ؟ زموږ زیات وخت د افغانستان د لانجې څیړل نه نیسي . بلکه په دې هکله غږیږو چې دوست چیرته

---

[1] _ گروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور .. مخ : ۳۳۱

* _ دوست څخه مطلب محمد دوست د بهرنیو چارو د وزارت څخه وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیږل شي او د دفاع وزیر چیرته کار وکړي. په دې صورت کې باید ملګری کریوچکوف ته چې اوس په کابل کې دی لارښوونه وشي چې له نجیب سره په خبرو کې دې د دې لانجو له څیړلو څخه ځان تیر نه کړي او مخامخ دي ورته: دا لانجې هسې چې معقولې بولي پخپله حل کړي......

دوبرینین: نجیب ته باید د عمل خپلواکي ورکړل شي دلته دوه پوښتنې منځ ته راځي. لومړی د ملي روغې جوړې تګ لاره او دوهمه د افغانستان د شاوخوا حالاتو سیاسي حل.

کارمل باید له لارې لیرې کړل شي. خو دا خبره هم باید له یاده ونه ایستل شي چې د افغانستان د خلکو د موکراتیک ګوند د سیاسي بیرو یو غړی هم د ملي روغې جوړې په برخه کې له نجیب سره توافق نه لري... د دغسې یوې روغې جوړې په برخه کې له نجیب سره توافق نه لری. له بله پلوه د دغسې روغې جوړې نقشه هم وجود نه لري ([1]_ مخ: ۳۳۲)

ګورباچوف: د حل له پاره نقشه شته مونږ هغه تصویب کړي هم ده، خو په عمل کې هیڅ کار مخ ته نه ځي. سرګي فیود ورویچ (اخرامیف) کیدای شي ته د دې لانجې غوځولو ته لاس واچوې.

اخرامیف (د شوروي اتحاد دفاع د وزیر مرستیال): د دې لانجې حل شونی نه دی.

دوبرینین: د افغاني مشرتابه له پاره د نقشې طرح لا اساسي خبره نه بریښي. زه مسکو ته د نجیب د رابللو غوښتنه کوم اوس کیدای شي ملګری کریوچکوف ته له نجیب سره د کتنې لارښوونه وکړو. کریوچوف دې نجیب ته ووایي چې هغه په خپله کولی شي د شاه محمد دوست او کارمل برخلیک وټاکي خو دا کار دي داسې وشي چې د ګوند دننه فرکسیوني شخړې بیا را پورته نه شي.

---

[1] _ ګروموف، ب (۱۳۷۵ هـ ش). سري لښکري په افغانستان کې. مهتم او ژباړه، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه، پښور. مخ: ۳۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخرامیف : پـه افغانسـتان کـې زمـوږ د جنګیـدو دا دی اووه کالـه پـوره کیدونکي دي . د دغه هیواد د خاورې داسې ټوټه نشته چې یو ځل د شوروي عسکر ونه وي نیولې . خو له دې سره سره د هیواد زیاته برخه د باغیانو په لاس کې ده . د افغانسـتان حکومت کـافي وسله وال ځواک لـري : ۱۲۰ زره تـنه پـه اردو کې ، ۱۱۵ زره تنه په ځارندوی او شل زره تنه په استخباراتي ارګـانونو کې تنظیم دي . داسې هیڅ پوځي هدف نشته چې لاس تـه نه وي راغلي خو بیـا هم نتیجه هیڅ ده . د دې ټولو خبرو دلیل دا دی چې پـوځي بریـاوې لـه سیاسي ملاتړ څخه بې برخې دي . ([1]ـ مخ : ۳۳۳)

پـه مرکز کـې واکمنـي شته خو پـه ولایتونو کـې وجود نـه لـري ، کابـل او د ولایتونو مرکزونه زمونږ په لاس کې دي ، خو په نیول شویو سیمو کې د واکمنـۍ ټینګول شـوني نـه شـول . د افغانسـتان د اولس پـر سـر مبارزه مـو بـایللې ده . د اولس کمه برخه دحکومت ملاتړ کوي . زمونږ لښکرو پنځه کاله جګړه وکړه هغه اوس د دې وس لـري چې حالات پـه همـدې اوسنـۍ بڼـه وسـاتي خـو پـه دې عمل سره به جګړه اوږدې مودې پورې دوام ومومي .

پنځوس زره شوروي عسکر د پولې ترڅلو تـه اړم شـوي دي خو بیـا هم نـه شي کولای ټولې هغه لارې نښي بندولي چې لـه بهر څخه پـرې بارونـه را وړل کیـږي . یو ځل بیا وایم چې موږ حالات په اوسنۍ بڼه ساتلی شو خو باید چې د حل یـوه لاره ومونـدل شي او لانجه هسـي چې انـدره یـوبیچ ګرومیکـو وویـل هڅـه بایـد وشي چې لـه پاکستان سره تماسونه پیـل شي . [1]ـ مخ : ۳۳۴)

وارنځوف (د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو د وزیر لومړی مرستیال : غـواړم دملګري اخرامیف لـه خوا د ځرګندو شویو نظریو پـه اړوند یو څو خبرې وکړم . افغانستان یو کرنیز هیواد دی .(د وګړو پـه سلو کې اتیا برخه بزګران دي) خو انقلاب همدوی تـه لـه هر چا نـه کم خیر رسولی دی . د انقلاب پـه اتو کلونو کې

---

[1] ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژبـاړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور .مخ : ۳۳۳

[1] ـ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژبـاړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور . مخ : ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرنیزو محصولاتو اندازه یوازې په سلو کې اووه زیاته شوې او بزګران له انقلاب څخه په مخکې شرایطو کې ژوند کوي . د سیاسي بیرو غړي ملګري زیری* له ما سره د خبرو په ترځ کې دا ومنله چې ((ګوند لا تر اوسه د بزګرانو منځ ته نه دی ور ننوتی)) د ځمکو او اوبو اصلاحات ناموثر را وختل او په عمل کې پلي نه شول . اوس ملګری نجیب هڅه کوي ګټوري خواته د هغو د ورګرځولو په منظور په هغو کې تجدید نظر وکړي ، بزګرانو له انقلاب څخه کومه غټه مادي ګټه نه ده تر لاسه کړې . له بلې خوا اوسني وخت کې لکه هغسې چې ملګري زیري وویل د هیواد د اتلسو میلونو وګړو له ډلې څخه یوازې پنځه میلونه د دولت تر کنترول لاندې دي . له دې ډلې څخه درې میلونه وګړي په ښارونو کې او یوازې دوه میلونه یې په کلیو کې اوسیږي او دا له ۳۰ یا ۴۰ زروکورنیو څخه نه زیاتیږي . د دولت او ګوند مخکښې مشرتابه ته داسې مشخص پلانونه نه دي پاتې چې ځرګنده کړي څه ډول کیدای شي د دغو درې څلور سوو زرو بزګري کورنیو مادي حالت چې د دولت تر اغیز لاندې سیمو کې ژوند کوي . په پشپړه ډول ښه کړی شي . د سیاسي بیرو غړي د اقتصادي او کرنیزو چارو د مسئول ملګري زیري په وینا : ((د بیلابیلو عواملو له امله په ځینو برخو کې ددولت تر کنترول لاندې د میشتو بزګرانو حالت له هغه چا څخه ډیر بد دی چې د انقلاب ضد ځواکونو د اغیزې لاندې سیمو کې ژوند کوي)) د انقلاب ضد ځواکونو تر اغیزې لاندې سیمو ته د لومړی اړتیا وړ شیان په ښه بڼه ورسیږي . (غنم په قاچاقي توګه له پاکستان څخه هلته راځي) په خوست ، ارزګان او نورو سرحدي سیمو کې حالت همداسې دی . د زیري په وینا ځیني وخت داسې ضد او نقیض حالت هم منځ ته راځي چې زموږ تر کنترول لاندې سیمو کې میشتو بزګرانو ته مواد زمونږ له خوا نه بلکه د باندونو له خوا ور کول کیږي .)) په دې مهمه برخه کې باید عاجل اقدامات

* ـ له زیري څخه هدف ډاکتر صالح محمد زیري دی . چې د سیاسي بیرو غړو او کرني وزیر و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وشي يعني د دولت تر کنترول لاندي سيمو کې يې بزګرانو حالت ښه کړای شي . ([1]_ مخ : ۳۳۵)

د افغانستان دخلکو دموکراتيک ګوند د مشرتابه ډير غړي هسې لټ او بې نوښته عادت شوي دي . ودريږي چې مشاور صاحب څه وايي او پخپله خس له ځايه نه خوځوي . خو ملګری نجيب داسې نه دی ، د هغه په څيره کې استعداد او قاطيعت له و رايه ښکاري هغه ته بايد د چارو په اجرا کې استقلال ور کړل شي. خو په عين حال کې دي د هغه د اعمالو څارنه هم کيږي چې د عمر د کموالي په وجه افراطي اعمال راو نه وځي . هغه ته بايد امکان ور کړو چې خپل ټيم په خپله غوره کړي .

ګورباچوف : د تير کال په اکتوبر کې مورږ د سياسي بيرو غونډه کې دافغان لانجې د غوڅولو اصلي کرښه وټاکله . هغه هدف چې مورږ غوره کړي و دا و چې بايد د شوروي پوځونو د ايستلو بهير ګړندی کړای شي . خو په عين حال کې بايد دوست افغانستان ته هم د هغه د اړتيا وړ ټول شيان ور پوره کړی شي . ټاکل شوې ده چې دا مقصد د پوځي او سياسي اقداماتو سره په جوخت په سرته رسولو سره تر لاسه شي . خو له دغو برخو نه په يوه برخه کې هم پرمختګ نه ليدل کيږي . د افغاني حکومت د پوځي دريځ د پياوړتيا مقصد تر لاسه نه شو . ملي وحدت هم زيات له دې امله تامين نه شو چې ملګري کارمل هيله در لوده چې وړاندي به هم همداسي په کابل کې ناست او زموږ مرستې به ورسره وي . دې خبرې هم ناوړه اغيزه وښندله چې مورږ د افغاني مشرانو د پريکړو په لاره کې خنډونه اچول او هغه مو کمزوري کړل . ([1]_ مخ : ۳۳۲)

له بلې خوا په مجموع کې ټاکل شوې نقشه په ښه توګه نه ده پلي شوې خو خبره په خپله نقشه کې نه بلکه د هغې د پلي کولو په څرنګوالي کې ده . بايد هڅې ګړندۍ شي خو په عين حال کې ددې دوو خبرو دقيق روښانول هم په کار

---

[1] _ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دويم چاپ دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور .مخ : ۳۳۵

[1] _ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دويم چاپ دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور .مخ : ۳۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي . لومړی د دوو کلو په اوږدو کې له افغانستان څخه زموږ د پوځونو ایستل په ۱۹۸۷ ز کال کې دې په سلو کې پنځوس او پاتې نیمایي برخه دې په راتلونکي کال کې وایستل شي . دوهم د سیاسي ځواکونو د حقیقي دریځونو په پام کې نیولو سره د رژیم د ټولنیز بنسټ پراختیا . په دې اړه دې له ملګري نجیب او کیداي شي د افغانستان د خلکو د موکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې د سیاسي بیرو له نورو غړیو سره لیده کاته وشي . باید له پاکستان سره خبرې پیل کړو . مهمه داده چې افغانستان ته د امریکاییانو پښه را اوږده نه شي . خو زه فکر کوم چې د امریکې متحده ایالات به په افغانستان کې پوځي لاس وهنې ته زړه ښه نه کړي

اخرامیف : هغوی به خپل وسله وال ځواکونه افغانستان ته ونه لیږي .

دوبرینین : په دې لانجه کې کیدلی شي دامریکې له متحده ایالتو سره یوې موافقې ته ورسیږو . ([1] ـ مخ : ۳۳۷)

د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د سیاسې بیرو په غونډه کې د پوره بحث او نظریاتو له ارایه کولو وروسته چې په هغوی کې د افغانستان او سیمې وضع بر رسي شوه ، دوی ټولو له افغانستان څخه د شوروي د پوځونو د ایستلو په اړه یو شانته نظر درلود او تاکیدیې وکړ چې د افغانستان له حکومت سره باید مرسته وشي . په ګوندي او دولتي رهبری کې باید بدلون راشي تر څو د شوروي د پوځونو وتلو وروسته له ځان څخه د دفاع توان ولري .

---

[1] ـ ګروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش) . سري لښکري په افغانستان کې . مهتم او ژباړه ، داود جنبش دویم چاپ دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور .مخ : ۳۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳_میخانیل سرگوویچ گرباچوف واک ته رسیدل

میخانیل سرگووچ گورباچوف په ۱۹۸۵ ز کال د شوروي اتحاد د نوي مشر په توګه وټاکل شو. چې نوموړی په شوروي اتحاد کې د بیا جوړونې، ازادۍ او ازاد خیالۍ د مفکورې خپرونکی ګڼل کېږي. ګرباچوف په ۱۹۸۵ ز کال واک ته له رسیدو وروسته په شوروي اتحاد کې د بدلونونو د عملي کولو په خاطر د همدې د (۱۹۸۵) ز کال په اپریل کې د شوروي د کمونست ګوند پلینوم دایر کړ. د دې پلینوم غونډې په افغانستان کې د شوروي پر پوځي مداخلې باندې کلکه نیوکه وکړه، د دې مداخلې او اوږدې جګړې د تلفاتو او زیانونو بررسي یې پیل کړه. د افغانستان د قضیې د حل لپاره د ګورباچوف په اړه درې لارې موجودې وې.

۱_ د نظامي عملیاتو زیاتوالي چې پایله یې دواړو خواو ته زیات تلفات اړول دي.

۲_ د شوروي پوځونو فوري ایستل چې په دې صورت کې باید ماته قبوله شي او دې کار د شوروي حیثیت ته یې ډیر زیان اړوه.

۳_ د سیاسي حل له پاره د لارو پیدا کول تر څو په دې کار سره شوروي خپل حیثیت وساتي.[1] _ مخ: ۳۴۹

ګورباچوف دریمه لاره وټاکله اود ۱۹۸۵ ز کال له منې څخه یې د سیاسي حل له پاره هلې ځلې پیل کړې د ګورباچوف دویمه طرحه د نوي سیاسي تفکر پربنسټ د ختیځ او لویدیځ تر منځ د اړیکو ښه کیدل وو. دا د همدې موخې په خاطر په ۱۹۸۵ ز کال په ژنیو او ۱۹۸۶ ز کال په ریکجاویک کې د امریکا له جمهور رئیس رونالدریګن سره وکتل او له هغه سره یې له افغانستان څخه د پوځونو د ایستلو په اړه خبرې وکړې ځکه د نوي سیاسي تفکر طرحې په نړیواله کچه د اړیکو ښه کیدل او یو بل سره د ګډ فعالیت مفهوم درلود. ګورباچوف تحلیل کاوه چې نړۍ د بدلون په حال کې ده. د ټولې نړۍ خلک یو له

[1] پې بران و دیترکلي (۱۳۸۳ خورشیدي) قپقان افغان (حقیقت تجاوز شوروي بر افغانستان) مترجم عبدالرحیم احمد پروانی، انتشارات میوند، کابل افغانستان مخ: مخ: ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل سره د يو د بل په خواکې د ګډې همکارې هيله لري ، د نظامي مقابلې پر ځای بايد سياسي همکاري زياته شي . چې دا کار دوه اړخيزه همکارۍ او فعاليت ته اړتيا لري .ګورباچوف ته د لويديځ سره د اړيکو ټينګول او داخلي اصلاحاتو ډير ارزښت در لود .

ګورباچوف د شوروي د کمونست ګوند په ۲۷ مه کنګره کې له افغانستان څخه د شوروي پوځونو ايستل بحث اود بهرنۍ سياست له پاره يې لاندې څلور اصله وټاکل .

۱_ امنيت بايد دوېږي ، انتقام او مقاومت په دکترين باندي استوار نه وي .

۲ _ د امريکا او شوروي تر منځ اړيکي بايد په هر اړخيزه توګه برسي شي .

۳ _ که څه هم امريکا خپلو موخو ته د رسيدلو له پاره په نظامي ، او لوکوموتيف يا تحريک باندې اتکا لري ، مګر دامريکا د نظامي صنعت د کمپلکس اهداف د امريکا د خلکو له اهدافو سره تفاوت لري .

۴_ ننۍ نړۍ د جګړي له پاره ډيره کوچنۍ ده ، ډير زيان ويني نور بايد تسلحياتي مسابقه او هستوي جګړه و درول شي . [1]_ مخ : ۳۵۱

ګورباچوف په هلسنګي کې د لويديځو هيوادونو او شوروي ګډه غونډه دايره کړه . دې غونډه کې د شوروي او لويديځو هيوادونو اړيکو په ښه کيدو ، د جګړې د خطر د کموالي د اروپا امنيت او نورو موضوعاتو باندي بحث وشو ، دغه غونډه د ۱۹۸۲ ز کال د ډسمبر په ۲۲ مه (۱۳۶۵د سنبلي ۳۱ مه) پای ته ورسيده ، دواړو خواو موافقه وکړه چې د انتلانتيک ساحه به ديورال تر غرونو پوري د هوا له لاري کنتروله وي . هر وخت چې وغواړي يو د بل نظامي منابع او مرکزونه تفتيش کړي او همدارنګه يو دبل په نظامي تمريناتو کې برخه واخلي دهلسنګي موافقه د ختيځ او لويديځ په نږدې کيدو کې لومړنۍ ګام و . بيا د ۱۹۸۲ ز کال داکتوبر ۱۰ مه (۱۳۶۵ ل کال تلی ۱۸ مه) د امريکا جمهور

---

[1]_ پي بران و ديترکلي (۱۳۸۳ خورشيدي) قپقان افغان (حقيقت تجاوز شوروي بر افغانستان) مترجم عبدالرحيم احمد پروانی ، انتشارات ميوند ، کابل افغانستان مخ : ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

رئـیس رونالـدریګن او ګورباچوف پـه اسـلنډ کـې لیدنـه وکـړه د ګوربـاچوف دا وړاندیز وکړ چې دواړه خوا به تر لسو کالو پوري د هوا پیما راکټونو تولید او ازمایش څخه ډډه وکړي . خو د امریکا جمهور رئیس رونالدریګن دا وړاندیز رد کـړ . د امریکـا د دعمـل پـه مقابـل کـې شـوروي اتحـاد د امریکـا (۵) پنځـه دیپلوماتان د ۱۹۸۶ ز کال د اکتوبر پر ۱۸ مه له شوروي څخه خارج کړل امریکا هـم د شـوروي د دعمـل پـه مقابـل کـې ۵۰ پنځـوس شـوروي دیپلوماتـانو تـه لـه واشـنګتن څخـه د وتلـو امـر (د ۱۹۸۶ ز کـال د اکتـوبر پـر ۲۲ مـه) صـادر کړ . [1] _ مخ : ۵۳۲

د ۱۹۸۶ ز کال د اکتوبر په میاشت وه چې د اتریش په ښار کې د شوروي او امریکا د بهرنیو چارو وزیرانو لیدني هم مثبته پایله ور نکړه ، د دې هڅو په لړ کې د شوروي مشر ګورباچوف یو لیک د انګلستان د صدراعظمي مارګریت تاچر په نوم لندن ته ولیږه ، د شوروي سفیر د ۱۹۸۶ کال د نوامبر په نیمایي کې دا لیک هغې تـه تسلیم کړ . یوه اونۍ وروسته تاچر امریکا تـه ولاړه تر څو د ریګن سره خبري وکړي . د خبرو موضوع لـه امریکا او لویدیځو هیوادونو سره شـوروي اړیکـي وې . تاچر هم غوښتل چې د امریکـا او شـوروي تـرمنځ روغـه وشي . [2] _ مخ : ۳۵۶

ګورباچوف ۱۹۸۶ ز کـال د نـوامبر ۲۰ مـه (۱۳۶۵ ل کـال د قـوس ۵ مـه) ډهلي ته ورسید ، نوموړي ژورنالستانو ته د خپل سفر موخه د دواړو هیوادونو تر منځ د ښو اړیکو موجودیت په آسیا کې په موجوده ستونزو خبري کول ، د هستوي جګړي څخه مخنیوي د یو نړیوال سالم محیط منځ ته راوړل په ځانګړي ډول د هند سمندر او اروپا پاسفیک کې د وضعي په اړه خبري دي . ګورباچوف د افغانسـتان پـه اړه وویـل : مـونږ قصد نلرو چې هلتـه پاتي شو د افغانسـتان خلک هم دا خبره نه مني مونږ د یو مستقل او نا پیلیي افغانسـتان پلوي یو هغـه

[1] _ حق شناس ، شر احمد نصري (۱۳۸۵ خورشیدي) . تحولات سیاسي جهاد افغانسـتان . حلد اول مطبعه نعماني ، کابل افغانستان مخ : ۵۳۲

[2] _ حق شناس ، شر احمد نصري (۱۳۸۵ خورشیدي) . تحولات سیاسي جهاد افغانسـتان . حلد اول مطبعه نعماني ، کابل افغانستان مخ : ۵۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ لري نه ده چې مونږ یو سیاسي حل ته ورسیږو چې دا کار به له افغانستان څخه د شوروي عسکرو د وتلو زمینه برابره کړي . که امریکا او پاکستان موافقه وکړي ممکن ډیر ژر یو سیاسي حل ته ورسیږو .[1] _ مخ : ۵۴۵

د ۱۳۶۵ ل کال د لیندي د میاشتې په ۲۰ مه د افغانستان د حکومت په رهبري کې لاندي بدلونونه اعلان شو ، جنرال محمد رفیع د ملي دفاع وزیر په توګه ، نظر محمد د هغه په عوض د صدراعظم د مرستیال په توګه ، شاه محمد دوست د بهرنیو چارو له وزارت څخه لیري په ملګرو ملتونو په سازمان کې د افغانستان استازي په توګه عبدالوکیل دویتنام د سفارت څخه د بهرنیو چارو د وزیر په توګه ، ببرک کارمل هم له ګوندي او دولتي دندو څخه سبکدوش د هغه په عوض حاجي محمد څمکني چې یو غیري ګوندي شخص و د انقلابي شورا د رئیس په توګه وټاکل شو . نجیب له دې تغیر او تبدیل څخه وروسته دخپلو ملګرو سره شوروي ته سفر وکړ ګورباچوف نجیب ته وویل چې شورویان خپل دوستان یوازي نه پریږدي او خپلو انترناسیونالستي مرستو ته به دوام ورکړي . مګر اراده نلرم چې سور پوځ په افغانستان کې ډیر پاتې شي ولي هر هغه څه چې د شوروي اتحاد د پوځونو ایستل چټک کوي هغه د افغانستان د شاوخوا مسایلو د حل عادلانه موافقه ده .[2] _ مخ : ۵۴۸

ګورباچوف په ۱۹۸۶ ز کال په ولادي واستوک کې د وینا پر مهال له افغانستان څخه د شوروي پوځ د ۶ شپږو غونډونو د ایستلو اعلان وکړ او زیاته یې کړه چې د سیاسي توافق په صورت کې به ټول پوځونه وباسي . د ۱۹۸۶ زکال په اکتوبر کې د وعدې سره سم د غه غونډو نه ووتل ګورباچوف د

---

[1] _ حق شناس ، شر احمد نصري (۱۳۸۵ خورشیدي) . تحولات سیاسي جهاد افغانستان . حلد اول مطبعه نعماني ، کابل افغانستان مخ : ۵۴۵

[2] _ حق شناس ، شر احمد نصري (۱۳۸۵ خورشیدي) . تحولات سیاسي جهاد افغانستان . حلد اول مطبعه نعماني ، کابل افغانستان مخ : ۵۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي بیرو پـه غونډه کې وویـل : زمونږ ځانګړې موخه لـه افغانسـتان څخه د پوځونو ایستلو چټکتیا او د یو دوست افغانستان موجودیت ده . [3]_ مخ : ۳۵۳

د شـوروي د بهرنیـو چـارو د وزرات مرسـتیال کـارینکوف او لـوی درسـتیز اخرامیف داسې نظر درلود چې د افغانسـتان دولت د شـوروي پوځونو لـه وتلو وروسته ژوندي نه شي پاتې کیدلې . نو دافغانستان د خلق دیموکراتیـک ګوند باید پـه داوطلبانه توګه واک پریږدي او یو ائتلافي حکومت دې جوړ کړي . خو د بهرنیـو چـارو وزیـر ادوارد شـووارد نـادزې او د کـې ، جـي ، بـې رئـیس کریوچکوف داسې نظر درلود چې د شوروي د پوځونو لـه وتلو څخه وروسته هـم بـه د افغانسـتان اوسنی حکومت رهبري کـوونکی نقش ولـري . مګـر د ګورباچوف موخه تر هر څه ژر دشوروي پوځونو وتـل او دنجیب پـه رهبری د دولـت ساتل وو . د همدې موخې تـه درسیدو پـه خـاطر نجیب د ملي روغې جوړې کړنلاره اعلان کړه . [1]_ مخ : ۳۵۴

پـه پای کې د ګورباچوف د غوښتنې سره سم پـه ۱۹۸۹ ز کـال کې د شـوروي ټـول پوځونـه لـه افغانسـتان څخـه ووتـل. ګوربـاچوف پـه خپلـه وینـا کـې د اتـریخ حقیقت پـه ډاګه کړ : ((که کمونست ګوند خپلـه بقـا غـواړي د کلکو مارکسـیتي نظریاتو څخه دې لاس واخلي، ګوند تـه پـه کـار ده چې یـواځې د زیارکښې ډلـې پـر ځای د ټولو ډلـو د تنظیم رول ولوبوي .)) ده پـه بـوریس یلسـن بانـدې نیوکـه وکړه چې د کارکولو پرځایونو باندې یې د سیاسي فعـالیتونو بندیز لګولی وو . ده وویـل پـه تیریـو نـیم کـال کـې پـه سـلګونو او زرګونو غـړو کمونسـت ګونـد پرایښی دی، د ګوند بقا پـه انقلابي اصلاحاتو کې ده . [2]_ مخ ۱۷۲ _ ۱۷۳

---

[3] _ پې بران و دیترکلي (۱۳۸۳ خورشیدي) قپقان افغان (حقیقت تجاوز شوروي بر افغانستان) مترجم عبدالرحیم احمد پرواني ، انتشارات میوند ، کابل افغانستان مخ : ۳۵۳

[1] _ پې بران و دیترکلي (۱۳۸۳ خورشیدي) قپقان افغان (حقیقت تجاوز شوروي بـر افغانسـتان) مترجم عبدالرحیم احمد پرواني ، انتشارات میوند ، کابل افغانستان مـخ : ۳۵۴

[2] _ ولی محمد ، روسی اولني پراختیا غوښتنه مخونه ۱۷۲ _ ۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

گورباچوف په شوروي کې د کي ، جي ، بي استخباراتي سازمان رنګ کړ او کار کوونکي يې دفاع وزارت ته معرفي کړل . د ۱۹۹۱ ز کال د اګست په ۱۹ مه د ګورباچوف مرستيال ګيناډي کيانوف د ده پر ضد کودتاه وکړه ، خو بوريس يلسن کودتاه شنډه کړه او د کودتاه په تور د نورو کودتاچيانو سره يې د کي ، جي ، بي مشر کوچکوف هم ونيول . کوچکوف ستري محکمي ته په خپل بيان کې وويل : د ګورباچوف د حکومت د رنګولو موخه د شوروي اتحاد د مسکين کولو او پر هغه د واکمنۍ کولو په ترڅ کې د غربي هيوادونو د دسيسو څخه مخنيوی و . خو زه په دې خفه يم چې په دې هڅو کې بريالی نه شوم . د ناټو غړو هيوادونو پريکړه کړې وه چې لومړی شوروي اتحاد مسکين او بيا پرې واکمني وکړي . [1]_ مخ : ۱۷۳

ميخاتيل سرګوويچ ګورباچوف د يو لړ اصلاحاتو په اساس په لويديځ او امريکا کې ډير محبوبيت پيدا کړ په امريکا کې چې کله سرشميرنه وشوه او وه څلويښت ۴۷ سلنه وګړو د خپلې خوښې د شخص په توګه د ګورباچوف نوم واخيست . او ۷۹ سلنه خلکو د ده وړانديز د اتمي وسلو د بنديز د تړون په اړه دکال د شخص په توګه ګورباچوف غوره کړ . امريکايي مجلې ۱۹۸۸ ز کال دې دې غوره شخصيت په نامه ونوماوه . د واکمنۍ په وروستي پړاو د ۱۹۹۱ په جنوري کې نوموړی ته د سولې د نوبل د جايزي ګټونکې اعلان شو . او د ۱۹۹۱ په جون کې د ناروې د اوسلو په ښار کې د يوې ستري غونډې په ترڅ کې د جايزې ترلاسه کولو په مراسمو کې يوې ۲۱ کلنې افغاني مهاجره شهلا سلطاني د ګورباچوف په خبرو کې درې واره ورولويده خو دناروې پوليسو هغه له غونډې وويستله . [2]_ مخ :۱۷۴

د شوروي عسکرو د ويستلو پرسره ګورباچوف د سولې د نوبل جايزه واخيسته ، خوا فغانستان کې تر دې مهاله (۲۰۱۴ ز کال د اګست ۲۳) او ۱۹۹۳ ل کال اسد ۳۱ مه پوري سوله رانغله او د افغانانو د سولې ارمان پوره نه شو .

---

[1]_ ولي محمد ، روسي پراختيا غوښتنه : مخ : ۱۷۳

[2]_ ولي محمد ، روسي پراختيا غوښتنه : مخ : ۱۷۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ لمریز کال څخه تر ۱۳۷۱ زلمریز کال پوري
۱۹۷۹ ز کال ـ ۱۹۹۱ ز کال پوري د شوروي او افغانستان واکمنان

گڼه	دواک موده	د شوروي اتحاد واکمنان	د افغانستان واکمنې
۱	۱۹۷۸_۱۹۷۹	بریژنیف	نورمحمد تره کي او حفیظ الله امین
۲	۱۹۸۲ ډسمبر	بریژنیف وروستۍ دوره	ببرک کارمل
۳	ډسمبر۱۹۸۲_اپریل ۱۹۸۴	اندروپوف	ببرک کارمل
۴	اپریل ۱۹۸۴_مارچ ۱۹۸۵	کانستاتین چرینینکو	ببرک کارمل
۵	مارچ ۱۹۸۵	میخایل گورباچوف	ببرک کارمل
۲	۱۹۸۲_۱۹۹۱	گورباچوف	نجیب الله [1]ـ مخ ۱۲۷

[1] ـ ولي محمد ، اولني پراختیا غوښتنه : مخ : ۱۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴_ د ببرک کارمل گوښه کیدل او د ډاکتر نجیب الله واک ته رسیدل
[۱۳۶۵ ل _ ۱۳۷۱ ل]
[۱۹۸۶ ز _ ۱۹۹۲ ز]

په شوروي اتحاد کې له گرباچوف سره د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت د لوړ پوړي هئیت تر لیدنې وروسته شوروي مشران دې پایلې ته ورسیدل چې کارمل باید گوښه شي ، کارمل هم د خپلو شوروي ملگرو په دریځ پوه شوه ، څرگنده یې کړه ، موافق دی خو باید کابل ته ولاړ شي او له خپلو همکارانو سره خبرې وکړي ، فکر وکړی چې هر څه به په سمه توگه سرته ورسیږي ، ده هڅه کوله چې له وخت څخه استفاده وکړي . خو شوروي مشرانو له کارمل څخه د استعفا اخېستلو لپاره کریوچکوف چې له اندروپوف سره په ((کی ، جي ،بی ،)) کې کار کاوه او دکابل د رژیم له لوړ پوړو چارواکو سره یې پوره بلدیت درلود وټاکه .

هغه ته ویل شوي وو چې پرته له شورماشوره له کارمل څخه استعفا واخلي کریوچکوف چې کله کابل کې له کارمل سره لیدنه پیل کړه ، کارمل د گوابښ په توگه وویل : د شوروي د ډاکترانو د غمخورۍ له برکته زه ځان ډیر ښه احساسوم او روغ ، رمټ یم . کریوچکوف ورته وویل : په افغاني مشرتابه کې ستونزې را منځ ته شوي . شوروي مشران له تاسې غواړي چې د یو صادق (انترناسیونالست) ملگري او د هغوی د همکار په توگه خبرې وکړي چې تل یې ټولنیزې گټې له خپلو شخصي گټو څخه لوړې گڼلې دي . کارمل وویل ټول هغه معلومات چې په دې وروستیو وختونو کې سفیر او د((کی ، جی ، بی)) استازي مسکو ته ور کړل هغه ټول دروغ دي . ([1]_ مخ : ۱۲۳)

کارمل فکر کاوه چې اوس څه وکړي د شوروي مشرانو سلا ومني او که د شوروي په گټو گوزار وکړي ، . په دې وخت کې کارمل په خبرو کې بند بند شو

---

[1] _ شیبارشین . ل ، و (۱۳۸۲ ل) . دمالتکولاس ، ژباړن محمد طاهر کاښی ، د افغانستان نشرات کلتوري ودي ټولنه ، چاپ دانش کتابتون پیښور . مخ ۱۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ناڅا په يې سمدستي چيغه کړه مامړ کړئ ، ما قرباني کړئ، خو چې دا قرباني ملت ومني ، د کريوچکوف خبرو ته غوږ نه نيوه او اجازه يې نه ورکوله چې دده خبرې ورغوڅې کړي ، قهر او غضب يې زياتيده او په لوړ اوازيې کې خبرو ته ادامه ورکړه او د شوروي رهبري يې ملامته کړه . کريوچکوف ورته وويل چې د مسکو له خبرو په افغانستان کې څوک خبر نه دي . په دې وخت کې کارمل په غضب شو ځواب يې ورکړ . تاسو فکر کوئ چې افغانان خره دي ، کارمل زياته کړه داسې پلان جوړ شوی چې ما له مينځه يوسي ، زما په زرگونو ملگري او همکاران به بنديخانې ته وغورځول شي . تاسي پر مونږ باور نه لرئ ، او مونږ ته دا را يادوئ چې په ۱۹۷۹ ز کال په مسکو کې د تره کي او بريژنيف له تودې ليدنې يوه اونۍ وروسته تره کی د امين له خوا ووژل شو . ولې شورويان زمونږ د هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه کوي ؟([1] ـ مخ : ۱۲۸)

کريوچکوف د کارمل د دې خبرو په ځواب کې وويل چې شوروي حق لري څکه هغوی په افغانستان کې انترناسيونالستي دنده سرته رسوي او وژل کيږي ، تاسې بايد خپل ځان او د افغان انقلاب وساتئ ، کارمل په لوړ آواز وويل د افغان انقلاب په ارامه پريږدئ . تاسې وايې چه په افغانستان کې شورويان وژل کيږي خپل پوځو نه مو وباسئ ، پريږدئ چې افغانان په خپله د انقلاب ساتنه او دفاع وکړي . خو کريوچکوف ټينگار وکړ چې د استعفا موضوع له کابله پيل شوې ده . مسکو يوازې مرسته کوي چې وضع خرابه نه شي د ورځې په نيمايي کې د دفاع ، کورنيو چارو او دولتي امنيت وزيران کارمل ته ورغلل او په زغرده يې کارمل ته وويل چې استعفا ورکړه ، کارمل هغوی ته هم سخت ځواب ورکړ خو نورنا اميده شو او هيڅوک د هغه په دفاع کې ونه دريدل بالاخره کارمل تسليم شو او خپله استعفا يې ورکړه . [2] (مخ : ۱۷۰)

دې سره جوخت د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د پرچم په اړخ کې اختلاف پيدا شو . د دي اختلاف پر مهال د گوند د سياسي بيرو اکثريت غړي

---

[1] ـ شيبارشين . و ، ل (۱۳۸۲ ل) ، د مسکو لاس . مخ : ۱۲۸

[2] ـ شيبارشين . و ، ل (۱۳۸۲ ل) ، د مسکو لاس . مخ : ۱۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رهبرۍ د بدلیدو پلوي وو ، اودا کار يي يوه اړتيا بلله دوی دې پايلې ته رسيدلي وو چې د ببرک کارمل پر ځای نجيب وټاکي.

د ۱۳۶۵ ل کال د ثور په ۱۴ مه (۱۹۸۶ ز کال د مې په ۴ مه) د گوند د مرکزي کميتې په اتلسم پيلنوم کې د ببرک کارمل پر ځای ډاکتر نجيب د گوند د عمومي منشي په توگه وټاکل شو . همدارنگه د ۱۳۶۵ ل کال دقوس په ۲ مه حاجی محمد څمکنی د ببرک کارمل پر ځاي د انقلابي شورا د رئيس په توگه وټاکل شو ، په دي اړه د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د سياسي بيرو غړي او دخلق جناح ته منسوب مير صاحب کاروال داسې نظر لري : ((په رهبرۍ کې بدلون د شورويانو د فشار په اساس صورت موند او د کارمل په استعفا کې د گوند داخلي فشار هم موجود و ، ځکه چې ببرک کارمل له شوروي څخه کابل ته راغی ، له ده څخه دولتي لوړ پوړو چارواکو لکه د گوند د سياسي بيرو غړي صالح محمد زيري د ملی دفاع وزير نظر محمد ، د کورنيو چارو وزير سيد محمد گلاب زوی، د دولتي امنيت وزير يعقوبي د استعفا غوښتنه وکړه ، په کابل کې فوق العاده حالت و ، د کارمل د طرفدارانو تيلفوني اړيکي قطع شوي هوايي پروازونه بند شول ، خو کارمل خپله استعفا د شوروي استازي کريوچکوف ته ورکړه ، وروسته تر هغه د گوند په اتلسم پلينوم کې يې استعفا ومنل شوه .)) [1]_ مخ: ۴۳۳ _ ۴۳۴)

د ببرک کارمل له استعفا وروسته په گوند کې اختلاف زيات شو د خلق اړخ هم په دوو ډلو وويشل شو هغوی چې له نجيب سره کار کاوه عبارت وو له: (محمد اسلم وطنجار ، رازمحمد پکتين ، شيرجان مزدوريار ، انجينر نظر محمد او هغه ډله چې د نجيب مخالف شوي وو عبارت دي له : سيد محمد گلاب زوی ، شهنواز تنی ، نياز محمد مومند ، مير صاحب کاروال . مگر د امين پلويان لکه عبدالرشيد جليلي ، ډاکتر شاه ولي ، عبدالحکيم شرعي جوزجاني ، عبدالقدوس غوربندي ، محمود سوما له بندي خانې څخه تر خوشې کيدو وروسته بي طرفه پاتي شول ، عبدالکريم ميشياق او د ستگير

---

[1]_ انديشمند محمد اکرم . (۰) حزب ديموکراتيث خلق افغانستان . کودتاه فروپاش ۴۳۳ _ ۴۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنجشيري په دولت کې شامل وو خو له نجيب سره جوړ نه وو . او کارمل ته يوازې محمود بريالی ، انا هيتا راتب زاد ، نور الحق علومي ، مجيد سر بلند ، سرور منگل ، امتياز حسن ، واسع کارگر ، عبدالستار پردلی وفادار پاتې شول . (1_ مخ : ۹۸۰ _ ۹۸۱)

د پرچم د اړخ نورو غړو د لاندې دلايلو پر بنسټ د نجيب په گټه خپله موضوع بدله کړه .

۱ _ د ببرک کارمل د ليرې کيدو تصميم ، د شوروي له خوا نيول شوی دی نو د هغوی په مقابل کې مقاومت بې گټې دی .

۲ _ که چيرې مقاومت وکړي پرچميان متلاشي کيږي .

۳_ ببرک کارمل په خپله استعفا ور کړې ده .

دستگير پنجشري وايي دا يوه سپينه کودتاه وه چې د امنيتي وزارتونو د مسئولينو له خوا پرته له وسله وال پاڅون څخه سرته ورسيده . مگر د خلق جناح د نجيب په ملاتړ کې هيڅ گټه و نه کړه او په پايله کې يې ډير زيان وليد . 2 مخونه :۴۳۵_۴۳۲

حاجي محمد څمکنی د ۱۳۲۵ ل کال د سنبلې له ۲۹ مې (۱۹۸۲ ز د سپتمبر له ۲۰ مې) څخه ۱۳۲۵ ل کال د قوس تر ۹ پورې د انقلابي شورا د سرپرست په توگه دنده اجرا کړه ، چې ۱۳۲۵ کال د قوس په ۹ مه د لوی جرگې له خوا ډاکتر نجيب دهغه په عوض . د جمهور رئيس او حاجی محمد څمکني يې د مرستيال په توگه وټاکل شول ، په ياده لويه جرگه کې نوی اساسي قانون تصويب او د هيواد نوم د افغانستان له ديموکراتيک جمهوريت څخه دافغانستان په جمهوريت باندې بدل شو . د نجيب تر ټولو سخته مقابله د جلال اباد جگړه وه چې پوځ د ده سخت ملاتړ وکړ . او د ۱۹۸۹ ز کال په

---

[1] _ کشتمند ، سلطانصی . (۰) يادداشت هاي سياسي و رويداد هاي تاريخي مخونه : ۹۸۰_۹۸۱

[2]_ انديشمند ، محمد اکرم . (۱۳۹۱ هـ) حزب ديموکراتيک خلق افغانستان کودتاه و فروبې مخونه : ۴۳۵ _ ۴۳۲ .

جولای کې پیښنه شوه . همدارنګه ډاکتر نجیب الله د ۱۹۹۰ ز کال په جولای کې د ګوند دویمه کنګره دایره کړه ، په دې کنګره کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نوم د وطن د ګوند په نوم تصویب شو . ([1]_ مخ : ۹۸۵ _ ۹۸۶)

---

[1]_ کشتمند ، سلطانعلی . (۰) یاداشت های سیاسي و رویدادهای تاریخي مخونه : ۹۸۵_۹۸۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴،۱ ـ د ډاکتر نجیب الله کورنی او بهرنۍ پالیسي :

کله چې نجیب الله د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو له انتخابیدو سره سم په ګوندي او دولتي سیاست کې بدلون راغی .ډاکتر نجیب الله د هیواد د عیني واقعیتونو پر بنیاد خپله طرحه یې (د ملي روغې جوړې سیاست) چې په حقیقت کې د شخړو د هوارولو نوې لاره و او ژورې انساني محتوا یه لرلو سره د افغانانو له جګړو څخه دافغانانو د ژغورلو او په هیواد کې د تل پاتې سولې د ټینګښت لاره وه . د ۱۳۶۵ ل کال د جدي د میاشتي په ۱۳مه نیټه یې په ګوندي غونډه کې د یو ستراتیژیک هدف په توګه وړاندي کړه ، په پای کې د غونډې د ګډونکونکو له خوا تصویب شوه . او د همدغې ورځې له غرمې څخه وروسته په یوې درندې غونډه کې چې په هغې کې ګوندي او غیر ګوندي مشران را ټول شوي وو ، د نجیب الله له خوا د ملي روغې جوړې سیاست رسماً اعلان شو . د ۱۳۶۵ ل کال د جدي په ۲۵ نیټه یې یو اړخیز اوربند اعلان کړ او د ملي روغې جوړې سیاست عملي پلي کیدل پیل کړل ، همدا ډول د نوي سیاست څخه په پیروی د ۱۳۶۵ کال د دلوې د میاشتې په لومړۍ نیټه د سیاسي بندیانو د ازادولو په اړه د ډاکتر نجیب الله له خوا د بخښني عمومي یو فرمان صادر شو چې د هغې په اساس په زرګونو بندیان خوشې کړل شول . ([1]ـ مخ : ۱۵)

د ملي روغې جوړې سیاست هغه وخت په لاندنیو څلورو اصولو ولاړ و .

۱ ـ له یوځې پلوه په ټول افغانستان کې د سولې بسیا کیدل (یعني د وسلې ټولول اویوې قانوني افغاني مرجع ته سپارل .

۲ـ په سیاسي ډګر کې ائتلاف ، سیاسي پلورالنیزم ، دموکراسي او یوه پراخ بنسټه حقوقي اداره جوړول .

۳ـ له اقتصادي ، ټولنیز پلوه د اقتصاد د ټولو ډولونو همزمان ممکنه وده او پرمختیا او د ازاد بازار اقتصادي سیستم تقویه .

۴ـ د ملي روغې جوړې په برنامه کې درې مسئلې د ړومبني عملي اقدام په توګه په ګوته شوې وې .

الف : شپږ میاشتنی یو اړخیز اوربند .

---

[1] ـ نوید ، نورالبشر (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن مخ : ۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب : دوسله وال اپوزسیون په ګډون د ملي وحدت د حکومت تشکیل .
ج : تقریباً د پنځه میلیونو په شاوخوا کې د افغاني مهاجرینو له پاکستان او ایران څخه راستنیدل . ([1] ـ مخ : ۱۵)

د دې سیاست معني دا وه چې د افغانانو تر مینځ د ورور وژنې او وینې تویولو بهیر پای ته ورسیږي . تر څو خپل مینځي ستونزې ته د تیریدنې او ګذشت په روحیه د افغانانو د خپل منځي ډیالوک له لارې د حل امکان پیدا کړي ، د قدرت له یو اړخیز انحصار څخه ډډه وشي او یو پراخ بنسټه ملي اداره جوړه شي . او داسي فضاء را منځ ته شي چې ټول افغانان د ازادو ټاکنو له لارې د خپل سرنوشت د ټاکلو وس پیدا کړي ، ډاکتر نجیب الله د همدې سیاست د پلي کولو په خاطر (۱۳۶۶ کال) د سرطان په میاشت کې د نوي اساسي قانون مسوده خپره کړه . د مخالفینو په شمول له ټولو خلکو څخه غوښتنه وشوه چې په دغه مسوده کې د بدلون په اړه خپل رغنده نظریات د اساسي قانون کمیسون ته واستوي ، څو میاشتې وروسته د نوي اساسي قانون د تائید او تصویب په خاطر لویه جرګه په کابل کې دایره شوه د نو ي اساسي قانون مسوده له یو لړ تغیراتو او بدلونونو څخه وروسته د لویې جرګې د برخه والو له خوا د ۱۳۶۶ ل کال د قوس د میاشت په نهمه نیټه تصویب شوه او ډاکتر نجیب الله یې د نو ي جمهور رئیس په توګه وټاکه . ([2] ـ مخ : ۱۲)

د ملي روغې جوړې د سیاست ستره بریا د ۱۳۶۷ ل کال د حمل د میاشتې په ۲۴ مه نیټه د ژنیو تړون لاس لیک کیدل وو چې د دې تړون پر بنسټ د ۱۳۶۷ ل کال د دلوې د میاشتې په ۲۶ مه نیټه د شوروي پوځونه په بشپړه توګه له افغانستان څخه ووتل او ډاکتر نجیب الله دا ورځ د ملي نجات ورځ اعلان کړه . نوموړي د ګوند د نوم او کړنلارې د بدلون لپاره د ۱۳۶۹ ل کال د سرطان د میاشتې په شپږمه نیټه د ګوند کنګره دایره کړه . ګوند د وطن د ګوند په نوم یاد شو او د پخوانیو بنیاد ګریوو او غیري عملي شعارونو سره یې مخه ښه وکړه . او په ګوند کې د روغې جوړې تګلاره په نوې روحیې سره

---

[1] ـ نوید ، نورالبشر (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن مخ : ۱۵
[2] ـ نوید ، نورالبشر (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن مخ : ۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمبال کړه . د ملګرو ملتونو د دفتر تر مستقیمي سرپرستۍ لاندې او د هغوی په ضمانت د قدرت د ویش او یا بې طرفي شورا ته د لیږدولو میکانیزم د خبرو مهمه موضوع وه .د دغو خبرو رغنده پایلې د ملګرو ملتونو په پنځه فقریزه پلان کې انعکاس وموند .(1_ مخ : ۱۷)

ټول تدبیرونه په چټکه توګه سرته رسیدل تر څو د ۱۳ کلنۍ جګړې له ناورین څخه ستړي افغانان د یوې همیشنۍ سولې د برې لور ته ورسوي . نجیب د ملګرو ملتو د سکرتر جنرال پطروس غالي د غوښتنې په اساس او د هغه د ځانګړي استازي او مرستیال بنین سیوان د پنځه فقره ایزه پلان له مخې د دولتي واکه څخه د ګوښه کیدو او د قدرت د لیږدولو د ژمنې په اړه د ۱۳۷۰ ل کال د حوت د میاشتې په ۲۷ مه نیټه خپله تاریخي اعلامیه صادره کړه . په دې ترتیب د ملي روغې جوړې په لار کې ټولې بهانې او خنډونه عملاً ایسته شول ، نجیب ټولو ژمنو ته وفادار پاتې شو . (2_ مخ : ۱۸)

په نړیواله کچه سیاسي بهیر د ډاکتر نجیب الله په زیان وو ځکه ده د ۱۹۹۱ ز کال د اګست ۱۹ نیټې له کودتاه وروسته په مسکو کې د نجیب ملاتړ ضعیفه شو او د ۱۹۹۱ ز کال په سپتمبر کې شوروي او امریکا موافقه وکړه چې د ۱۹۹۲ ز کال له جنوري په وروسته به د دواړو لورویو له ملاتړ څخه لاس اخلي . مسکو د دې سربیره اعلان وکړ چې کابل ته به دهغوی د اړتیا وړ غله د سوزیدو توکي او وسله لږه او یا بنده کړي او خپل ټول مشاورین به له افغانستان څخه وباسي . د ۱۹۹۱ ز کال د نوامبر په دولسمه د پروفیسور برهان الدین رباني په مشرۍ د څلورو تنظیمونو استازي مسکو ته لاړل . د دې لیدنې په پای کې یوه اعلامیه خپره شوه چې د مجاهدینو په رسمیت پیژندلو معنی یې درلوده . ځکه دواړو لوریو اظهار وکړ چې په افغانستان کې مجاهدینو ته د واک په انتقال موافق دي . مسکو مجاهدینو ته د قدرت انتقال قبول کړ خو د نجیب د رژیم سرنوشت نامعلوم و ، د مجاهدینو تر مینځ د اختلاف موجودیت ، بنسټ پالني څخه د امریکا او

1 نوید ، نورالبشر (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن مخ : ۱۷

2 _ نوید ، نورالبشر (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن مخ : ۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویدیځ ویره او د خپل پیاوړي پوځ د موجودیت په وجه نجیب عقیده درلوده چې د ده رژیم به په خپل ځای پاتې شي (1_ مخ: ۳۵۲)

ځکه ډاکتر نجیب الله د دې پوښتني په ځواب کې چې د ملي روغې جوړې سیاست له کومه ځاي څخه سرچینه اخلي؟ داسي ځواب ورکړ. څو ځله ما په مختلفو غونډو کې دې مسالي سره تماس نیولی چې پنځه کاله مخکې د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د ۷ مي نیټې له بدلون وروسته ټول تجارب جمعبندي کړل. او د دیني علماو او روحانیونو او د افغانستان د مختلفو شخصیتونو سره له لیدني وروسته د ملي روغې جوړې لومړنۍ مفکوره له همدې ناستو او د نظر له تبادلې وروسته د ملي روغې جوړې کړنلاره مینځ ته راغله په تدریجي بڼه د مختلفو ډلو او شخصیتونو له نظریاتو څخه وروسته دې نتیجې ورسیدو چې د جګړې د بندیدو لپاره یوازینۍ لاره ملي روغه جوړه ده. (2_ مخ: ۴۸۲)

نجیب الله د ۱۳۶۵ ل کال د مرغومي په ۲۵ مه نیټه شپږ میاشتني اوربند اعلان او په اعلامیه کې له ځینې نظامي ځایونو څخه اصلي مرکزونو ته د نظامي قطعاتو د راګرزیدو یادونه شوې وه. نجیب د ملګرو ملتونو د عمومي منشي او د هند صدراعظم راجیو ګاندي، دزیمبابوې صدراعظم رابرت موګابي چې د نا پیلیو هیوادونو د جنبش نوبتي غونډې ریس و. د پاکستان او ایران رهبرانو ته لیکونه واستول او له هغوی څخه یې وغوښتل چې د ملي روغې جوړې د سیاست په عملي کیدو او له مخالفینو سره د ائتلافي دولت په جوړیدو کې مرسته وکړي، خو په پېښور کې د مجاهدینو د ګوندونو رهبرانو په یو پراخه غونډه کې چې د (۱۳۶۵ کال دجدي په ۲۷) دایره شوه د نجیب

---

[1] _ طنین، ظاهر (۱۳۸۴ هـ ش). افغانستان در قرن بیستم. مخ: ۳۵۲

[2] _ اندیشمند، محمد اکرم. (۱۳۹۱ هـ ش). حزب دموکراتیک خلق افغانستان کودتاه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله د دولت طرحې رد کړې مګر د نجيب دولت د خپلې کړنلارې تطبيق ته ادامه ورکړه . ([1] ـ مخ : ۴۹۱)

نجيب د خپلې کړنلارې د تطبيق په خاطر مسکو ته د دريو اونيو له سفر (۱۹۸۷ ز کال په جولاي او اګست کې) څخه تر را ګرزيدو وروسته د مجاهدينو سره د ائتلافي حکومت د جوړيدو له پاره خپل تياري وښود . ده وړانديز وکړ چې مجاهدينو ته به نوموړی د انقلابي شورا ، جمهور رئيس او وزيرانو شورا د مرستيالانو څوکۍ ، لويه څارنوالي او ۱۳ وزارتونه ورکړي ، او د ګوند په سرتاسري کنفرانس کې چې ۱۹۸۷ ز کال د اکتوبر په ۱۸ ـ ۲۰ نيټې پورې داير شو ، د ملي روغې جوړې د سياست اساسي کرښې . ترسيم او مشخصې شوې . لکه د ګوندونو ازادي ، د ائتلافي ادارو جوړول ، د ګوند له چپي سازمان سره اتحاد ، يو اړخيزه اوربند د نوي اساسي قانون تصويب د جمهور ريس ټاکنه . ([2] ـ مخ : ۴۹۲)

ډاکتر نجيب الله په واکمنۍ کې د ملي روغې جوړې د سياست د عملي تطبيق په خاطر د ژانيو تړون او يو شمير نور اړين تضمين ليکونه او تړونونه د نړيوالو سترو قدرتونو (امريکا او شوروي) تر مينځ لاس ليک شول تر څو په افغانستان کې سوله راشي . مونږ دلته د لوستونکو د معلوماتو لپاره دغه تړونونه کټ مټ ليکو :

د ژنيو تړون :

ـ د افغانستان د جمهوري دولت اود پاکستان اسلامي جمهوريت تر منيځ دوه اړخيزه تړون او د دواړو هيوادو تر منځ د اړيکو د اصولو پر ځانګړې توګه د نه مداخلې په اړه موافقه .

ـ د افغانستان جمهوريت او د پاکستان اسلامي جمهوريت وروسته له دي څخه د متعاهدينو په نوم ياديږي .

---

[1] ـ انديشمند ،حاکميت فروپاسي . انتشارات ميوند ، کابل افغانستان مخ : ۴۹۱

[2] ـ انديشمند ، محمد اکرم . (۱۳۹۱ هـ ش) . حزب ديموکراتيک خلق افغانستان مخ : ۴۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د اړیکو د عادي کولو د نه مداخلي د اصولو رعایتول ، په مقابل کې د ښه ګاونډیتوب رواجول ، د نړیوال او سیمه ایزه امنیت د ټینګښت په خاطر مرسته .

ـ د یو بل په کورنیو چارو کې د نه لاس وهنې د اصل بشپړ مراعتول او په نظر کې نیولو سره لوی دولتونه هم د نړیوالې سولې د ساتنې په احترام او لکه څرنګه چې د ملګرو ملتونو منشور ته ژمن دي .

ـ د هیوادونو د دې حق مراعتول چې هغوی د خپلو خلکو ارادې سره سمه ازادي او حق لري چې خپل سیاسي ، اقتصادي ، ټولنیز او فرهنګي نظامونه وټاکي ، تاکید کیږي چې په دې برخه کې به دهیڅ ډول فشار ، تهدید او قهر څخه کار نه اخستل کیږي .

ـ د ملګرو ملتونو د منشور او هغې قطعه نامې ته وفاداري چې د ملګرو ملتونو له خوا د نه مداخلې په اړه تصویب شوې په ځانګړې توګه د نړیوال حقوقو هغه اعلامیه چې د دولتونو تر مینځ د دوستانه اړیکو مرستې چې د ملګرو ملتونو د منشور سره مطابقت ولري د (1990 ز کال) د اکتوبر په ۲۴ مه تصویب شوې ده . همدارنګه ملګرو ملتونو د هغې اعلامیې سره سم چې د ۱۹۸۰ ز کال د ډسمبر په ۹ مه نیټه تصویب شوې ده په لاندې موادو موافقه وشوه .([1] ـ مخ : ۴۰۱) .

لومړۍ ماده :

د دواړو متعاهدینو تر مینځ اړیکې ښایي . د دولتو د نه مداخلې د اصولو سره سم تنظیم شي .

دویمه ماده :

---

[1] ـ دیه ګو کودووز ، سیلګ اس . هار سیون . (۳۸۹ هـ ش) پشت پرده افغانستان . مترجم : اسدالله شقایي ، چاپ اول . انتشارات بین المللي الهیدي . تهران مخ : ۴۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نه مداخلې داصل د تطبيق او تحقق په خاطر ، دواړه خواوې وعده کوي چې لاندې تعهدات به اجرا کوي .

۱_ ملي حاکميت ، سياسي ازادي ، ځمکنۍ بشپړتيا ، ملي وحدت او د نه مداخلې په اړه تعهد کوي او هم دواړه هيوادونه به د يو بل فرهنګي ميراث او ملي هويت ته به احترام کوي .

۲ _ خپل سياسي حاکميت اقتصادی ، کلتوری او ټولنيز نظام به له هر راز بهرنۍ مداخلې ، فشار او تهديد پرته دخلکو د غوښتني سره ټاکي . دواړه خواوې به د يو بل ټولو حقوقو ته درناوي کوي

۳_ د يو بل سرحدي پولو باندېنه تيري ، د هر راز زور او تهديد څخه ډډه کول ، د يو بل نظام او کورنۍ چارو کې نه مداخله چې د هيوادونونظامونو ته خطر پيښوي او د تاوتريخوالي لامل ګرځي . دمتعاهدينو ژمنتيا .

۴_ د دې ډاډ ور کول کيږي چې يو د بل د هيواد په قلمرو کې د هغه هيواد حاکميت ، ازادي ځمکنۍ بشپړتيا ، ملي وحدت ، د سياسي ، اقتصادي ، اجتماعي ثبات د له مينځه وړلو په غرض له هيڅ ډول طريقې څخه استفاده نه کوي .

۵_ له وسله والې مداخلې څخه ډډه کول چې هغه د سياسي نظام د له مينځه وړلو ، نظامي اشغال او يا بله کومه بڼه ولري . يو د بل په کورنيو چارو کې د پټې مداخلې او يا هر ډول کړنه چې د مداخلې بڼه ولري. چې د غه مداخلې په کورنيو چارو کې د نظامي ، سياسي يا اقتصادي بڼه ولري . معظم متعاهدين بايد له هر ډول عمل څخه چې د زور بڼه ولري ډډه وکړي .

۶_ معظم متعاهدين بايد له هر ډول کړنې څخه چې د مقابل هيواد د وضعې د بې ثباتۍ او ضعيفه کيدو لامل ګرځي ډډه وکړي .

۷ _ دواړه متعاهدي خواوې بايد له هر ډول تحريک ، هڅونې او تشويق څخه ډډه وکړي چې په مقابل هيواد کې د ملي وحدت د نظام د کمزوری کيدو او له مينځه تګ سبب کيږي .

۸_ د يو بل مخالفينو ته نظامی زده کړې ، هغوی ته وسله او مالي مرستې په واک کې ور کول چې پايله يې يو نظامی قوت جوړه وي د يوبل پر ضد دسيسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډل کیږي . دغه راز د یو بل هیواد قومونو ته پسي او وسله لیږل د یوبل په داخل کې لاسوهنه ده . ترې ډډه کول د هرې خوا ضمه واری ده .

۹ـ د هغه هیواد سره دموافقې یا تړون لاس لیک کول څخه ډډه کول کوم چې د مقابل هیواد په کورنیو چارو کې د مداخلې سبب کیږي .

۱۰ـ د مقابل لوري په کورنیو چارو کې د مداخلې په منظور د هر ډول توهین ، بد ویلو او پرو پاګندې فعالیتونو څخه ډډه کول .

۱۱ـ د متعاهد لوري پرضد باید د هر ډول تر وریستې او ورانکارې ډلې له ملاتړ څخه مقابل لوري دی ډډه وکړي . کوم چې د هغه هیواد په کورنیو چارو کې د مداخلې بڼه ولري .

۱۲ـ هغو ډلو ته د پناه مرستې ، تربیه او وسله وال کولو چې د قومې یا سیاسي او دې ته ورته په خپلو سرحدونو کې دمقابل لوري د نظام د له مینځه وړل چې په بې نظمۍ ګډوډۍ کې ترې ګټه واخلي ډډه پکار وه . او رسنۍ هم باید د ناوړو تبلیغاتو څخه خود داري وکړي .

۱۳ـ د هر هغه عمل ته اجازه نه ور کول چې مداخله ګڼل کیږي

دریمه ماده :

نوموړی تړون د ۱۹۸۸ ز کال د مې له ۱۵ مې نیټې څخه د اجرا وړ دی .

څلورمه ماده :

هغه کړنې او اقدامات چې دواړو خواو ته د دې تړون د دویمې مادې د موادو د تطبیق لپاره اړین دي . د دې تړون د اجرا تر نیټې پورې باید بشپړ شي .

پنځمه ماده :

دغه تړون په انګلیسي ، پښتو او اردو ژبو لیکل شوی دی . د اختلاف د پیدا کیدو په صورت انګلیسي متن د اعتبار وړ دی .

د دې تړون پنځه اصلي نسخې نن ۱۹۸۸ ز کال د اپریل ۱۴ مه په ژنیو کې تهیه شوی دی .

د بهرنیو چارو وزیر عبدالوکیل د افغانستان د جمهوري دولت استازي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بهرنیو چارو وزیر زین نوراني د پاکستان د اسلامي دولت استازي . ([1]_ ۴۰۲_۴۰۳)

د نړیوال تضمین اعلامیه :

_ د امریکا د متحد ایالاتو او شوروي اتحاد د سیوسیالستي جمهوریت .

_ د افغانستان جمهوري دولت او د پاکستان د اسلامي دولت له سیاسي توافق څخه چې د مذاکراتو له لارې یو تړون لاس لیک او غواړي خپلې اړیکې عادي کړي ،. د ښه ګاونډیتوب روحیه په دواړو هیوادونو کې تبلیغ کړي تر څو په سیمه او نړۍ کې سوله ټینګه کړي ملاتړ یې کوي .

_ د پاکستان او افغانستان د دولتونو تر مېنځ چې کوم اهداف په تړون کې وټاکل شول عملي او ددې اصولو په رعایت د حاکمیت استقلال ، ځمکنۍ بشپړتیا تضمین او له هغوی سره د چارو په اجرا کې مرسته کوي .

_ د افغانستان جمهوري دولت او د پاکستان اسلامي جمهوریت به یو د بل په کورنیو چارو کې د هر ډول لاس وهنې څخه ډډه کوي . ټولې دوه اړخیزه اړیکې په ځانګړي ډول د نه مداخلې اصولو ته متعهد او له ټولو هیوادونو څخه غوښتنه کوي چې همداسې عمل وکړي .

_ دغه اعلامیه له (۱۵ / مي ۱۹۸۸) څخه د اجرا وړ ده .

_ دغه اعلامیه د ۱۹۸۸ ز کال د اپریل په پنځلسمه په ژنیو کې په پنځو اصلي نسخو کې چې هر یوه یې په انګلیسي او روسي ژبو تهیه شوې ده د ټول متونو معتبر دی . د امریکا د متحد ایالاتو استازی جورج بي شولتز . د شوروي د سیوسیالستي جمهوریت استازي ادوارد شوارد نادزي (۱ _ مخ : ۴۰۴ _ ۴۰۵)

---

[1] _ دیه ګو کودووز ، سیلګ اس . هارسیون . (۳۸۹ هـ ش) پشت پرده افغانستان . مترجم : اسدالله شقايي ، چاپ اول . انتشارات بین المللي الهیدي . تهران مخ : ۴۰۲_۴۰۳

۱ _ دیه ګو کودووز ، سیلګ اس . هارسیون . (۳۸۹ هـ ش) پشت پرده افغانستان . مترجم : اسدالله شقايي ، چاپ اول . انتشارات بین المللي الهیدي . تهران مخ : ۴۰۴ _ ۴۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي روغې جوړې د کړنلارې سره سم د ولایاتو له سطحې څخه تر قریو او کلیو پورې به ائتلافي اداري جوړې کړي . تر څو محلي قوماندانان د دوی سره یو ځای شي . ځکه وسله والو هم کولای شول چې د روغې جوړې د کمیسون د غړي او رئیس په توګه وټاکل شي . د سیاسي ګوندونو فعالیت هم ازاد شو . جهادي تنظیمونه هم کولی شي په ولایتونو کې دفترونه پرانیزي دولت به د هغوی امنیت ونیسي .[2] مخ : ۸۸۹ . د ډاکتر نجیب الله د واکمنۍ پر مهال د موجودو سیاسي ګوندونو څخه په لاندې ډول یادونه کوو . چې د دولت په چوکاټ کې یې فعالیت کاوه .

۱ ـ وطن ګوند (د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند) د نوم په تغییر سره له ۱۹۹۰ ز کال څخه وروسته رئیس یې ډاکتر نجیب الله .

۲ ـ سازا (سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان چې په ۱۹۶۸ کال کې تاسیس شوه . رهبر یې محبوب الله کوشاني و . او بنسټ ایښودونکي یې محمد طاهر بدخشي ، بشیر بغلاني ، ظهور الله ظهور او محمد اسحق کاوه وو .

۳ ـ سزا (د افغانستان د زخمتکشانو ګوند ، دخلق دیموکراتیک ګوند څخه یو بیله شوې څانګه وه رهبر یې حمدالله ګران و .

۴ ـ د افغانستان د خلکو اسلامي ګوند . لاربښوونکی یې عبدالستار سیرت .

۵ ـ د افغانستان د د هقانانو د عدالت ګوند . لاربښوونکی یې عبدالحکیم توانا .

۶ـ د افغانستان د خلکو د همبستګۍ ګوند . مشري یې سرور نورستاني .

۷ـ کجا : د افغانستان د ځوانو کارګرانو ګوند مشر یې عبدالعزیز تره خیل .

۸ـ د افغانستان ملي رستکار . د ټولني مشر پوهاند اضغر

۹ـ حزب الله د شیخ وثوق اسلام په مشرۍ .

۱۰ـملي جبهه په ۱۹۸۰ ز کال د عبدالرحیم هاتف په مشرۍ تاسس شوه .

---

[2] ـ سلطاني علی کشتمند ، یاداشت هاي سیاسي و رویدادهاي تاریخ مخ : ۹۸۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱_ جنش ملی اسلامي . د عبدالرشید دوستم په مشرۍ .

پورتـــه گونــــدونو د ټـــولني پــــه مختلفـــو قشـــرونو پـــوري اړه درلوده (1_ مخ : ۳۴۵)

_ د ملي روغې جوړې د پالیسۍ ستره بریا د ژنیو د تړون لاس لیک کول و. چې د دې موافقې پواسطه د شوروي پوځونو بیرته ستنیدو له پاره لاره هواره شوه . کله چې دغه تړون د ۱۹۸۸ ز کال د اپریل په ۱۴ مه د افغانستان او پاکستان د دولتونو تر منځ لاس لیک شو مهم ټکي یې دا وو .

۱ _ ددغې لوظنافی له مخي په نهو میاشتو کې له افغانستان څخه په بشپړه توگه د شوروي پوځونو وتل .

۲_ خپل هیواد ته په خپله خوښه د مهاجرینو بیرته راستنیدل .

۳_ د افغانستان او پاکستان د دولتونو له خوا یو د بل په کورنیو چارو کې مداخله نه کول .

۴ _ دامریکا متحده ایالاتو او شوروي اتحاد د دغه تړون د تضمینوونکو په توگه د تطبیق ژمنه د اعلامیې په شکل کې لاس لیک کړه . 2_ مخ : ۴۱)

ډاکتر نجیب الله د ملي روغې جوړې پالیسۍ د پلي کیدو په خاطر د کنړ ، پکتیا او پکتیکا ولایتونو له ځینو برخو څخه د افغانستان د جمهوري دولت ځواکونو وویستل تر څو مهاجر ورونړه په خاطر جمعۍ سره د غو سیمو ته ستانه شي . همدارنگه د مجاهدینو اووه گوني اتحاد دفترونه په دغو سیمو کې خپل کار پیل کړي او بل یې د مجاهدینو بندیان ازاد کړل . 3_ مخ : ۴۲)

د ژنیو توافقات چې د دوه اړخیزه اړیکو د نه مداخلي او نه تجاوز په منظور د افغانستان او پاکستان تر منځ لاس لیک شول . شوروي او امریکا د تضمینوونکو په توگه په یوه اعلامیه کې خپله اماده گي وښودله . د مهاجرینو د بیرته ستنیدو په اړه د افغانستان او پاکستان تر منځ یو جلا تړون لاس لیک

---

[1]_ د پورته گوند په اړه معلومات د سلطان کشتمند له اثر او د محترم محمد ابراهیم عطایي اثر څخه گټه اخیستل شوي . مخ : ۳۴۵

[2]_ کشتمند ، یاداشت ها افغانستان تاریخ معاصر : مخ : ۴۱

[3]_ نوید ، نور البشر ، (۱۳۷۸ ل) . وطن یا کفن . مخ : ۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو . سندونه په پښتو او انګلیسي ژبو لیکل شوي دي خو د دې سند عملي کېدو ته هیڅ ډول اعتبار نه ورکاوه او حتی کله چې د شوروي قواوې له افغانستان څخه ووتلې . پاکستان وروسته له هغه څرګند ه مداخله پیل کړه .([1] _ مخ : ۳۳۸)

په کابل کې د لويې جرګې له دايرېدو پنځه میاشتې وروسته د پارلمان له پاره ټاکنې وشوې . د پارلمان څلورمه برخه څوکۍ اپوزیسون (مجاهدینو) ته پرېښودل شوې ، ۲۲ سلنه د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند غړو وګټلې ، په جرګه کې د نجیب له خوا مجاهدینو ته د اپوزیسون نوم ورکړ شو او بلنه یې ورکړه تر څو په نوي پارلمان کې برخه واخلي خو هغوی منفي ځواب ورکړ. خو کله چې په دیکوکوردوویز لخوا په کابل کې ډاکتر نجیب الله ته د نوي حکومت د جوړېدو وړاندیز وشو ، نجیب الله په ځواب کې ورته وویل ! ((زه پوهیږم چې تاسي څه وایاست ..... زه چمتو یم ، زه تیاریم چې ګوښه شم که تاسي کافي ډاډ ینه را کولاي شئ ، چې پاکستانیان او دهغوی ملګري به هم ستاسي وړاندیز سره همغږي کوي ، زه به تر هغه مهاله ایسته نه شم چې کورټ ډاډه شوي نه یم هغوی دا تړون نه توهین کوي او زما هیوادوال نه وژني . زه به هله ګوښه شم چې بشپړه ډاډګیرنه را کول شي داسې چې لویه جرګه به جوړیږي او په هغې کې به زمونږ ګډون تضمین شوی وي .)) ([2] _ مخ : ۳۵۰)

د ژنیو د تړون له لاس لیک کېدو وروسته ملګرو ملتو ، عمومي آسامبلې ته صلاحیت ورکړ چې په افغانستان کې د یو نماینده حکومت د جوړېدو له پاره کار وکړي د همدې موخې له پاره د ملګرو ملتو د سرمنشي ځانګړي استازي دیه کوکودووز د ۱۹۸۸ ز کال د مې په میاشت کې تهران ، اسلام آباد او کابل ته سفر وکړ ، تر څو د دغسې یو حکومت دجوړېدو له پاره نوموړي

---

[1] _ محمد ابراهیم ، عطایي د افغانستان معاصر تاریخ ته لنډه کتنه . مخ : ۳۳۸

[2] _ مصداق ، نبي . (۱۳۹۸ ش) . د افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنیو مداخله . مخ : ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونه هم غربي وکړي ،. ډاکټر نجیب الله او شوروي اتحاد د ملي روغې جوړې سیاست پلی کاوه او د ګډ حکومت غوښتونکي وو مګر مجاهدینو او امریکا هغه په زغرده ونه مانه د امریکا د بهرینو چارو وزیر جورج شولتز وویل : ((چې په دغسي یو حکومت کې به کمونستان د مهمو وزارتونو په اختسلو سره خپل بریالیتوب ته دوام ورکړي .)) ([1]_ مخ : ۳۳۴)

حکومت لوړ رتبه کسان یې د شوروي د یرغل الې بللې او هغوی یې د اشغال د بې رحمیو عاملین ګڼل . خو د دې سره سره ملګرو ملتونو له دواړو خواوو څخه غوښتل تر څو یو عبوري حکومت جوړ کړي او په دې حکومت کې به هغه کار پوهان وي چې د کمونستانو او د جهادي تنظیمونو څخه لیرې وې ونډه ولري . ([2]_ مخ : ۳۳۴۴)

د ملګرو ملتو په منځګړیتوب د ۱۹۸۸ ز کال د اپریل په ۱۴ مه نیټه د ژنیو شوروي لښکري افغانستان څخه ووتلې . په ۱۹۹۱ ز کال شوروي هم ټوټې شو ، له دې وروسته د افغانستان حکومت خپلې ورځې شمیرلې . خود ملګرو ملتو ځانګړي استازي د یه کوکودووز د افغانستان او پاکستان تر منځ د ستونزو د حل له پاره کوښښ کاوه چې دژنیو د تړون مطابق ټولي خواوي د تړون پلي کیدو ته وهڅوي ځکه ددې تړون په موادو کې داسي ذکر شوي وو :: ((د شوروي سوسیالستي جمهوري حکومت او دامریکا متحدا یالتونه د دې ملاتړ کوي چې د افغانستان جمهوریت او پاکستان اسلامي جمهوریت د خبرو اترو له لاري د سیاسي هواري هغه تړون لاس لیک کوي . چې د دوو هیوادونو تر مینځ د اړیکو سمون او ښه ګاونډیتوب

[1] _ مصداق ، نبي . (۱۳۹۸ ش) . د افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنیو مداخله . مخ : ۳۴۴

[2] _مصداق ، نبي . (۱۳۹۸ ش) . د افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنیو مداخله . مخ : ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـــر مـــخ بيـــايي او هـــم پـــه ســـيمه كـــې نړيوالـــه ســـوله او امـــن ټينګوي .)) ([3]_ مخ : ۳۴۹)

د وتلو پـه عمليـه كې ۲ غنډونو وتـل پيـل شـول پـه هغې كې درې غنډونـه پيـاده او درې غنډونـه د افـع هـوا وو ، لـه كابـل څخـه د وتلـو پـر مهـال داكتـر نيجيب ، سلطان على كشتمند اوكارمل چې لا تـر اوسـه پـه كابـل كې و . پـه بالاحصار كې پـه لوړو او عـالي تشريفاتو خـداى پـه امـاني وويلـه او د هغـوى تيرى يې د انټرناسيونالستي خدمت پـه توګـه وستايه . دولسي جرګي رئـيس ايـوبي او د مشـرانو جرګي رئـيس محمـود حبيبي وټاكـل شـول ، د پـارلمـان وكيلانو هم ځانګړى كار نه درلود . زيـات يې د كورونو پـه اخستلو او پلارلو بوخوت وو . نجيب غوښتل چې په پارلمان كې د استضاح غونډه جوړه كړي تـر څو سلطانعلى كشتمند پـرې تهديد كـړي او پـارلمـان د دي دواړو د اړيكـو د خرابولو كوښښ كاوه . [1]_ مخ : ۳۳۷)

۱۴,۲ _ د ډاكتر محمد حسن شرق د صدارت دوره :

د ژنيـو لـه مـوافقي وروسـته د نجيب لخـوا د ښـه نيت د ښـودلو او غيـرى ګوندي حكومت د جوړولو پـه خاطر سلطان علي كشتمند چې د ګوند غـړى و له صدارت څخه ليرې او د هغه پر ځاى يې حسن شرق چې ويـل يـي دا د ګوند غړى نه دي د صدراعظم پـه توګه وټاكه . خو هغه باندې هم د كې ، جې ، بې د غـړي تـور و . خـو بيـا هـم دده پـه كابينـه كې د دفـاع ، كورنيـو چارو او دولتـي امنيت وزارتونه د ګوند غړو تـه ور كړل شو ، ځيني وزارتونه هم د نجيب لـه خـوا اپـوزيســون (مجاهـدينو) تــه پريښـودل شـوي وو . د دفـاع وزارت يـې درې مياشتي احمدشاه مسعود ته وساته خو هغـه د ګډون لـه پـاره زړه ښـه نـه كـړ حسـن شرق دعـوه كولـه چې مجاهـدين بـه لـه دولـت سـره يـو ځـاي كـړي خـو

---

[3] _ مصداق ، نبي . (۱۳۹۸ ش) . د افغانستان سياسي كمزوري او بهرنيو مداخله . مخ : ۳۴۹

[1] _ محمد ابراهيم ، عطايي . د افغانستان په معاصر تاريخ لنډه كتنه . مخ : ۳۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجاهدینو د ده یو لیک ته هم ځواب ورنه کړ ،د حسن شرق فکر دا و چې مجاهدین به ډاکتر نجیب نفي کړي او دی به رئیس شي . شوروي اتحاد ته یې سفر وکړ او د نجیب په اړه یې گرباچوف ته خبرې وکړې . د هغو خبرو مفصل معلومات د شوروي د بهرنیو چارو وزیر ادوارد شیوارد نازی نجیب ته ور کړل . له همدې نیتې څخه نجیب د هغه د لیرې کیدو کار پیل او پر هغه یې د منافق نوم کیښود .([1] _ مخ : ۳۳۹)

کله چې شوروي پوځونه د ۱۳۶۷ ل کال په دلوه (۱۹۸۹ فبروري ۱۵) کې له افغانستان څخه ووتل د پاکستان له خوا د یوې حملې دکولو را پوروونه را ورسیدل یو میاشت وروسته ډاکتر نجیب الله اضطراري حالت اعلان کړ . په دې توگه یې حسن شرق له مینځه وایست او سلطان علي کشتمندي بیرته د صدراعظم په توگه وټاکه .

۱۴,۳ _ د جلال آباد جگړه :

د ۱۹۸۹ ز کال په فبرورۍ کې شوروي پوځونه له افغانستان څخه ووتل او یو میاشت وروسته د ۱۹۸۹ ز کال په مارچ کې د پاکستان له خوا پر جلال آباد حمله وشوه چې لس زره مجاهدین ، یو شمیر عربان او پاکستانۍ ور سره ملگري وو . له دې حملې دمخه ډیر تبلیغ کیده چې د شورویانو له وتلو وروسته افغان حکومت د ځان د فاع نه شي کولای. ډیر ژر به کابل د مجاهدینو لاس ته ورشي دغو تبلیغاتو ډیر گوندي او دولتي کسان وارخطا کړل او له وطنه وتښتیدل او ځینو دولتي سرمایي هم وتښتولې . د سفارتونو غړو دندې پرښودلې او سیاسي پناه وې واخیستې . خو ډاکتر نجیب خپلو ملگرو ته یو تو نده وینا وکړ . د وطن یا کفن شعار یې ور کړ ، بیا یې جلال آباد ته خپل قوتونه سوق کړل . یو ورځ له سهار څخه تر ما سپیښنه د ښار په څنډو کې جگړه جاري وه دواړو خواو درنې وسلې استعمالولې او د دولت له خوا د سکات توغندي هم استعمال شول ، جگړه ډیره سخته وه په یوه شپه کې له بگرامه څخه ۲۳۰ پروازه اجرا شول ، چا فکر نه کاوه چې دولت به ځ دفاع

---

[1] _ محمد ابراهیم ، عطایي د افغانستان پر معاصر تاریخ یوه لنډه کتنه . مخ ۳۳۹ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. په اخر کې مجاهدين شاته ولاړل ، دواړو خواوو ته درانه تلفات واوښتل په جلال آباد کې قوتونو مستقيمه دفاع وکړه . له دې جګړې وروسته د ډاکترنجيب الله اعتبار زيات شو ، ولې په ګوند او دولت کې د هغه مخالفينو نجيب الله ضعيفه کړ ، د ده مخالف پروګرام فعال غړي فريد مزدک ، نجم الدين کاوياني ، محمود بريالی او د ببرک کارمل نور طرفداران وو چې له احمدشاه مسعود سره يې په پټه همکاري کوله . ([1]_ مخ : ۳۴۰_۳۴۱)

د عيني شاهدانو د وينا پراساس دغه جګړه ډيره سخته و ، حتی د پاکستان د پلان خنثی کيدل او ماتی وو .

۱۴,۴ _ شنهواز تنې کودتاه :

د شنهواز تنې کودتاه دنجيب دولت ته سخت ټکان ور کړ ، د شوروي پوځونو تر وتلو وروسته ، ګلبدين حکمتيار داسې تبليغ کاوه چې يو پوځي کودتاه به وکړي ، نجيب تبليغ کاوه چې تنی له ګلبدين حکمتيار سره اړيکې لري . خو تنی دا يو تبليغ ګاڼه او ويل يې چې دا يوه توطئه ده ځکه ډاکتر نجيب غواړي د دفاع وزارت صلاحيتونه د ولتي امنيت (خاد) ته ور کړي چې اردو او د دولتي امنيت (خاد) د عين رتبي افسرانو په معاش کې يې تفاوت پيدا کړ چې د اردو د افسرانو د معاش په پرتله د دولتي امنيت د افسرانو معاش يې څلور چنده زيات کړ . نجيب زما وړانديزونه نه منل ، همدا کار زمونږ تر منځ د ټکر سبب شو .([2]_ مخ : ۳۴۱)

ښاغلي ګلبدين حکمتيار د اسلامي ګوند امير د پورته کودتاه جنرال شهنواز سره د اړيکي په اړه داسې نظر لري : د جلال آباد د عملياتو ناکامي د نجيب د حکومت دوام ، او له هغه سره د ځينو ډلو ټپلو اوربندونه له خاد سره د ځينو تش په نامه با نفوذه قوماندانانو يو ځاي کيدل ، د رژيم له خوا د کابل

---

[1] _ محمد ابراهيم ، عطايي . د افغانستان معاصر تاريخ ته يو لنډه کتنه .مخ : ۳۴۰ _ ۳۴۱

[2] _ محمد ابراهيم ، عطايي . د افغانستان معاصر تاريخ ته يو لنډه کتنه .مخ : ۳۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

گردیز د لوي لاري پرانیستل ، تر لوګر او میدان شهر پوري د کابل د امنیتي کمربند پراخیدل ، د سالنګ په لوی لارې د رژیم د اکمالاتي کاروانونو مصون تګ را تګ، د مجاهدینو د موقت حکومت انحلال په شمال کې د حزب اسلامي پر خلاف د مسعود جګړي چې په مدار مدار نورو سیمو ته خوریدې ، د کابل د رژیم په ګټه او دمجاهدینو په خلاف د غربي اژانسونو شدید تبلیغات د پاکستان له خوا د مجاهدینو په موقت حکومت عدم اعتراف ... په یو داسې خطر ناک حالت او وروسته په داسې رکود منتج شوچې د ماتولوله پاره یې یو جدي ابتکار ته ضرورت وو . دا ابتکار باید د تل په شان حزب اسلامي کړی وای ، په بلې ډلې کې د دې استعداد او توان نه وو . په پوځ کې د ناراضی افسرانو له لاري رژیم ته له دننه څخه د یوه سخت ګوزار د ورکولو فیصله مو وکړه چې په دې سره به رژیم را نسکور شي او یا لږ تر لږه موجود رکود به ختم شي ، له جنرال آصف شور سره چې په حربي ښوونځي کې ځما همصنفی وو او د کمونستانو د اقتدار په دوران کې یو ه موده په ننګرهار کې او څه موده په ګردیز کې د دولت د قطعاتو قوماندان و . تماس ونیول شو که څه هم په دي وخت کې نوموړي په کورس (آ) کې استاد و . خو د یو با اعتباره افسر په حیث بې په پوځ کې د کار کولو ښه چانس در لود ، هغه دیته چمتو شو چې له خپل اعتبار څخه په استفادي سره هغه افسران تنظیم کړي چې د روان وضعیت له دوام سره موافق نه وو . او له بحران نه دهیواد د ایستلو په فکر کې وو . ([1]_ مخونه. ۲۰ _ ۲۱)

دلته باید دا خبره توضیح کړم چې ما له شپږم څخه تر نهم ټولګي پوري په حربي ښوونځي کې سبق ویلي ، په شپږم ، اوم او اتمو صنفونو کې زه اول نمره وم او آصف شور به کله دریم او کله دوهم نمره شو. خو له اتم څخه نهم صنف ته هغه اول نمره او زه دوهم نمره کامیاب شوم. ما ته د دي ناڅاپي تبدیلی وجه حربي ښوونځي ته د آصف شور د تره راتګ بریښید و ، او دا ګومان مي وکړ چې د هغه نفوذ په استادانو د دي باعث شو چې زما په هکله بی انصافي

---

[1]_ حکمتیار ، ګلبدین (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څیري . مخونه ۲۰ - ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

وشي . په همدې خاطر ما د حربي ښوونځي د پرېښودو پرېکړه وکړه ، خو درې کاله حربي ښوونځي کې د پاتي کېدو نتيجه دا وه چې ګڼ شمير زما هم دوره افسران په پوځ کې د جنرالي رتبې ته رسيدلي وو ، او ما ته يې د دې امکان را په برخه کولو چې د دوی تر منځ کار وکړی شم.

جنرال آصف شور له لنډې مودې وروسته ما ته د يوه تفصيلي ليک په ذريعه اطلاع را کړه چې تر ډېره حده په خپل کار کې موفق شوی يو او زيات شمير افسران موليدلي دي اکثرو را سره موافقه کړې او نورو باندې کار روان دي . ([1]ـ مخ : ۲۱)

وروسته له څه مودې د ده کار داسې يو پړاونه ورسيدو چې له ما نه يې د راديو او تلويزوني وينا متن او کسټې وغوښتې ما ليکلی متن وروليږه چې د وينا اساسي ټکي دا وو .

۱ـ ملت ته د پخوانۍ کرغېړن رژيم د نسکوريدو مبارکي وايو .

۲ـ د جګړې له شر څخه د هيواد د ژغورني له پاره افسرانو د دې عسکري اقدام څخه بله لار نه درلوده .

۳ـ مونږ هغه افسران چې د خپل هيواد په استقلال او اسلامي هويت باور لري او غواړې چې د ملت د خوښې سره سم منتخب اسلامي حکومت ته اقتدار انتقال شي .

۴ـ د ټولو جهادي تنظيمونو رهبرانو ته بلنه ورکوو چې په يو موقت بې طرفه حکومت او بيا د همدې حکومت تر نظارت لاندې په ټاکنو کې ونډه واخلي .

ځينو دا نظر وړاندې کولو چې په کار ده دا اقدام د مخه د ټولو يا ځينو موثرو تنظيمونو توافق تر لاسه شي ، که څه هم مونږ ته دا معلومه وه چې تنظيمونه له دې کار سره په څو دلايلو موافقه نه کوي .

الف : ځيني له عبوري حکومت او انتخاباتو سره په دې خاطر مخالفت کوي چې نه يوائې له دې لارې قدرت ته د رسيدو کوم چانس نه لري بلکې په دې کار سره له صحنې څخه وځي .

---

[1] ـ حکمتيار ، ګلبدين (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څيري . مخ : ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب : ځيني په بهرنيو قوتونو خصوصاً په غرب پورې دومره تړلي دي چې دوي د هرهغه پلان او اقدام به حتماً مخالفت کوي چې د دغو ځواکونو له مداخلې او موافقې څخه پرته تر سره کيږي .([1] ـ مخ : ۲۲)

له دې وروسته ما د تنظيمونو د مشرانو په يوې غونډه کې دا خبره په مجمل انداز کې وکړه چې ځينې عسکري صاحب منصبان په دې نظر دي او مونږ ته يې احوال را ليږلی که ټول رهبران له يو موقت دولت او انتخاباتو سره موافقه وکړي ، دوي د نجيب را پرزولو ته تيار دي . عکس العمل هماغه وو چې مونږ يې اټکل کولو په دغو رهبرانو کې دوو کسانو د کابل رژيم ته اطلاع ورکړه ، چې پام کوئ ، حزب اسلامي د کومې کودتاه پلان لري او مونږ ته يې په غونډه کې دا او دا ويلي ... مونږ فيصله وکړه چې دا کار بايد په هرصورت کې تر سره شي . په دغه وخت کې د دفاع وزير شهنواز تڼی او نجيب تر منځ اختلاف هومره تشديد شوي وو چې د روسانو سفير او ګڼ شمير لوړ رتبه هئيتونه د دوی په روغې جوړې موفق نشول ، شيوارد نادزي د شوروي اتحاد د خارجه چارو وزير او ورنځوف په کابل کې د دوی ځواکمن سفير د نجيب ملاتړ کولو او په همدي خاطر مسکو په دې اختلافاتو کې د نجيب مرسته کوله ، په خلقيانو مخصوصاً د امين په پلويانو شکمن وو ، چې ګوا کې دوي د روسانو له ګټو سره خاصه علاقه نه لري او نشنلستي روحيه ور باندي غالبه ده . د ګوند دخلق جناح غړي اکثراً د پښتنو له غريبو او نيستمنو کورنيو څخه او د پرچم غړي زياتره د تاجکو له شتمنو کورنيو را ولاړ شوي وو ، په جګړه کې اصلي ونډه د خلقيانو وه خو په واکمنۍ کې د دوی برخه د پرچميان د برخي په اندول نه وه . ([2] ـ مخ : ۲۲)

اصف شور وتوانيدو چې له دې وضعيت څخه پوره ګټه اوچته کړي ، د اوږدې جګړې څخه د پوځ ستومانه کيدل د جګړې د مستقبل په هکله بي باوري ، د افغاني پوځ له افسرانو سره د روسي مشاورينو له غروره ډک اوسپکونکی چلند ، دا هغه عوامل وو چې اکثر افسران په ځانګړې ډول هغه افسران چې

---

[1] ـ حکمتيار ، ګلبدين (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څيري . مخ : ۲۲

[2] ـ حکمتيار ، ګلبدين (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څيري . مخ : ۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستان نه وو ، یا له کمونیزم نه بیزاره شوي وو او غوښتل یې د ملت غیرېي ته را وگرځي . د یته هڅول چې د دغسي یوه عسکري بدلون بلنې ته مثبت ځواب ووایي ،. جنرال آصف شور په وروستیو څلورو لیکونو کې ما ته اطلاع را کړه چې د دفاع وزارت په قرارگاه او د شهنواز تڼي په ماحول کې زموږ کار ډیر مخکې تللی دی . قرارگاه او دده دفتر ټول زموږ په کنترول کې دی . خو دی مو له جریان څخه نه دی خبر کړی ، د اقدام په وخت کې به قوتونو د سوق او اداري کار کاملاً زموږ په لاس کې وي ، دوی غوښتل چې خپل اقدام په داسې وخت کې پیل کړي چې د نجیب او تڼي تر منځ شخړه په مخامخ تصادم بدله شي خو دا تصمیم د دې باعث شو چې اقدام وځنډېږي او نجیب ته له خطر سره د تیاري کولو فرصت په لاس ورشي . (1_ مخ : ۲۳)

له نجیب سره د وزارت دفاع په مقابل کې د خاد مسلح ځواکونه او د هوایي قواو په مقابل کې د مزار هوایي ځواکونه ملگري وو ، نجیب خپل اقدام مخکې کړ ، د خاد د پنځم ریاست د ځواکونو په واسطه یې د وزارت دفاع قرارگاه محاصره کړه ، عملي تصادم پیل شو آصف شور د قوتونو سوق او اداره په لاس کې واخیسته ، شهنواز تڼی د دې په ځای چې خپلې قرارگاه کې پاتې شي په یو جیپ په کې یې ځان د بگرام هوایي میدان ته ورسولو .د بگرام میدان د نجیب د پلویانو نه تصفیه شوي او عملاً د مخالفو ځواکونو په لاس کې وو . په ارگ یې مسلسله بمباري پیل کړه ، خو د بگرام هوایي ډگر له مزار شریف نه پر له پسې تر بمبارۍ لاندې ونیولی شو . پدې بمبارۍ کې د جنرال مصطفي لویه ونډه وه . د بگرام هوایي ډگر فلج شو جنرال تڼي ارتباطات له خپلې قرارگاه سره قطع شول ، غوښتل یې د جنرال قادر اکا د هوایي قواوو قومندان او ځنو نورو ملگرو سره د کوم هیلکوپټر په ذریعه د مجاهدینو کومې جبهې ته پناه یوسي ، خو وروسته نوموړی او ملگري یې په یو هیلکوپټر او یو آن ۱۲ کې سواره شول او د پاکستان په لوري

---

[1] _ حکمتیار ، گلبدین (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څیرې . مخ :۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې حركت وكړ چې هيلكوپر په جمرود كې او ان ۱۲ د پاړه چنار په هوايي ډګر كې را كوزې شوې . ([1]_ مخ : ۲۳)

جنرال اصف شور ، جنرال كبير كارواني او جنرال جعفر سرتبير چې د اقدام لاربښوونه يې كوله يو په ريشخوركې او نور د وزارت دفاع په قرار ګاه كې د جګړې په جريان كې ووژلی شول او په دې ترتيب نجيب د خاد په مرسته په خپل اقدام كې بريالی شو . مونږ د تصادم له پيل سره سم خپل ملا تړ اعلان كړ او له ټولو مجاهدينو نه مو وغوښتل چې د نجيب حكومت د پرزولو لپاره له دې فرصت نه اعظمي استفاده او د هغو ځواكونو مرسته وكړي چې دنجيب پر خلاف را پورته شوي دي . ([2]_ مخ : ۲۴)

د تنظيمونو يو مشر له بي بي سي سره په خپلې يوې مركې كې نه يوازې د دې اقدام مخالفت وكړ بلكې ويې ويل : ان شاء الله د نجيب ځواكونه د بر لاسي په حالت كې دي . كه څه هم نجيب له دې خطر ناكې پيښې نه روغ رمټ ووتو او په ظاهر كې يې بريا په برخه شوه خو په حقيقت كې د ده د زوال ستر عامل همدا اقدام وو . د فوځ زيات شمير افسران وتښتيدل . په سلګونو بنديان شول ، ډير ووژلی شول. په فوځ او وطن ګوند كې بې باوري انتهاته ورسيده . د رژيم اعتبار په داخل اوخارج كې سخته جټكه وخوړه ، ركودمات شو د مجاهدينو ضعيفه روحيه لوړه او مړاوې هيلې يې را ژوندۍ شوې . خو د پاكستان ISI نه غوښتل دا اقدام كامياب شي . د نوموړي اداري مخالفت دوه اساسي وجهې درلودې.

۱_ د اقدام په هكله مخكينی را پورته درلودل او په ناڅاپي ډول له يوې سترې پيښې سره مخامخ كيدل ، دې كار د پاكستاني لوړو مقاماتو په وړاندې د دې ادارې د هغه وخت د مسولينو بی كفايتي په ګوته كوله ، نو ځكه يې له مونږ نه د غچ اخيستلو په خاطر د دې اقدام د ناكامولو هڅه وكړه .

---

[1]_ حكمتيار ، ګلبدين (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څيرې . مخ : ۲۳

[2]_ حكمتيار ، ګلبدين (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څيرې . مخ : ۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ پاکستان او امریکا په ګډه دې نتیجې ته رسیدلي وو چې په عسکري اقدام کې د کابل رژیم نسکور بدل د دوی په ګټه کار نه دی . (1ـ مخ :۲۴)

زه باید دا ټکی واضح کړم چې مونږ د دې اقدام په وخت کې د قوي نشراتو لپاره د (۵۰) کیلو واټه MW ترانسمیتر په بهر کې اخیستي وو او د پاکستان له لارې مو داخل ته انتقالولو ، خو آی ، اس ، آی د هغه له سپارلو نه ډډه وکړه او نژدې یو کال یې له ځان سره وساتله او له اقدام ډیر وروسته یې مونږ ته تسلیم کړه . د اقدام د شنډولو لپاره ISI شهنوازتنی له خپلو ملګرو سره په هماغو حساسو شیبو کې چې جګړه لا روانه وه دوی په اسلام آباد کې په یوه مخفي ځای کې تر نظارت لاندې وساتل او د ده رابطه یې له مونږ سره قطع کړه چې اقدام کاملاً شنډ شوه جګړه پای ته ورسیده او نجیب په اوضاع مسلط شو هغو ته یې اجازه ورکړه چې له ما سره وګوري . (2ـ مخ : ۲۵)

ډاکتر نجیب د کودتاه تر ناکامیدو وروسته ډیر خلقي افسران له پوځ څخه وویستل او ډیر یې بندیان هم کړل . او دهغوی پر ځای یې پرچیمان مقرر کړل د دفاع په عالي شورا کې یې پر جنرال محمد رفیع ډیره اتکا کوله ، خو تڼی او د هغه ملګري د شورا غونډې ته راتلل ، شهنواز تڼي دنجیب اوامرو ته اعتنانه کوله ، دنجیب او تڼي د اختلاف د حل لپاره شوروي سفارت مداخله وکړه ، خود کې جې بی مداخلې تڼی غافل کړ . تر څو نجیب پرې ناڅاپه حمله وکړه دا پلان دومره دقیق و چې تڼی څو ساعته وروسته پوه شوه او د نجیب تر حملې وروسته یې په هوایي بمبار د لاس پورې کړ . داسې معلومیده چې لومړې حمله تڼي کړې وي . خو لومړۍ حمله د نجیب ګارد په امر دریمې لیوا د دفاع وزارت په قرارګاه باندې وکړه . دا کودتاه د ۱۹۹۰ ز کال دمارچ په پنځمه وشوه . له دې ورځې څخه یو ورځ مخکې ، صالح محمد زیري ، نیاز محمد موند ، د دفاع پخواني وزیر نظر محمد ، دستګیر پنجشیري ، هاشم څارنوال ، قادر اکا په دارالامان کې د تڼي سره غونډه وکړه ، دوی غوښتل چې د نجیب او تڼی تر منیځ روغه وکړي . خو وروسته نجیب دا ټول د کودتاه دعاملینو په

1ـ حکمتیار ، ګلبدین (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څیري . مخ ۲۴

2ـ حکمتیار ، ګلبدین (۱۳۷۸ هـ ش) . پټې توطی ، بربنډې څیري . مخ :۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه بندیان کړل ، د ټنی په امر جیټ الوتکو پښتونستان واټ ، ارګ ،د سلام خاني ماڼۍ او استقلال لیسي باندې بمباري وکړه ، په بالاحصار او دارالامان کې يې يو پر بل ډزې کولې . جګړه تر مازيګره پورې ډيره سخته وه ، د شپې سسته شوه کله چې د بګرام هوايي ډګر فلج شو . ټني خپل ګوندي کارت او کمربند په وزارت دفاع کې د ميز پر سر کېښودل اود خپلو ملګرو هر يو نيازمحمد مومند ، جنرال قادر اکا ، جنرال حمزه او نورو سره په يوه هليکوپټر او ان ۱۲ کې پاکستان ته ولاړل . زيرى ، دستګير او نظر محمد بنديان شول او هغه افسرانو چې په کودتاه کې دنجيب په ګټه فعاليت وکړ عبارت دي له : جنرال آصف دلاور ، جنرال سيد اعظم سعيد ، جنرال جلال رزمنده ، جنرال عبدالرزاق ، جنرال عبدالستار ، جنرال عبدالروف بيګي ، ډګروال بابه جان ، عبدالمجيد روزي ، او جنرال دوستم چې يو شمير خلقي افسران هم ورکې شامل وو ، دوى ته غټې رتبې او بخششونه ورکړل شول ، جنرال ټنى ته په اسلام آباد کې کور او نور اړين ثيزونه ورکړل شول خونجيب د دفاع وزارت محمد اسلم وطنيار ته ورکړ خو خلکو ته زيات زيان ورسيد . (1_ مخونه : ۳۴۲ ــ ۳۴۳)

۱۴,۵ _ د فضل الحق خالقيار حکومت :

د ۱۹۹۰ ز کال په مى کې داکتر نجيب الله د اساسي قانون د تعديل له پاره جرګه دايره کړه . قضا او څارنوالي يې غيرى ګوندي کسانو ته ورکړه ، نجيب په خپله وينا کې په اروپا ، امريکا او نورو هيوادونو کې مهاجرو افغانانو ته بلنه ورکړه چې افغانستان ته راشي . په همدغه غونډه کې سلطان علي کشمند يې د صدارت له څوکۍ څخه ليري او فضل الحق خالقيار يې د هغه پر ځاي وټاکه ، فضل الحق خالقيار د هرات ديو ځمکه وال زوى و . چې د پښتون زرغون ولسوالي کې د تسليميانو له خوا زخمي شو . نوموړى له اقتصاد پوهنځي څخه فارغ او د هرات تنظيمه رئيس او مشاور وزير دندي يې هم اجر ا کړې وې . د ده په کابينه کې محمود بريالى ، عبدالصمد سليم ، محمد انور

---

[1] _ عطايي ، محمد ابراهيم . افغانستان پر معاصر تاريخ لنډه کتنه مخونه : ۳۴۲ _ ۳۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارغنديوال او عبدالقيوم نورزی ، د صدار اعظم مرستيالان ميرمن معصومه عصمتي وردگه د پوهنې وزيره ، غلام محی الدين انيس دريځ د عدلي وزير ، ډاکتر مهر محمد اعجازي د عامي روغتيا وزير ، عبدالوکيل د بهرنيو چارو وزير ، ډاکتر راز محمد پکتين د کورنيو چارو وزير ، محمد اسلم وطنجار دملي دفاع وزير ، غلام فاروق يعقوبي د دولتي امنيت وزير ، محمد صديق سيلا د اسلامي شونو وزير محی الدين شهباز د کرني وزير ، محمد انور دوست د خفيفه صنايعو وزير ، فقير محمد نيکزاد ساختماني وزير ، انجينر عبدالصمد صلاح د کار او صنايعو وزير ، ډاکتر ودير ساپي د ملکي هوا نوردي وزير . انجينر محمد نسيم علوي د مخابراتو وزير ، مير عبدالغفور رحيم د اوبو او برېښنا وزير ، احمد بشير رويگر د اطلاعاتو او کلتور وزير ، ډاکتر محمد انور شمس د عالي تحصيلاتو وزير ، فتح محمد ترين د عودت کوونکو وزير ، ذکيم شاه د سوداگرۍ وزير ، انجينر حيات الله عزيز د کليو د بيا ودانولو چارو وزير ، خليل الله د ترانسپورټ وزير ، شاه ولي مشاور وزير ، سيد اکرام پيگير مشاور وزير ، فقير محمد يعقوبي مشاور وزير ، دې پراخې کابينې چې وزيرانو يې په مشکل د يو بل سره پيژندل ، زيات يې په خپل کار نه پوهيدل په هيواد کې ستونزه دا وه چې په هره سيمه کې جگړه وه . کابل هم د راکټونو د پراخې حملې لاندې و ، د وزيرانو غونډې په مشکله جوړيدله کله به چې جوړه هم شوه وزيرانو به د افغانستان د جگړې په اړه د بي ، بي ، سي او امريکا غږ په خبرونو تبصره کوله .[1] (مخونه : ۳۴۳ _ ۳۴۴)

۱۴,۲ _ يو پر بل پسې د ښارونو سقوط :

د ټني تر کودتاه وروسته پوځ خپل مورال بايلاوه هر فرد او افسر د سقوط په فکر کې او هر چا د نجات تلاش کاوه . د ۱۹۹۰ ز کال په اکتوبر کې د اورزگان د تيرين کوټ گارنيزون چې زر نفره مجهز قوت يې درلود د والي او نورو کار کوونکو د سازش په وجه سقوط وکړ دې کار د اردو په

---

[1] _ عطايي ، محمد ابراهيم . افغانستان پر معاصر تاريخ لنډه کتنه مخونه : ۳۴۳ _ ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورال باندې منفي اغيزه وکړه . په خوست کې د مجاهدينو او دولتي قواوو ترمنځ سخته جګړه روانه وه . ډير خلک په دواړو خواو کې ووژل شول . ډيرې وسلې له مينځه ولاړې ، د خوست ښار زيان وليد ، دغه لوی نظامي مرکز د ۱۹۹۱ ز کال د اپريل په لومړۍ نيټه سقوط وکړ . ([1]_ مخ : ۳۴۲)

ډاکتر نجيب دا ماتې ومنله . دريم سقوط مزار شريف و چې د ۱۹۹۲ ز کال په مارچ کې سر ته ورسيد ، چې د جمهور رئيس په خوا کې د پرچم ډلې چې لاربښوونه يې کارمل کوله دا توطيه عملي شوه خو د مزار شريف له سقوط وروسته د نجيب رژيم د سقوط په حال کې معلوميده ، د شمال مجاهدين ، دوستم او مسعود سره يو ځای شول ، خلقي جناح ګلبدين حکمتيار ته ځان نږدې کړ ، ډاکتر نجيب شمال ته نبی عظيمی وليږه خو هغه هم د کارمل نجم الدين کاوياني او فريد مزدک سره ملګری و . نجيب به بنين سيوان باندې تکيه وکړه خو په دې نه پوهيده چې هغه د نواز شريف د لاربښووني سره سم د نجيب د وهلو د پلان کار لاس لاندې نيولې و . د کابل له سقوط څخه يوه اونۍ او څو ورځې مخکې د چهاريکارو ښار سقوط وکړ او د مسعود قوتونه ورته راغلل ، په همدغه وخت کې د فريد مزدک ، نجم الدين کاوياني ، نبی عظيمی او عبدالوکيل له خوا کودتاه صورت ونيو ، لومړی عبدالوکيل چې د بهرنيو چارو وزير و په چاريکارو کې يې د مسعود سره وکتل چې کله کابل ته راغي په نجيب يې د ملي خاين حکم وکړ او نجيب هم د فرار هڅه وکړه چې د کابل په هوايي ډګر کې طياري ته پرې نه ښودل شو ، نوموړی په کابل کې د ملګرو ملتو د فتر (نماينده ګي) ته را ستون شو ، هلته يې پناه واخېسته په دې ترتيب د کابل ښار هم د (مسعود) ، دوستم او جنرال مومن قوتونو ته چې تازه يې ائتلاف کړئ لاس ته ورغی . ([2]_ مخ : ۳۴۷)

۱۴٫۷_ د نجيب د رژيم سقوط :

---

[1]_ عطايي ، محمد ابراهيم . افغانستان پر معاصر تاريخ لنډه کتنه مخ : ۳۴۲

[2]_ عطايي ، محمد ابراهيم . افغانستان پر معاصر تاريخ لنډه کتنه مخونه : ۳۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهنواز تڼی له کودتاه وروسته د نجیب پر ضد فعالیتونه پیل شول ، په ګوند کې د خلقي اوپر چمي اړخونو هغه ټول پخوانۍ مخفي مرکزونه دوباره فعال شول . ببرک کارمل خپل غیر پښتانه ګوندي ملګري له ستمي روحیي سره نږدې کول چې دغه خطرناکه لاربښوونه ، محمود بریالي ، نجم الدین کاویاني او فرید مزدک کوله ، ډاکتر نجیب الله هم په دې پوهیده خو بیا یې هم مزدک او کاویاني ته ډیره موقع ورکوله ، خو دا کار پر نجیب باندې د کې ، جي ، بي لخوا تحملیده . چې د کارمل د ډلې لخوا په څو مرحلو کې کودتا تر سره شوه .

لومړۍ مرحله : نجیب د مزار شریف اداره جنرال جمعه اڅک ته وسپارله ، خو په مزار او جوزجان کې عبدالرشید دوستم ځان د قدرت مرجع ګاڼه ، لومړی د جمعه اڅک او دوستم تر منځ اړیکې خرابې شوې ، د حیرتانو اداره جنرال مومن ته سپارل شوې وه ، مومن هم د جمعه اڅک د امر اطاعت نه کاوه ، نجیب د مومن پر ځای ډګروال ستار بشرمل حیرتانو ته واستوه خو جنرال مومن هغه بندي کړ او د حیرتانو ګارنیزون یې خپل سنګروګر ځاوه . نجیب مومن ته امر وکړ چې کابل ته راشي ، خو هغه دوستم ته مراجعه وکړه دوستم وویل چې هغه باید جمعه اڅک له مزار شریف څخه وباسي دا بې افتاقي د کارمل له پاره ښه زمینه برابره کړه . هغه دوستم او مومن ته وویل چې مقاومت وکړي .([1] _ مخ : ۳۴۷)

دویمه مرحله : کله چې ډاکتر نجیب الله د دفاع وزارت مرستیال نبي عظیمي ته وویل چې مزار شریف ته ورشي . مومن او دوستم کابل ته راولي ، جنرال نبی عظیمی هم د کارمل د ګروپ سره تړاو درلود ، ده مومن او دوستم په مزار شریف لا پسې په خپلو غوښتنو ټینګ کړل . او وئ هڅول چې د جمهور رئیس پر ضد مقاومت وکړي . په ۱۹۹۲ ز کال کې مزار شریف ته نبی عظیمی له ورتګ څخه وروسته د هغه ولایت وضعه ډیره خرابه او سقوط یې حتمي شو . نجیب د وطن د دفاع د شورا رئیس ارکان جنرال رفیع مزار

---

[1] _ عطایي ، محمد ابراهیم . افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخونه : ۳۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریف ته ولیږه ، خو رفیع هم بیرته ناکام راغی . خو ده دوستم ته د نجیب دا پیغام ور سوه چې جمعه اځک به دشمال د اپراتیفی گروپ له قوماندانی څخه برطرف او کابل ته را وغوښتل شي . جنرال دوستم ته وظیفه ور کول کیږي چې مومن له حیرتانو څخه کابل ته را ولیږي . جمهور رئیس به هغه عفوه کړي . د شمال جبهی له خوا نجیب ته دا پیغام را ولیږل شو .

ـ جنرال دوستم دې د شمال اپراتیفي عمومي قوماندان وټاکل شي .

ـ په شمال کې دې نظامي کادرونه د جنرال دوستم له خوا او ملکي کادرونه د نجم الدین کاویاني ، فرید مزدک ، سید اکرام پیگیر او محمود بریالي له خوا پیشنهاد او منظور شي .

ـ جنرال مومن دې خپلي وظیفي ته ادامه ور کړي . ([1]ـ مخ : ۳۴۸)

د کودتاه ستمي رهبرانو د احمد شاه مسعود سره هم اړیکې در لودلې . خود کودتا یو مهم غړی نبی عظیمی تر اوسه پټ او د نجیب د اعتماد وړ او علومیان (جنرال نورالحق علومی او جنرال عبدالحق علومی) هم د کودتا عمده غړي وو . او په مقابل کې یوه ضعیفه گروپ محمد اسلم وطنجار ، سلیمان لایق. ماهو کی منگل او اسد الله پیام د کودتاه د خنثی کولو هڅه کوله . خود بریالیتوب چانس یې ډیر کم و ، د ۱۹۹۲ ز کال د فبروري په میاشت کې د کابل د سقوط علایم ځرگند شول ، جمهور رئیس هم پوهیده؟ خو کودتاه دومره دقیقه وه چې خنثی کول یې ستونزمن و ، د نجیب الله تیروتنه دا ده چې په عبدالوکیل او نبي عظیمي یې ډیر باور وکړ خو هغوي په مقابل کې د کودتا چیانو ملگري شول ، نجیب هم غوښتل چې د عبدالحمید محتاط پواسطه د احمد شاه مسعود سره اړیکه ټینگه کړي . خو محتاط د نجیب د پیغام په خوا کې مسعود ته د کابل وضع تشریح کوله ، د ملگرو ملتو د سر منشی ځانگړي استازي بنین سیوان د نجیب او مجاهدینو تر منځ تگ او را

---

[1]ـ عطایي ، محمد ابراهیم . افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ : ۳۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تګ کاوه خو بنین سیوان د نواز شریف تر اغیزې لاندې و او د هغه د پلان سره سم یې حرکت کاوه . ([1]_ مخ :۳۴۹)

د ملګرو ملتو پلان یو غافلونکي پلان و چې ملګري ملتونه به له دواړو خواو څخه یو شورا جوړ وي او قدرت به د غې شورا ته انتقالیږي ، هغه به د پراخه بنسټه حکومت د جوړیدو زمینه برابر وي . په پیښور کې مجاهدینو او د پرچم ګروپ د احمد شاه مسعود په مشرۍ په چاریکار او کابل کې د واک د نیولو کوښښ کاوه . له شمال څخه د مسعود د قواو راتګ کابل ته بالکل ریښتنی و . نجیب په کابل کې څلور الوتکې موظیفي کړې چې له قندهار څخه کابل ته د جبار قهرمان خلک راوړي . خو دا الوتکې د محمد نبی عظیمی په امر چې د کابل د ګارنیزون قوماندان و ، مزار شریف ته لاړې او د د وستم ملیشه یې انتقال کړه .

دریمه مرحله : د کودتاه کوونکو له خوا د کابل هوایي ډګر تر نظارت لاندې ونیول شو . د شپې نهه بجې دوه الوتکې له مزار شریف څخه ازبک ملیشي هوایي ډګر ته را ورسولي چې مجید روزي ور سره و . دچار آسیاب پر ځای په هوایي ډګر کې پاتې شول . د دولتي امنیت وزیر یعقوبي په مرموز ډول خودکشي وکړه ، داکتر نجیب الله په ارګ کې تر نظارت لاندې و . د بنین سیوان مرستیال حسین او غلي د ګارنیزون قوماندان نبی عظیمی ته خبر ور کړ چې بنین سیوان د شپې کابل ته رسیږي د شپې د ملګرو ملتو یوه کوچنۍ الوتکه د کابل په هوایي ډګر کې کیښناستله او یو ساعت وروسته درې فلکس واګونون موټرونه هوایي ډګر سره نږدې په درې لاره کې د محافظیونو له خوا و درول شول . د میدان قوماندان ستار نبی عظیمی ته یې خبر ور کړ چې له دریو موټرونو څخه په یوه کې ډاکتر نجیب له احمدزي او جفسر سره یو ځای ناست دي ، غوښتل یې ترمینل ته داخل شي . نبي عظیمي ځوآب نه ورکاوه له نیم ساعت څخه وروسته بیا نبي عظیمي ته تیلفون وشو چې موټرونه بیرته ولاړل ، کودتاه چیانو غوښتل چې نجیب ونیسي .

---

[1]_ عطایي ، محمد ابراهیم . افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخ : ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هغه د ملګرو ملتو په دفتر کې پناه واخیسته په دي توګه د ډاکتر نجیب الله واکمني پای ته ورسیده او هغه رژیم چې د ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۲۷ مه را منځ ته شوی و له مینځه ولاړ او کابل کې تنظیمي حکومت پیل شو .
([1]_ مخونه : ۳۴۹ _ ۳۵۰)

۱۴,۸ _ مړینه ٦ میزان / ۱۳۷۵ لمریز کال :

ډاکتر نجیب الله چې کله د ملګرو ملتو په دفتر کې پناه واخیسته د هیواد داخلي جګړې یې په دقت څارلې . نجیب احمدشاه مسعود ته په یو پیغام کې وویل : احمد شاه مسعود باید د وخت دغوښتني سره سم د ګوښه ګیرۍ او تنظیمي جګړو څخه ځان لیرې کړي ، د لویدیځو هیوادو په ځانګړي ډول د امریکا سره مثبتې خبرې پیل کړي ، زه خو دلته په یو طلایې قفس کې بندي یم که زه چیري د مسعود پر ځای واي پرته د وخت له ضایع کیدو څخه مې د تنظیمونو څخه لار جلا کوله . له امریکا سره مې جدي خبري پیل کولي . ځکه مسعود په دې وخت کې د یوي داسې لاري ټاکنې ته اړتیا لري . تر څو د اوسني بحراني او کړکیچن حالت څخه ځان وباسي ده وویل چې امریکا خو پرما اعتماد ونکړ اوس ستاسې وخت دی چې له امریکا سره د خبرو او تفاهم وخت د لاسه ور نکړئ . د دې لارې ټاکنه به دیو نوي سیاسي دورې پیل وي . ([١] _ مخونه : ۲۵ _ ۲۲ _ ۲۷)

د ۱۳۷۵ لمریز کال د تلي په ۴ مه د نجیب میرمنې اغلې فتانې ، کابل ته د طالبانو د داخلیدو یو ورځ مخکې دنجیب سره په تیلفوني اړیکه کې هغه ته ډاډ ور کړ چې نوموړی له هر ډول احتمالي خطر څخه محفوظ دي . زیاته

---

[1]_ عطایي ، محمد ابراهیم . افغانستان پر معاصر تاریخ لنډه کتنه مخونه : ۳۴۹ _ ۳۵۰ (

[١] _ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابیده (اسرار مرگ داکترنجیب الله : مخونه : ۲۷، ۲۲، ۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې کړه چې له هرې خوا دوی ته پيغامونه را رسيدلي چې د ملګرو ملتونو له دفتر څخه خارج نه شي د ده امنيت به ونيول شي .[٢]ـ مخ : ٢٧)

د ۱۳۷۵ ل کال د تلې په ۵ مه نيټه طالبان له دريو لارو څخه کابل ته داخل شول ، د کابل د نيولو په خاطر يې جګړه چټکه کړه ، د احمد شاه مسعود قوتونو کابل پرېښودل پيل کړل . له احمد شاه مسعود سره د نجيب د نه تللو په اړه مارشال فهيم داسي وايي : احمد شاه مسعود په مخابره کې پر ما غږ وکړ او وې ويل : ډاکتر نجيب خبر کړه چې دولتي قوتونه له کابل څخه خارجيږي که چيرته يې خوښه وي د ملګرو ملتونو دفتر دې خوشې کړي او له مونږ سره دې د شمال په لور حرکت وکړي . ما څلور تنه هر يو ډاکتر جلال عتيق ، ډاکتر ګلبدين او مصباح ډاکتر نجيب ته وليږل او د احمدشاه مسعود پيغام يې ورته ابلاغ کړ . مګر ډاکتر نجيب د منني په خوا کې زمونږ ليږلي هيت ته وويل : هغه ترجيح ور کوي چې همدلته پاتې شي ، مارشال فهيم زياتوي چې ډاکتر نجيب د ملګرو ملتونو له دفتر څخه خارج نه شو او اخرنۍ غوښتنه يې دا وه چې کابل ته د طالبانو د مسولينو تر را رسيدو پورې شپږ تنه خپل مخصوص ځانګړو ساتونکو ته دنده وسپاري تر څود ځينو حلقو له خوا د احتمالي خطر د پيښدو په صورت کې له ده څخه ساتنه وکړي ، شپږ تنه زما د ساتي له پاره را وليږي زه که تر سبا ژوندی پاتې شوم د ملګرتوب حق به ادا کړم . د ډاکتر دې خبرې زه د شک سره مخامخ کړم چې ځينو پټو حلقو به ده ته په دې څو کالو کې ډاډ ور کړی وي چې هغه دوباره واک ته رسوي ، دلته يوه پوښتنه پيدا کيږي چې ده ولې داسې خبره وکړه په داسي حال کې چې نوموړي له خطر څخه اګاه و . بيا يې ولې پنجشير ته د تللو وړانديز رد کړ ، ما بيا هم شپږ تنه ساتونکي د حبيب تر مشرۍ لاندې د ملګرو ملتونو دفتر ته واستول چې ښار ته د طالبانو له داخليدو وروسته يې هغه ځای ترک کړ ، فهيم زياتوي چې احمدشاه مسعود د کوه ساپې له غره بيا پر ماغږ وکړ او له کابل څخه يې ډاکتر نجيب سره د ده د وتلو مساله

---

[٢] ـ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرګ داکترنجيب الله مخ : ٢٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرحه کړه ، خو نجیب بخښنه وغوښته او د شمال خوا ته یې د تللو څخه ډډه وکړه . ([1] _ مخونه : ۲۸ _ ۲۹)

محمد اسحق توخي د ډاکتر نجیب یاور چې دصحنی شاهد و ، وایې چې د قسیم فهیم اشخاص چې ډاکتر نجیب ته راغلي وو ، له هغو سره د پیژندنې پوره اسناد نه وو چې گوندې دا د فهیم کسان دي او بل دا چې ډاکتر نجیب استدلال کاوه چې باید په خپله فهیم د احمدشاه مسعود پیغام راوړی واي ، توخي بیا د نجیب له قوله زیاتوي او وایي . که چیرته دولتي رهبرانو زما د سرنوشت سره علاقه درلودلي او زما په اړه یې د یو سیاسي پناهنده په توگه د مسولیت احساس کړ ؛ واي ، د ملگرو ملتونو د سازمان د عمومي منشي مرستیال گولډ وین غوښتني ته به یې زما او زما د ملگرو مصون ویستلو په اړه و ، مثبت ځواب ویلی واي ، توخي زیاتوي د طالبانو لخوا د جلال آباد ښار له نیولو وروسته ښاغلی گولډ وین کابل ته راغی ، د مجاهدینو د حکومت له مشرانو څخه یې غوښتنه وکړه چې اجازه ورکړي تر څو ډاکتر او ملگري یې د الوتکې پواسطه یو بل هیواد ته ولیږدوي ، خو دوی اجازه ور نکړه . که دوی غوښتل چې نجیب له مینځه ولاړ نه شي هغه ته یې باید اجازه ورکړای واي ځکه د اجازې نه ورکولو له پاره هیڅ دلیل موجود نه و . ([2] _ مخ : ۲۹)

د ملگرو ملتو د دفتر یو کار کوونکی د پورته موضوع په اړه داسي وایې : ((ډاکتر نجیب د احمد شاه مسعود او قسیم فهیم د دعوت په اړه داسي وویل : زه مخکې د هیواد جمهور رئیس وم اوس غواړم چې له یوه قوي تضمین څخه وروسته له دې ځاي څخه بهر شم ، بیا هم فهیم د مازیگر شپږ بجې یې د ملي امنیت په اداره کې کار کاوه بیا یې د ملگرو ملتو د دفتر د ساتني مسول اسدالله مشکوري ته وویل : چې له ډاکتر نجیب څخه خواهش

[1] _ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابیده (اسرار مرگ داکترنجیب الله : مخونه : ۲۸ _ ۲۹

[2] _ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابیده (اسرار مرگ داکترنجیب الله : مخ : ۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي چې د يوه هموطن او يوه افغان په حيث له ما سره پنجشير ته ولاړ شي . او ډاکتر ته ووايي چې ډير ژر به د قدرت تشه را منځ ته شي ، مونږ د يوه احتمالي خطر څخه ويريږو . له دې ځايه بيرون او له مونږ سره لاړ شه چې په راتلونکي کې ونه وايې چې د کابل د پريښودلو پر مهال دې له ما سره نامردي وکړه ، خو د نجيب ورور شاپور احمدزي د اسدالله مشکوري په جواب کې وويل : مشکوري صاحب گومان ونکړې چې مونږ له بوټي څخه پيدا شوي يو . امريکايان هم له ډاکتر نجيب څخه ملاتړ کوي . د شاپور احمدزي خبرې داسې معلوميدې چې دوی ته هيڅ خطر متوجه نه وي . او تر دې چې خپل يو ساتونکي ته يې وويل: اړتيا نه شته چې ته پنجشير ته ولاړ شې . ډاډه اوسه فقط دوه ورځې حوصله وکړئ ستونزه به ډير ژر حل شي . يو ساعت وروسته طالبان قلعه زمان خان ته را ورسيدل . د شپې اوه بجې په کابل کې د قدرت خلا را منځ ته شوه . په دغه وخت کې د ډاکتر نجيب خپلوان او دوستان د گارد د قوماندانی يو تن غړی ستار خان هم راغی دوی غوښتل چې داکتر نجيب د ځان سره بوزي او ساتنه يې وکړي . خو دوی هم بريالی نه شول او نجيب له دوی سره هم لاړ نه شو . د شپې له ۷ او و بجو څخه د شپې تر (۱۲) بجو پورې دپنځو ساعتو له پاره په کابل کې د قدرت خلا منځ ته راغله چې دولس بجې د طالبانو لومړنی تعرضی ډله کابل ښار ته داخله شوه . يوه درې کسيزه ډله د ملگرو ملتو د دفتر په کوم ځای کې چې ډاکتر نجيب او ملگري يې اوسيدل را ورسيدله . داسې گومان کيږي چې دا ډله د مخکني پلان په اساس د ملگرو ملتو د فتر ته راغلي وه ، د دې دفتر کار کوونکي وايي چې دې خلکو اوږدې ږيرې درلودې . په پښتو ژبه يې خبرې کولې ، لونگۍ يې پر سر تړلې وې مگر د طالبانو له عادي خلکو سره يې شباهت نه درلود ، د دې صحنې شاهدان وايي چې نجيب په لومړنی برخورد کې هغوی ته ټول وپيژندل او د هغوی سره يې عادي خبرې کولې ، دوی يو تن له دريم مکرويان څخه د ځان سره را وستي و . هغه د ډاکتر نجيب دوست و ، نجيب هغوی کوټې ته رهنمايي کول هلته يې نيم ساعت خبرې وکړې د تشنج موضوع پکې نه وه ، دا ډله بيرته رخصت شوه او ډاکتر نجيب هغه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازې پورې بدرگه کړه ، ټول وايي چې دا خبرې ټولي د اسحق توخي په ياد کې شته اما د طالبانو بله ډله په ډاټسن کې د شپې دوه بجې د ملګرو ملتونو دفتر ته داخله شوه . نجيب تر دروازې پورې د هغوی ملګری و ؟ خو په دروازه کې نجيب يو تن ته وويل ته خو زما خبره واوره ! ته خو زما خبره واوره ! په دې وخت کې يوه طالب وويل : زمونږ مشر په ارګ کې دي غواړې تاسې ووينې نجيب ځواب ور نه کړ خو مقابل لوري اسرار کاوه . په دې وخت کې ډاکتر نجيب د نا پيژندو کسانو سره په قراره قراره دملګرو ملتو له دفتر څخه بيرون شو . د نجيب دا حرکت د مخکنيو حرکتونو بر خلاف و . ځکه مخکې نوموړی په اسانۍ سره د ملګرو ملتونو له حويلۍ څخه نه وتلو . د دوی څلور موټرونه بيرون ولاړ وو ، نجيب د ارګ د تللو په اړه قرار قرار د هغه موټر په لوري چې دروازه يې خلاصه شوې وه حرکت وکړ . کله چې ډاکتر نجيب موټر ته پورته شو د هغه باډيګارد جفسر هم د طالبانو د موټر خوا ته نږدې شو ، غوښتنه يې وکړه چې هغه ته هم اجازه ورکړي تر څو ډاکتر نجيب سره تر ارګه پورې ملګری وي او هغه يوازې پرې نږدي . خو اجازه يې ور نکړه . همدا چې ډاکتر نجيب يې لومړی په رضا وروسته په زور موټر ته داخل کړ د طالبانو په خير و کې قهر او غضب زيات شو او جفسر يې د لغتو او سوکانو پواسطه له موټر څخه ليرې کړ . مخکې له دې چې موټر حرکت وکړي د نجيب او طالبانو تر منځ کشمکش زيات شو . ډاکتر وويل : جانه ته زما خبره واوره ! جانه ته خو زما خبره واوره ! : [1]_ مخونه : ۷۱ _ ۷۲)

د طالبانو او نجيب تر منځ تاوتريخوالی زيات شو . نجيب شاپور احمدزي ته لاس وښوراوه چې د ده خوا ته ور شي د نجيب په خواکې په شدت سره د دروازې دستګير پورته کړ او د نجيب لاس تر ليځي پورې بيرون پاتې شو . موټرو حرکت وکړ وايي چې په ډاټسن کې ځای نه و . ځکه يې حيات جفسر په موټرو کې پرې نښود . جغسر بيرته د شاپور احمدزي او شاپور خواته وګرزيد ، چو پتيا او خفګان يوه لويه څپه خپره شوه او داسې وضع منځ ته

[1] _ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرگ داكترنجيب الله : مخونه : ۷۱_ ۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغله چې دوړاندويه نه شوي کيداي په ناڅاپي ډول د دفتر دروازه ووهل شوه او طالبان په چټکۍ سره د ملګرو ملتو د دفتر خونې ته داخل شول . له شاپور احمدزي څخه يې غوښتنه وکړه چې په ارګ کې له ډاکتر نجيب سره يو ځای شي . شاپور احمدزي چې په رواني لحاظ کاملاً اماده و له نجيب سره يو ځای شي د طالبانو غوښتنه يې قبوله کړه . په ډيرو تيزو قدمونو سره د طالبانو ډاتسن ته وخوت خو جفسر پوه شو چې په دواړو ورونو به څه حالت را غلی وي . ([1]_ مخ : ۷۳)

د ملګرو ملتو د دفتر ځو تنه کارکوونکي چې د ډاکتر نجيب الله او دهغه د ورور په اړه يې تشويش درلود . په دروازه کې ولاړ وو يو تن کار کوونکي چې د خپل نوم له ښودلو څخه ډډه کوي وايي : يو موټر دملګرو ملتو د دفتر له مخې څخه په ډيرې بيړې سره تيز تير شو او د اريانا په څلور لاره کې ودريد زه هلته ورغلم کله چې د اريانا څلورلارې ته ورسيدم ، څو تنه مې وليدل چې مخونه يې په لونګيو (لاوستونو) پټ کړي وه، له ډاکتر نجيب سره په کشمکش کې وو ، کله چې مونږ ته يې فکر شو وې ويل تاسې حراميان دلته څه کوي ؟ يو تن زمونږ خواته را وګرزيد ، مونږ په شاه لاړو او د ملګرو ملتو دفتر ته راغلو ، سهار وختي چې له يکه توت او کابل بای څخه د تر کارۍ کراچی را تللې او غوښتل يې چې له دې لارې د شهرراره مارکيټ ته ولاړ شي کله چې د اريانا څلور لارې ته نږدې کيږي د ترافيکو په سمتې غورفه کې چې ترافيکو د دريدو ځای وو دوه تنه په پړی کې ځوړند دي . دوی دملګرو ملتو د دفتر له مخې تيريدل او د ملګرو ملتو د دفتر ساتونکو ته وايي چې دوه تنه د اريانا په څلور لارې کې ځوړند دي . مامورين باور هم نه کوي خو د نيم کيلو متر واټن له طي کول وروسته کله چې د اريانا څلور لارې ته له رسيدو سر سم نږدې کيږي حيرانيږي ګوري چې دواړه ځوړند کسان يو ډاکتر نجيب او بل شاپور احمدزی دي . (۱ _ مخونه : ۷۳ _ ۷۴)

---

[1]_ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرګ داکترنجيب الله : مخ : ۷۳

۱ _ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرګ داکترنجيب الله : مخونه : ۷۳_ ۷۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې توخی او جفسر د ملګرو ملتو د مامورینو له خولي د نجیب او دهغه د وروراحمدزي د اعدام خبره اوري نو په وارخطایي سره د فرار لار لټوي او د ملګرو ملتونو مامورین هم د هغوي د تښتي له پاره زمینه برابر وي بالاخره جفسر او توخي د ملګرو ملتو د دفتر د شاه دیوال له لاري فرار کوي تر څو په یو خوندي ځای کې پټ شي . ([1]ـ مخ : ۷۴)

د ۱۳۷۵ ل کال د تلي په ۲ مه چې لا تر اوسه د نجیب د مرګ خبر نه و خپور شوی د امریکا غږ راديو خبر نشر کړ چې د افغانستان پخوانی جمهور رئیس د طالبانو د یوې ډلې له خوا ارګ ته یوړل شو . ښایي نوموړی د طالبانو د لومړی وزیر په توګه اعلان شي . خو امان الله د ملګرو ملتو یو کار کوونکي ویلي دي کله چې د ملګرو ملتو کارکونکي له دې خبر شول چې ډاکتر نجیب طالبانو ارګ ته وړی ، ډیر ژر مونږ ارګ ته ولاړو تر څو خبر شو چې په ډاکتر څه راغلي دي ، خو طالبان د سلام خانی د قصر په دروازه کې ولاړ وو ، مونږ ته یې وویل چې په دفتر کې هیڅوک نشته . د طالبانو لوړ پوري چارواکي تر اوسه نه دي راغلي . خو د ارګ اشپز بیا بل ډول خبرې کوي . هغه وایي چې هغه شپه نوکري و کله چې په موټرو سپرو طالبانو داکتر نجیب د ارګ داخل ته راوړ . دهغه یې د ارګ اصلي ماڼي او سلام خانی ته چې د سربازانو د اوسیدو ځای و په لوري د وړو وړ . نجیب یې په ظاهر کې په ډیر ادب او عزت سره هغه ځاي ته رهنمایي کړ اما نیم ساعت وروسته د سربازخانی له داخل څخه ترخې خبرې واوریدل شوې . څو شیبې وروسته څو تنو طالبانو نجیب په زور د سلام خانې ماڼې څخه د ارګ د اصلي ماڼي د سړک خواته ټیل واهه . نجیب له هغوي څخه د ارام برخورد غوښتنه کوله خو هغو په ډیر قهر سره هغه د ټوپکو پواسطه تهدید وه . په ناڅاپه توګه دوه تنو طالبانو یوه رسۍ (طناب) د ډاکتر نجیب په غاړه کې واچوله او نورو دوو تنو نوموړی د کلانشکوف په کوندا غونو باندې په سرو تنه واهه په اخر کې یې د هغه لاسونه شاته وتړل ، یو تن طالب طناب د موټر په شاتني برخې

---

[1]ـ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابیده (اسرار مرګ داکترنجیب الله : مخ : ۷۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري وتاتړه او ډاتسن ته يې اشاره وکړه چې حرکت وکړه ، ډاتسن په ډيرې چټکۍ سره له خپله ځايه پناه شو او ډاکتر نجيب يې په ځان پسې راښکوده او ، له دروازې بهر شوه. مونږ پوه نشو چې ډاتسن چرته لاړه د هغې شپې پر سبا خبر شو چې نجيب له خپل ورور سره د اريانا په څلور لارې کې په دار ځړول شوی دی. (1_ مخ: ۷۲)

نجيب په داسي حال کې ووژل شو چې د طالبانو د رهبرۍ غړی ملا رباني په جلال اباد کې و. او له دې پريکړې څخه يې اطلاع نه درلوده. ځينې جنرال اسلم بيګ په دې خاطرچې ګنې چې په لومړۍ شيبه د طالبانو له شورا څخه مخکې کابل ته را ورسيد ،. د ډيورند د کرښې سند يې نجيب ته وړاندې کړ چې لاس ليک يې کړي. خو هغه انکار وکړ ، نجيب له يو تن څخه ټوپک واخيست د جنرال اسلم بيک ورور يې وويشت. وروسته هغوي ډاکتر نجيب شکنجه کړ. خو د دې خبرې په اړه کره شواهد نشته. ځينې هم جنرال شهنواز تڼی د نجيب قاتل ګڼي چې د هغه طرفدارانو د طالبانو په واکمنۍ کې دندې اجرا کولې داکتر حيدر ننګرهاری د آصف شور♥ د زوی قدير له قوله وايي غرزي خواخوږي د ۱۳۷۵ ل کال د ميزان ۲ مه د جمعې ورځ سهار ۲ بجې د مکرويانو په ۱۰۸ بلاک ۱۳ اپارتمان کې زمونږ د کور دروازه وټکوله. ماته يې زيری را کړ چې ستا د پلار دښمن (نجيب) مې ووواژه. قدير وايي کله چې د اريانا څلور لارې ته ولاړو نجيب او دهغه ورور مې په دار ځوړند وليدل. خوښ شوم او ومې ويل ډير ښه کار وشو. ننګرهاری وايي چې افراسياب خټک هم راغلې و تر څو دنجيب د قاتلانو سره روغه وکړي خو بريالی نه شو. ننګرهاری زياتوي چې دنجيب په وژنه کې يو امريکا يې جنرال د

1_ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرګ داکترنجيب الله: مخ ۷۲

♥: آصف شور د شهنواز له نږدې کسانو څخه و. چې د ۱۳۶۸ ل کال د کودتاه وروسته چې کله تڼي پاکستان ته ولاړو. دنجيب قوتونو په ځانګړې د خاد د پنځم رياست قوتونو د جلال رزمند په مشرې د وزارت دفاع قرارګاه ته داخل شوي چې په نتيجه کې آصف شور کبير کاروانی او نور ووژل شول. (۳_ مخ: ۸۵)

۲_ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابيده (اسرار مرګ داکترنجيب الله: مخ ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریکل په نوم هم شریک وو . خو د دې امریکا یې جنرال په اړه مهم اسناد شتون نلري . ([1]ـ مخ : ۸۲)

ډاکتر نجیب دملګرو ملتو له دفتر څخه وویستل شو . وروسته یې وواژه . چې ډیره پړه د ملګرو ملتو په مسولینو او د استاد رباني په حکومت ده . ځکه چې تقریباً پنځو کالو واکمنۍ په موده کې یې ډاکتر نجیب ته د دې زمینه برابره نه کړه چې هغه له افغانستان څخه ووزي او له خپلې کورنۍ سره یو ځای شي . دواړو خواو د طالبانو پرمختګ په دقیقه توګه څاره . احمدشاه مسعود د مارشال فهیم د تللو له پاره پیغام را ولیږه خو د هغوی یو تن هم پخپله د ده د بیولو لپاره را نغلل او هم یې هغه کسان چې د ده د لیږدولو لپاره راستولي شوي وو نه پیژندل کیدل ، نجیب هم پرته له مقاومت څخه د طالبانو سره د ملګرو ملتو له دفتر څخه خارج شو چې دا کار هم د ده په وژنه کې اغیز درلود .

۱۴٫۹ ـ تیروتیني :

ډاکتر نجیب الله افغانستان کې د سولې د ټینګښت لپاره هلې ځلې پیل کړې هغه هیله درلوده چې مجاهدین او په غربی هیوادونو کې مهاجر به له ده سره یو ائتلافي حکومت جوړ کړي خو دا کار ونشو ، نوموړي په دې لار کې خپله واکمني له لاسه ورکړه . نجیب د مثبتو کارونو په خواکې ځیني تیروتني هم وکړې چې دلته یې یادونه کوو :

- ❖ د ملي روغې جوړې ، د سیاست د اعلان میکانیزم ، د ګوند د نوم بدلول او نورو سیاسي اشخاصو ته په حکومت کې د لوړو څوکیو ورکول و چې له دې کار سره د ګوند ټول غړي موافق نه وو .
- ❖ په زور باندې د شهنواز تڼی لري کول ، او کودتاه ته زمینه برابرول ، د ځینو خلقي افسرانو بندي کول چې د پوځ مورال یې ضعیفه کړ .
- ❖ ـ د دوستم په پوځي ټولګیو اود جمهوری ریاست په ګارد باندې ډیره اتکا کول چې دې دواړو قوتونو د نوموړي د واکمنۍ په وروستیوکې د ده ټینګ ملاتړ ونه کړ .

---

[1] ـ مامون ، رازق (۱۳۸۷ هـ ش) راز خوابیده (اسرار مرګ داکترنجیب الله : مخ ۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ـ د گارد يوي نوې قطعي جوړول او د نوموړي قطعه معاش لوړوالي يې د دفاع او كورنيو چارو د وزارتونو د كاركوونكو په روحي باندې منفي اغيزه وكړه .

❖ ـ سياسي بيرو عضويت ته د هغو پرچمي مشرانو لوړول چې نجيب ته وفادار نه وو او د كارمل په هدايت يې خيلې كړنې سرته رسولې .

❖ ـ جنرال دوستم او جنرال مومن د پخلاينې لپاره دنبي عظميي ليږل ځكه نبي عظيمي د كارمل د گروپ سره پټې اړيكې درلودې او دنجيب ضد فعاليت يې كاوه هغه دوستم وهڅاوه چې د نجيب پرضد په خپل موقعيت كې ټينګ پاتې شي او كابل ته د هغوي د قطعاتو د راتګ او په هوايي ډګر كې د هغوى ځاى پر ځاى كولو نقشه هم د ده له خوا تطبيق شوه .

❖ نوموړى د كارمل د پخلاينې لپاره هيڅ كوم عمل و نكړ خو هغه د ده پر ضد د دى د ډلې دننه يو قوي فراكسيون جوړ او فعال كړ . دوى په داخل كې د نجيب د پلانونو د تطبيق څخه تل اګاه او دهغه د خنثى كولو لپاره يې چټک اقدامات كول .

❖ نجيب و نشو كړاى چې د ګوند په داخل كې خپل پرچمي او خلقي مخالفين وځاري .

❖ د داكتر نجيب الله كادرى سياست هم تر ډيره بريده كمزوري وه ، ځكه هغه په ډيرو كمزورو كادرونو له حده زيات اعتماد او باور وكړه ، چه دده د واكمني په وروستيو كې نه يوازې د ده په ګټه څه ونكړل بلكه حتى وفادار هم پاتې نه شول .

❖ دشوروي تر ړنګيدو وروسته د روسيى د نوي دولت سره د اړيكو نه ساتل .

❖ دژنيو دتړون د لاس ليک پرمهال د افغانستان د مجاهدينو مشرانو ته چې له شوروي قواوو سره جګړه كړي وه . هغوي ته برخه نه ور كول يعني د پاكستان دنماينده سره يوځاى دمجاهدينو نماينده ګانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي د پوځونو د وتلو څخه مخکې په انتقالي حکومت موافقه کړي وای تر څو د ټاکنو له پاره زمینه برابره شوي وای خو ډاکټرنجیب یواځې د پاکستان په ژمنو اعتماد وکړ ، مجاهدینو په خبرو کې دګډون زمینه برابر نه شوه چې هغوی هم د ژنیو توافقاتو او د بنین سوان پلان ته هم کوم ارزښت ور نکړ .

دا پورته یادې تیروتنې د شوروي ، امریکا ، پاکستان او ایران د مستقیمې لاسوهنې پواسطه دنجیب د واکمنې د سقوط لامل شوه .

۱۵_ دشوروي پوځونو ماتې او وتل
۱۹۸۹می کال د جنوري ۱۵ مه

دبریژنیف له مړینې وروسته ، چرنیکو ، او اندرپوف واک ته ورسیدل په دغه موده کې د شوروي اتحاد کمونست ګوند سیاسي بیرو کې د افغانستان د نیولو په اړه ډیرې ستونزې موجودې وې . ځکه په دوی کې ځینې په افغانستان کې دشوروي د پوځونو د موجودیت او یرغل مخالف اوځینې پلویان وو دپلویانو په ډله کې ولسمشر بریژنیف ، د دفاع وزیر دیمتری استینوف او د کا جې بی دبهرنې څانګې مشر خرچیکوف او مخالفینو کې صدراعظم الکسا کاسیګین ، د بهرنیو چارو وزیر اندري ګرومیکو او کې جي بي مشر اندرپوف شامل وو . په دې اړه ګرباچوف ډیر قاطع و . کله چې هغه واک ته ورسید ، غوښتل یې چې د امریکا او شوروي په اړیکو کې بهبود را منځ ته شي . له افغانستان څخه یې د شوروي پوځونو وتل د دې اړیکو د بهبود له پاره یو شرط ګاڼه ، مګر د شوروي نظامی افسران د ګورباچوف دې تصمیم سره کلک مخالف وو . ځکه هغوی په دې عقیده وو چې دوی باید په ټیټو سترګو افغانستان څخه خپلې لښکري ونه باسي ، خو دا پوځونه د یوه تړون په پایله کې ووتل نه د یوي بریالی جګړي پواسطه چې دا کار دوی د ځان له پاره لوی شرم ګاڼه ، میخایل ګورباچوف چې ۱۹۸۵ز کال د مارچ په ۱۱ مه د کمونست ګوند عمومي منشي په توګه ټاکل شوي وو د ۱۹۸۵ ز کال د نوامبر په میاشت کې یوه غونډه کې ببرک کارمل ، سلطان علی کشتمند او نجیب الله ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي د پوځونو د وتلو په اړه خبرداری ورکړ. ([1]
_ مخ : ۳۳۱)

کله چې ډاکتر نجيب الله د ۱۹۸۲ ز کال د مې په ۴ مه د ۱۳۶۵ کال د ثور په ۱۴ مه د ببرک کارمل پر ځای د گوند د عمومي منشي په توگه وټاکل شو . ده ته د شوروي مشرتابه وويل چې شوروي پوځونه په افغانستان کې نه شي پاتي کيدلی او له دې هيواد څخه ووځي ، د شوروري د کمونست گوند په ۲۷ مه کنگره کې هم له افغانستان څخه د خپلو پوځونو د ايستلو پريکړه وشوه.

د دې جگړې قيمت شورويانو ته ډيره درنده تماميده . شورويانو په دې ځان ډاډه کاوه چې دخلق ديموکراتيک گوند د نوي مشرتابه د نوي کرښلارې (ملی روغې جوړې) . او نويو کادرونو په روزني سره ښه پياوړی شوې دی اوس کولی شي چې په خپله وجنگيږي. ([1]_ مخ : ۳۴۱ _ ۳۴۲)

د شوروي اتحاد په چارواکو هغه وخت فشار ډير شو چې د شورو ي عسکرو له تلفاتو څخه د ميډيا او مطبوعاتو پواسطه د دوي ولس خبر شو . بل پلو ته د ملگرو ملتونو سازمان هم د شوروي له چارواکو غوښتنه کوله چې له ازاد او ناپيیلي افغانستان څخه ووزي . ناپيليو هيوادونو هم په دې برخه کې ټينگار کاوه . چين ، د خپلو سرحدی ستونزو حل له افغانستان څخه دشوروي پوځونو په وتلو پوري محدود گاڼه. ([2]_ مخ : ۳۴۲)

کله چې گورباچوف واک ته ورسيد د قزاقستان د الماتا په ښار کې يې په خپله بيانيه کې ژمنه وکړه چې له افغانستان څخه به خپل پوځونه را وباسي او د ولادي واستوک په مشهور وينا کې يې د افغانستان جگړه د ((ناسور زخم)) په نوم ياده کړه ، بل طرف ته سی ، آی ، او آی . ايس ، آی د افغانستان مجاهدينو

---

[1]_ ظاهر ، طنين ، افغانستان در قرن بيستم مخ : ۳۳۱

[1]_ مصداق ، نبی ، (۱۳۸۹ ش) . افغانستان اساسي کمزوري او بهرنۍ مداخلي . مترجم نثار احمد صمد ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه . مخ : ۳۴۱ _ ۳۴۲)

[2]_ مصداق ، نبی ، (۱۳۸۹ ش) . افغانستان اساسي کمزوري او بهرنۍ مداخلي . مترجم نثار احمد صمد ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه . مخ : (۳۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ستينګرونه توزيع کړل ، چې په مجاهدينو کې يارمحمد او ملا عبدالسلام راکټي ډير شهرت پيدا کړ ، دستينګر راکټونو په موجوديت کې د شوروي د هوايي پوځونو طياري اړ شوي چې لوړ پروازونه وکړي . په دې صورت کې بيا هغوی دقيق بمبارد نه شو کولای او راکټونو د خطا کيدو په خاطر يې مسلسلې رنها پاشلې . د ګورباچوف د واک په لومړيو دوو کلونو کې جګړه ډيره توده شوه ، خو ليدونکي او شنونکي دې پايلې ته ورسيدل چې هغه د شوروي جنرالانو دا د افغانانو د شجاعت او مقاومت په مقابل کې وروستی چانس و . خو د شوروي سور پوځ خپلو ظلمونو او پوځي عملياتو ته دوام ور کړ او د حل لاره يې نوره هم ستونزمنه کړه . له افغانستان څخه دشوروي پوځونو د وتلو په اړه د ګورباچوف له ژمنو څخه وروسته يې نور دري کلونه هم په برکي ونيول تر څو د ۱۹۸۸ ز کال د مې او اګست تر منځ موده کې له خپل ۱۵۵۰۰۰ يو سلو پنځه پنځوس زره کسيز فوځ څخه ۵۰۰۰ پنځوس زره عسکر وويستل او ټول عسکر په بشپړه توګه د ۱۹۸۹ ز کال د فبروری تر ۱۵ مې پوري ووتل . ([1]_ مخ : ۳۴۳)

دجلال آباد جګړه د افغانی حکومت د دفاع وړتيا او د شوروي وړاندوينه تر يو حده رښتيا کړه . خو شوروي اتحاد تر وتلو وروسته هم دافغانستان حکومت د پوځي ډول ډول وسايلو په شمول هر ډول مرسته ورکوله . د ۱۹۸۸ ز کال په اکتوبر کې يې د سکاډ توغندي او ۳۰ ديرش وزره ميک ۱۷ بم اچونکي الوتکي ور کړي . په ۱۹۸۹ او ۱۹۹۰ ز کلونو کې شوروي اتحاد د افغانستان د حکومت نوري اړتياوې هم پوره کولې . خو په ۱۹۹۱ ز کال کې شوروي اتحاد ونړيد او د روسيی مرستې هم ختمې شوې . يو کال وروسته د کابل حکومت د ژينو د تړون له مخي ژمن وو چې سياسي بې طرفه تکنوکراتانو ته وسپاري خو بريالي نشو . ([2]_ مخ : ۳۴۴) ځکه ځينو له افغانستان څخه دشوروي پوځونو د وتلو اصلي لامل د ژنيو د تړون لاس ليک ګاڼه خود د

---

[1]_ مصداق ، نبی (۱۳۸۹ ش) د افغانستان سياسي کمزوري مخ : ۳۴۳

[2]_ مصداق ، نبی (۱۳۸۹ ش) د افغانستان سياسي کمزوري مخ : ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــووري پوځونــو وتلــو موضــوع پــه اړه خبــرې لا د ببــرک کارمــل د حاکميــت پرمهال پيل شوې وې .

ببرک کارمل له گورباچوف سره په لومړۍ ليدنه کې گورباچوف ته وويل چې د پاکستان لـه خوا د مداخلې د قطع کيدو پـه اړه لـه قـوي تضمين پرتـه راضـي نـه دي چې شـوروي پوځونـه دي لـه افغانسـتان څخـه ووزي ، خـو لـه افغانستان څخه دشوروي پوځونو وتل د گورباچوف غوڅه پريکړه وه د ببرک کارمل موضعگيري د گورباچوف له پاره د تحمل وړ نه وه . مگر نجيب الله د هغـه دي غوښتنې تـه مثبت ځواب ووايـه او د ژينو د مـوافقې د لاس ليـک لـه پاره يې زمينه برابره کړه . د ژنيو تړون له افغانستان څخه دشوروي پوځونو د وتلو لـه پـاره يـوه ابرومندانـه لاره وه ، تـر څـو شـوروي اتحـاد لـه دې کړکيچن حالـت څخـه ځـان خـلاص کـړي . خـو د شـوروي پوځونـو وتلـو ، گورباچوف تـه دا زمينـه برابـره کـړه چې د شوروي پـه داخـل کې خپلـه کړنلاره عملي کـړي . مگر شوروي پوځونو په خپل يرغل سره افغانستان د بهرنيو هيوادونو د مداخلې په ډگر باندې بدل کړ ، وروسته پرته له دې څخه چې افغانستان د ثبات او نه ارامي له پاره اړونده هيوادونو او قوتونو سره موافقې ته ورسيږي او دهغوى کړنو ته متوجه شي . افغانستان يې پريښود ، افغانستان کې لا جگړه روانه وه خو شـوروي او امريکا پـه ډيرې بې تفـاوتۍ سره د افغانسـتان د سرنوشت سـره برخـورد وکـړ ، ځکـه دوی د ژنيـو د تـړون پرمهـال د تضـمين کوونکو په توگه په افغانستان کې د جگړې د بنديدو اوثبات لپاره وعده کړې وه . خو بيا دوي خپل تعهد عملي نه کړ . پـه دې اړه د ملگرو ملتونو سرمنشي وايي : ((ما وړاندېز وکړ چې يوه لويه جرگه دې جوړه شي ، يو پراخه بنسټه دولت دې جوړ شي ، چې دشوروي د پوځونو له وتلو څخه وروسته سمدستي واک په لاس کې واخلي . خو دواړو لويو قدرتونو (شوروي او امريکا) د دې وړاندېز ملاتړ ونه کړ . ([1]_ مخونه : ۵۲۵_۵۲۲)

---

[1]_ انديشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب ديموکراتيک خلق افغانستان ، کودتاه حاکميت و فروپاشي مخونه ۵۲۵ _ ۵۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي تړون په پای کې يې لاس ليک هم کړی وو . خو د دواړو هيوادو د بهرنيو چارو وزيرانو يو د بل پرضد خبرې کولې . د امريکا د بهرنيو چارو وزير شولتز وويل : « که شوروي اتحاد د کابل له حکومت سره خپل ملاتړ ته دوام ور کړي ، امريکا به هم د مجاهدينو ملاتړ ته دوام ور کړي . ده په داسې حال کې دا وينا وکړه چې دشوروي اتحاد د بهرنيو چارو وزير ادوارد شيواردنادزې په يوه اعلاميه کې دنجيب الله له دولت سره د مرستې کول د دواړو دولتونو تر منځ ددوستۍ د تړون په اساس اعلان کړل . » ([2] _ مخ : ۵۲۷)

شوروي او امريکا د ژنيو د تړون له لاس ليک څخه وروسته په خپله موضعگيري کې تر يوه حده ثابت وو . خو د دواړو خواو د تضمين کوونکو په توگه يې په افغانستان کې د وضع د ثبات له پاره هيڅ ډول علاقه ونه ښودله او په دې برخه کې يې خپل اخلاقي او سياسي تعهد پر ځای نکړ . همدا علت و چې د ژنيو له موافقي وروسته هم په افغانستان کې جگړه قطع نه شوه برعکس جگړه نوره هم پراخه شوه . نجيب الله هم د ۱۳۷۰ ل کال د مرغومي په ۲۵ مه (۱۹۹۲ ز کال د جنوري په ۱۵ مه) د ده له سقوط څخه درې مياشتې مخکې د ملي روغې جوړې د پنځمې کاليزې د لمانځنې پر مهال وويل : « د شوروي د يرغل په مقابل کې د افغانستان د خلکو پاڅون د ۱۳۶۷ لمريز کال د دلوې په ۲۲ مه بريالى شو . » او ځانگړې فرمان کې د ۱۳۶۷ ل کال د دلوې په ۲۲ مه د ملي ژغورني (نجات) ورځ او دا ورځ يې عمومي رخصتي علان کړه . هر کال به د افغانستان د خلکو دملي جشن په توگه لمانځل کيږي . ([1] _ مخ : ۵۲۸)

اصلي پوښتنه دا ده چې نجيب الله له افغانستان څخه د شوروي قوتونه وتلو ته اړ ايستل ؟ يا شورويانو د خپلو پوځونو وتل پر نجيب الله تحميل کړل ؟ د نجيب له خوا د دلوې ۲۲ مه د ملي نجات د ورځې په نوم يادول د دې

---

[2] _ انديشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب ديموکراتيک خلق افغانستان ، کودتاه حاکميت و فروپاشي مخ : ۵۲۷

[1] _ انديشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب ديموکراتيک خلق افغانستان ، کودتاه حاکميت و فروپاشي مخ : ۵۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکارندوی ده چې دشوروي پوځونو په وتلو کې د ده ارا ده او فشار موجود و ، نجیب د ملي روغې جوړې دسیاست د اعلان څخه شپږ میاشتې وروسته (۱۳۶۵ په جدي کی) دیو امریکایي ژورنالیست د پوښتنې په ځواب کې وویل : ((... بیا دا خبره تکراروم که چیرې باندنی مداخله او تجاوز قطع شي ، د ژنیو تړون لاس لیک شي .. د ملی روغې جوړې سیاست بریالي شي . د شوروي سیوسیالستي هیواد یو سرتیری به پاتې نه شي او خپل سوله غوښتونکي هیواد ته به ستانه شي .)) (1مخ _ ۵۲۹)

نجیب الله د شوروي عسکرو وتل د پورته شرایطو پورې مربوط ګڼل خو شوروي د خپلو عسکرو وتل غوښتل نه د شرایطو بشپړیدل . په دې صورت کې د شوروي د عسکرو وتل پر نجیب باندې تحمیل شول . شوروي منابع ادعا کوي چې د افغانستان دولت په ریښتني ډول باور نه کاوه چې شوروي پوځونه به په رښتیا سره له افغانستان څخه خارج شي . دوی د مجاهدینو سره د مقابلې هیڅ ډول طرحه نه وه غوره کړې ، ګوندي او دولتي مسئولینو په هیڅ ډول نه غوښتل چې شوروي پوځونه له افغانستان څخه خارج شي او غوښتل یې د شورویانو دوتلو طرحه چې د ۱۹۸۷ ز په اپریل (۱۳۶۶ ل حمل) کې عملي کیدله خنثی کړي . نجیب د ۱۹۸۹ ز کال په جنوري (۱۳۶۷ په جدي) کې له شورویانو وغوښتل چې له ۳۰۰۰ درې زره یا ۵۰۰۰ پنځه زره شوروي عسکر قندهار ته واستوي چې د مجاهدینو له خوا کلابند شوی و ، ګورباچوف شل کاله وروسته له هغې چې شوروي پوځونه له افغانستان څخه وتلي وو . دا مطلب تائید کړ وایي : چې ما په تاشکند کې نجیب ته وویل چې د شوروي پوځونو د وتلو په اړه تصمیم نیول شوی دی . نوره لازمه نه ده چې مونږ په افغانستان کې پاتې شو . (2_ مخ : ۵۳۰)

---

[1] _ اندیشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتاه حاکمیت و فروپاشي مخ : ۵۲۹

[2] _ اندیشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتاه حاکمیت و فروپاشي مخ : ۵۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي نه يوازې له افغانستان څخه پوځونه وويستل . بلکه درې کاله وروسته يې دنجيب له دولت څخه مخ وګرزاوه . خپلې نظامي او مالي مرستي يې لږي او حتى بندې کړې . اصلي خبره دا ده چې د شوروي پوځونه د ۱۹۷۹ ز کال په ډسمبر کې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند سره د مرستې، د انقلاب او له افغانستان څخه د دفاع په نوم پر افغانستان نظامی يرغل وکړ . تقريباً ۹ کاله د نوموړي دولت او ګوند د حاکميت او استحکام په خاطر وجنګيدل . ډير افغانان شهيدان او ټپي شول خو دوی پرته له دې چې خپلې موخې ته ورسيږي په ۱۹۸۸ ز کال کې يې له افغانستان څخه د خپلو لښکرو ويستل پيل او افغانستان يې پريښود ، کله چې په شوروي کې بوريس يلسن واک ته ورسيد . په شوروي اتحاد کې د کمونست ګوند حاکميت هم پای ته ورسيده ، له دې سره سم له افغانستان سره د شوروي مرستې هم قطع شوې . اود نجيب الله دولت ته يې شا کړه . د مرستو قطع کيدل د نجيب دولت د سقوط لورته سوق کړ ، په دې اړه جنرال ولا تين ورينکوف داسې نظر لري : ((د نجيب د حکومت د سقوط يو لامل د مسکو د مرستو قطع کيدل وه . کله چې شوريان خارج شول . نجيب الله درې کاله د مجاهدينو په مقابل کې مقاومت وکړ . يلسن مرستې قطع کړې ، نجيب مجبور شو چې خپله څوکۍ پريږدي ، نجيب دخپلو ذخيرو پواسطه له ۱۹۸۸ ز کال څخه تر ۱۹۹۲ ز کال پورې مقاومت وکړ خو د روسيي دنوي رهبرۍ د سياسي خيانت پواسطه د نجيب دولت سقوط وکړ . ([1]_ مخونه : ۵۳۲ _ ۵۳۳)

په لنډه توګه ويلی شو چې د شوروي د پوځونو وتل د ۱۹۸۸ ز کال د مې په مياشت کې پيل شول او د ۱۹۸۹ ز کال د فبرورۍ په ۱۵ مه د شوروي پوځ وروستي عسکر او د څلويښتم پوځ قوماندان بوريس ګروموف دا موله سيند څخه تير او د افغانستان خاوره يې ترک کړه ، د افغانستان په جګړه کې

---

[1] _ انديشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب ديموکراتيک خلق افغانستان ، کودتاه حاکميت و فروپاشي : مخونه : ۵۳۲ _ ۵۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي پوځونه بریالي نه شول ، ځکه دوی د جګړې د ګټونکي په توګه ونه وتل . ([2] _ مخ : ۵۳۳)

د شوروي اتحاد سرو لښکرو پر افغانستان باندي دیرغل په پایله کې ماتې وخوړه . ځکه دوی خپل هدف ته ونه رسیدل ، دوی چې له کوم ګوند او دولت څخه د دفاع په خاطر افغانستان ته راغلي وو هغه یې یوازې پریښود ، چې بیا یې له دریو کلونو وروسته سقوط وکړ .

شوروي اتحاد د ۹ کالو زیات شتون څخه وروسته د وتلو پر مهال یې ۱۲۰۰۰۰ یولک شل زره پوځ څخه ۱۴۴۵۳ څوارلس زره څلورسوه دري پنځوس تنه مړه ، ۴۹۹۸۳ نه څلویښت زره نه سوه دري اتیا تنه ټپیان او ۳۳۰ دري سوه دیرش تنه لا درکه شوي وو . دوی له دومره تلفاتو وروسته بیرته ناکام خپل هیواد ته ستانه شول . ([1] _ مخ : ۵۳۲)

خو د افغانستان ولس ته یې ډیر مادي او معنوي زیان واړوه ، دا یرغل چې په ماډرن وسلو سمبال پوځ کړي وه د افغانانو بې کچې قربانۍ هغوی په خپلو موخو کې ناکام کړل ، خو د وتلو په وخت یې د افغانستان پوځ ته (۲۳۰۰) بیلا بیل تاسیسات پریښودل چې له هغې جملې څخه ۱۷۹۰ پوځي چونۍ ، ۳۲ ګارنیزونونه ، ۹۹۰ زرهپوش او درې زره موټر پریښول . ([2] _ انټرنیت)

د شوروي پوځونو ناکام وتل د افغانستان په معاصر تاریخ د انګلیسانو د دوهم یرغل (۱۸۷۸ ز کال) او د استقلال تر جګړې (۱۹۱۹ ز کال) وروست لوي بریالیتوب چې د نړۍ د یو زبرځواک په مقابل چې په دویم جنګ کې هیټلر ته ماتې ور کړې وه . په خپلو موخو کې ناکام او خپل هدف ته درسیدو مخکې بیرته وتلو ته اړ کړ .

---

[2] _ اندیشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتاه حاکمیت و فروپاشي : مخ : ۵۳۳

[1] _ (اندیشمند ، محمد اکرم (۱۳۹۱ ش) . حزب دیموکراتیک خلق افغانستان ، کودتاه حاکمیت و فروپاشي مخ : ۵۳۳

[2]– http:// Pashto .ru/ 2014 .020.015 12876288

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ _ د شوروي د کمونستي رژيم ړنګيدل
۱۹۹۱ ز کال اګست ۱۹ مه _ ۱۳۷۰ ل کال د اسد ۲۸ مه

د افغانستان دخلکو د قرباني او جهاد په پايله کې له افغانستان څخه د شوروي اتحاد د پوځونو ماتې او وتل ، د نړيوال فشار په خوا کې په شوروي پوځونو باندې د افغانستان د مجاهدينو ملا ماتونکي ضربې چې د افغانستان په هره سيمه کې يې دوي ته درانده تلفات و اړول او له غوڅې ماتې سره يې مخ کړل . خو د دې لاملونو په خوا کې د اقتصادي او سياسي بحران زياتوالي هم اغيزمن و ، چې دشوروي خلک يې په ورځني ژوند کې له ستونزو سره مخ کړي وو ، ميخايل ګورباچوف ته دا کړکيچن وضعيت د تحمل وړ نه و . دوی په څرګند ډول احساسوله چې د شوروي اتحاد دا خراب وضعيت پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد د نظامي يرغل محصول ده ، د هغه لومړنۍ اقدام دا و چې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند او ديموکراتيک جمهوريت په رهبرۍ کې بدلون را وړي ، تر څو وکولی شي چې د شوروي اتحاد پوځونه په ابرومندانه بڼه له افغانستان څخه وباسي ، که څه هم ګورباچوف غوښتل چې شوروي له دې ويجاړيدونکي وضعيت څخه چې ورځ تر بلې خرابيده بيرون وباسي . ده خپل اصلاحات د سيوسيالستي ټولني د تکامل له پاره يوه اړتيا ګڼله ، نوموړی وتوانيده چې د ژنيو تړون د يوه تضمين کوونکي په توګه لاس ليک ، او له افغانستان څخه د شوروي اتحاد د پوځونو د وتلو زمينه برابره کړي . مګر په شوروي اتحاد کې وضع ډيره بحراني او له کنترول څخه ووته . ([1] _ ۲۲۱)

افغانستان کې د شوروي د پوځونو ماتی او له دې هيواد څخه د هغوي وتل په شوروي اتحاد کې دسياسي وضعيت بحراني کيدل د نړۍ يو شمير هيوادونو ته هم خپلواکي ور په برخه کړه، ميخايل ګورباچوف د شوروي اتحاد په يو اويا کلن تاريخ کې د لومړي ځل لپاره (۱۹۹۰ ز کال) د مارچ په ۱۸ مه شوروي جمهوريتونو ته اعلان وکړ ، چې له راګيرۍ وروسته دوی ته اجازه ده چې بشپړه خپلواکي ، که د روسي سره پاتې کيدل غواړي ، خو له راي ګيرۍ

---

[1] _ ميهن ورد شاه محمد (.) روابط سياسي و ديپلوماتيک افغانستان و روسيه طي سالهای (۱۱۸۰ _ ۱۱۸۱ هـ ش) مخ : ۲۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې دبالتیک ریاستونو د خپلواکۍ اعلان وکړ ، د شوروي اتحاد د واکمنو له خوا د هغوی د ارامولو له پاره ځواکونه ولیږل ، د بالتیک ریاستونو راي ګیري وکړه زیاتوبې د خپلواکۍ په حق کې رایه ورکړه ، او د روسي د عسکرو پر ضد سرکونو ته را ووتل ، په مسکو کې هم خلکو د کریملین په مخکې مظاهره وکړه . بورسیس یلسن چې د روسي فدراسیون مشر و د ګورباچوف د استعفي غوښتنه یې وکړه . ([1] ـ مخ : ۲۷۴)

له دې وروسته په نړۍ کې د سیوسیالیزم او شوروي اتحاد زور واکۍ پر ضد په نړیواله کچه کرکه او نفرت مخ په زیاتیدو وو . په ډیرو هیوادونو کې د کمونست ګوندونه د زوال لوري ته سوق شول .

په ختیځه اروپا کې هم د کمونستي ګوندونو د غړو شمیر په سلو کې څلویښت (۴۰) سلني تـه را ټیټ شو . په ایټالیا کې د دریو لکو غړو د کمونست ګوند غړیتوب پریښود . همدارنګه د فرانسي د کمونست ګوند غړو شمیر کم شو ، د انګلستان ، ناروی ، ایرلیند او لویدیځ المان کمونستي ګوندونو په ټاکنو کې له یو سلنی ۱ څخه هم کمې رایې وګټلې پایله یې دا شوه چې په پارلمان کې غړیتوب پیدا نکړي ، په امریکا او کاناډا کې هم د کمونست ګوندونو د غړو شمیر مخ په کمیدو شو . په استرالیا ، منځنۍ او لاتیني امریکا کې هم د کمونستانو فعالیتونه په ټپه و دریدل بالاخره په اروپا کې له ۲۳ کمونستي ګوندونو څخه یوازې ۱۲ګوندونو مړ ژواندي فعالیت کاوه ، چې په اروپایي هیوادونو کې د سیوسیالستي زورواکانو پر ضد ولسونه را پورته شول ، په پولینډ کې د کارګرانو اتحادیي کمونستانو ته ماتې ورکړه ، د لومړي ځل لپاره یې غیر کمونست صدراعظم تا دیو مازووسکي غوره کړ ، تر دې وروسته په ختیځې اروپا کې د ختیځ المان او چکوسلواکیا مشران په چټکۍ سره له واک څخه ولویدل ، دهنګري د سیوسیالست ګوند مشرتابه هم په خپل بدل نوم سره بیله لاره غوره کړه ، په رومانیه کې هم د

---

[1] میهن ورد شاه محمد (.) روابط سیاسي و دیپلوماتیک افغانستان و روسیه طې سالهای (۱۱۸۰ ـ ۱۱۸۱ هـ ش)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماينې ايلينا چاوشکوپر ځای نشنل سالويشن ، يو عبوري حکومت اعلان کړ ، د بلغاريا صدراعظم انګرمګنوف د ځلورو ورځو لاريونونو وروسته د ۱۹۹۰ ز کال د نوامبر په ۲۹ مه استعفی ورکړه ، د شوروي اتحاد د جمهوريتونو هم د خپلواکي د اخستلو له پاره هڅې پيل کړې . د ګورباچوف د خپلو اصلاحاتو په تطبيق کې له ځنډ سره مخامخ شو . د ګورباچوف مرستيال ګينادي ګيانوف د ۱۹۹۱ ز کال د اګست په ۱۹ مه دده پر ضد کودتاه وکړه چې د بوريس يلسن له لوري شنډه شوه . (1_ مخ : ۲۷۵ _ ۲۷۶)

د ۱۹۹۱ ز کال د ډسمبر په ۸ مه هغو هيوادونو چې د ۱۹۲۲ ز کال کې يې دشوروي اتحاد د جوړېدو د اساسي تړون (سند) لاس ليک کړی وو دی پايلې ته ورسيدل چې د نړيوالو جغرافيايي او سياسي حقايقو له مخې نور شوروي اتحاد وجود نه لري ، حالاتو ځيره بدلوله هغه نظامي تړون (ناټو) چې د شوروي اتحاد د پراختيا غوښتني د مخنيوي له پاره د لويديځو هيوادونو له خوا جوړ شوی و . په خپله اوس پکې ګډون وکړ . د روسي فدراسيون رئيس بوريس يلسن ۱۹۹۱ ز کال د ډسمبر په ۲۰ مه اعلان کړ . چې دده هيواد په ناټو کې ګډون کول غواړي با لاخره دي بدلونونو پخوانی شوروي اتحاد دی ته اړ کړ چې دشوروي اتحاد د ړنګيدو اعلاميه يې خپره کړه . د ۱۹۹۱ ز کال د ډسمبر په ۲۲ مه پنځلسو وړوه جمهوريتونو له شوروي څخه آزادي واخېسته ، د مسکو اوسيدونکو د لينن تابوت را ونړاوه ، شوروي اتحاد دتل لپاره له مينځه ولاړ . (2_ مخ : ۲۷۶) او دغه جمهوريتونو د ګورباچوف د ۱۹۹۰ ز کال د مارچ ۱۸ مې نيټې اعلاميي وروسته شوروي جمهوريتونو ته دا زمينه برابره کړه چې د خپلې ارادې پر بنسټ ازادي واخلي او د روسي څخه کاملا جلا او خپلواک جمهوريتونه شي . دوی يو پربل پسې خپله ازادي اعلان کړه او مستقل هيوادونه يې ايجاد کړل .

---

[1] –ولی محمد (۱۹۹۹ ز کال) . د روسي پراختيا غوښتنه او افغانستان ، دانش خپرندويه ټولنه مخونه: ۲۷۵_۲۷۶

[2] _ ولی محمد (۱۹۹۹ ز کال) . د روسي پراختيا غوښتنه او افغانستان ، دانش خپرندويه ټولنه مخ : ۲۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي د جمهوریتونو د ازادي د اخستلو نیټې

شماره	د هیواد نوم	د ازادي اخستلو نیټه
۱	لتوانیا ، لتویا او هستونیا	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۲۱ مه
۲	مالداویا	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۲۷ مه
۳	ازربایجان	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۳۰ مه
۴	قرغیزستان	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۳۱ مه
۵	ازبکستان	۱۹۹۱ز کال د اگست ۳۱مه
۶	تاجکستان	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۹مه
۷	ارمنستان	۱۹۹۱ ز کال د اگست ۲۱مه
۸	ترکمنستان	۱۹۹۱ ز کال د سپتامبر ۲۹مه
۹	اوکراین	۱۹۹۱ ز کال د سپتامبر ۲مه

بالاخره ۱۹۹۱ ز کال د سپتامبر ۲۲ مه ، روسي رسماً د شوروي اتحاد سقوط اوا نحلال اعلان چې په دې ترتیب شوروي کمونستي رژیم سقوط وکړ .([1]_ مخونه: ۲۲۱ _ ۲۲۲)

شوروي اتحاد د افغانتسان د خلکو د برحق او روا جهاد او قرباني په پایله کې د نظامي ، اقتصادي ، سیاسي ، ستونزو سره مخ شو چې نور یې نشو کولی هغه جمهوریتونه چې ۷۰ کاله مخکې د دوي ولکې لاندې راغلي وو اداره کړي ، دغه نړیوالو سیستم او د نړۍ لوي ابر قدرت زمونږ د مسلمانو خلکو د قربانۍ په پایله کې داسې ویجاړ شو چې نور یې د تولیدو امکانات د لاسه ورکړل ، او د خپلو داخلي ستونزو په حل کې پاتې را غلل . د افغانستان خلکو له ځان څخه د تیریدنې د دین او هیواد په لار کې د قربانۍ پواسطه نړۍ ته وښودله چې د نړۍ یو اتومي او نړیوال طافت نه شي کوي چې دوي تر خپل کنترول لاندې راولي او اشغال یې کړي .

---

[1] _ میهن ورد شاه محمد (.) روابط سیاسي و دیپلوماتیک افغانستان و روسیه طې سالهای (۱۱۸۰ _ ۱۱۸۱ هـ ش) مخونه : ۲۲۱ _ ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷_ پایله

د افغانستان ستراتیژیک موقعیت تل د دې باعث شوی تر څو دا هیواد د یرغلونو او خونړیو جګړو ډګر وګرځي او د تاریخ په هره مقطع کې دخپل حساس موقعیت ګران قیمت ادا کړي ، دا هیواد له ۱۷۴ کلونو څخه تر زیاتې مودې پورې (۱۸۱۵ز_ ۱۹۸۹ ز) د هند سمندر ته تر تړلو لنډ لار وه ، نو ځکه د روسانو د حرص او تمی ښکار و . د ساړه جنګ اخرنۍ جګړه (۱۹۷۹ ز_ ۱۹۸۹ ز) د دې هیواد ابادۍ په کنډ والو بدلې کړې او د مظلومو هیوادوالو ککرۍ پکې خاورې شوې . په دې ناورین کې د افغانستان مجاهدو خلکو سخته جګړه وکړه او د وینولښتي و بهیدل ، افغانستان ازاد شو خو پرته له دې چې افغانان له دې بریا څخه ډیره ګټه واخلي ، دغه لښتي د نورو د ګټو د ریاب ته توي شول ، افغانستان ویجاړ او کنډوالې یې د کمونیزم په هدیره بدلې شو ې . خو هغو لویدیځو هیوادونو چې لومړی یې د جګړې پر مهال د افغانستان د جهاد ملاتړ وکړ مګر د شوروي اتحاد د کمونستي دولت له ړنګیدو او د سرې جګړې د پای ته رسیدو وروسته پرته له دې چې د دې جګړه ځپلي هیواد او ملت پر وړاندې د مسولیت احساس وکړي خپل تلتک یې را ونغاړل او د پاکو شهیدانو له څنګه تیر شول او افغانستان یې د سیمي او ګاونډیو هیوادو د واکمنانو لاس وهنو ته پریښود
(1[1]_ مخونه : ۲ _ ۳) .

ښاغلی غلام محمد زرملوال لیکي : ((افغانتسان د خپل جغرافیایي موقیعت له کبله د تاریخ په اوږدو کې د لویدیځ ، ختیځ ، شمال اوسهیل تر منځ د پل حثیت لرې او بیلابیلو پړاوونو کې د زمانې د سترو ځواکونو او ښکیلا کګرو د رقابت ډګر ګرځیدلی دی دغو اروپایي سترو ځواکونو له

---

[1]_ انصاري ، بشیر احمد (۱۳۸۳ ل) ، افغانستان د تیلو په لمبو کې . میوند خپرندویه ټولنه ، کابل افغانستان مخونه ۲ _۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا څخه هند ته د رسیدو او یا د هند د ساتنې په خاطر پر افغانستان یرغل کاوه .)) (2_ مخ : ب

د افغانستان جغرافیایي موقیعت او فزیکي جوړښت په عین حال کې مصیبت او برکت دواړه دي . ځکه کله چې یرغل کوونکي هند ته د رسیدو په خاطر له افغانستان څخه تیریدل زمونږ د هیواد غرنیز جوړښت او له آزادۍ سره د خلکو د بې کچې مینې له امله په ځان ډیر مغرور واکمنان د هغوي د پوځونو سره د سکندر مقدوني څخه نیولې تر چنګیز ، ګوډ تیمور ، او نورو استعمارګرانو ته ماتې ورکړې او پر افغانستان باندې یې د هغوی واکمني نا ممکنه کړې ده .(۲_ مخ : ۲۴۵)

د افغانستان مجاهدین اوغازیان د قربانۍ او کلکې ارادي په پایله کې وتوانیدل چې سرې لښکرې له ماتې سره مخ کړي ، شورویانو وروسته هڅه کوله چې خپله ماتې پټه کړي او د خپلې ماتې د پټولو په خاطر یې د ژینو تړون لاس لیک کولو ته زمینه برابره کړ . دا سند د افغانستان او پاکستان د بهرنیو چارو وزیرانو تر منځ د ۱۹۸۸ ز کال د اپریل په ۱۴ مه دمازیګر په څلورو بجو د ژینو ښار د جامعه ملل (ملتونو ټولني) په ماڼۍ کې لاس لیک شو . د امریکا او شوروي اتحاد له لوري یې ملاتړ وشو په دې تړون کې د مهاجرینو ستنیدل ، د افغانستان او پاکستان تر منځ د وضعې عادي کیدو له پاره مرسته ذکر شوې وه . شوروي پوځونه له افغانستان څخه ووتل پر افغانستان باندې د هغوي یرغل او نور عوامل د دې لامل شو چې د شوروي کمونستي رژیم ړنګ او دا لویه امپراطوري له مینځه تلو سره سم په شوروي

2_ زرملوال ، غلام محمد (۱۳۸۳ لمریز) . افغانستان تر وروستي افغانه ،دانش خپرندویه ټولنه پیښور مخ : ب

۲ _ مصدق ، محمد نبی (۳۸۹ ش) . د افغانستان سیاسي کمزوري او بهرني مداخلي ډاکتر نثار احمد مخ : ۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د کمونستي ګوند د جوړېدو مفکوره هم له مینځه ولاړه . ([1]_ مخونه : ۱۰۰_۱۰۱)

افغانستان د شوروي اتحاد دپوځونو له وتلو وروسته دنړيوالې ټولنې له پامه وغورزید په دې اړه د ملګرو ملتو د سازمان استازي دیګو کور دوویز هم داخبره تائید وي او ليکي : ((یګانه ماموریتې که من داشتم این بود که مذاکرات را درمورد خروج نیروهای شوروي پیش ببرم ، به هیچ وجه وظیفه ای نداشتم تا در باره آینده افغانستان ګفتګوه های را براه اندازم . اما این مسله مهم بود من به ابتکار خود پیشنهاد کردم تا لویه جرګه برګزار شود و دولت با پایه وسیع را با وجود اورد که فوراً بعد از خروج نیروهای شوروي قدرت را بدست ګیرد اما متاسفانه دو ابر قدرت (امریکا و شوروي) از این پیشنهاد حمایت نکرد .)) ([2]_ مخ : ۱۴۸)

د ۱۳۵۷ لمریز کال دثور د۷ مې نیټې له بدلون وروسته د شوروي اتحاد چاروا کو ته د مستقیمې لاس وهنې زمینه برابره شوه . دخپلو مرستو او مشاورینو د زیاتوالي په پایله کې و توانیدل چې د دولت د ټولو پوځې او اداري برخو له اجرا اتو څخه اطلاعات تر لاسه کړي . اود خپل هدف سره سم هڅوي ته عملي لوري ور کړي ، دخلقیانو او پرچمیانو تر مینځ داختلاف د زیاتوالي ، سفارتونو ته دپرچم داړخ درهبرۍ د غړو لیږل ، د شوروي اتحاد د رهبرۍ ځیني غړي په نور محمد تره کی او حفیظ الله امین شکمني شول له هاوانا څخه د نور محمد تره کی د را ګرزیدو پر مهال يې په مسکو کې پر هڅه ومنله چې حفیظ الله امین به له واک څخه لیرې کوي او د پرچم اړخ ببرک کارمل ته به دهغه ځای ورکوي . خو دا کار د نور محمد تره کی له وس څخه وتلی و حفیظ الله امین چې ځیرک او چالاک سیاست پوه و او په هره شیبه کې يې ټولې خواوې څارلې د بریژنیف او نور محمد تره کی له پلان څخه اګاه ، تره

[1] _ منځنی ، حیکم الدین (۱۳۹۳) . امریکا او شوروي د سړې جګړې پرمهال . مومند خپرندویه ټولنه ، ننګرهار مخونه : ۱۰۰ _ ۱۰۱

[2] _ نوروزي ، محمد امیر (۱۳۹۱ هـ خورشیدی) . بازي قدرت . انتشارات سعید جاده اسماي ، کابل افغانستان مخ : ۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې له مينځه يوړ. شوروي اتحاد په دې کار خفه او د خپل پلان په تطبيق کې ورته يوه نوې ستونزه پيدا شوه ، د امين له مينځه وړل ورته ستونزمن شول ، ولې بيا هم شوروي اتحاد د خپل پلان د تطبيق په خاطر هڅه کوله، چې پر افغانستان باندې د يرغل له پاره زمينه برابره کړي ، ځکه چې دا گومان يې کاوه که مونږ د ثور انقلاب پرېږدو چې ناکام شي يا حفيظ الله امين د لويديځې نړۍ خواته وگرزي ، مونږ به بيا د امير دوست محمد خان او امير شير علی خان دوخت تيروتنه تکرار کړي وي. همدا لامل وو چې شوروي اتحاد د امين له مينځه وړلو او خپل حاکميت او سلطې لاندې د افغانستان د راوستلو په خاطر يې په (۱۹۷۹ ز) کال د ډسمبر په ۲۷ مه چې د ۱۳۵۸ هـ ش کال د مرغومی په ۲مه پر افغانستان يرغل وکړ ، ځکه روسانو د پطرکبير د طرحې د تطبيق په خاطر دبخارا ، تاشکند او نورو سيمو له نيولو وروسته افغانستان ته توجه وکړه او په ځانگړيو شرايطو کې د امير دوست محمد خان او د امير شير علی خان دربارته يې خپل سفيران يو پر بل پسې راوليږل ، تر څو هغوي د روسيې خواته واړوي. انگليسانو افغانستان ته د دواړو سفيرانو را تگ تحمل نشو کړلای او پر افغانستان يې په (۱۸۳۹ز) او (۱۸۷۸ ز) کال دوه نظامي يرغلونه وکړل د دواړو واکمنۍ يې سقوط کړې. د امير عبدالرحمن خان په واکمنۍ کې يې هم د مرستې او سوداگري په بڼه توطئې عملي کړې. د افغانستان دولت د (۱۹۵۵ ز) کال د لوي جرگې د پريکړې په پايله کې د افغانستان د دفاعي قوت د پياوړتيا له پاره د شوروي اتحاد څخه د مرستې غوښتنه وکړه ، شوروي اتحاد هم دې غوښتنې ته مثبت ځواب ور کړ. د دې مرستو په پايله کې د شوروي سره زمونږ هيواد اړيکې دومره ژورې او پياوړې شوې چې د سردار محمد داود خان ور څخه بيرته را گرزيدل ستونزمن کار و ، په پای کې داود خان له شوروي سره په اختلاف کې خپله واکمني او ژوند له لاسه ور کړ ، چې بيا شوروي په مناسب وخت (۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۲۷ مه _ ۱۳۵۸ د جدي ۶ مه) کې پر افغانستان نظامي يرغل وکړ ، دحفيظ الله امين واکمنۍ يې سقوط کړه دوی تقريباً لس کاله په افغانستان کې تير کړل ، افغانانو ته يې ډير ځانې او مالي زيانونه واړول ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي بنسټونه ویجاړ شول ډیر شمیر افغانان پاکستان ، ایران ، اروپا او امریکا ته مهاجر شول .([1]_ مخونه : ۲۴۹ _ ۲۵۰)

افغانانو که نړیوال د کمونیزم له شر څخه خلاص کړل خو وروسته له افغانانو څخه د دوست او دښمن پیژندل ګډه وډه شوه ، د امریکا متحد ایالات ، لویدیځو هیوادونو او د هغوي سیمه ایزو پلویانو پر افغانانو لومړی خپل رقیب (شوروي اتحاد) را و پرزاوه ، بیا یې ورته شاه کړه او د دوی د قربانیو څخه یې ناوړه ګټه واخېستله . وروسته بیا هم افغانستان د ګاونډیو او نړیوالو هیوادو د استخباراتي موخو د پلي کولو او جګړ و ښکار شو . ([2]_ مخ : ۷۴)

افغانستان باندې د شوروي اتحاد د یرغل پر مهال د افغانستان د نفوس ۹ سلنه خلک وژل شوي ، ۳ سلنه معیوب شوي ، ۳۳ سلنه یې نورو هیوادو ته مهاجر شوي ، ډیر خلک په کلیو او دګډوالو په کاروانو. کې د هوایي ببماري له امله شهیدان او ټپیان شول ، د کلیو نفوس له ۸۵ سلنې څخه ۳۳ سلنې ته را ټیټ او د ښارونو نفوس له ۱۵ سلني څخه ۳۳ سلنې ته لوړ شو . ([3] _ مخونه: ۵۸۲_ ۵۸۷)

د شوروي اتحاد د پوځونو له وتلو وروسته ډاکتر نجیب الله کوښښ کاوه چې مجاهدین په واک کې شریک کړي ، تر څو د افغانستان جګړه ختمه شي . نجیب الله د ۱۳۶۹ ل کال د ثور په دویمه د نور محمد تره کی د واکمنۍ پر مهال د انقلابۍ شورا اووم او اتم نمبر فرمانونه چې د ښځو د مهر او د ځمکو د اصلاحاتو او توزیع په اړه وو لغو کړل ، نوی اساسي قانون یې تصویب کړ ، حتی له خپل نوم څخه یې د ملګري کلمه لرې اویوازې نجیب یې استعمالوه د ګوند نوم یې د وطن د ګوند په نوم بدل کړ ، د بنین سیوان د پلان

---

[1] _ مهین ورد ، شا محمد (.) روابط سیاسی دیپلوماتیک افغانستان و روسیه مخونه۲۴۹_ ۲۵۰

[2] _ غیرت ، اغا محمد (۱۳۹۲ ل) . د افغانستان پنځه زرکلن تاریخ هینداره : مخ ۷۴

[3] _ اندیشمند ، فروپاشي حزب د، خ ، ا . مخونه : ۵۸۲_ ۵۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اساس د واک پرېښودلو ته اماده شو خو دې بدلونونو کومه مثبته نتيجه ورنکړه او مجاهدينو هم مثبت ځواب ورنکړ .([1]ـمخ : ۱۴۲)

د افغانستان د خلک ديموکراتيک گوند (خلقيانو) دواکمنۍ په لومړيو وختونو کې د افغانستان زياترو خلکو له نوي رژيم څخه د خلکو د استازي رژيم په توگه ملاتړ وکړ . خو په خواشينۍ سره د گوند په رهبرۍ کې د مشرانو خپلمنځي اختلاف ، په سياسي او ديپلوماتيکو چارو کې د کافي تجربې نه لرل او په شوروي اتحاد باندې ډېر باور د دې لامل شو چې د شوروي د توطيو او تيري مخه يې ونه شوه نيولی. د شوروي يرغل په پايله کې ډير افغانان او په خپله خلقيان هم د دې توطيو او تيري ښکار شول . هيواد د نړيوالو مقتدرو قوتونو او گاونډيو هيوادونو د ټکر اومقابلې ميدان وگرزيده .([2]ـ مخ : ۲۸۸)

د شوروي اتحاد د سرو لښکرو له ماتې او د نجيب د رژيم له سقوط وروسته کيدای شول د ټولو هغو افغانانو د هيلو او اميدونو سره سم چې د هيواد د خپلواکۍ د گټلو په خاطر يې د شوروي اتحاد د سرو لښکرو د پوځي يرغل په مقابل کې د قربانۍ او سرښندنې پواسطه حماسې جوړې کړې . يو قوي اسلامي دولت يې جوړ کړی وای. او د افغانستان خلک يې د يو قهرمان ملت په توگه چې د وينو په تويولو سره يې د نړۍ يو لوی طاقت ته ماتې ورکړي وه پيژندل شوي وای. خو په جهادي غورزنگ کې د شوروي او گاونډيانو د نفوذ له کبله د ملگرو ملتونو د سولې د پروگرام په مقابل کې د کارمل ډلې په کودتا سره دغه پروگرام ناکام اوپه پايله کې قدرت لپاره د جهادي تنظيمونو تر منځ جگړې پيل شوې . افغانستان يو ځل بيا د خپل منځي جگړو په ميدان بدل او لاس ته راغلي وياړونه د دښمنانو د توطيو له امله له خاوره سره خاورې شول . دمرکزي حکومت پر ځای د بې شميره قوماندانانو واکمني منځته راغلې ، فساد ورځ تر بلې زياتيده ، شوروي او

---

[1]ـ نوروزي ، محمد اميد (۱۳۹۱ هـ خورشيدی) . بازي قدرت ، انتشارات سعيد ، جاده اسمياي کابل ، افغانستان . مخ : ۱۴۲

[2]ـ عبدالرشيد ، جليلی ، غميزه څرنگه پيل شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا د گاونډیانو سره یو ځای د خیر په غونډی ناست وو . تر څو د طالبانو اسلامی تحریک را منځ ته شو او اسلامي امارت يې تاسيس کړ خو له دریو هیوادو پرته دنړۍ نورو هیوادو اسلامي امارت په رسمیت ونه پیژندانده چې وروسته د امریکا له خوا دطالبانو پر ضد جګړه پیل او دنظامي قوت په استعمال سره يې هغو له واک څخه لري کړاي شول . په هیواد کې نوې جګړه پیل شوه مګر افغانان لا د یوه سوله ایز افغانستان په تمه دي او هر وخت په افغانستان کې د سولي د ټینګښت لپاره د خدای (ج) دربار ته لاس په دعا دي . که خدای (ج) د دي مظلوم ملت سوال قبول کړي ، خو برعکس د شوروي له ماتې وروسته ځینې هیوادونه خپلواکه شول او ځین يې له یوې اوږدي تجزيي وروسته بيرته سره یو ځای شول او یو واحد دولت يې جوړ کړ ، خو افغانانو د دي لوی قربانی او لوی بریالیتوب څخه کومه ګټه وانخسته ، او د لا نورو ستونزو سره مخ شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸_ مناقشه:

کومه څېړنه چې «پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد يرغل او د شوروي کمونستي رژيم پر سقوط يې اغيزې» تر سر ليک لاندې تر سره شوې. هڅه شوې، چې په هغه کې د شوروي اتحاد او سردار محمد داود خان د اړيکو د خرابيدو لاملونه، په افغانستان کې د شوروي د نفوذ زياتوالي لاملونه څرگند شوي چې په ځانگړي ډول د شوروي نفوذ د سردار محمد داود خان د صدارت پر مهال د شوروي له خوا د اقتصادي او پوځي مرستو په پايله کې زيات شو، ځکه لومړی شوروي د افغانستان پوځ ته مختلفې وسلې ور کړې وروسته يې د دې وسلو د استعمال په خاطر، د روزنې لپاره يو شمير ځوان افسران شوروي ته وليږل شول، خو شوروي اتحاد د اکتوبر د انقلاب په ځانگړي ډول د دويمې نړيوالې جگړې (۱۹۳۹ _ ۱۹۴۵ زکال) څخه وروسته د سوسياليزم د نفوذ او ددې تيوري د تبليغ لپاره پراخه فعاليت کاوه. او د مخ پرو دی هيوادونو يې ملی ديموکراتيک انقلابونو ته هڅول، تر څو گوندونه جوړ او واک تر لاسه کړي، چې دوی افغاني ځوانو افسرانو ته د مسلکي زده کړو په خوا کې سياسي تيوري هم تدريسوله، چې دغه ځوان افسران د زده کړو وروسته په هيواد کې د دندو د اجرا پر مهال د افغانستان د خلک ديموکراتيک گوند په ليکو کې تنظيم شول، وروسته د دوی په وسيله د سردار محمد داود خان رژيم سقوط او د شوروي اتحاد د يرغل له پاره يې زمينه برابره کړه.

څېړنې وښودله چې شوروي اتحاد په معاصر تاريخ کې د امير دوست محمد خان دربار ته په ۱۸۳۸ زکال او د امير شير علی خان دربار ته په ۱۸۷۸ ز کال کې خپل سفيران را وليږل چې د انگريزانو د کرکې او يرغل باعث شول. د امان الله خان له خوا د استقلال له اعلان څخه وروسته شوروي اتحاد لومړی هيواد و. چې د افغانستان ازادي يې په رسميت وپيژندله او د مرستو وعده يې ور سره و کړه، خو د امان الله خان له خوا د اکتوبر د انقلاب د مخالفينو سره د مرستې په وجه شوروي له هغه سره د اړتيا پر مهال بې دريغه مرسته ونه کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ شوروي اتحاد د اعليحضرت محمد ظاهر شاه دواکمنۍ پر مهال په ځانګړي ډول د سردار محمد داود خان د اوه کلن اقتصادي پلان په تطبيق کې د پام وړ مرستې وکړې او غټې کرنيز ، اقتصادي پروژې د دوی له خوا تمويل شوې چې په دې پروژو کې شوروي مشاورينو او تحنيکي ماهرو انجينرانو او کارګرانو کار کاوه . ځينې يې د کې . جی . بی د استخباراتي سازمان غړي وو او استخباراتي فعاليتونه يې سرته رسول .

ـ څېړنې وښودله چې په افغانستان کې د شوروي اتحاد د نفوذ په زياتوالي کې د افغانستان واکمنان ډير ګرم نه دي ځکه د افغانستان په ګاونډ کې د امريکا مرستو پواسطه د پاکستان نظامي پياوړتيا ورځ په ورځ زياتيده ، نو سردار محمد داود خان د پاکستان د وضيعت په اړه انديښنه در لوده خپل ورور سردار محمد نعيم خان د يو هئيت سره امريکا ته واستوه تر څو د امريکا څخه نظامي مرستې تر لاسه کړي خو د امريکا د هغه وخت چارواکو دمنفي ځواب ورکولو په خوا کې دري نور شرطونه لکه د نقدو پيسو ور کول ، پاکستان ته وسلې ښکاره کول ، د پښتونستان د ادعا څخه تيريدل هم وړاندې کړل ، چې دا کارونه دافغانستان له پاره سخت وه . سردار محمد داود د دې ستونزو د حل د لارې دپيدا کيدو په خاطر لويه جرګه دايره کړه ، جرګې پريکړه وکړه چې له شوروي اتحاد څخه دې نظامي مرستې واخستل شي . شوروي د افغانستان غوښتني ته مثبت ځواب ورکړ . تقريباً د (۷) ميلونو ډالرو په ارزښت وسله افغانستان پوځ ته ور کړه په دې وسيله يې په افغانستان کې خپل نفوذ زيات کړ .

ـ د افغانستان په شمالي ولايتونو کې د لويديځو هيوادونو د انجينرانو داستخدام په اړه د بريژنيف غبرګون اود سردار محمد داود خان د قاطع ځواب په نتيجه کې شوروي رهبران دې پايلې ته ورسيدل چې د افغانستان په دولت کې بايد بدلون راشي . دا کار يوازې د افغانستان دخلک ديموکراتيک ګوند کولی شول چې دې وضعې ته دشوروي په ګټه بدلون ور کړي . همدې موخې ته درسيدو له پاره د دې ګوند د دواړو اړخونو (خلق او پرچم) تر مينځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدت تامین کړ . تر څو دواړ خواوې په ګډه د سردار محمد داود خان رژیم سقوط کړي .

ـ څېړنې وښودله چې له شوروي څخه د سردار محمد داود خان تر را ګرځیدو وروسته له کابینې څخه د پرچمي وزیرانو لرې کول د خلق له ګوند سره د داود خان اړیکې خرابې شوې . خو داود خان ته یې ګټه ونه کړه ، او مقابل لوری یې متوجې کړ ، چې د میر اکبر خیبر په مړینې سره دافغانستان دخلق دیموکراتیک ګوند فعالیت نورهم چټک شو ، داود خان د خلق دیموکراتیک ګوندي د مرکزي کمیتې ډیر شمیر غړي په دې تور چې هغه ته یې د خاین خطاب کړی بندیان کړل . حفیظ الله امین د دې پېښې له خبریدو سره سم د محمد داود خان د رژیم د سقوط نقشه ترتیب او د تطبیق له پاره یې محمد اسلم وطن جار ته ولیږله . هغوي په خپل وخت اقدام وکړ او د محمد داود خان رژیم یې سقوط او افغانستان خلک دیموکراتیک ګوند واک ته ورسید . شوروي اتحاد لومړنی هیواد و چې نوی رژیم یې په رسمیت وپیژاند او د هر راز مرستو وعده یې ور کړه .

ـ د شوروي اتحاد مشر لیونید بریژنیف په نور محمد تره کی او حفیظ الله امین ډیر اعتماد نه در لود ، ولي بیا هم د هغوی په واکمنۍ کې یې د مشاورینو شمیر زیات کړ او دغو مشاورینو د دولتي چارواکو د ټولو کارونو څخه یې شوروي مشرانو ته رپوټ ور کاوه ، شورویانو حفیظ الله امین د نشنلست او د امریکا د جاسوس په نوم یاد کړ ، نور محمد تره کی یې د هغه پلوي ګاڼه . کوښښ یې وکړ چې دوی دواړه په خپل منځ کې سره مخالف کړي ، د کی . جی . بی ، د جاسوسۍ دستګاه په ډیرې آسانۍ سره وکوي شول چې دواړه یې په خپل منځ کې ټکر کړي، بیا نور محمد تره کی د حفیظ الله امین پواسطه ووژل شو . خو د حفیظ الله امین د له مینځه وړلو لپاره شوروي پوځونو په افغانستان یرغل وکړ او د امین پر ځای ببرک کارمل واک ته ورساوه .

ـ شوروي تر دې نامه لاندې پر افغانستان یرغل وکړ چې د ثور انقلاب ته نجات ور کړې ، او په افغانستان کې د امپریالیزم د نفوذ مخه ونیول شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي د ۱۹۷۹ ز کال څخه تر ۱۹۸۹ ز کال پورې پر افغانستان کې په ډيرقوت نظامي عمليات وکړل او ډيرې نوې وسلې يې استعمال کړې ، خو برياليتوب ته ونه رسيدل د جګړې مصارفو او ځاني تاوان شوروي په دي قانع کړه چې دوي په افغانستان کې بريالي کيدلی نه شي د سياسي هلو ځلو او د افغانستان په رهبري کې له بدلون وروسته د ژينو تړون لاس ليک او د شوروي د سرو لښکرو د وتلو له پاره يې زمينه برابره او افغانستان څخه ووتل ، خو زمونږ مظلوم ولس اوسه (۱۳۹۳ لمريز کال) پورې د جګړې په لمبو کې سوځي او د نجات لاره ترې ورکه ده .

- بايد يادونه وشي چې د شوروي ير غل د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د داخلي اختلاف ، واک ته له رسيدوسره د ببرک کارمل ډيرې مينې او د شوروي اتحاد د پراختيا غوښتنې د سياست له امله صورت وموند . د يرغل پر مهال د پرچم اړخ واک انحصار نورو ګوندونو او سازمانونو ته يې د پام وړ ازادي او ونه ورنه کړه . هيله يې درلوده چې د شوروي پوځي عمليات به د دوی مخالفين په کلي ډول له مينځه يوسي . خو د افغانستان ټولو خلکو د دوی پر ضد د مجاهدينو له صفونو سره يو ځای شول . د دې يرغل او خپل منځي جګړو اغيزې تر اوسه پورې پاتې دي . اوسني زعامت بايد د واک له انحصار څخه ډډه وکړي تر څو د افغانستان سياسي وضيعت ثبات پيدا کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹ـ وړاندیزونه:

۱ـ د دې څېړنيز اثر د څېړنې او ليکنې پر مهال دې پايلي ته ورسيدم چې پر افغانستان باندې د شوروي د يرغل اقتصادي ، سياسي ، ټولنيز او فرهنگي پايلې بايد په جلا څېړنو او پروژو کې وڅېړل شي تر څو د دې يرغل د پايلوټولې خواوې روښانه شي .

۲ـ د افغانستان دخلق ديموکراتيک گوند کې د تاسيس له نيټې څخه داخلي اختلافات موجودو . چې دغه اختلافات واک ته له رسيدو وروسته د دواړو خواو ترمنځ دقدرت پر سر نور هم زيات شو . د دغو اختلافاتو د لاملونو د پيدا کولو لپاره جلا دقيقو څېړنو ته اړتيا ده ځکه همدغه اختلافاتو پر افغانستان باند ې دشوروي د يرغل له پاره زمينه برابره کړه . د دغه يرغل په پايله کې د افغانستان د پرمختگ مخه ډب او د افغانستان د وروسته پاتې کيدو سبب شو .

۳ـ که اوس په نړۍ کې شوروي اتحاد د يوه نړيوال ځواک په توگه شتون نه لري ، خو نړيوالو سياسي اړيکو ته په پاملرنې سره د افغانستان په بهرنۍ سياست او اقتصادي وضع باندې د هغوي اغيز اوس هم د پام وړ دی ، هڅه بايد وشي چې د اقتصادي او سياسي پاليسو په طرحه کولو کې د روسي او شمالي گاونډيو هيوادونو اغيز او نفوذ په پام کې و نيول شي او په اقتصادي برخه کې بايد د هغوی مرستې ته پاملرنه وشي تر څو پخوانۍ اقتصادي پروژې بيا ورغول شي .

۴ـ په څېړنه کې دا څرگنده شوه چې د افغانستان لوړ پوري چارواکی اساسي قانون پر ځان نه تطبيقوي ، وړانديز دا دی چې د افغانستان ټول چارواکی بايد اساسي قانون په ځان او نورو باندې په يو شان تطبيق کړي تر څو د افغانستان سياسي وضيعت ثبات پيدا کړي . د پارلماني ټاکنو له پاره بايد پراخه زمينه برابره شي تر څو صادق او ريښتيني هيوادوال پارلمان ته لاره پيدا کړي ، چې وکړي شي د حکومت په چارو باندې قانوني کنترول وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰_ نښلوني

ځلورمه نښلونه

دسردار محمد داود خان دواک تەلەواکنمي ځخه د ډاکتر نجیب الله دواکمنۍ ترسقوط پورې د ځینو پېښو کرونو لوژي ۱۹۷۳ زکال ۱۳۵۲ ل دچنګابن ۱۲ مه _ ۱۳۷۱ لمریز کال ثور ۸ مه پورې ۱۹۷۳ جولاي ۱۷_ ۱۹۹۲ زکال د اپریل ۲۵ مه

۱_ ۱۹۷۳ زکال دجولای ۱۷ مه ۱۳۵۲ ل کال دچنګابن ۲۶ مه سردار محمد داود خان کودتا وکړه او شاهي رژیم پر ځای یې جمهوري نظام اعلان کړ.

۲_ ۱۹۷۳ ز کال د اګست په ۲۴ مه پخواني پاچا محمد ظاهر شاه رسما استعفا وکړه .

۳_ ۱۹۷۳ زکال اګست ۲۲ مه :

د افغانستان جمهور رئیس دیوې وینا په ترځ کې د جمهوریت کړنلاره اعلان کړه .

۴_ ۱۹۷۳ زکال دسپتمبر ۲۱مه:

د محمد هاشم میوند وال دافغانستان پخواني صدراعظم دکودتا په تور ونیول شو .

۵_ ۱۹۷۳ ز کال داکتوبر په لومړۍ نیټه :

د کابل راډیو اعلان کړ چې محمد هاشم میوند وال په زندان کې ځان وواژه .

۶_ د ۱۹۷۴ ز کال د مې ۴ مه :

د افغانستان داسلامي غورځنګ مشر استاد غلام محمد نیازي اوځو تنه ملګري یې ورسره بندیان شول.

۷_ ۱۹۷۴ ز کال د مې ۹ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمحمد داود خان له خوا نوی بیرغ په ارگ باندې وځړول شو .

۸_ ۱۹۷۴ ز کال د جون ۴ مه : د سردار محمد دادو خان لومړي ځل شوروي اتحاد ته سفر وکړ .

۹_ ۱۹۷۵ ز کال دجولاي ۲۱مه :

د اسلامي گوند غړو د سره رود ، پنجشیر په ولسوالۍ اویو شمیر نورو ولایتونوباندي حمله وکړه خو بریالي نشول .

۱۰_ ۱۹۷۷ ز کال د جنوري ۳۰ مه :

د ا ساسي قانون دتصویب او جمهور رئیس دانتخاب لپاره لویه جرگه دایره شوه .

۱۱_ ۱۹۷۷ ز کال فبروري ۱۴ مه :

لوي جرگي له خوا اساسي قانون په ۱۳ فصلونو او ۱۳۲ مادو کې تصویب کړ .

۱۲ _ ۱۹۷۷ ز کال د فبروري ۲۴ مه :

د افغانستان ولسمشر محمد داود خان نوي اساسي قانون توشیح کړ .

۱۳_ ۱۹۷۷ ز کال د اپریل ۱۲مه :

سردار محمد داود خان شوروې اتحاد ته سفر وکړ .

۱۴_ د۱۹۷۷ ز کال د اکتوبر ۱۰ مه :

دپاکستان جمهور رئیس ضیاوالحق کابل ته راغی او له محمد داود خان سره یې وکتل .

۱۵_ ۱۹۷۷ ز کال د نومبر ۱۲ مه :

د پلان وزیر علي احمد خرم په خپل دفترکې ووژل شو .

۱۲_ ۱۱۹۷۸ ز کال داپریل ۱۷ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرچم ډلي مشر میراکبر خیبر ترور شو .

۱۷_ ۱۹۷۸ ز کال د اپریل ۱۹ مه :

دمیر اکبر دمړي د ښخولو په مراسمو کې سخته مظاهره شوه .

۱۸_ ۱۹۷۸ ز کال د اپریل ۲۲مه :

د افغانستان دخلق دیموکرتیک گوند درهبري هئیت غړي د نور محمدتره کی، او کارمل په گډون ونیول شول .

۱۹_ ۱۹۷۸ ز کال د اپریل ۲۷ _ ۱۳۵۷ ل کال د ثور ۷ مه :

د افغانستان په پوځ کې د افغانستان دخلق دیموکراتیک گوند غړو افسرانو کودتا وکړه .

۲۰_ ۱۹۷۸ ز کال د اپریل ۳۰ مه :

دجمهوریت نوم یې د افغانستان په دیموکراتیک جمهوریت بدل او نور محمد تره کی، د انقلابي شورا درئیس په توگه اعلان شو .

۲۱_ ۱۹۷۸ ز کال د اپریل ۳۰ مه :

شوروې اتحاد دلومړني هیواد په توگه د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت په رسمیت وپیژنده .

۲۲ _ ۱۹۷۸ ز کال د مې لومړي نیټه :

د انقلابي شورا په دویم فرمان کې د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت نوي کابینه اعلان شو . .

۲۳ _ ۱۹۷۸ ز کال د مې ۱۴ مه :

انقلابي شورا په خپله دریمه گڼه فرمان کې د ۱۹۷۷ ز کال اساسي قانون لغوه اعلان کړه .

۲۴ _ ۱۹۷۸ ز کال د مې ۲۲ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنورستان ولایت د وایگل درې خلکو په علني توګه د نوي حکومت مخالفت وکړ.

۲۵_ ۱۹۷۸ ز کال دجون ۲ مه :

د څلورم نمبر فرمان په ترڅ کې دولتي بیرغ او نښان بدل شو .

۲۶_ ۱۹۷۸ دجون ۱۳ مه :

د انقلابي شورا په پنځمه ګڼه فرمان کې دشاهي کورنۍ له یو شمیر غړو څخه تابیعت واخستل شو .

۲۷ _ ۱۹۷۸ زکال دجون ۱۷ مه :

د پرچم ډلې ځینې مشران بهرنیو هیوادونو ته د سفیرانو په توګه ولیږل شول .

۲۸ _ ۱۹۷۸ ز کال دجولاي ۱۲ مه :

شپږم نمبر فرمان حکومت دسوداوسلم په برخه کې صادر کړ .

۲۹ _ ۱۹۷۸ د اګست ۱۷ مه :

د دفاع وزیر عبدالقادر لوی درستیز جنرال شاه هپور احمدزی او جمهوریت روغتون رئیس میر علي اکبر د کودتاه په تور ونیول شول .

۳۰ _ ۱۹۷۸ ز کال اګست ۲۳ مه :

دپرچم د اړخ ځینې رهبران دنور محمد تره کی پر ضد د کودتا په تور ونیول شول

۳۱_ ۱۹۷۸ دسپتمبر ۹ مه :

د پاکستان ولسمشر جنرال ضیاوالحق افغانستان ته راغی او له نور محمد تره کی سره ویې ولیدل .

۳۲_ ۱۹۷۸ د اکتوبر ۱۷ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت اووم نمبر فرمان د ښځې د مهر په اړه صادر کړ .

۳۳ _ ۱۹۷۸ اکتوبر ۱۹مه :

نور محمد تره کی د افغانستان نوې بیرغ د جمهوري ریاست د ماڼی پر سر و دراوه .

۳۴ _ ۱۹۷۸ نومبر ۲۷ مه :

د کابل راډیو اعلان وکړ چې د پرچم ډلې شپږ تنه مشران دببرک کارمل په شمول چې په بهرنیو هیوادونو کې د سفیرانو په توگه ټاکل شوي وو یو شیمر او ددولت پر ضد د توطي په تور له خپلو دندو څخه لیري کړل شول .

۳۵ _ ۱۹۷۸ زکال دنومبر ۲۸ مه :

حکومت اتم نمبر فرمان دمځکو د اصلاحاتو په اړه صادر کړ .

۳۶ _ ۱۹۷۸ زکال دسمبر ۵ مه :

د هر اړخیزو همکاریو تړون په مسکو کې د نور محمد تره کی اولیونیل بریژنیف تر مینځ لاس لیک شو .

۳۷ _ ۱۹۷۹ زکال فبروري ۱۴ مه :

د امریکا دمتحدایالاتو سفیر اډلف ډبس د کابل په ښار کې ووژل شو .

۳۸ _ ۱۹۷۹ زکال د مارچ ۱۲ مه :

دسمنگانو د ولایت دره صوف د ولسوالی خلکو پاڅون وکړ او پر حکومتي تاسیساتو یې حمله وکړه .

۳۹ _ ۱۹۷۹ زکال د مارچ ۱۳مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان یوشمیر دیني عالمان دپاکستان د پیښور په ښار کې سره جرګه شول او د افغانستان دحکومت پرضد یې د جهاد فتوا صادره کړه .

۴۰_ د ۱۹۷۹ ز کال د مارچ ۱۵ مه د ۱۳۵۷ ل کال د حوت ۲۴ مه :

دپوځ افسرانو د هرات د ښار د نږدې سیمو خلکو د نور محمد تره کی، دحکومت پرضد پاڅون وکړ

۴۱ _ ۱۹۷۹ ز کال مارچ ۲۷ مه :

حفیظ الله امین د افغانستان د لومړي وزیر په توګه وټاکل شو .

۴۲_ ۱۹۷۹ ز کال اپریل ۲۱مه :

دننګرهار فرقې افسرانو او سرتیرو د کابل دحکومت پرضد پاڅون وکړ .

۴۳_ ۱۹۷۹ ز کال دمې ۹ مه :

د لوګر مختلفو ولسوالیو د حکومت پرضد پاڅون وکړ .

۴۴ _ ۱۹۷۹ ز کال د مې ۲۹ مه :

د افغانستان د اسلامي نهضت مشر پوهاند غلام محمد نیازي له یو شمیر ملګرو سره اعدام شو

۴۵ _ ۱۹۷۹ ز کال دجون ۲۳ مه ۱۳۵۸ ل کال د سرطان ۲۰ مه :

د کابل ښار خلکو د میوندجادې او چند اول په سیمو کې په عمومي پاڅون لاس پورې کړ .

۴۶ _ ۱۹۷۹ د اګست ۵ مه :

د کابل بالاحصار د قرارګاه افسرانو او سرتیرو د کابل حکوت پرضد پاڅون وکړ .

۴۷ _ ۱۹۷۹ ز کال د اګست ۲۲ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسمار غونډ چې د حکومت ځواکمن قوت و له حکومت سره مخالفت وکړ د مجاهدینو سره یو ځای شو.

۴۸ _ ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر لومړی نیټه:

نور محمد تره کی د ناپیلیو هیوادونو په کنفرانس د ګډون له پاره د کیو با پلازمینې هاوانا ته سفر وکړ.

۴۹ _ ۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر ۱۰ مه:

نور محمد تره کی له کیوبا څخه بیرته د راتګ پر مهال په مسکوکې تم شو او هلته یې د سریملین له مشرانو سره ولیدل.

۵۰_ ۱۹۷۹ سپتمبر ۱۱مه:

نور محمد تره کي د کیوبا او شوروي تر سفر وروسته کابل ته راغي.

۵۱ _ ۱۹۷۹ زکال د سپتمبر ۲مه:

د کابل راډیو اعلان وکړ چې د کابینې دري تنه وزیران (محمد اسلم وطنجار، شیرجان مزدوریار او سید محمد ګلاب زوي) د له خپلو دندوڅخه ګوښه شول.

۵۲ _ د۱۹۷۹ ز کال د سپتمبر ۱۴مه:

د جمهوریت ریاست دارګ په دننه کې د نور محمد تره کی او حفیظ الله امین د پلویانو تر مینځ جګړه وشوه.

۵۳ _ ۱۹۷۹ ز کال سپتمبر ۱۲ مه:

له ګوند او دولت څخه د نور محمد تره کي لیري کیدل اعلان او حفیظ الله امین واک ته ورسید.

۵۴ _ د ۱۹۷۹ ز کال اکتوبر ۱۹ مه:

د کابل راډیو اعلان وکړ چې نور محمد تره کې وړپیښې ناروغی له کبله وفات شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵ _ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۱۲ مه :
شوروي اتحاد څو نظامي واحدونو پولي ته نږدي ځای پرځای کړل .

۵۶ _ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۲۲ مه :
یو شمیر شوروي سرتیري د بګرام په هوایې ډګر کې کښته شول .

۵۷ _ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۲۴ مه :
دشوروي اتحاد په سلګونو نظامي الوتکې دکابل پر اسمان را ښکاره شوې او کابل ته یې نظامي وسایل او سربازان را ولیږدول . د کابل هوایې ډګر دملکي الوتکو پرمخ بند کړاي شو او هغې سیمې ته نږدې یې د ملکي کسانو تګ را تګ بند کړ .
۵۸_ د ۱۹۷۹ زکال ډسمبر ۲۷ مه : ۱۳۵۸ ل کال د جدي ۶ مه :
شوروي عسکر په دارالا امان ، تاج بیګ غونډۍ د کابل راډیو تلویزیون اود کابل ښار په سلګونو پوځی او دولتي ادارو حمله وکړه او حفیظ الله امین یې د کورنۍ له یو شمیر غړو سره یو ځای وواژه .
۵۹ _ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۳۰ مه :
پر افغانستان د سرو لښکرو د یرغل وروسته ببرک کارمل دچهلستون په ماڼۍ کې دلومړي ځل له پاره خبري کنفرانس ور کړ .
۶۰ _ ۱۹۷۹ ز کال د ډسمبر ۳۰ مه :
د کابل راډیو اعلان وکړ چې حفیظ الله امین محاکمه او اعدام شو .
۶۱_ ۱۹۷۹ ز کال ډسمبر ۳۱مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرک کارمل نوې کابینه اعلان کړه ، افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند مرکزي کمیتی عمومې منشی . انقلابي شورا رئیس او لومړی وزیر په توگه اعلان شو .

۲۲_ ۱۹۸۰ ز کال جنوری ۵مه :

د ملگرو ملتو د امنیت شورا د افغانستان پر مسئله غونډه راوبله ، د پنځلسو غړو څخه یو لسو یې له افغانستان څخه د شوروي د پوځونو سمدستی ایستل وغوښتل .

۲۳_ ۱۹۸۰ ز کال د جنوري ۷ مه :

د عمومي ببښنې له مخې د څرخی پله له زندان څخه په زرگونو سیاسي بندیان خوشي شول .

۲۴_ ۱۹۸۰ ز کال د جنوری ۱۴ مه :

د ملگرو ملتو په ځانگړي عمومې غونډه کې له افغانستان څخه د شوروي اتحاد د سربازانو د سمدستې ایستلو په اړه په یوه پریکړه لیک کې ۱۰۴ مثبتي رایې، ۱۸ مخالفې او ۱۸ ممتنع رایی ور کول شوي .

۲۵_ ۱۹۸۰ ز کال جنوري ۲۰ مه :

دامریکا جمهور رئیس جیمی کارتر اعلان وکړ که چیرې شوروي د ۱۹۸۰ زکال دفبروري تر ۲۰ مي له افغانستان څخه و نه باسي نو امریکا به په مسکو کې د المپیک په لوبو کې گډون ونکړي .

۲۶_ ۱۹۸۰ز کال د جنوری ۲۷ مه :

اسلامی هیوادونو د بهرنیو چارو وزیرانو غونډه جوړه شوه د افغانستا پر مسله یې بحث وکړ .

۲۷_ ۱۹۸۰ ز کال د فبروري ۲۲ مه _ ۱۳۸۵ کال د کب ۳ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل ښاریانو د تکبیر په نارو د حکومت مخالفت وکړ ، خو حکومت د ځرخکیو او سرتیرو پرې ډزي وکړي او په سلګونو کسانو مړه او ټپیان شول .

۶۸_ ۱۹۸۰ زکال د اپریل ۲۱ مه :

ببرک کارمل د افغانستان نوي بیرغ پر ارگ باندې وځړاوه .

۶۹_ ۱۹۸۰ زکال د اپریل ۲۱ مه :

د کابل پوهنتون او دلیوثا گردانو مظاهره وکړه .

۷۰_ ۱۹۸۰ زکال د اکتوبر ۱۵مه :

ببرک کارمل یو لوړ پوړې هئیت سره مسکو ته د شوروي اتحاد د مشرانو سره خبرو له پاره ولاړه .

۷۱_ ۱۹۸۰ زکال د نوامبر ۲۰ مه :

د ملګرو ملتونو شورا له افغانستان څخه دشووري ځواکونو د ایستلو په خاطر د ۱۱۱ مثبتو رایو ، ۲۲ مخالفو او ۱۳ ممتنع رایو سره یو پریکړه صادر کړ.

۷۲_ ۱۹۸۰ زکال دفبروري ۲۵_ ۲۸ :

په سعودي عربستان کې د اسلامي هیوادونو دریم کنفرانس دایر او دشوروي یرغل یې محکوم کړ .

۷۳_ ۱۹۸۱ زکال د جون ۱۰ مه :

سلطان علی کشمند د کابل د حکومت د لومړی وزیر په توگه اعلان شو .

۷۴_ ۱۹۸۱ زکال د جون ۱۵ مه :

د پلار وطنی ملي جبهی د کنگری غونډه په کابل کې جوړه شوه .

۷۵_۱۹۸۱ زکال د جولای ۱۱ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل حکومت پخوانۍ لایحه تعدیل کړ او د عسکري نیولو عمر یې را ښکته کړ .

۷۶_ ۱۹۸۱ ز کال سپتمبر ۲۲ مه :

مجاهدینو او قومي مشرانو په کویټه کې لویه جرګه دایره کړه تر څو د جهادي مشرتابه په اړه یې بحث وکړ .

۷۷_ ۱۹۸۱ ز کال دنومبر ۱۸ مه :

د ملګرو ملتونو سرمنشي پریزد کولیار د افغانستان په چارو کې د خپل ځانګړې استازي په توګه وټاکه .

۷۸_ ۱۹۸۱ دنومبر ۱۸ مه :

د ملګرو ملتونو سازمان د دریم لپاره د افغانستان څخه د شوروي عسکرو د ایستلو په اړه یو پریکړه لیک په ۱۱۲ موافقو رایو ، ۲۳ مخالفو رایو او ۱۲ ممتنع رایو تصویب کړ .

۷۹_ ۱۹۸۱ ز کال ډسمبر ۱۲مه :

ببرک کارمل د دویم ځل له پاره مسکو ته سفر وکړ د ازادی او لمر نښان چې د افغانستان تر ټولو لوړ نښان و ، د بریژنیف ته یې ور کړ .

۸۰_ ۱۹۸۱ ډسمبر ۲۷ مه :

د امریکا جمهور رئیس او تالر ریګن وړاندیز وکړ چې د مارچ ۲۱ مې د ورې نیټې سره سمون لري . د افغانستان د خلکو سره د پیوستون په توګه و لمانځل شي .

۸۱ _ ۱۹۸۲ فبروي ۲۲مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملګرو ملتو سرمنشي پزيز دکولپار خپل مرستيال ديکو ليار خپل مرستيال ديکولوردوويز د افغانستان په چارو کې خپل ځانګړي استازي وټاکي .

۸۲_ ۱۹۸۲ د جون ۱۲ مه :

د افغانستان له پاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي د ځانګړي استازي تر نظارت لاندې د افغانستان په اړه په جنيوا کې په غير مستقيم ډول د مذاکراتو لومړی دوره پيل شوه .

۸۳_ ۱۹۸۲ ز کال جون ۲۴ مه :

د کابل او پاکستان د استازو تر منځ د ژنيو په ښار کې غير مستقيم مذاکرات پای ته ورسيد .

۸۴_ د ۱۹۸۳ ز کال دجون ۲۱_ ۲۴ مي :

د مذاکراتو غير مستقيمه دوره چې په ژنيو کې دايره شوي .

۸۵_ ۱۹۸۳ ز کال ډسمبر ۱۵ مه :

د شمال لسو تنو لويو قوماندانو د تخار ولايت داشکمش د ولسوالۍ د شر شر په سيمه کې سر ه کښيناستل چې نظامي عمليات او سياسي فعاليتونه په هماهنګه توګه مخ ته وړي او دوي دغه نظامي او سياسي ډله نظار شوراپه نامه ونوموله .

۸۶_ ۱۹۸۴ ز کال دجنوری ۱۴مه :

د کابل حکومت د عسکری جلب له پاره نوي لايحه اعلان کړه او دغه پريکړي له مخې ځوانان د ۱۸ کالو په عمر عسکري خدمت ته جلبيدل .

۸۷_ ۱۹۸۵ فبروري ۲۵مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشوروي اتحاد مشر میخایل گورباچوف دشوروي اتحاد د کمونست گوند اتمه کنگره افتتاح کړه او په خپله وینا کې یې د افغانستان جګړه دشوروي اتحاد له پاره د ناسور زخم وباله .

۸۸_ ۱۹۸۵ ز کال داپریل ۲۳ مه :

ببرک کارمل په کابل کې د قبایلو عالي جرګه پرانیستله .

۸۹_ ۱۹۸۵ زکال می ۲۴ مه :

شوروي او افغان ځواکونو د کنړ په مختلفو درو کې د مجاهدینو پر ضد ستري حملې پیل کړې .

۹۰_ ۱۹۸۵ ز کال د اگست له ۲۹ می ډسپتمبر تر ۳ می :

په ژېنوا کې دغیر مستقیمو مذاکراتو پنځه دوره پیل شوه .

۹۱_ د ۱۹۸۵ ز کال د اکتوبر ۱۷ مه :

د ملګرو ملتو څلویښتمه عمومي غونډه جوړه شوه او د لومړی ځل لپاره د افغانستان د مجاهدینو د ائتلاف هیات د گلبدین حکمتیار په مشری په هغه غونډه کې ګډون وکړ .

۹۲_ ۱۹۸۵ ز کال ډسمبر ۱۲_۱۹ مه :

په ژینوا کې د کابل د حکومت او د اسلام آباد تر منځ د مذاکراتو دوهم پړاو پنځمه دوره پیل شوه .

۹۳_ ۱۹۸۶ د اپریل ۲۱ مه :

د امریکا متحده ایالاتو افغان مجاهدینو ته د الوتکو ضد ستینګر راکټونو ور کول منظور کړل .

۹۴_ ۱۹۸۶ زکال دمي ۳ مه :

ببرک کارمل د افغانستان خلق دیموکراتیک د مرکزي کمیتي د عمومي منشي له څوکۍ څخه استعفا وکړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹۵_ ۱۹۸۲ ز کال دمي **۴** مه :

د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د مرکزي کيمټي اتلسم پلينوم جوړ شو او هغه کې يې ډاکتر نجيب الله د افغانستان د خلق د ديموکراتيک گوند د عمومي منشي وټاکل شو .

۹۶_ ۱۹۸۲ ز کال د مى **۵_ ۲۳** مى :

دغير مستقيمو مذاکراتو شپږمه دوره د افغانستان د مسئلى د حل له پاره د کابل او اسلام آباد تر منځ په ژنيو کې پيل شوي .

۹۷_ ۱۹۸۲ ز کال د جون **۱۲**مه :

دافغانستان د مجاهدينو د ائتلاف وياند پروفيسر برهان الدين رباني د امريکا د جمهور رئيس رونالرريگن سره په امريکا کې وليدل .

۹۸_ د ۱۹۸۲ زکال دجولايې **۲۸** مه :

د شوروي اتحاد مشر ميخايل گورباچوف په ولا دي واستوک کې اعلان وکړ چې دده هيواد شپږ غونډه سرتيري به د روان کال تر پايه له افغانستان څخه را ووځي.

۹۹_د ۱۹۸۲ ز کال د جولاى **۳۱**مى د اگست **۱۸** مى :

دژنيو د غير مستقيمو مذاکراتو اوومه دوره جوړه شو مگر بې له د التونکي غونډى د تاريخ ټاکلو څخه پاى ته ورسيده .

۱۰۰_د ۱۹۸۲ ز کال د سپتمبر **۲۵** مه :

په لومړى ځل په مځکى څخه هوا ته سيټنگر د جلال ابادهوايى ډگر ته ترنږدى استعمال شول .

۱۰۱_ ۱۹۸۲ ز کال د نومبر **۵** مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملګرو ملتو عمومي منشي د ۱۲۲ رايو په اکثريت سره له شوروي اتحاد څخه وغوښتل چې له افغانستان څخه ووحي .

۱۰۲ _ ۱۹۸۶ ز کال د نوامبر ۲۰ مه :

ببرک کارمل له ټولو حزبي او دولتي مقامونو څخه ګوښه انو پر ځای حاجی محمد څمکی د کفيل په توګه وټاکل شو.

۱۰۳_ د ۱۹۸۶ ز کال ډسمبر ۱۲ مه :

ډاکتر نجيب الله مسکو ته لاړ او هلته له ميخايل ګورباچوف سره وليدل .

۱۰۴_ د ۱۹۸۷ ز کال د جنوري لومړي نيټه :

دکابل حکومت د جنوري له ۱۵ می نيټي څخه وروسته د مجاهدينو سره يو طرفه اوربند اعلان کړ .

۱۰۵_ د ۱۹۸۷ ز کال دجنوري ۱۵ مه :

د افغانستان هوايي ځواک باړه چناره ښار ګوتې سره نږدي سيمي بمبار کړ .

۱۰۶ _ د افغانسنان د مجاهدينو مشرانو او مهاجرينو د پښور ښار په يو لويه غونډه کې د ډاکتر نجيب الله له خو داوربند وړانديز ور کړ .

۱۰۷ _ د ۱۹۸۷ ز کال د فبروری له ۲۵ می د مارچ ۱۰ مه :

په ژنيوا کې د غير مستقيمو مذاکراتو اتمه دوره د کابل او پاکستان تر منځ پيل شوه .

۱۰۸_ د ۱۹۸۷ د جولای ۲۰ مه :

د کابل د حکومت رئيس نجيب الله په مسکو کې له ميخايل ګورباچوف سره وليدل .

۱۰۹_ د ۱۹۸۷ ز کال د نومبر ۳۰ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې د کال حکومت لویه جرگه را وبلله تر څو پرنو آساسي قانون بحث وکړي .

۱۱۰_ د۱۹۸۸ ز کال د اپریل ۱۴ مه :

د ژنیو توافقات د کابل حکومت ، پاکستان ، شوروي اتحا او دامریکا د متحده ایالاتو دنماینده گانو له خوا امضا شول .

۱۱۱_ د ۱۹۸۸ ز کال د می ۱۵مه :

د ژنیو د توافقاتو په ارامی سره د شوروي عسکر و لومړی ډله له جلال اباد څخه دشوروي په لور روانه شوه .

۱۱۲_ د ۱۹۸۸ ز کال د مي ۸ مه :

د امو سیند له پله څخه دشوروي عسکرو د کاروان په تیریدل سره له افغانستان څخه دشوروي سرتیرو وتل پیل شول .

۱۱۳_ د ۱۹۸۸ ز کال د می ۲۷ مه :

محمد حسن شرق دکابل د حکومت د لومړی وزیر په توگه وټاکل شو.

۱۱۴_ د۱۹۸۸ ز کال د جون ۱۸ مه :

د افغانستان مجاهدینو لوړ رتبه کسانو د انجینر احمدشاه احمدزی په مشر حکومت جو ړ کړ .

۱۱۵_ ۱۹۸۹ ز کال د جنوري ۲۷ مه :

لویدیځو هیوادونو او جاپان خپل سفارتونه په کابل کې وتړل .

۱۱۶_ د سید جمال الدین په نامه د اسلامی حزب یو قوماندان د تخار ولایت کې د جمعیت اسلامي پر مجاهدینو حمله وکړه . چې ۳۲ تنه قوماندانان او افراد یې ووژل شول .

۱۱۷ _ د ۱۹۸۹ ز کال د اگست ۱۵ مه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجینر گلبدین حکمتیار د موقعت حکومت بی اعتباره او د بهرنیو چارو له وزاتو څخه یې استعفا اعلان کړه .

۱۱۸ـ د ۱۹۸۹ ز کال د ډسمبر ۲۲مه :

د اسلامي حزب قوماندان د جمعیت د محاهدینو د وژلو په تور اعدام شو .

۱۱۹ ـ د ۱۹۹۰ ز کال د مارچ ۶ مه د ۱۳۶۸ ل کال د حوت ۲ مه :

د کابل حکومت دفاع وزیر جنرال شهنواز تڼی کودتاه وکړه .

۱۲۰ـ د ۱۹۹۰ زککال د مارچ ۷ مه :

شهنواز تڼی په شمول د کودتاه مشران پاکستان ته ولاړل .

۱۲۱ـ د ۱۹۹۰زکال د اپریل ۱۲ مه :

نجیب الله رژیم ته د تسیلم شویو کسانو په هرات کې د ډلو پواسطه د هرات والي خالقیار یې ټپی او دملی امنیت د ریاست ریس جلال رزمنده ووژل شو .

۱۲۲ـ د ۱۹۹۰ ز کال د می ۷ـ ۹ مه :

فضل الحق خالقیار د کابل حکومت د لومړی وزیر په توګه وټاکل شو .

۱۲۳ ـ د ۱۹۹۰ زکال دمی ۷ـ۹ مه :

د څو ولایتونو مجاهدینو قوماندان د یکشا کې سره را غونډ او د سرتا سري شورا بنسټ یې کیښود .

۱۲۴ـ د ۱۹۹۰ ز کال د می ۲۱ مه :

فضل الحق خالقیار خپله کابینه اعلان کړه .

۱۲۵ـ د ۱۹۹۰ ز کال د می ۲۸ مه :

په کابل کې لویه جرګه جوړه او د اساسي قانون په بدلونو یې بحث وکړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲۶_ د ۱۹۹۰ ز کال جون ۲۳ مه :

د جهادي قوماندانانو دویمه شورا د سلگونو قوماندانانو په گډون د یکشا ولایت د ژوري په اډه کې جوړه شوه .

۱۲۷_ د ۱۹۹۰ سپتمبر ۲ مه :

د اسلامي محاظ د تنظیم ځیني قوماندانانو چې دننگرهار ولایت یې غونډه جوړه کړي و د سکاټ توغنډی د بریدله امله ۲ تنه مړه او ۲۵ ټپیان شول .

۱۲۸ _ د ۱۹۹۰ زکال د اکتوبر ۱۹ مه :

د افغانستان د جهادي قوماندانانو سراسري عالي شورا کمیسون د بدخشان د ولایت د شاه سیلم په سیمه کې غونډه وکړه .

۱۲۹ _ د ۱۹۹۰ زکال د اکتوبر ۲۴ مه :

د اسلامي حزب او جمعیت د اختلاف د لیري کولو په خاطر په ازاد و سیمو کې یو واحد اداري پر جوړښت یو پریکړه لیک په پښور کې لاس لیک کړ .

۱۳۰_ د ۱۹۹۱ ز کال فبروري ۹ مه :

د مجاهدینو یوه دري سوه گیزه هیت سعودي عربستان ته ولاړه .

۱۳۱ _ د ۱۹۹۱ ز کال دمارچ ۳۱مه :

مجاهدینو د خوست ښار فتحه کړ .

۱۳۲_ د ۱۹۹۱ ز کال د اپریل ۳۱ مه :

دکونړ ولایت په مرکز اسعداباد کې د یو ستري چاودنې له امله ډیر کسان ووژل شو .

۱۳۳_ د ۱۹۹۱ زکال داگست ۳۰ مه :

د جماعت الدعوت تنظیم مشر مولوي جمیل الرحمان د پاکستان په سرحدی ښار باجوړ کې ووژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۴_ د ۱۹۹۱ ز کال سپتمبر ۱۳مه :

دشوروي او امریکا یو پریکړه لیک تصویب کړ ، چې د هغه پر اساس به د ۱۹۹۲ ز کال د جنوري له لومړۍ نیټې څخه افغاني اړخونو ته وسله نه ورکول کیږي .

۱۳۵ _ د ۱۹۹۱ ز کال د نوامبر ۵ مه

د روم په ښار کې ظاهر شاه باندې پرتګالي ژورنالیست حمله وکړه خو هغه روغ پاتې شو .

۱۳۶_ د ۱۹۹۱ ز کال نوامبر ۱۱مه :

د مجاهدینو لومړي هئیت د پروفیسر برهان الدین په مشري د شوروي حکومت په بلنه مسکو ته سفر وکړ .

۱۳۷_ ۱۹۹۱ز کال د نوامبر ۱۵ مه :

د بلخ ولایت د حیرتاتو سرحدي ښار کې جنرال مومن د ډاکترنجیب الله د حکومت مخالفت وکړ .

۱۳۸ _ د ۱۹۹۲ د مارچ ۱۵ مه :

د سمنګانوولایت مجاهدینو ونیوه .

۱۳۹ _ د ۱۹۹۱ ز کال د مارچ ۲۰ مه :

د عبدالرشید دوستم له خوا په مزارشریف د ملی اسلامي جنبش په نامه ډله یې جوړه کړه .

۱۴۰ _ ۱۹۹۲ زکال د اپریل ۱۱مه :

د سالنګ د لویې لارې د امنیتي پوستو افسران له شمالي قوایې سره یو ځای شول .

۱۴۱ _ د۱۹۹۲زکال د اپریل ۱۲ مه :

ډاکتر نجیب الله په کابل کې د ملګرو ملتو په دفتر کې پناه واخیستله .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴۲_ ۱۹۹۲ ز کال د اپریل **۱۸** مه :
د هرات ولایت مجاهدینو ونیوه .
۱۴۳_ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۰** مه :
د مختلفو ډلو مجاهدینو د کندهار ولایت فتحه کړ .
۱۴۴_ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۲**مه :
مجاهدینو د سختی جګړي وروسته دبدخشان ولایت د فیض اباد ښار ونیو .
۱۴۵_ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۳** مه :
د جلال آباد ، ګردیز ، مهترلام او قلعه نو ښارونو د مجاهدینو ونیول .
۱۴۶_ ۱۹۹۲ ز کال د اپریل **۲۴** مه :
د مجاهدینو تنظیمونو په یوه طرحه موافقه وکړ ه چې د هغې پر اساس پروفیسر صبغت الله مجددی د دوو میاشتو لپاره د انتقالي اداری د مشر په توګه وټاکل شو .
۱۴۷_ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۵**مه :
د مجاهدینو مختلفو ډلو د کابل ښاراداره په لاس کې واخستله .
۱۴۸ _ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۵** مه :
د کابل ښار د امنیت لپاره افغانستان اسلامی دولت لومړنۍ اعلامیه صادره کړه .
۱۴۹ _ د **۱۹۹۲** ز کال د اپریل **۲۵** مه :
د کابل د جنوبي سیمو په ډیرو ځایونو کې د اسلامي حزب او دجمعیت اسلامي د متحدینو ترمنځ جګړه ونښته ، او د اسلامي حزب کسان د کابل اطرافو ته پر شاتګ ته مجبور شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۰ _ د ۱۹۹۲ ز کال د اپریل ۲۷ مه د ۱۳۷۱ ل کال د ثور ۷ مه :
دافغانستان د موقت حکومت د جمهور رئیس پروفیسر صبغت الله مجددی په مشری د مجاهدینو کاروان له پېښور څخه کابل په لور حرکت وکړ .

۱۵۱ _ د ۱۹۹۲ ز کال د اپریل ۲۸ مه _ ۱۳۷۱ ل کال د ثور ۸ مه :
د افغانستان مجاهدینو د قدرت د انتقال مراسم د بهرنیو چارو د وزارت دستوري په مانۍ کې تر سره شول او د ډاکتر نجیب الله واکمني پای ته ورسیده واک رسماً پروفیسر مجددی ته وسپاره .

۱۵۲ _ د ۱۹۹۲ ز کال د مجاهدینو حکومت نوي کابینه اعلان شو .

۱۵۳_ د ۱۹۹۲ ز کال مي په ۲۵ مه :
د احمدشاه مسعود او ګلبدین حکمتیار ترمنځ د اوربند او د شمال ځواکونو څخه دکابل د خالۍ کولو پریکړه لیک څرخي پله په سیمه کې لاسلیک شو .

۱۵۴_ د ۱۹۹۲ ز کال دمي ۲۹ مه :
کومه الوتکه چې پروفیسر صبغت الله مجدی له خپلو ملګرو سره د پاکستان څخه راتله د کابل هوايي ډګر ته نږدې یې الوتکه په توغندی وویشتل شو .[9]

[9] _ علمی ، حامد (۱۳۸۸ ل کال) . د افغانستان پېښلیک . ژباړن غلام ولي نوري ، نوري کلتوري مرکز .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱_ ماخذونه:

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library